

ANUL III

Nr. 1—6

IANUARIE—IUNIE 1946

ALTARUL BANATULUI

REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ
A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI

Volum Omagial

CARANSEBEȘ, 1946

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE, CARANSEBEȘ

ALTARUL BANATULUI

REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI

SUB PATRONAJUL

P. S. S. EPISCOPULUI VENIAMIN AL CARANSEBEȘULUI

Redactor:

Prof. Dr. PETRU REZUȘ
Academia teologică, Caransebeș

A P A R E L U N A R

Administrator:

Prof. TEODOR ROȘCA
Casieria Diecezană, Caransebeș

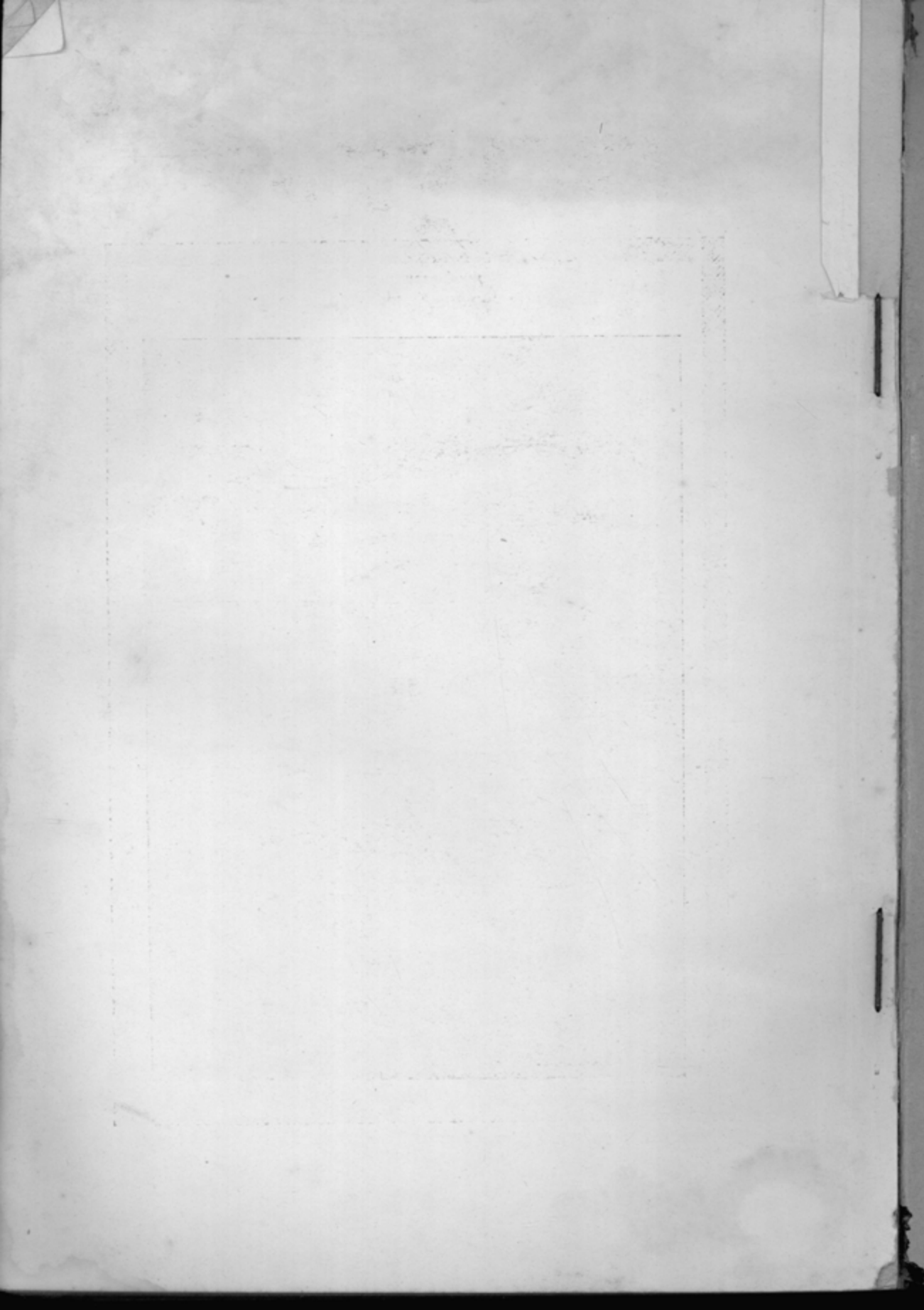
Inscrisă în Registrul publicațiilor periodice la Tribunalul Caransebeș, Nr. 4—1944.
Autorizația de apariție Nr. 3513—1946.

CUPRINSUL:

† Mitropolitul NICOLAE:	Urare
† NICOLAE al Clujului:	P. S. S. Episcopul Veniamin
† VENIAMIN:	Supus chemării
Icon. Slavr. R. G. ANCUȘA:	Vrednic este
Dr. CORNEL CORNEANU:	Arhiepiscopul nostru
Prof. univ. I. LUPAȘ:	Al IV-lea
ILIE N. LUNGULESCU:	Pe urmele marilor ierarhi
Prof. univ. Dr. Gr. T. MARCU:	Esențe tari
E. CIORAN Cons. mitr.:	În semn de recunoștință
N. CORNEAN Cons. ref. ep.:	Sărbătoarea dela Caransebeș
Prof. Dr. IACOB CREȚIU:	Ierarhul Nostru
Pr. A. RADU:	Omagiu P. S. Veniamin
Prof. VIRGIL MUSTA:	Icoana Păstorului celui bun
Prof. ISAIA ȘURU:	Din prilejul celor 60 de ani
Prof. IOAN MUNTEAN:	La aniversarea Arhipăstorului
REDACTIA:	P. S. Sa Episcopul Veniamin Nistor

II

Prof. univ. Dr. MILAN ȘESAN:	Periodizarea istorică
Prof. univ. Dr. D. STĂNILOAE:	Căință și desăvârșire
Prof. univ. Dr. L. MORARIU:	Simion Florea Marian
Prof. Dr. PETRU REZUȘ:	Introducere în Teologia dogmatică
Prof. GH. P. COTOȘMAN:	Mărturii toponimice despre vechimea Românilor în Banat
Prof. IOAN G. BULEA:	I. H. Pestalozzi, pedagogul iubirii
Arh. Dr. L. BUSUIOC, prof.:	Biserica în slujba adevăratei culturi

*P. S. Sa Episcopul Veniamin Nistor
al Caransebeșului*

P. 2817

P. 170

P. 314

Anul III

Ianuarie—Iunie 1946

Nr. 1—6

ALTARUL BANATULUI

REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ
A EPĂRHIEI CARANSEBEȘULUI

Urare

Aniversările sunt popasuri de lumină pe drumul vieții omenești. Ele ne îndeamnă să medităm asupra vremii cheltuite și ne prilejuiesc o sporire a cunoașterii de noi înșine. Și nu numai aniversările noastre proprii provoacă în cugetul nostru asemenea recapitulări bogate în concluzii, ci și ale prietinelor noștri și peste tot ale acelor ce au ocupat sau ocupă un loc în viața noastră. La aceste ocazii îi înțelegem mai bine pe ei, dar ne înțelegem și pe noi.

P. Sf. Episcop Veniamin Nistor împlinește vârsta de 60 de ani. Acest moment însemnat din viața P. S. Sale ne aduce aminte de tot timpul celor douăzeci de ani cât Ne-a fost colaborator apropiat și devotat în conducerea duhovnicească a Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu. Atent, priceput, scrupulos în împlinirea misiunilor ce I-se încredințau, P. S. Sa ne-a fost de un neprețuit folos, dându-ne convingerea că e capabil să conducă cu competență destinele unei eparhii. P. S. Sa ales în 1941 ca Episcop al eparhiei Caransebeșului, o păstorește de atunci cu tact, cu râvnă și cu înțelepciune, știind să câștige dragostea preoției și a Bisericii prin sollicitudinea părintească ce o arată tuturor. Felul just cum P. S. Sa știe să unească

realismul cel mai apropiat de nevoile vieții cu căldura unui idealism entaziast, îl ajută să rezolve cu bine complicatele probleme ale conducerii oamenilor și să pornească acțiuni frumoase pentru înviorarea vieții bisericești a eparhiei, cu toate greutățile anilor în cari și-a desfășurat până acum activitatea de Arhipăstor.

Din prilejul acestui popas din viața P. S. Sale, li urăm încă mulți ani cu sănătate și cu spor la muncă în via Domnului, în împrejurările mai bune pe cari le va aduce pacea. Dumnezeu să-I binecuvinteze râvna curată ce o are de a înălța cât mai sus eparhia pe care o păstorește.

Intru mulți ani!

*Sibiu, 10 Februarie 1946**

† Nicolae

arhiepiscop și mitropolit

P. S. S. Episcopul Veniamin

— Secretarul —

Prea Sfințitul meu frate Episcop Veniamin mi-e consătean. Era firesc deci să-l cunosc — dacă nu din fragedă copilărie, cel puțin din cea mai îmbujorată tinerețe. De împrietenit la toartă nu ne-am împrietenit însă decât mai târziu, căci când am intrat eu în liceu, P. S. Sa își aduna bagajele să iasă din el. (Mă va ierta că fac această destăinuire, fiindcă dela o vreme toate destăinuirile de felul acesta se iartă...) Dar odată ce-am legat, pe'ndelete, prietenia în Sibiul nostru drag — ea n'a mai fost tulburată de nimic. A rămas trainică și caldă în toate zilele vieții noastre, fie că am viețuit în aceiași cetate, fie că chemările slujbelor noastre bisericești ne-au despărțit, uneori prin hotare din cale afară de aspre.

Amintesc aceste lucruri, fiindcă statornica și calda prietenie pe care o poți întreține cu cineva este unul dintre cele mai sigure semne ale omului cumsecade. Ea însemnează că ai de aface cu un suflet limpezit și așezat, cu un suflet luminat și curățit de flacăra sfântă a Evangheliei creștine, în stare să înțeleagă, să îngăduie, să facă dreptate, să iubească, să ierte.

E ușor să ajungi la această limpezire și așezare a sufletului tău? Mie mi se pare, dimpotriva, că e foarte greu — mai ales în vremile de frământări, în epocile celor mai îndrăznețe răsturnări de tot felul. Tocmai de aceea, când ai izbutit să ajungi pe această culme a strădaniilor pentru desăvârșirea sufletului, să dai slavă lui Dumnezeu că ți-a ajutat să câștigi prin luptă îndelungată una dintre cele mai mari biruințe.

Omul cum se cade e bun oriunde îl pui la treabă. În slujba de secretar al unui așezământ mare însă el este indispensabil. Iată pricina pentru care Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae a făcut o atât de înțeleaptă alegere când, în 1921, a poftit pe preotul Virgil Nistor să ocupe scaunul de cinste dar și de grea răspundere al Secretariatului Consiliului Arhiepiscopesc din Sibiu.

Tânărul preot care trecuse chiar până atunci prin câteva slujbe administrative dintre cele mai importante (la Consistorul din Cluj și la Consiliul Dirigent) a dovedit, printr'o muncă jertfelnică de două decenii, că a știut să prețuiască după cum se cuvenea încrederea cu care îl cinstise marele Arhipăstor al Bisericii noastre ardeleni.

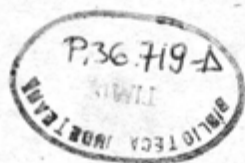
Cancelaria Părintelui Secretar era deschisă aproape la orice oră din zi pentru cei ce aveau treabă la „Consistor“ ca și pentru cei ce nu aveau nici o treabă. Jalbele le asculta cu răbdare uneori mucenicească, cererile le primea cu bunăvoință, lămuririle le da cu râvnă și pricepere, veștile neplăcute le surdina cu discreția proprie slujbei sale, iar pe cele bune le primea cu bucuria omului care — măcar din când în când — se poate și destinde.

Din cancelaria lui nimeni n'a ieșit fără sentimentul odihnit că a stat de vorbă cu un om care-și cinstește locul, încercând să facă fiecăruia atâta dreptate, câtă-i cu putință să i se facă pe temeiul legii și al bunăvoinței frățești. Cu această fire binecuvântată de Dumnezeu, nu e de mirare că Secretarul Consiliului Arhiepiscopesc din Sibiu a izbutit să-și facă sălaș cald în inima obștii creștinești, în mijlocul căreia a trăit.

Am spus că biroul Părintelui Virgil era deschis și pentru oamenii fără treabă la Consistor. Am înțeles „fără treabă“ oficială. În adevăr, o ceată de prieteni stăteau aici adeseori și la taifas. Dar din aceste taifasuri s'au zămislit nu puține inițiative cu bună rodnicie pentru Sfânta noastră Biserică și pentru așezămintele ei (mă gândesc mai ales la Asociația Clerului „Andrei Șaguna“, la Societatea femeilor ortodoxe și la Reuniunea de muzică „Gh. Dima“). Iar în discuțiile ce se făceau asupra osebitelor

Familia preotului D. Nistor din Arpătac, în anul 1892.
P. S. S. Episcopul Veniamin în etate de 6 ani

probleme, cuvântul Părintelui secretar Virgil Nistor însemna totdeauna sfatul unui om înzestrat cu ceea ce se numește spirit de organizare. Și cum, mai ales de un sfert de veac încoace, Arhiepiscopia noastră sibiană a întemeiat sau a înnoit un respectabil număr de așezăminte și a organizat o serie întreagă de praznice religioase și culturale de proporții dintre cele mai impunătoare, Părintele secretar Virgil Nistor a avut destule prilejuri să-și afirme și priceperea și devotamentul, dând Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit Nicolae un foarte prețios ajutor în organizarea acestor așezăminte și praznice. Mai ales vredniciei arătate de P. C. Sa, timp de peste două zeci de ani, în greaua slujbă de secretar arhiepiscopesc i se datorește prețuirea cu care l-a cinstit atât Înalt Prea Sfinția Sa cât și membrii Congresului Național Bisericesc cari l-au chemat în fruntea Eparhiei Caransebeșului, pe care o păstorește de patru ani, cu înțelepciune și iubire de adevărat Părinte.

Urarea mea la împlinirea celor șaizeci de ani ai Prea Sfințitului Episcop Veniamin se împreună cu a tuturor celor ce îl prețuesc și-i strigă: Mulți și fericiți ani, iubite prieten și frate întru Hristos !

† *Nicolae*

Episcopul Clujului

Supus chemării*

Iubiților mei fii sufletești,

La acest popas al vieții mele primul meu gând se îndreaptă către Tatăl cel ceresc și către Mântuitorul nostru Iisus Hristos în rugăciuni ferbinți, mulțumindu-l pentru toate darurile revărsate asupra Noastră, întărindu-ne puterile trupești și sufletești și-L rugăm cu umilință ca să nu-și întoarcă fața. Sa dela Noi pentru multele noastre păcate și să-și reverse binecuvântările Sale asupra Noastră și asupra Clerului și poporului ca să plinim voia cea sfântă a Lui.

Cu frică și cutremur, dar și cu încredere și nădejde în ajutorul lui Dumnezeu, am trecut pragul acestui stânt altar, căci îmi dădeam bine seama de slabele mele puteri și de greaua răspundere ce Ni se punea pe umeri cu voia lui Dumnezeu și cu încrederea Clerului și poporului din această de Dumnezeu păzită eparhie. Cum mi-am îndeplinit datoria rog pe bunul Dumnezeu a judeca cu îngăduință. Imi dau prea bine seamă că nu am făcut nici pe departe din tot ce s'ar fi așteptat și s'ar fi putut face, întru propovăduirea cuvântului Evangheliei Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre a aduce sufletele încredințate Nouă la picioarele Crucii Domnului.

Îngăduiți-mi, ca la acest popas al vieții mele, să fac o mărturisire curată înaintea sf. Altar, că „*Nu mă laud — după cuvintele apostolului neamurilor — decât în neputințele mele*“.

Țin să declar cu smerenie, că m'am străduit să-mi pun truda și râvna spre binele Bisericii și Neamului. N'am făcut decât ceea ce eram dator să fac și ceea ce eram obligat în conștiința mea de Ierarh al Bisericei, căreia i-am închinat viața. M'am identificat cu toate problemele și interesele superioare ale Eparhiei și a instituțiilor ei și acestora le-am închinat, întru cât mi-au permis

* Cuvântare rostită la Biserica ortodoxă Sf. Gheorghe, Duminecă, în 24 Februarie 1946.

slabele mele puteri și slăbiciunile inerente firii omenești, toate gândurile mele de fiecare clipă. Nu am avut altă preocupare decât să-mi pot servi cu ajutorul lui Dumnezeu și al preoției mele cu cât mai mult folos Biserica, spre binele și progresul păstoriților și al slujitorilor lor duhovnicești. Eu nu-mi aparțin mie, ci numai Bisericii, al cărui devotat slujitor voesc să fiu, cu toată credința și dragostea sufletului meu. De aceea ei i-am închinat toate strădaniile și agoniselele mele. Nu m'am uitat la fața oamenilor și n'am avut în vedere decât interesele superioare ale Bisericii. Am căutat să fiu omul legalității și această linie voi căuta să o observ și în viitor, cât omenește este posibil.

Am căutat să țin sus steagul ortodoxiei noastre milenare, care a fost, este și va fi steaua călăuzitoare a sufletului românesc și a Bisericii strămoșești, care e scut și adăpost al darurilor divine și al comorilor naționale, cu cari ne-a înzestrat Dumnezeu. Biserica noastră e cea mai democratică instituție din lume. În fața potirului euharistic nu este nici școlar nici domn, nici împărat nici soldat, nici bogat nici sărac, ci toți sunt egali și se împărtășesc la fel din darurile bogate ale Mântuitorului Iisus Hristos, fiecare judecându-se nu după rangul social, ci după faptele sale.

Ortodoxia a fost legea mântuirii sufletelor, sub aripile ei a ocrotit Neamul și i-a înnoit forțele morale ale lui, ca să poată rezista tuturor vrăjmășiilor, ce voiau să-i fure cel mai scump tezaur al lui: sufletul. Ea este trăire și cel mai înalt stil de viață creștină, plăcută lui Dumnezeu. „Ortodoxia e Biserica Mântuitorului nostru Iisus Hristos pe pământul strămoșesc, e creiațoarea cultului nostru național. Ea e Biserica poporului nostru și concepția de viață, idealul nostru de popor creștin și misiunea noastră eternă pe acest pământ. Ea este legea Domnului, care ni-a dat cerul cu luminile lui. În ortodoxie ni se dă prin Iisus Hristos harul dumnezeesc, care transformă viața și o desăvârșește. Ea e unicul adevăr peste veacuri, e puterea și ajutorul pe care Dumnezeu îl dă omului pentru a ajunge la mântuire“. Iar Biserica e mama noastră duhovnicească, far de lumină în pustiu și liman de scăpare și mântuire în toate vremurile; și astăzi tot ea ne mângăie, ne întărește și ne ține curajul în inimă.

Am căutat să mențin și să sporesc moștenirea marilor mei înaintași, ca acest important centru grăniceresc, bastion puternic, ca și întrecut, al ortodoxiei românești și al naționalismului tradițional, să rămână pururea oraș de reședință vlădicească, care să

Elevul de cl. VIII Virgil Nistor
la bacalaureat

Tânărul preot Virgil Nistor în 1913,
după hirotonirea sa

fie pildă pe toate terenele vieții noastre religios-morale, culturale și sociale. De aici să radieze lumina credinței până la cele mai îndepărtate colțuri ale scumpului și mândrului nostru Banat.

Am ținut cu sfințenie la tradiția și autonomia Bisericii, pe care am căutat să o apăr și să sporesc greaua moștenire primită dela mării mei înaintași. Conștient de greaua, dar sublima misiune ce o are preoțimea în viața poporului, în slujba căruia e pus, la fel ca și în slujba lui Dumnezeu, precum și răspunderea înaintea lui Dumnezeu pentru mântuirea sufletelor încredințate spre păstorie, am îndemnat-o la un cât mai zelos *misionarism*, atât de necesar mai ales în aceste timpuri de grele încercări pentru întreaga lume. Am chemat-o la munca pentru destelenirea ogorului sufletesc al poporului și la semănarea seminței Evangheliei, căci aceasta este principala chemare a ei, deoarece în această operă de mântuire noi nu putem fi substituiți și „*vai nouă de nu vom propovedui*“.

Am pus pururea înaintea ochilor noștri și a preoțimei mele porunca Mântuitorului: „*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând ei faptele voastre cele bune, să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri*“ (Matei 5, 16).

Pentru ca Hristos Domnul să fie în mijlocul nostru, trebuie „*să ne iubim unii pe alții, ca într'un gând să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Duhul Sfânt, Treimea cea de o ființă și nedespărțită*“.

M'am năzuit să înviorez activitatea asociațiilor religioase: Reuniunile de femei, Oastea Domnului, Soc. Sf. Gheorghe a tineretului, cari ne sunt necesare și de mare folos în lucrarea de zidire sufletească a Bisericii. Am propoveduit Evanghelia Domnului și am chemat cu dragoste părintească pe toți slujitorii altarelor la muncă întru îndeplinirea apostolatului în mijlocul poporului dreptcredincios, pentru înviorarea vieții sufletești și îndrumarea ei spre limanurile veșnice și vremelnice. I-am chemat să se identifice cu nevoile și aspirațiile poporului, să stea alături de el și în bucurii și în necazuri, ca să nu rățăcească, să lucre pentru întărirea familiei bănățene, care e baza vieții sociale, aducând „la tradiția românească cultul familiei creștine“.

Întru atingerea acestui scop numai o trăire duhovnicească clipă de clipă, în meditație și rugăciune, numai o viață închinată Mântuitorului Hristos, umblând pururea în căile Lui, ne va putea ajuta.

Dragostea și buna înțelegere cu slujitorii altarelor și a credincioșilor, a fost temelia pe care mi-am zidit misiunea și de

aceea am căutat -- cum am mărturisit la instalare -- ca între mine și preoțime să fie o strânsă legătură sufletească, căci numai aceasta poate aduce roade binecuvântate pentru Biserică, dându-mi bine seama, că numai buna înțelegere și efortul comun al lerașului cu al preoției în munca pentru redresarea vieții religio-morale a poporului poate da roadele cuvenite pentru mântuirea sufletelor credincioșilor și pentru binele și progresul Bisericii.

Înainte sf. Altar am aflat în zilele de restriște întărire sufletului meu, de aceea n'am pregetat a o cerceta cât se poate mai des și: *„m'am apropiat de scaunul darului (lui Hristos) ca să luăm — după cuvintele Ap. Pavel — milă și să aflăm har spre ajutor la vreme potrivită“* (Evrei 4, 16) și m'am rugat cu psalmistul: *„Inimă curată zidește întru mine Dumnezeuule și Duh drept înnoiește întru cele din lăuntru ale mele“* (Ps. 50).

lubiții mei,

Am venit la cârma Episcopiei acum 4 ani și jumătate în vremuri grele de războiu, cu multe necazuri și încercări, cari au fost o piedică pentru a putea face tot ceea ce s'ar fi putut face în vremuri de pace și liniște. În acest timp am putut însă constata cu bucurie duhovnicească, că n'a slăbit credința și alipirea credincioșilor față de sf. Biserică și că trebuie să avem încredere în viitorul Neamului, căci „atunci când un popor se leagă prin credință de Dumnezeu, viitorul lui poate fi asigurat“. Credincioșii însetați după cuvântul de viață dătător al Evangheliei Domnului, au văzut că nu pot avea cetate stătoare pe acest pământ și de aceea au alergat în număr tot mai mare la altarul Domnului, spre a-și împreuna rugăciunile smerite și pline de nădejde către Dumnezeu pentru a implora ajutorul și darurile mântuitoare ale Tatălui ceresc, care este „stâlp și întărire adevărului“ (I Tim. 3, 15).

Mă întreb însă dacă poate fi mulțumirea noastră deplină la acest popas sau nu? Am putut culege noi roadele așteptate în munca din ogerul sufletelor din acest oraș și din satele noastre? Cred că mulțumirea noastră nu poate fi deplină, văzând cum biserica noastră catedrală nu este cercetată și în alte zile de sărbătoare, ca și în cea de astăzi. Nu suntem și noi, toți slujitorii altarului de vină, de aici ca și din celelalte părți ale eparhiei, că n'am pus destul suflet și zel în propoveduirea cuvântului Evangheliei și n'am folosit toate mijloacele și ocaziile ca să aducem în staulul Bisericii toate oile rătăcite, lăsând cele 99 și alergând

să aducem pe cea rătăcită, la masa cea bogată a darurilor dumnezeiești? Ascultat-am oare noi îndeajuns de cuvintele psalmistului, care spune: „*Doamne iubit-am casa unde locuiești Tu și locul unde locuiește slava Ta*”? (Ps. 25, 8). Putem noi mărturisi cu conștiința liniștită, pentru răspunderea ce o avem înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, că „*Strigăt am înălțat către Dumnezeul meu și El nu a auzit glasul în biserica sa cea sfântă*”? (Ps. 18, 7).

Câți dintre noi putea-vom aștepta cu inima liniștită sentința Stăpânului vieții, ca sluga din Evanghelie: „*Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune, intră întru bucuria domnului tău*” (Matei 24, 23).

Viața noastră va fi judecată de Domnul nu după numărul anilor, ci după binele ce l-am înfăptuit în viață.

O revizuire a conștiinței noastre ne va da răspunsul cuvenit.

Cu aceste gânduri pășesc cu smerenie și pe mai departe spre îndeplinirea misiunii mele în slujba lui Dumnezeu și al poporului nostru drept credincios și chem pe toți, cler și popor deopotrivă, să vină la Hristos Domnul, care ne așteaptă cu brațele deschise, căci glasul lui răsună peste veacuri: „*Veniți la Mine căci „fără de Mine nu puteți face nimic”. iar „cel ce-mi urmează Mie nu va umbla întru întunec, ci va avea lumina vieții*” (Ioan 8, 12).

Iubiții mei,

Cu vie emoție și cu vii mulțumiri primesc simțămintele de dragoste și atașament ale Clerului și poporului, ceea ce o consider ca un îmbucurător semn de atașament al obștei credincioase față de Biserică și Ierarhul ei. Aceasta îmi va servi de un îndemn pentru întărirea zelului și muncii spre binele și progresul Bisericii.

Nu pot uita, ca la acest sărbătoresc act să nu-mi aduc aminte cu adâncă pietate și venerațiune de iubiții mei părinți și să nu înalț rugăciuni la Tronul cel ceresc pentru odihna sufletului preotului Dionisie și a preotesei Elena, dintr'un umil sat, cari au sădit în sufletul meu credința în Dumnezeu și dragostea de Biserică și Neam. Trudei și jertfei lor, și în special jertfei ce e în stare să o aducă o mamă credincioasă, văduvită la tinerețe, pentru creșterea ce lor 8 copii cu care a binecuvântat-o Dumnezeu, am să-i mulțumesc că sunt la acest loc de răspundere și nu voi uita niciodată dragostea lor ocrotitoare. Cu sufletul sunt în mijlocul nostru și iau parte la bucuria sufletului meu.

Mulțumesc apoi colaboratorilor mei devotați, slujitori la altarul Domnului, protopopi și preoți, consiliului meu eparhial, cari m'au ajutat cu dragoste, zel și abnegație în opera de propoveduire a cuvântului Domnului, membrilor Adunării eparhiale și tuturor oamenilor de bine pentru prețiosul lor concurs în greaua Noastră misiune, precum și pentru participarea la această sărbătorire, neprecupețind osteneală și cheltueli.

Aceleași mulțumiri le trimit tuturor celorlalți buni credincioși ai Bisericii noastre din întreaga eparhie, cari ne-au ascultat povețele și ne-au dat ajutorul lor neprecupețit și jertfa lor pentru Casa Domnului.

Mulțumesc în fine Î. P. Cuv. sale pâr. arhimandrit Dr. L. Busuioc, pentru cuvintele de dragoste și devotament exprimate în numele Clerului și poporului, precum și tuturor ce prin prezența lor au căutat să-și arate dragostea față de Noi și Biserică și împărtaşind tuturor arhieresti binecuvântări, rog pe bunul Dumnezeu să-și trimită toate darurile sale cele bogate și să ne întărească puterile, ca „cealaltă vreme a vieții noastre în pace și întru pocăința să o petrecem și să ne dea stârșit creștinesc vieții noastre“, cum ne rugăm la fiecare Liturgie.

„Iar Tu Doamne al puterilor fi cu noi, că pe altul afară de Tine ajutor întru neazuri nu avem. Doamne al puterilor fi cu noi, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin“.

+ *Veniamin*
episcop

Vrednic este...*

Prea Sfințite Părinte,

Caransebeșul, oraș de veche reședință episcopescă, această cetățuie a spiritualității noastre ortodoxe și românești din Banat și întreaga Eparhie ortodoxă română a Caransebeșului a îmbrăcat astăzi haină de sărbătoare, pentru ca să sărbătorească pe Chiriarhul și Arhipăstorul său, care a împlinit 60 ani de viață.

Din acest prilej, în toate bisericile din eparhie, clerul și poporul dreptcredincios — fiii duhovnicești ai Prea Sfinției Voastre — au înălțat rugăciuni de mulțumită către Cel Prea Înalt, care V'a hărăzit bucuria acestei zile și de altă parte, acum, prin noi — delegații tuturor corporațiilor eparhiale, protopopești și parohiale din eparhie — țin să Vă aducă un profund și recunoscător omagiu pentru toată râvna, truda și munca pe care ați depus-o în slujba și pentru propășirea și înaintarea vieții creștinești și bisericești din eparhie.

* * *

Aniversarea de astăzi a P. S. Voastre, ca toate aniversările, este un popas, când ne oprim locului pentru un moment și ne întoarcem privirile spre trecut, nu pentru a măsura distanța parcursă și a număra anii care au trecut, ci pentru a aprecia după cuviință, spre a noastră pildă și întărire, râvna și munca P. S. Voastre, precum și realizările pe care le-ați încununat în acest interval de timp.

Prin această prismă privind activitatea P. S. Voastre în slujba Bisericii și a Neamului, din prilejul împlinirii a 60 ani de viață și făcând elogiul ei, privirile noastre nu se îndreaptă spre cele trupești și trecătoare, ci spre cele spirituale și mai înalte. Ne dăm perfect de bine seamă de greutățile zilelor de astăzi; știm că

* Cuvântare rostită la Recepția dela Reședința episcopală, Duminică în 24 Februarie 1946.

Pr. Virgil Nistor, cons. arhiep. cu mama sa Elena,
Sibiu 1934

pâinea este puțină, că mălaiul este scump și că lipsurile, nevoile și mizeriile de tot felul se înmulțesc mereu, zi de zi. De aceea nu cu mâncare și beaură vom cinsti noi bucuria zilei de astăzi, ci cu adevărată bucurie duhovnicească. Mai mult, praznicul nostru de astăzi este un adevărat praznic de înălțare sufletească, menit să sporească, în sufletele preoților și ale credincioșilor deopotrivă, pâinea cea miraculoasă, a credinței, care să-i determine și să-i învioreze spre o mai bună și mai frumoasă viață obștească, atât bisericească cât și românească.

* * *

Sărbătorind praznicul aniversării a 60 ani de viață a P. S. Voastre, o datorință morală ne aduce în fața P. S. Voastre, pentru că P. S. Voastră sunteți în primul rând al nostru, al clerului și poporului dreptcredincios din eparhie. Și pentru că inima noastră, în aceste clipe, este mai aprinsă de dragostea cu care Vă încunjurăm, Vă rog să-mi permiteți să Vă arăt sentimentele de care este cuprins sufletul nostru.

Sentimentele noastre se îndreaptă mai întâiu spre comuna Arpătac din jud. Trei-Scaune și cu cucernicie ne aducem aminte de în Domnul fericitul preot Dionisie Nistor și soția sa Elena născ. Stanciu și închinându-ne memoriei lor, îi ferim, pentru că le-a fost dăruit lor dela Domnul ca să dea Bisericii și Neamului nostru pe fiul lor Virgil, pe Prea Sfințitul Veniamin, episcopul nostru de astăzi, pe care noi îl sărbătorim.

În înalta persoană a P. S. Voastre însă, noi nu sărbătorim astăzi numai pe fiul preotului din Arpătac, ci sărbătorim mai vârtos pe bărbatul, pe preotul, pe Chiriarhul și pe Arhipăstorul care și-a pus întreaga sa viață în slujba Bisericii și a Neamului, dând acestora tot ceea ce poate da munca cinstită și desinteresată a unui om.

Sărbătorim, deci, astăzi pe bărbatul care de aproape 40 ani stă în slujbă Bisericii și a Neamului nostru.

Sărbătorim pe preotul în al cărui sânge de fecior de popă trăiește intens șirul nesfârșit al preoților din Ardeal și care a știut să aprindă darul care este întru dânsul și să ducă în mijlocul credincioșilor bogăția sufletului său.

Sărbătorim pe Chiriarhul, căruia îi este încredințată pravila sfântă a conștiinței noastre creștinești și românești.

Sărbătorim pe Arhipăstorul, care, cu întreitul său dar de a sfinți, de a învăța și de a păstori, a știut să întărească și să desăvârșească ceea ce a moștenit dela cei 5 ilustri înaintași ai săi.

* * *

Toată înflorirea de astăzi a vieții creștinești și bisericești din eparhie este rezultatul părințeștilor îndemnări al chiriarhilor ei.

Cei 5 înaintași ai P. S. Voastre, tot atâtea figuri mărețe în istoria eparhiei noastre, se situează fiecare la locul ce singur și-l-a destinat prin faptele și virtuțile sale. Iar P. S. Voastră, care n'ați desmințit încrederea ce vi-s'a anticipat prin votul unanim al Adunării noastre eparhiale, nu numai că ați călăuzit cu minte luminată și cu voință tare viea cea sădită de Domnul din bine în spre mai bine, ci prin realizările ce le-ați înfăptuit și până acum V'ați înscris numele cu demnitate în istoria eparhiei noastre.

Sub arhipăstoria P. S. Voastre vieța bisericească și creștinească din eparhie a sporit. Corporațiunile protopopești și parohiale, menținându-se pe linia democratică a organizației noastre în spirit șagunian, s'au dovedit a fi nu numai organe administrative, ci și organe de îndrumare a vieții bisericești, culturale și economice. Activitatea pastorală și misionară a preoților, în urma directivelor primite dela centrul eparhiei, este mai intensă, mai unitară și mai în ritmul vremii. Propaganda religioasă, mai ales în cadrul cercurilor religioase ale asociației clerului „A. Șaguna“ este mai vie. Broșuri de cuprins religios și cărți de rugăciune s'au distribuit în zeci de mii de exemplare. Preoții sunt mereu îndemnați să-și desăvârșească bogația sufletului lor prin rugăciune și meditații. Predicile, până acum nu de mult numai facultative, astăzi sunt obligatorii pentru toți preoții. „Foaia Diecezană“, organul oficial al eparhiei, prezintă simțitoare îmbunătățiri, mai ales în ceea ce privește hrana sufletească a cetitorilor ei.

Sub patronajul P. S. Voastre a luat ființă „Altarul Banatului“, revistă de zidire sufletească și de ștlință teologică. Din indemnul și la stăruința P. S. Voastre s'au înființat fonduri pentru sprijinirea preoților în activitatea lor de propagandă și de cultură.

Mijloace de înviorare și întărire a vieții creștinești au fost și vizitațiunile canonice ale P. S. Voastre, iar cele inopinate au fost tot atâtea prilejuri de a stimula pe preoți la o activitate cât mai intensivă și rodnică.

Academia teologică s'a bucurat de înaltul sprijin al P. S. Voastre. Studenții teologi au aflat întotdeauna un părinte înțeleghător și un adevărat ocrotitor în persoana P. S. Voastre, iar profesorii un sfătuitor și protector, precum și un ajutor în munca lor de a scoate de sub tipar cărți și opere de valoare teologică și culturală.

Din inițiativa și în urma insistențelor stăruitoare ale P. S. Voastre, ajutat fiind de preoțimea eparhială și de frunțașii vieții noastre bisericești, a luat ființă „Fondul pentru zidirea Academiei teologice“, care se urcă astăzi la o sumă considerabilă și numai evenimentele de războiu și criza financiară V'a determinat să amânați punerea pietrei fundamentale pentru vremuri mai bune.

Vieța mănăstirească, pe urma reorganizării vieții duhovnicești ale clerului monahal, a luat un mare avânt. Prin pelerinajele conduse personal de P. S. Voastră și prin viața religioasă ce se desfășoară în jurul acestor lăcașuri sfinte, ele încep a-și justifica dreptul la existență și necesitatea lor în viața sufletească a poporului credincios. Cele două schituri de pe Muntele Mic și de pe Semenici, zidite după îndemnul și înviațiunile P. S. Voastre, vor vesti peste veacuri numele P. S. Voastre.

În același timp nu ați uitat nici de înzestrarea materială a Bisericii, ci mereu ați stăruit pentru augmentarea fondurilor ei, pentru ca să poată face față nevoilor, mai ales în zilele grele.

Dar ceea ce este mai presus de toate, este ofensiva bunătații și a milei care s'a pornit în eparhia noastră sub arhipăstoria și la stăruințele mereu repetate ale P. S. Voastre. Astăzi în toate comunele noastre bisericești, precum și la centrul eparhiei, avem câte un Fond al milei pentru sprijinirea săracilor. De altă parte, pentru a da pildă și altora, din toate economiile ce le-ați adunat până la urcarea în tronul arhieresc, ați întemeiat un fond care Vă poartă numele și care are scopul să ofere ajutoare preoților săraci și în suferință, precum și să confere ajutoare văduvelor și orfanilor de preoți. Și tot aici e locul să amintim de orfelinatul ce a luat ființă la sf. mănăstire „Sf. Ilie dela Izvor“ de lângă Vasiova, menit să adăpostească 50 orfane de războiu, care sperăm să-și poată deschide porțile sale cât mai curând, purtând și vestind numele întemeitorului lui: „Episcopul Veniamin“.

Acestea sunt, în trăsături generale, inițiativele și realizările P. S. Voastre în eparhia noastră, care, toate, ne îndreptățesc să sperăm o cât mai rodnică arhipăstorire a P. S. Voastre în viitor.

* * *

Zilele noastre sunt vremuri de adânci răscoliri și de mari prefaceri. Noui orânduiri ne cheamă pe toți la datorii de împlinit. Noi nu putem ceda locul nostru. Trebuie să fim și să rămânem la datorie, menținându-ne pe baricada sufletului nostru.

Ortodoxia și românismul sunt cele două componente ale sufletului nostru, care nu se pot împărți și nici despărți, pentru că amândouă formează un întreg. Ortodoxia și românismul sunt baza și tăria sufletului nostru: ortodoxia cu temeliile ei de cea mai curată democrație și românismul nostru în înțelesul genuin și cel mai curat și democratic înțeles al cuvântului și nu rasismul, pe care inima noastră îl detestă și-l condamnă ca desbinător și ucigător de suflete.

Aceasta fiind situația, astăzi, când ne prezentăm înaintea P. S. Voastre, nu numai că elogiem cu laudă râvna și munca P. S. Voastre, dar, înșiruindu-ne cu și mai multă dragoste în jurul P. S. Voastre, ținem să Vă aducem un binemeritat și recunoscător omagiu pentru tot ce ați făcut și realizat în slujba sf. noastre Bisericii și a Neamului nostru, precum și pentru pilda ce ne-ați pus-o înainte. Și în același timp, ținem să Vă asigurăm că pentru noi sunteți și rămâneți pentru totdeauna ceea ce V'a așezat mila lui Dumnezeu și voința clerului și a poporului credincios în acest colț de țară: far de lumină și stâlp de vieață ortodoxă și românească.

Vă rugăm apoi, ca din acest prilej să ne împărtășiți arhierasca binecuvântare și să ne binecuvântați cu acel gând, ca îndemnurile, învățăturile și pilda P. S. Voastre să trezească în noi toți dorința de a lupta pentru cei mulți, pentru popor și să ne întărească în dragostea de a ne însufleți pentru un ideal și a munci pentru realizarea lui.

Cu aceste sentimente, drept semn al dragostei și recunoștinței ce Vă purtăm, Vă rog, să-mi permiteți ca să depun, în numele tuturor, o sărutare pioasă pe sfințita dreaptă a P. S. Voastre și să Vă zic:

„Intru mulți ani, Stăpâne“.

Icon. Stavr. R. G. Ancușa
Cons. ref. eparhial

Arhiereul nostru*

Prea Sfinția Voastră,

Onorați membrii ai F. O. R-ului,

Biserica ortodoxă a Ardealului și Banatului este biserica neamului românesc. Organizația ei emană din viața religioasă și națională a poporului, elementul de bază al clădirii sale constituționale.

Invățătorul, arhiereul și păstorul acestui popor ortodox român este episcopul, „icoana vie pe pământ a lui Hristos,”¹ ales prin „învoirea bisericii întregi”² după „buna mărturie a tuturor”.³

Cartea legilor mitropoliei Bălgradului, Zaconicul dela 1680, orânduiește: „Vlădica nostru român aici, în Ardeal, se alege prin voia a tot săbhorul, unindu-se toți la un cuvânt.” Iar Pravila dela 1640 a lui Matei Vodă Basarab (1580-1654), ediția pentru Transilvania, enumără virtuțile pauline ale „arhiereului lui Dumnezeu”, „chipul părintelui”, „luminătorul lumii”, care „nu și-a câștigat oficiul prin sine însuși, nici prin oameni, nici prin deșertăciune, ci în dragostea lui Dumnezeu Tatăl și a Domnului Iisus Hristos”.⁷

Pe aceste puncte unghiulare, fixate în sf. scriptură, în tradiție și în canoane și acordate la necesitățile evolutive ale poporului român, s'a zidit legislația ecleziastică a provinciei noastre mitropolitane. În centrul ei, Congresul național bisericesc constituant dela 1868 a situat Statutul organic. Operă legislativă monumentală, ce în trăirea ei semicentenară a armonizat, în opresiune, tradiționalismul canonic în actualismul românesc și a consolidat unitatea spirituală și națională dintre cler și popor, dintre biserică și neam.

Luminați de Duhul sfânt și întăriți de geniul neamului, episcopii statutului organic, în cap cu înaintemergătorul Andrei Șaguna, și-au păstorit turma „cu revărsări prisositoare de mulțumire”⁸ între cler și popor spre

* Conferință rostită în ședința festivă din 24 Februarie 1946 a F. O. R-ului, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 ani a P. Sf. S. episcopului Veniamin Nistor.

1. Constituțiunile sf. apostoli.

2. Clemens Romanul.

3. I. Tim. c. 3 v. 7.

4. Const. apost. c. II 20.

5. Scris. c. Tralieni III a sf. Ignatie al Antiohiei.

6. Din rânduiala hirotoniei.

7. Idem: Sf. Ignatie.

8. II. Cor. c. 9 v. 12.

„mărirea lui Dumnezeu“⁹ „Rămânând Hristos în toate zilele cu ei“¹⁰ și prin ei și cu noi, poporul, am întemeiat în Ardeal și Banat împărăția nebiruită a Duhului „în care Domnul a domnit“¹¹ și va domni în eternitate.

Intrând cu toții în cetatea sfântă a acestei împărății a lui Dumnezeu, cu osârdie pe El îl rugăm, ca „să ne arate calea pe care să umblăm și să ne descopere cuvântul pe care să-l grăim“¹² la acest mare praznic al Sionului caransebeșan.

„Imbrăcând platoșa credinței și a dragostei și coiful nădejdei de mântuire“¹³ îndrăznim ca să „mărturisim și să laudăm pe Hristos și pe slujitorul tainelor sale sfinte“¹⁴ din această de Dumnezeu păzită eparhie. Căci cărțile Constituțiilor sfinților apostoli din veacul al IV-lea, veacul plămădirii episcopiei noastre la Mehadia, ne îndeamnă ca „plini de Duhul sfânt și de înțelepciune“¹⁵ pe episcopul nostru, ca pe „locțiitorul lui Hristos“¹⁶ pe pământ, să-l cinstim și evanghelia lui poporului să o binevestim.

*

Până la uzurparea din 21 Octomvrie 1785, săvârșită de Vichentie Popovici (1769-1785), 15 vlădici cunoscuți au șezut în scaunul episcopesc al catedralei Caransebeșului. Alți 6 le-au urmat la Vârșeț. Sub păstorirea lor, 1786-1865, pregătitorii Paul Iorgovici (1764-1808), prot. Nicolae Stolca de Hațeg (1750-1832), Constantin Diaconovici-Loga (1770-1850), prot. Ioan Tomici (1772-1839), Damaschin Bojinca (1802-1869), Eutimie Murgu (1805-1870), arhim. Patriciu Popescu (1809-1862), Andrei (1812-1880) și Antonlu Mocioni (1816-1890), Vicențiu Babeș (1821-1907) ș. a., au reînviat „viața sufletului“¹⁷ bănățean. Intremată ea „strigă“, prin glasul adunării naționale dela 27 Iulie 1848 din Lugoj, „neatarnarea bisericii și eparhiei române a Caransebeșului, de biserica și eparhia sârbească a Vârșetului“. Pronunțământ popular care, după efemera dar românească păstorie de șase săptămâni¹⁸ a vicarului Ignatie Vuia (1809-1852), fu împlinit abia la 24 Decemvrie 1864.

Incepătorul noii istorii a bisericii bănățene a fost *Ioan Popasu* (1808-1809).

Lespedea slavonă, așezată la 1759 de vlădica Ioan Georgievici (1749-1773) în prestolul „mănăstirii de platră“¹⁹ o întoarce, la 20 August 1865, episcopul restaurator de dreptate și eparhie românească, Ioan Popasu. Litere de aur vestesc de acum veacurilor, în graiul fondatorilor, biruința din acea zi a „oltarului neamului“²⁰ bănățean.

9. Idem c. 8 v. 19.

10. Mat. c. 28 v. 20.

11. Ps. 72 v. 8.

12. Isaia c. 2 v. 2.

13. I. Tes. c. 5 v. 8.

14. I. Cor. c. 4 v. 1.

15. Fapt. Apost. c. 6 v. 3.

16. L. II. c. 26.

17. N. Iorga. Vezi Foia diecezană Nr. 24 din 1923.

18. 30 Iunie — 13 August 1849.

19. Catedrala sf. Gheorghe.

20. N. Iorga, Idem.

Ioan Popasu și-a întărit episcopia la 1865 cu școală clericală, la 1876 cu preparandie, la 1869 cu Reuniune a învățătorilor români dela școalele confesionale, la 1870 cu reședință episcopescă, la 1871 cu despărțirea ierarhică a comunelor bisericești mixte, la 1885 cu tipografia, la 1886 cu librăria și cu Foala diecezană, la 1884 cu împărțirea fondurilor foste comune, cu fonduri proprii și cu fundațiuni testate de bisericanii eparhiei. Și și-a împodobit-o cu mănunchiul de cărțurari nemuritori, de preoți apostoli și de învățători martiri, care i-au aureolat, în istorie, arhieria-i organizatorie de un pătrar de veac. Pentru luptele-i naționale duse în senatul imperial, în dieta Transilvaniei și în toate sectoarele vieții publice din Ardeal, guvernul i-a refuzat confirmarea de mitropolit,²¹ ales de Congresul electoral din 27 Octomvrie 1874 cu 64 din 105 voturi exprimate.

Românul, care a prezidat conferința națională dela 12 Mai 1881 ce a stabilit programul partidului național român din Transilvania, istoricul ales la 20 Aprilie 1899 și înscăunat la 26 Martie 1900 membru al Academiei române de regele Carol I, — *Nicolae Popea* (1826-1908) —, îi întregeste și îi consolidează ctitoria, ce „a vădit o propășire, un spor spre mai bine, datorat autonomiei bisericii.” La baza ei ambii vlădici²² au așternut cu pricepere și cu sinceritate principiul: „nimic fără popor, toate cu învoirea și bunăînțelegere a poporului”²² eparhial.

Imobilele și domeniile diecezane, — Marghita mare în extensiune de 836 jug., cumpărat în 1890 cu 84.000 fl., Dezești de 608,5 jug. dobândit în 1891 cu 19.000 fl. și Visag de 2.000 jug., achiziționat în 1894 cu 120.000 fl., — internatul teologic (1899), cel pedagogic (1901), școala de aplicație, fondul de pensiune și fundațiunea sa de 250.000 coroane aur, sunt rodul curatei, dar sbuciumatei sale arhipăstoriri de 19 ani (1889-1908).

Episcopul *Dr. E. Miron Cristea* (1868-1939) a fost salvatorul școalelor confesionale bănățene de sub rigorile apăsătoare ale art. de lege XXVII din 1907. El a oprit și desființarea institutului pedagogic și a înființat la 1910 „fondul eparhial special” pentru construirea „seminarului episcopesc”. A creiat eparhiei noi izvoare de venit și, împreună cu *Dr. Petru Borlovan* (1855-1915) din Bocșa, a pus temelie, prin o fundațiune de 100.000 coroane, mitropoliei Banatului, dezideratul încă neîmplinit al provinciei noastre.

Decada arhipăstoririi sale (1910-1919), din care jumătate a fost absorbită de războiul mondial, a rodit sute de școli, locuințe învățătoreshti, case parohiale și biserici, sfințite în cursul misiunilor sale de propovăduire și de documentare. Aceste vizitațiuni canonice au înțit în duh creștinesc dar și românesc înălțimile Făgetului, pustele Torontalului, obârșia Bistrei și clisura Dunării. Naționalismul său întrepid, chinuit cu audiențe la împăratul, cu amenințări și prigoane, a fost răsplătit de eparhia recunoscătoare cu ridicarea mănăstirii dela Balta caldă, care îi poartă numele și care a fost înzestrată în 1938 cu 550 ha pădure și 16 ha teren arabil.

Dumnezeu i-a hărăzit să prezideze și unificarea bisericii României mari, care l-a înălțat la 31 Decemvrie 1919 mitropolit primat, la 1 Noemvrie 1925 patriarh, la 20 Iulie 1927 regent și la 10 Februarie 1937 prim ministru

21. Vezi adresa ministerului reg. ung. de culte Nr. 1688 din 22 Noemvrie 1874.

22. Din cuvântarea de deschidere a Sinodului eparhial din 17 Aprilie 1871.

Dr. Iosif Traian Badescu (1858-1933), bun Român și mare bănațean, a realizat Academia (1924) și internatul (1923) teologic, școala de cântăreți (1931), muzeul și biblioteca eparhială (1931), fabrica de lumânări (1926), schitul dela Piatra scrisă (1929), clădirea (1932) casei diecezane Nr. 484 și a capelei episcopoești cu Lei 1.198.395 și bazarele (1933) casei cu Nr. 169 cu Lei 400.000. Bun chivernisitor fiind, el a sporit averea episcopiei cu Lei 20.000.000, cu imobile în preț de Lei 2.750.000 și cu fundațiunea sa de Lei 700.000.²³

Integrându-și dieceza și instituțiunile ei în alvia legiuirilor bisericesti unificate dela 1925, a murit luptând pentru integritatea națională a eparhiei, pe care a păstorit-o 13 ani (1920-1933) și care l-a ales și la 29 Iunie 1909 vlădică al ei.

Colaboratorul acestor patru ierarhi titulari ai Caransebeșului, arhiepiscopul *Filaret Musta* (1839-1930), a prezidat, cu îndrăzneală românească, sedis-vacanțele dela 1889, 1908-10 și 1919-20. Sinođul diecezan din 4 Octomvrie 1908 l-a ales urmaș al lui Nicolae Popea. Dar guvernul nu l-a întărit.²⁴

A lăsat eparhiei o fundațiune de Lei 1.1.000.000 și valoroasa sa bibliotecă. Și a condus, cu demnitate, și grupul bănațenilor în cel dintâi parlament al României întregite.

Episcopul Dr. Vasile Lăzărescu (1894-) și-a început păstoria „cu gândul de a-și pune toate puterile și toată râvna în opera de reconfortare și ridicare a gândirii și vieții creștinești din eparhia Caransebeșului”.²⁵ Și-a împlinit acest program înființând în 1936 „fondul de ajutorare reciprocă a salariaților eparhiali”, cumpărând în 1935 cu Lei 725.000 două case cu 24 camere în Băile Buziaș, în 1940 cu Lei 580.000 casa protopopului Andrei Ghidiu și cu Lei 5.510.000 palatul Koronghi din Caransebeș, reparând și complectând în 1935 vila Doboșan din Băile Herculane, aplicând legile pentru asanarea și lichidarea datoriilor agricole din 1932, 1933 și 1934 și întregind în 1937 și 1938 internatul teologic cu noi clădiri, în valoare de Lei 1.636.000. A readus la viață Mănăstirea săracă dela Morava, a transformat pe cea a sf. Ilie dela Isvor în mănăstire de maici a teme luit pe cea dela Mrăcunea și a înființat în 1940 schitul sf. Ilie de pe Muntele mic. A făcut peste 200 vizitațiuni canonice, a sfințit 40 biserici și a trezit conștiința românească a unor sate înstrăinate*) din Clisura Dunării, înființându-le capele și instituindu-le preoți.

Stăruind pentru „refacerea unității noastre bisericesti în Banat”,²⁶ prin mutarea sediului episcopiei Caransebeșului la Timișoara, a accelerat și împlinirea vechiului postulat bănațean: episcopia Timișoriei,²⁷ al cărei titular a și devenit la 25 Martie 1941.

* * *

Cei 4 episcopi, adormiți în Domnul, ai Caransebeșului și vicarul lor au fost împreună lucrători sau ucenici ai întemeietorului bisericii noastre

23. Foaia Diecezană Nr. 13 din 1941.

24. Adresa Nr. 38.443 din 2 Aprilie 1909 a ministerului cultelor reg. ung.

25. Din cuvântarea rostită la instalarea sa din 15 Aprilie 1934.

26. Foaia diecezană Nr. 20 din 1936.

27. Mon. of. Nr. 259 din 8 Noemvrie 1939.

*) Baziaș, Câmpia, Lescovița, Liubcova, Radimna, Socol, Zlatița, etc.

mitropolitane de dincoaci de munți, Andrei Șaguna. Prin viața lor trudită în călugărie, dar în permanentă eflorescență creatoare, prin făptuirile lor duhovnicești, naționale, culturale, sociale și economice, încrustate în istorie, prin închinarea lor totală împlinirii idealului localismului eparhial, prin identificarea lor cu vrerile acestei brazde bănățene, ei au desăvârșit tradiția ce curge neîncetat din învățăturile mesianice ale Învățătorului lor nemuritor și au altoit-o, timp de șapte decenii, în buciulul viei caransebeșene.

Urcând, la 24 August 1941, treptele tronului acestor slăviți vlădici Prea Sfinția Voastră, v'ați integrat în această tradiție a lor, comoară nestemată a bisericanismului nostru bănățean. Și ați mărturisit, cu îndrăznire din același tron, „coram ecclesia“ crezul arhieriei Voastre: „Îmi dau prea bine seama de marea răspundere ce o am înaintea marelui Dumnezeu și a Mântuitorului nostru Iisus Hristos și îmi recunosc slabele mele puteri. Deaceea toată nădejdea mi-o pun în harul sfinților al lui Dumnezeu, pe care îl rog să mă întărească, ca să-mi pot împlini slujba deplin spre binele bisericii și al neamului și spre mărirea Tatălui; ca să-mi pot chema turma duhovnicească spre culmile vieții, trăite după voia lui Hristos, și să pot fi interpretul celor mai avântate aspirațiuni ale Neamului întreg... Păstorind de azi înainte, cu iubire și blândețe, harnicul și istetul popor al mândrului Banat și călăuzit de duhul frăției și al buneii înțelegeri, care să ne închege pe toți, turmă și păstor, într-o indestructibilă unitate de cuget și simțiri și de rodnice fapte... chem în ajutorul meu zelul și devotamentul clerului și alipirea nestrămutată a intelectualilor mireni...“²⁸

V'am dat, Prea Sfințite Părinte Veniamin, acest ajutor, pe care ni l-ați solicitat în cea dintâi zi a de Domnul binecuvântatei Voastre arhierii. Și v'am țesut din firele curate ale încrederii noastre și „solidaritatea vieții spirituale din jurul Ierarhului“.²⁹ Solidaritate, la a cărei temelie Prea Sfinția Voastră ați așezat principala virtute teologică:³⁰ dragostea. Dragostea lui Dumnezeu, care „toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă...“³¹ și care „prin Duhul sfânt cel dăruit nouă, s'a vărsat în inimile noastre“.³² Pe această temelie, ce leagă sufletul nostru cu Dumnezeu și radiază „smerenie, blândețe, bunătate, dărnicie, dreptate, cumpătare, sârguință și înțelepciune“, v'ați zidit Prea Sfinția Voastră „misiunea“ apostolică de a vă conduce poporul spre ținutele spirituale ale evangheliei...³³

„leșit-a Sămănătorul să samene...“³⁴ Și a sămănat grâul milosteniei în „pământul cel bun“³⁵ al Banatului. Iar el a rodit, în toate comunele noastre bisericesti, fondul milelor pentru ajutorarea orfanilor, văduvelor și invalizilor de război. Centralizate, ele formează fondul eparhial al filan-

28. Din cuvântarea ținută la instalarea sa din 24 Aug. 1941.

29. Idem.

30. I. Cor. 13, 13.

31. I. Cor. 13, 7.

32. Rom. 5, 5.

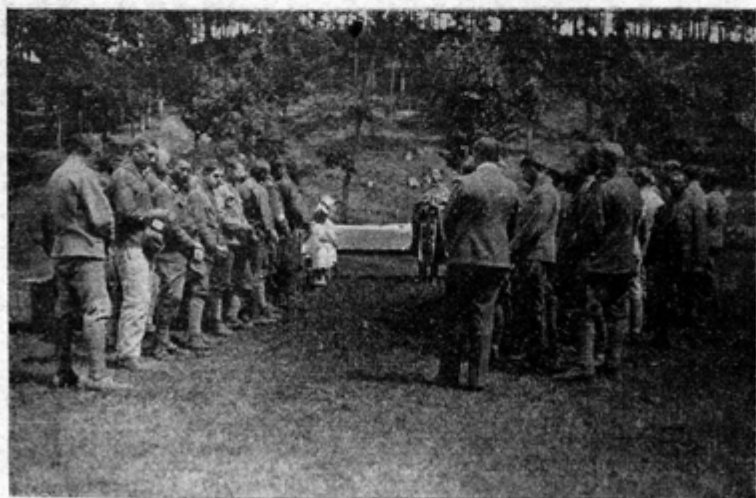
33. Din cuvântarea dela instalare.

34. Mat. 13, 3.

35. Mat. 13, 8.

P. S. Sa ca preot militar — 1915

P. S. Sa Episcopul Veniamin în 1918, ca preot militar,
slujind în fața trupei

tropiei, ce va usca lacrimi și va vindeca răni. „Când vei secera, creștine, sămănătura ta și vei uita vreun snop în holdă, acela — zice Domnul — al orfanului, al văduvei, al neputinciosului și al străinului să fie, căci așa te va binecuvânta Dumnezeu în toate lucrurile tale!”³⁶

Pentru adăpostirea orfanelor și instruirea lor în gospodăria și industria casnică „păstorul cel bun care viața și-o pune pentru oile sale”³⁷ a clădit cuprinzătorul orfelinat dela mănăstirea de maici din valea Godinovei a Văsiovei. Aci, la isvorul tămăduitor din 1853 al lui Dumitru Perianu, ieromonahul Macarie Gușcă zidise, acum 40 ani, mănăstirea sf. Ilie, și ea ca și cea dela Călugăra acum refăcute. Operă caritativă de proporții, ce laudă deopotrivă și truda ierarhului și obolul turmei.

„De voești să fi desăvârșit, vinde averea ta și dă-o săracilor”, sfătuește Iisus pe omul, care îi cere „vecinicia”.³⁸ Episcopul Veniamin își vinde agoniseala de 20 de ani dela Sibiu și înființează cu ea fondul pentru ajutorarea văduvelor preotese, a orfanilor și a copiilor de preoți și fondul cultural și de propagandă. Acest fond înlesnește editarea la 1 Ianuarie 1944 a revistei de zidire sufletească și de știință teologică „Altarul Banatului”. La prestolul ei slujesc cu „destoinicia ce Dumnezeu le-o dă”³⁹ și clericii și mirenii. Iar în 1942 publică „Cartea de rugăciuni”, întocmită, în 25.000 exemplare, de arhierul stăruiitor în chemarea-i mesianică: „lăsați copiii și nu-i opriți pe ei, ca să vie la mine”.⁴⁰

„Fericit e preotul, care stăruie în legea lui Dumnezeu și cugetă ziua și noaptea în aceasta lege. El se aseamănă cu pomul sădit lângă țăr-murii apelor, care își dă fructul său la timp iar frunzele nu-i veștejesc. Și tot ceace face el sporește”.⁴¹

Trăind în această lege episcopul Veniamin pune baza, tot din economiile sale, și fondului pentru zidirea unei noi case a Academiei teologice și a internatului ei, ajuns azi la suma de Lei 8.778.102, plus materialul trebuincios de fier și tablă galvanizată.⁴² Această citorie cinstește cea mai veche școală superioară a Banatului, „sistemiziruita școală cleriească pe limba românească”, înființată la 26 Octomvrie 1822, ale cărei catedre au fost ilustrate de Andrei Șaguna (1809—1873), Ignatie Vuia (1808—1852), Nicolae Tincu-Velea (1814—1867), Gheorghe Peșteanu (1822—1886), Mihai Velceanu (1815—1887), Iosif Tempea (1836—1927), Filaret Musta (1839—1930), Dr. Iosif Olariu (1859—1920), Dr. Gheorghe Popovici (1862—1927), Dr. Petru Barbu (1864—1941) ș. a.

„Te jur în fața lui Dumnezeu și a lui Hristos Isus: vestește cuvântul, stăruiește cu timp și fără de timp, mustră, ceartă, îndeamnă cu îndelungă răbdare și cu învățătură...”⁴³ glăsuiește însărcinarea ce apostolul Pavel o dă înaintea stătătorilor bisericii.

36. Deut. 24, 19.

37. Ioan 10, 11.

38. Mat. 19, v. 16 și 21.

39. II. Cor. 3, 5.

40. Mat. 19, 14.

41. Ps. 1, 1-3.

42. Foaia diecezană Nr. 36 din 1944.

43. II. Tim. 4, 1-2.

Prea Sfințitul Veniamin o împlinește, vestind cu zel cuvântul sfânt în cele peste 100 vizitațiuni canonice organizate și înfrumșetate cu sfințirea a 10 biserici, cu 36 liturghii arhieresti și cu 4 pelerinaje la sf. mănăstiri ale eparhiei cu viață călogărească activă și sfințitoare. Stăruind cu îndelungă răbdare și cu învățătură dumnezească în 97 inspecțiuni de informare, în 6 conferințe preoțești tractuale, în 4 consfătuiri cu protopopii, în 3 cu catiheții școalelor secundare, în 10, pastorale făsnite din suflet părintesc către suflet creștinesc, în circulare și instrucțiuni, pentru „primenirea vieții religioase morale a poporului și pentru un apostolat creator al preoției”,⁴⁴ Prea Sfinția Sa trăește în duhul prorocului Isaia: „spiritul Domnului s'a revărsat asupra mea. El m'a uns, ca să binevestesc săracilor, el m'a trimis ca să vindec pe cei zdrobiți cu inima, ca să propovăduiesc desrobirea și ca să predic umil ce este plăcut Domnului...”⁴⁵

Această intensă păstorire lucrătoare pe teren, asemănătoare cu cea a sf. părinți din primele veacuri, cari lăsau teoriile în grija sinoadelor, îmbogățește salba bisericilor bănățene, între care strălucește, — acum în podoabe noi, — cea mare, cea de două veacuri (1759) a Logojului sprijinită cu danii de 5 milioane și jumătate colectate de Prea Sfinția Sa, și cea de lângă iezerul vulturilor de pe înălțimile Semen'cului legendar. Cele din Știnăparii bufenilor gorjeni, din Jitini, Surduc, Scăiuș și Copăcele își așteaptă desăvârșirea, iar cele de lemn din Poiana Mărului și Marila, cu fonduri adunate, piatra de temelie.

Ea înmulțește casele parohiale și bibliotecile lor, scrutate cu sete cărturărească de ostașii Crucii, modeștii preoți dela sate, a'e căror predici nu sunt laudate „prin presă nici auzite afară de umila lor biserică, ale căror bune opere rămân necunoscute oamenilor. Dar ale căror cuvinte și acțiuni sunt scrise cu litere de aur pe paginile neperitoare, ale cărții vieții...”⁴⁶ Ea înmulțește fondurile, fundațiunile, donațiunile și legatele din parohii; ea înființează fondul pentru asigurarea contra incendiului a tuturor imobilelor eparhiale și sporește averea diecezană cu Lei 150.000.000, iar cea a Consiliului eparhial cu Lei 9.000 000.—

Ea satisface îndemnul regesc dela înmânarea cărjei episcopoești: „Prea Sfinția Voastră să nu aibă odihnă până ce nu va vedea reardus iarăși în tradiția românească cultul familiei trainice și numeroase”.⁴⁷ Studiul Prea Sfinției Sale: Chestiunea denatalității în Banat,⁴⁸ apărut în 1944, cu propuneri concrete, bazate pe realitățile constatate în comunele vizitate, este concludent. Ele sunt executate în Școala de Duminecă, prin asociațiile religioase reorganizate și direcționate după un program stabilit dela centru și prin pastorație individuală, controlată prin Ziarul pastoral, etichetat cu deviza: „Fii treaz, rabdă și fă-ți slujba deplin”!⁴⁹

Pentru a înlesni administrația bisericească și prin ea „intensificarea vieții religioase morale printr'un misionarism activ” stăruie, iar adunarea

44. Din cuvântarea de deschidere a adunării eparhiale din 3 Mai 1942.

45. Luca 4, 18-19.

46. Gibbons: L'Ambassadeur du Christ, p. 507.

47. Foia diecezană Nr. 25 din 1941.

48. Altarul Banatului Nr. 5-6 din 1945 p. 152.

49. Il. Tim. 4, 5.

50. Concluzul Nr. 21 din 14 Mai 1944.

eparhială din 1944 înființează patru noi protopopiate, pe cele ale Bozoviciului, Teregovei, Sacului și Reciței montane.⁵⁰

Aceste realizări, cu radiațiunile lor luminoase și întremătoare de suflet ortodox, ca azilul pentru văduvele de preoți, internatul pentru fiii de preoți, orfelinatul eparhial, pentru care a renunțat la taxele de sfințiri, dispenze ș. a., ca cercul de studii teologice cu biblioteca de 1000 volume, ce i le-a donat, au fortificat „cetatea spirituală de ieri și de astăzi a graniței, episcopia Caransebeșului”,⁵¹ pe care vlădica Veniamin o vrea, întocmai ca și noi, împlântată cu toate așezămintele ei pentru totdeauna aici și nu aiurea.

Această voință, mărturisită cu fermitate la începutul misiunii sale de străjer și păstrător al tradițiilor locale și al harismului creștin în adevăratul duh al Mântuitorului, o ancorează în *idea bănățeană* cu crezul ei întăritor și susținător de neam autohton al pământului românesc dintre Mureș, Tisa și Dunăre.

Investit cu sufragiile unanime ale eparhiei, ierarhul Veniamin enunță cu hotărâre: „De azi încolo nu-mi mai aparțin mie, ci numai slujbei celei sfinte, la care am fost chemat... Mă voi strădui să răsplătesc încrederea pilduitoare ce mi-ați arătat, prin muncă cinstită, plină de râvnă și numai intereselor superioare ale bisericii, punându-mi modestele mele puteri numai în serviciul binelui și progresului eparhiei...”⁵²

Și... și le-a pus.

Secerișul, pe care îl culege astăzi, după numai 4 și jumătate ani de binecuvântată arhiepăstorie, este abundent în fapte și este însoțit de recunoștința întregii eparhii, care se vrea tot mai veșnic și clocotitoare de viață întru Domnul, stăpânitoare și înnoitoare de suflete bănățene.

Acesta ni este episcopul, fântâna neîntinată a adevărului, portul liniștit al bisericii eparhiale împotriva tuturor intemperiilor, turnul de veghe al credinței adevărate...!

Ni l-a dat casa preotească din Arpătac, jud. Trei-Scaune, a parohului Dionisie Nistor (1851—1901). Cei 8 copii ai lui, rămași orfani de tată la 1901 au fost îngrijiți și „întăriți din merindea aleasă, pe care li-o dădea biserica neamului”,⁵³ de mama lor, preoteasa Elena născ. Stanciu (1861—1939). Mamă ideală și jertfitoare, care a dat neamului și bisericii pe protopopul Aurel Nistor, al Sf. Gheorghe, pe inspectorul general sanitar Dr. Pompiliu Nistor, pe profesorul erou din 1915 al liceului Andrei Șaguna din Brașov Dionisie Nistor, pe Doamna Valeria protopop Ioan Rafiroiu al Oituzului, pe Dna Cornelia farmacist Mihail Pătrășcanu, pe Prea Sfinția Sa episcopul Veniamin Virgil Nistor.

Acestei mame își datorează Prea Sfinția Sa educația-i religioasă și românească, preoția-i cucernică și arhieria-i cuvioasă. Și tot ei distincțiunea-i de intelectual ardelean și părinte al poporului bănățean.

51. Cuvântarea de deschidere a adunării eparhiale din 3 Mai 1942.

52. Idem.

53. Din cuvântarea dela alegerea sa de episcop din 3 Iunie 1941.

A urmat liceul la Braşov, teologia la Sibiu şi Bucureşti. A funcţionat ca duhovnic al Seminarului Nifon, ca preot-căpitan şi referent spiritual al armatei a VII-a în războiul mondial, ca şef de serviciu la rezortul cultelor din Consiliul dirigent şi ca secretar consistorial şi organizator al episcopiei nou înfiinţate a Clujului. La 1 Mai 1922 a intrat în serviciul arhiepiscopiei Sibiului, tot ca secretar, mai apoi ca consilier referent. Aci a aranjat şi organizat arhiva arhidiecezană dela 1848 până la 1900, a administrat fundaţiunea Dr Ioan Mihu cu realităţi în valoare de Lei 10.000.000 aur, a înfăptuit Căminul preoţilor dela Băile Bazna şi a organizat pelerinajul din Septemvrie 1925 cu 160 pelerini, sub conducerea I. P. Sf. mitropolit Dr Nicolae Bălan, la Ierusalim.

A fost membru în comitetul central şi casier general al Asociaţiei clerului Andrei Şaguna, în Sinodul eparhial şi în Congresul naţional bisericesc al mitropoliei, colaborator la Revista Teologică, Telegraful român, Lumina Satelor şi la Revue de Transylvanie

A. scris:

1. Confesionalism politic. Sibiu 1930 p. 109.
2. Să înceteze confesionalismul politic. Sibiu 1933, p. 31.
3. Bugetul cultelor pe 1931. Sibiu 1931, p. 45.
4. Biserica ortodoxă în bugetul cultelor pe 1930. Sibiu 1930, p. 26.
5. Să se facă dreptate. Sibiu 1934, p. 40.
6. Les cultes minoritaires et l'église orthodoxe roumaine dans le nouveau budget de la Roumaine. Bucureşti 1936 p. 36.
7. Cartea de rugăciuni, Caransebeş, 1943.
8. Acatistul şi Paraclisul Prea Sfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu, pururea fecioarei Maria. Caransebeş, 1943.
9. Chestiunea denatalităţii în Banat. Caransebeş 1944, p. 25.

O notă dominantă a personalităţii sale e marea iubire de natură şi frumuseţile ţării. Ca excursionist a urcat munţii Bucovinei, cei ai Braşovului, Făgăraşului, Sibiului, Retezatul, Semenicul şi Muntele mic.

A cercetat mănăstirile bucovinene, basarabene, moldovene, muntene şi oltene.

A călătorit în 1928 şi 1930, în tovărăşia Prea Sfinţitului episcop Nicolae Colan, prin Austria, Elveţia, Germania, Belgia, Franţa, Anglia şi Italia. Colectiile bogate şi variate de vederi din locurile cercetate, precum şi hărţile şi ghidurile ce împodobesc etajerele reşedinţei episcopiceşti, sunt mărturii grăitoare despre aceste excursii.

În eparhie nu există colţ pitoresc pe care să nu-l fi cercetat. În plimbările, aproape zilnice, în Teiuş şi împrejurimi, a ajuns să-l cunoască frumuseţile mai bine ca noi cei din loc. Natura îi este prieten şi în mijlocul ei se simte bine.

Iubeşte florile şi pomii şi în grădina reşedinţii în fiecare dimineaţă se ocupă personal de îngrijirea lor. Cel ce iubeşte florile şi frumuseţile naturii, iubeşte şi pe Creatorul lor şi şi pe aproapele său.

La 9 Iulie 1913 a fost hirotonit diacon celibe. La 15 Iulie 1913 presbiter și la 28 Mai 1926, hirotesit protopresbiter. La 7 Aprilie 1940 a fost tuns întru monah la mănăstirea Căldărușani și apoi înaintat proto-sinel, iar la 17 Iunie 1940 hirotesit arhimandrit.

Marele colegiu electoral l-a ales, în 3 Iunie 1941 cu 91 din 140 voturi episcop al Caransebeșului. A fost hirotonit arhiereu la 8 Iunie 1941, investit la 14 Iunie 1941 și întronizat la 24 August 1941.

Împlinind Prea Sfinția Sa părintele episcop Veniamin, la 10/22 Februarie 1946, vârsta de 60 ani, asociația Românilor ortodoxi din mitropolia Ardealului și Banatului „Frăția ortodoxă română”, secția eparhială Caransebeș,⁵⁴ și-a ținut de datorință, ca la această împlinire să-i contureze, măcar și numai sumar, personalitatea-i fecundă în realizări bisericești și viața-i laborioasă, consecventă și luminoasă de ierarh bănățean, rânduit de Dumnezeu ca al 27-lea în dipticul vlădicilor caransebeșeni.

Elogiul ce se cade a-l face unei activități cuprinzătoare, ca cea a Prea Sfinției Sale, revine posterității.

* * *

Părăsind Efesul, apostolul neamurilor încredințează episcopilor bisericii sale de aci următoarea deviză: „... Mai fericit este cel ce dă, decât cel ce ia...”⁵⁵

Urmând acest îndemn al Mântuitorului, F. O. R-ul înscrie în istorie ziua de astăzi, ziua episcopului nostru, prin înființarea *Fondului catedralei episcopale a Caransebeșului*.

Apreciind această creștinească inițiativă, Ministerul de finanțe pune însuși temelie acestui fond, proiectat dar nerealizat de vlădicii înaintași, trimițându-ne, azi, următoarea adresă:

„Dlui Dr. Cornel Corneanu, Caransebeș. Felicitându-vă din toată inima pentru frumoasa inițiativă ce ați luat pentru clădirea catedralei ortodoxe din Caransebeș, am bucuria să vă comunic aprobarea unei subvenții de lei 5.000.000 din partea Ministerului de finanțe, rămânând ca odată cu alcătuirea nouă a bugetului să avizăm la o nouă subvenție în acest scop. Al DV. devotat: Alex. Alexandrini m. p. ministru subsecretar de stat”.

Exprimăm onor. Minister al finanțelor și titularului său mulțumirile F. O. R-lui pentru această danie. Ea și cea a credincioșilor Cornelia și Mihail Pătrășcanu de 2 jug. teren arabil, ne încurajează, ca să împlinim gândul celor care s'au străduit să întărească ortodoxia caransebeșană.

Și ... îl vom împlini.

54. În ședința plenară a Consiliului său din 1 Februarie 1946 a hotărât sărbătorirea P. Sf. episcop Veniamin în cadrele programului publicat.

55. Fapt. 20, 35.

În după masa Duminicii, în care Hristos a înviat, doi ucenici ai săi, Cleopa și, probabil, evanghelistul Luca, coborau îndurerați drumul dela Ierusalim la Emaus.⁵⁶ Erau stincheri și părăsiți, căci le murise Învățătorul, Isus Nazarineanul. Mergeau singuri pe același drum și totuși li-se părea că nu sunt singuri. Cineva mergea alături de ei...

Acest cineva, Hristos Mântuitorul, a fost statornic alături și de Prea Sfinția Voastră. I-ați bineplăcut și El v'a dăruit strălucita ascensiune în ierarhia bisericii sale.

Dar... „ziua se apleacă“, cum e și firesc, spre... amurg. Zorile ei copilăria, tinerețea, viața noastră se distanțează mereu...

Doamne, rămâi cu noi și cu dânsul, stăpânul și arhiereul nostru și îl păzește pe el întru mulți ani!

Dr Cornel Corneanu

⁵⁶ Luca 24, 18-20.

Al IV-lea

Intre Banat și Transilvania au dăinuit, sub raportul vieții bisericești-culturale, intime și trainice legături de frăție mai cu seamă dela jumătatea veacului al XIX-lea înainte.

Fiii acestor *două țări românești* au luptat împreună, cot la cot, pentru naționalizarea ierarhiei, sprijinindu-se reciproc în năzuințele lor de progres, întregindu-se unii pe alții și sporindu-și, prin exemplară solidaritate productivă, forțele creatoare.

În vara anului 1865, când Bănățenii erau în căutarea unui candidat potrivit pentru scaunul vlădicesc al Caransebeșului, neputând să-l găsească printre cei localnici, au urmat sfatul mitropolitului Andrei Șaguna, care le recomandase hărnicia biruitoare și neprihănită statornicie în credință a luminatului protopop din Brașov *Ioan Popasu*, unchiul lui Titu Maiorescu.

Prin spornica sa activitate, desfășurată aproape un sfert de veac cu înflăcărată râvnă creștinească și cu dinamic entusiasm românesc, a izbutit Episcopul Popasu să aștearnă temeliile resistente ale Eparhiei și ale instituțiilor ei culturale-educative. Din mâna lui a trecut apoi cărja vlădicească în mâna vrednicului ucenic al lui Șaguna: *Nicolae Popea*.

Impunător ca prestanță morală și ca valoare științifică, acest *al II-lea* fiu al Transilvaniei și-a eternizat, prin activitatea sa de două decenii, o strălucită pagină în pomelnicul Banatului românesc — ortodox.

După plecarea blândului, eruditului și jertfelnicului Nicolae Popea spre dumbrăvile scăldate în lumina vieții de veci, *al III-lea* fiu al Transilvaniei a fost sortit să urce tronul episcopesc din Caransebeș în persoana distinsului fiu al țăranilor Gheorghe și Domnița Cristea din Toplița: *Miron*, pe care norocul său și al

neamului nostru urma să-l salte curând — după abia un deceniu de păstorire bănăţeană — în demnitatea de Mitropolit-primat şi aceea de *Patriarh al Românilor*.

Iar acum *al IV-lea* fiu al Transilvaniei îşi aduce contribuţia binecuvântată în persoana *Prea Sfinţiei Sale Veniamin Nistor*, care păstoreşte de Dumnezeu păzita Episcopie din ţara Caraşului cu aceeaşi vădită pornire spre progres, care se desprindea pilduitoare din faptele neuitărilor săi predecesori.

Personalitatea sa ni se pare că îmbină în chip armonios statornicia în credinţă şi avântul vlădicului luptător Ioan Popasu cu blândeţa şi iubirea de carte a savantului Nicolae Popea, adăugând la aceste nepreţuite daruri sufleteşti, o simpatică notă de seninătate netulburată şi de rară distincţie a înfăţişerii exterioare, cum se afirmase aceasta în fiinţa şi atitudinea cuceritoare a lui Miron Cristea.

Fie, ca din fericita sinteză a acestor daruri arhieresti, în sufletul dreptcredinciosului cler şi popor bănăţean de sub părinteasca-i îndrumare, să picure neîncetat roua de înviorare a credinţei şi a luptei pentru realizarea progresului religios-moral în tot cuprinsul Eparhiei, care se pregăteşte să prăsnuească după cuviinţă ziua de *22 Februarie 1946*.

Acesta e cuvântul, pe care înţelege să-l transmită ca prietinească urare Prea Sfinţiei Sale Episcopului Veniamin, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, unul dintre foştii săi dascăli în timpul când îşi urma cursurile de învăţătură duhovnicească la înalta şcoală sibiană, acoperită de faima unei veritabile pepiniere vlădiceşti, întru cât dintre foştii ei studenţi *18 înşi*)* s'au învrednicit să fie înaintaţi, în cursul celor din urmă opt decenii, la treapta arhierască.

Prof. I. Lupaş

Siblu, 14 Februarie 1946.

*) Ioan Popasu, Ioan Meşianu, Nicolae Popea, Ilarion Puşcariu, Miron Cristea, Nicolae Ivan, Lucian Triteanu, Vasile Duma, Vasile Saftu, Iustinian Teculescu, Ioan Stroia, Vasile Stan, Nicolae Colan, Nicolae Popovici, Emilian Antal, Veniamin Nistor, Teodor Scorobet şi Policarp Moruşca.

Pe urmele marilor ierarhi...

Cine cunoaște cât de puțin stările de lucruri existente astăzi în cuprinsul *Eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului*, nu poate decât să se bucure aflând că sub oblăduirea ierarhică a celui ce conduce dela înălțimea scaunului episcopal această eparhie, un adevărat duh de viață, de credință și de dragoste creștină o vifică și o însuflețește dela un capăt la celălalt al ei.

Biserica națională s'a impus aici tot mai mult conștiinței tuturor ca o instituție de superioară promovare a vieții religioase, iar poruncile ei au aflat vad curat de sălășuire în sufletul credincioșilor.

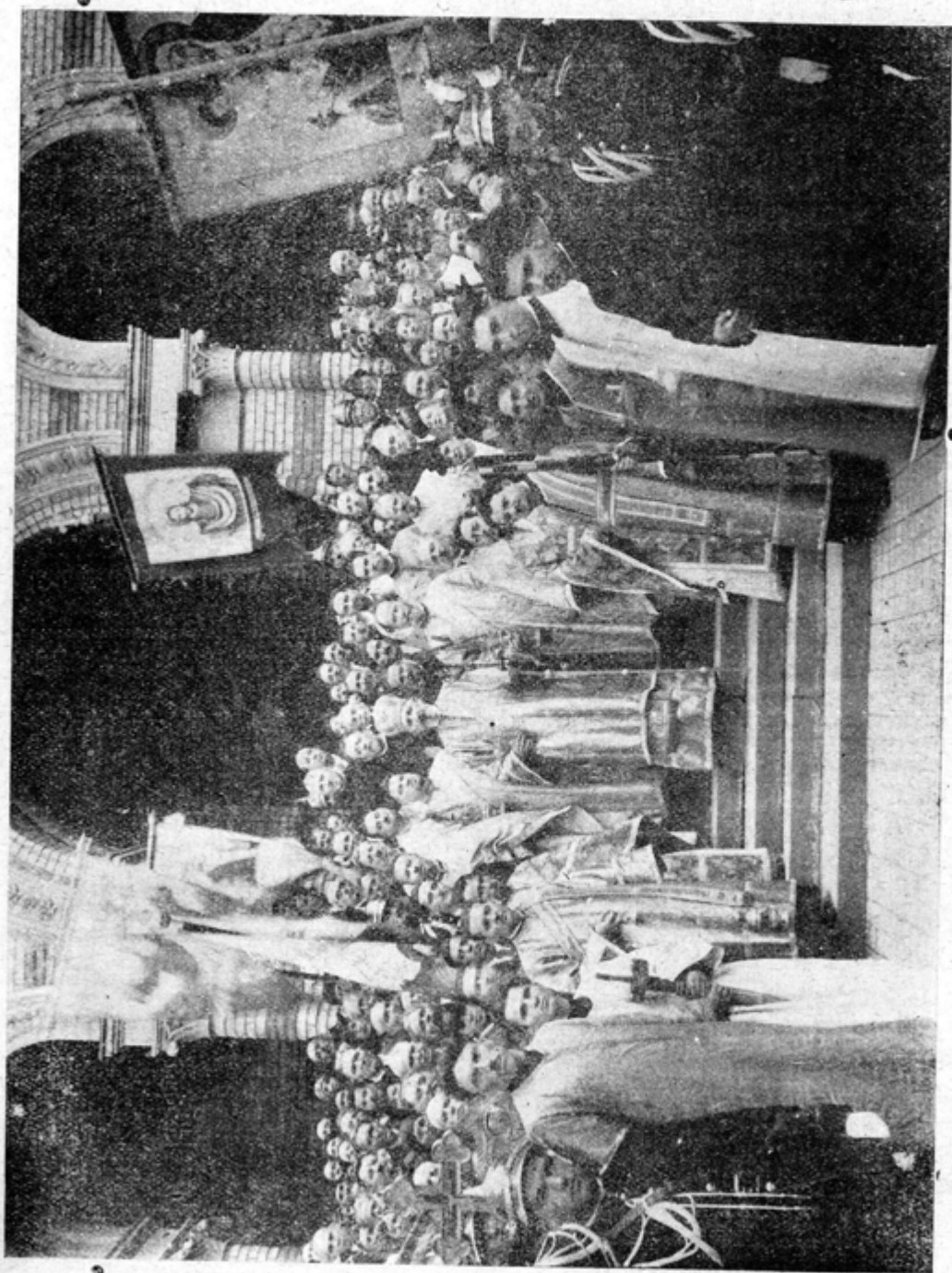
Invățăturile mântuitoare nu cad pe pământ sterp ci ele fructifică roduri bogate pretutindeni, poporul își dorește lumina-re printrânsele, iar nația le primește ca pe cea mai salvatoare hrană a grelelor vremuri, de ieri și de azi, prin care și noi și lumea toată siliți suntem ca să trecem.

Dela umilul țăran care își croește cu nenumărate greutate drumul vieții în sărăcia satelor de munte și până la cărturarul trăind doar pe culmile spiritualității pure, același simțământ de nesdruncinată încredere în Biserică stăpânește și aceiași dragoste de suprafireștile comori ale strămoșeștei credințe domină.

Și astfel, pe bună dreptate se poate spune în această privință, că Biserica se recunoaște cu adevărat în credincioșii săi, iar credincioșii, în toată a lor duhovnicească ființă, se recunosc deabinelea în Biserica lor.

Ne-am întrebat adesea care să fie cauza acestei frumoase înfățișări, mereu înnoitoare, pe care și pe plan religios și pe plan moral o ia tot mai mult viața obștei credincioșilor din această eparhie și cum se explică, *în mod științific*, această transformare sufletească, ce atât de fericit se observă la cei ce compun această binecuvântată obște?

Și răspunsul nu ne-a venit în minte decât în clipa când gândurile ni s'au dus la cele ce așa de subtil și totuși atât de

Hirotonirea Intru arhieru — Sibiu 8 Iunie 1911

luminos ne-a putut spune filosoful francez *Henri Bergson* referindu-se la fundamentalele transformări pe care le-a suferit în decursul veacurilor și *Morala și Justiția umană*.

Este tocmai ceiace vom încerca să arătăm mai la vale.

După Bergson, ordinea socială este expresia ordinii naturale. A trăi în Societate deci e a trăi după porunca naturii, căci Societatea e doar fructul firei.

Pentru menținerea omului în cadrul social și pentru a-i înfrâna tendințele anarhice față de Societatea în care își duce existența, omul e supus diferitelor și numeroaselor obligații, îndeplinirea cărora e impusă — ca printr'o presiune — de către Societate, ale cărei exigențe ele le și satisfac.

O primă sursă a moralei se găsește deci în această presiune pe care Societatea o exercită asupra voinței noastre spre a-i satisface exigențele, așa dar o sursă de natură esențial socială.

Această morală socială dictată de Societate e particularistă, e individualistă și e coercițiune pură.

E particularistă, fiindcă ea se comportă după diferitele Societăți în care a luat naștere; e individualistă, fiindcă ea privește și apără numai pe indivizii aceleiași Societăți; și e în sfârșit exclusiv coercitivă, fiindcă ea se impune numai prin presiunea Societății și prin constrângerile pe care ea le exercită.

Dar în afară de această morală socială care își are sursa în *presiune*, mai există și o morală umană care își are sursa în *aspirațiune*.

Morala socială e limitată la *Societate*, morala umană este extinsă la *umanitate*; morala socială *te constrânge* la faptă, morala umană *te atrage* spre faptă; morala socială îmbrățișează partea, morala umană îmbrățișează *întregul*; morala socială îți dă *plăcerea*, morala umană îți dă *bucuria*; în sfârșit, morala socială e *morală închisă*, morala umană e *morală deschisă*.

Diferența deci între o morală și alta este real-fundamentală și categoric-esențială.

Una este impusă ca un catehism de obligații de către faptul trăirii noastre într'o Societate dată; cealaltă se prezintă ca un catehism de aspirații, spre îndeplinirea cărora ne cheamă faptul trăirii noastre în umanitate. Una e constrângere venită de jos, — dela natură, cealaltă e chemare venită de sus, — dela cele mai reprezentative, mai bune, mai desăvârșite exemplare ale umanității. Una e creată spre *conservarea* ființii, cealaltă e pusă spre *desăvârșirea* ființii.

Una în sfârșit se închide în cercul strâmt de viață al Societății, cealaltă își deschide larg porțile spre cercul indefinit al umanității.

Una e forță, presiune, impulsie, constrângere, obligație, alta e chemare, apel, aspirație, elan, cu un cuvânt liberă și irezistibilă atracție spre culmile perfecțiunii și ale desăvârșirii.

Asemenea *Moralei* și *Justiția* tot de două feluri este, fiindcă două naturi are.

Și astfel avem o *justiție relativă* și avem o *justiție absolută*.

Cea dintâi este măsură, egalitate și proporție, cea de a doua e incommensurabilitate, inechivalență, disproporționalitate, cea dintâi este ipotetică și immanentă, cea de a doua este categorică și transcendentă, cea dintâiu este justiția închisă, cea de a doua este justiția deschisă.

Este măsură, egalitatea și proporție justiția relativă, fiindcă ea se exprimă prin număr, prin cantitate, prin echivalență de factori. *Balanța, do ut des, sau dante pentru dante* iată legile ei.

Și este incommensurabilitate, inechivalență și disproporție justiția absolută, fiindcă aici ea reclamă totul, indiferent de quantumul de valoare și de greutate de care omul îl reprezintă față de Societatea în numele căreia judecătorii împart dreptatea.

Persoana omenească e și sacră și inviolabilă, iată legea ei.

Este ipotetică și este immanentă justiția relativă, fiindcă ea în Societate își are sursa și fiindcă ea și se face numai în cazul când prin distribuirea ei, Societatea nu va suferi nimic.

E în interesul Societății însă — interes mai bine sau mai rău înțeles, firește — ca justiție pentru tine să nu fie, ea — fi sigur, într-o astfel de concepție, nu și se va face: *Salus reipublicae suprema lex esto*, iată legea ei.

Și este categorică și transcendentă justiția absolută, fiindcă indiferent că distribuirea ei folosește sau ba Societății, ea, impusă de dincolo de Societate, trebuie, *orice s'ar întâmpla*, să se facă, *Fiat justitia et pereat mundus*, iată legea ei.

În sfârșit, e închisă justiția relativă, fiindcă ea privește și se revărsă doar asupra membrilor aceleiași Societăți, care a și edictat-o, pe când justiția absolută, revărsându-se asupra tuturor oamenilor, este cu adevărat o justiție deschisă.

Caracterele justiției absolute? Iată-le: egalitate, fraternitate, libertate, caractere pe care nu le-a avut cealaltă justiție, justiția relativă, aceasta fiindând mai ales în veacurile precreștine.

Dacă ne-am întreba cum s'a ajuns dela morala închisă bazată pe presiune la morală deschisă bazată pe aspirațiune și cum s'a ajuns dela Justiția relativă a cetății la Justiția absolută a umanității, cei mai mulți vor fi ispitiți să răspundă: pe calea etapelor de tranziție ale sufletului omenesc, etape care trebuiau să ducă acolo unde au ajuns și Morala și Dreptul.

Cu alte cuvinte, evoluția omenirii însăși, desfășurată în timp a pregătit pe nesimțite această trecere dela un pol la altul, evoluție în care factorii depe urmă erau ca o prelungire firească și ca o consecință implicită a factorilor imediat anteriori.

Nu suntem de aceasta părere, răspunde Bergson. De ce? Pentru că în orice trecere dela o concepție la alta cu totul contrară este cuprinsă nu numai o schimbare de formă, care n'ar însemna prea mare lucru, dar și o schimbare de natură, care înseamnă totul.

Ori, schimbare de natură e salt nu tranziție, e fond nu formă, e creație și nu prelungire.

Morala deschisă a umanității nu se explică deci prin morala închisă a societății, după cum Justiția absolută a umanității nu se explică prin justiția relativă a cetății.

Cine a operat deci saltul, cine a schimbat fondul, cine a săvârșit dar creația, în Morală și în Drept, dacă împrejurările din afară sau mediul social nu și-au avut aici cuvântul? Cine?

Nimeni altul, decât personalitățile de vază ale omenirii, prin exemplul lor, prin chemarea lor, prin atracția lor, prin ardenta și desinteresata lor propagandă.

În ce mod? Utilizând această ingenioasă metodă.

Presupunând ca posibil aceeace într'o societate dată ar fi efectiv imposibil, reprezentându-și apoi în minte ceea ce ar rezulta pentru sufletul social, din această posibilitate și în cele din urmă, concretizând prin propagandă și prin exemplul vieții lor, aceeace ar putea să genereze acea stare de suflet.

Mai explicit, și revenind la problema noastră, metoda își va urma astfel cursul:

Câteva personalități de elită ale omenirii presupun că Societatea, în care stăpânește morala închisă sau Justiția relativă așa cum le-am schițat noi mai sus, poate să fie condusă de principiile cu totul contrare ale moralei deschise și de cele ale Justiției absolute, pe care le aducea, — ca o *veste nouă*, ca o *veste bună* (evangelion), — *Cel întrupat* spre a lumii mântuire.

Odată pusă astfel chestiunea, acele personalități își trec în revistă în a lor minte efectele pe care le-ar putea resimți

sufletul acelei Societăți de pe urma *nouilor concepții* etice și juridice. Cunoșcând aceste efecte pe calea exclusivă a minții și a imaginațiunii, personalitățile acestea vor putea acum concretiza starea de suflet operată de acele principii, în viața lor, în exemplul lor, în activitatea lor, în propaganda lor.

Ei bine, acest exemplu viu, această activitate manifestă, această propagandă caldă vor târî, în sensul dorit, tot mai mult Societatea, în sufletul căreia se vor ivi acum sentimente noi, aspirațiuni noi, chemări noi, așa precum noua concepție tinde să le promoveze.

Creiându-se această nouă stare de suflet, principiile etice sau juridice se vor încadra apoi ușor înrânsa, precum se încadrează tabloul în rama respectivă ce i s'a pregătit, sau precum se încadrează o melodie muzicală în ritmul clapelor pianului cu mișcare adecuată.

Atracția pe care o reprezintă personalitățile superioare, chemarea pe care o înfățișează individualitățile de elită ale omenirii, prin viața ca și prin exemplul lor, iată aceștia sunt factorii care creiază cadrul în care se va manifesta de acum sufletul social sub stăpânirea nouilor concepții, pe care inspiratul de geniu sau inspiratul de sus, omul de bine sau păstorul de suflete, le-a oferit, ca o binecuvântată mană cerească — spre izbăvire omului, nației sau lumii întregi.

Exemplul așa dar, iată și explicația și cheia de boltă a tuturor transformărilor spre mai bine și a tuturor conversiunilor actuale sau posibile în Societate.

Căci metoda pilduirilor grăitoare și a propagandelor pilduitoare este singura metodă care va să deschidă porțile sufletului omenesc la chemările unei noi vieți, — de pace, de credință, de jertfă, de lumină și de dragoste, pentru om, pentru propria-ți nație, pentru umanitate.

*

Este tocmai ceiace *Prea Sfințitul Episcop Veniamin*, mergând pe urmele Marelui Ierarh al Bisericii și strălucitului apărător al strămoșeștilor credințe, care e *Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului*, a știut, cu înțelepciune multă, cu neistovită râvnă, cu inegalată bunătate, să facă în de Dumnezeu păzita eparhie a Caransebeșului.

Ilie N. Lungulescu

Consilier la Inalta Curte de Casație și Justiție

ESENȚE TARI

Mi-aduc aminte, parc' ar fi fost ieri, deși s'au scurs cinci ani de-atunci, cinci ani de sbucium și prăpăd, cinci ani de încordare sfâșietoare, depănați sub semnul senzaționalului cotidian care irosește și epuizează: Eparhia Caransebeșului își dobândise, prin votul unanim al reprezentanților clerului și ai poporului dreptcredincios, „mirele” visat.

Bucuria noastră, a sibienilor, era desăvârșită: Prea Sfinția D. D. *Veniamin V. Nistor* a crescut întru Domnul și a ostentat decenii de-a-rândul pentru isbânda Evangheliei mântuirii neamurilor în cetatea de scaun a Ortodoxiei ardelen. Știam cu toții câtă încercată pricepere și câtă râvnă de nebiruit pusese noul episcop întru purtarea înaltelor trebi bisericești încredințate până atunci agerului Său simț de răspundere. Melancolia despărțirii de luminatul sfetnic al Chiriarhului nostru preaiubit se amesteca atunci cu recunoștința ce-o purtam caransebeșenilor, pentru iscusința cu care au știut să-și osebească loruși arhipăstor pe potriva faimei acelei istorice eparhii și a problemelor locale ce i se puneau spre soluționare.

Festivitățile împreunate cu înscăunarea Prea Sfinției Sale — căroră caransebeșenii le-au dat proporții vrednice de virtuțile unui corn de țară românească dedat să fie în orice împrejurare „tăt fruncea” — au făcut un început plin de făgăduinți. Sincer și plin de-o călugărească smerenie, ca tot omul trudnic și priceput, Prea Sfințitul Episcop Veniamin a desfășurat atunci în linii severe, *programul* Său pastoral. Formularea lui era obligatorie: o cerea însemnătatea momentului. Ceea ce ne-a impresionat, însă, când am luat act de cuprinsul său, era caracterul *realist*, de *operă complectă*, al intențiilor cu cari pornea la drum noul ierarh. Căci Prea Sfințitul Episcop Veniamin își făurise *un program arhipăstoresc de esențe tari*. Strădaniile Sale anterioare constituiau un avantaj considerabil în acest sens. Lucrând în nemijlocita apropiere a unui chiriarch de excepție, care așteaptă mult dela

Sibiu 1941 — 8 Iulie. Sfințirea întru arhieru
a P. S. Sale Episcopului Veniamin

sfetnicii Săi, adică *tot ceea ce pot da Bisericii strămoșești*, înșiși însărcinările cinstitoare ce le-a avut de îndeplinit înainte de-a intra în episcopat îl calificau pentru identificarea promptă a necesităților celor mai urgente ale eparhiei ce-l chemase s'o păstorească, și pentru soluționarea lor fără greș.

Au răsunat atunci, la Caransebeș, în chestiunea *vitală a autonomiei bisericești*, mărturisiri atât de răspicate, încât pofta unor cugete pripite de-a se atinge de această cucerire epocală a Ortodoxiei naționale a fost tăiată cu rădăcini cu tot. „*Așa înțelegem noi autonomia bisericească*, a spus acolo I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului: *Este identificarea Bisericii cu răspunderea pentru misiunea primită dela Domnul, spre mântuirea sufletelor. Pentru noi, autonomia bisericească nu este o literă moartă, înscrisă într'un paragraf de lege, ci e o poruncă dumnezească săpată adânc în inimile noastre. Statul să fie fericit că are o Biserică ce nu e bucuroasă să se desfacă de răspunderea ce i-a dat-o Dumnezeu, aruncând-o pe umerii altora*“.

Luat de valul năvalnic al acestei mărturisiri, reprezentantul oficial al guvernului la festivități, care era însuși ministrul Cultelor de pe acea vreme, a înțeles că — oricare ar fi înclinările sale personale — cel mai bun lucru pe care-l poate face e să nu se pună în divergență cu o vrere ce depășește spațiul cancelariilor consistoriale, angajând conștiința plenară a clerului și poporului de dincoace de munți: „*Cel ce se rupe de Biserica strămoșească* — a spus ministrul Cultelor — *rupe cu trecutul, cu tradiția românească și se desrădăcește din însăși viața națiunii*“.

La rândul Său, Prea Sfințitul Episcop Veniamin s'a legat sărbătorește să nu cedeze nici când, nici un pas, când e vorba de *autonomia Bisericii noastre*. Făcând uz de înlesuirile ei, noul ierarh făgăduia să stăruiască din răputeri pentru *adâncirea vieții religioase* a păstorilor Săi de toate stările și vârstele, și mai cu osebire să redea familiei românești din părțile bănățene vigoarea creștinească de altă dată, simțitor secătuită prin teribilul flagel al unei *denatalități* ucigătoare.

Cât a făcut pe acest tărâm — și cum a înțeles să lucreze ca să aibă cât mai mult spor — stau mărturie foaia oficială a eparhiei, calendarele ei și o lucrare pe cât de frumos tipărită, pe-atât de instructivă, publicată nu demult de Prea Sfinția Sa.

Programul arhipăstoresc al Prea Sfinției Sale, care este în plină desfășurare pe teren, în anumite privințe a fost depășit.

Instantanee dela instalarea P. S. Sale Episcopului Veniamin.

E aceasta, de-altcum, una din poruncile de căpetenie ale Pastorației moderne: să-ți urmărești cu tenacitate țelurile propuse, și să desfășuri paralel noui acțiuni recomandate de împrejurări ca absolut trebuincioase pentru înviorarea și înălțarea conștiinței religioase a turmei dreptcredincioase.

Prea Sfinția Sa a înțeles această poruncă. Insuflețit de un spirit progresist — de cea mai pură substanță creștinească — la începutul anului 1944 a pornit la drum o revistă de zidire sufletească și de știință teologică a Eparhiei Caransebeșului, intitulată atât de frumos *Altarul Banatului*. Apariția ei a fost, pentru noi, o surpriză. Nu însă și dănuirea și desvoltarea ei. Chipul în care au fost asociate condeele bănățene în jurul acestei vetre de lumină ortodoxă de către Prea Sfinția Sa, al cărui spirit împăciuitoare și drept îl cunoaștem demult, constituia chezașia de căpetenie a dănuirii și propășirii acestei distinse publicații periodice.

Regularitatea cu care primim noutățile literare teologice-științifice și de cuprins religios-moral ale tiparniței diecezane dela Caransebeș, ne emoționează deadreptul.

*

Mândri de tot ceea ce face Prea Sfințitul Episcop Veniamin pentru preamărirea Ortodoxiei naționale în iaturile bănățene, — și aici am putut spune prea puțin din ceea ce face — rugăm pe bunul Dumnezeu să-i hărăzească încă mulți ani cu pace, sănătate și deplină înțelegere din partea clerului în subordine, pentru a umplea de strălucire arhipăstoria Sa cu roadele miezoase ale programului pastoral de esențe tari ce și l-a făurit.

15. II. 1946

Diacon Dr. Grigorie C. Marcu
profesor universitar
directorul „Revistei Teologice”

În semn de recunoștință

La împlinirea a 60 de ani ai P. Sf. Veniamin, ani depănați din caierul vremii în spornică și devotată muncă pentru Biserică și neam, la acest popas, care pentru mulți în viață înseamnă începutul unui urcuș, dorim, în semn de recunoștință și omagiu, să creionăm strădaniile și realizările P. Sf. Sale în două funcțiuni onorifice pe cari le-a îndeplinit pe când era consilier și secretar la Consiliul arhiepiscopiei ort. din Sibiu.

Aceste funcțiuni onorifice sunt în cadrele Asociației clerului ort. rom, „A. Șaguna“. Una, în calitatea de fost casier central timp de 20 de ani, ca devotat colaborator al P. C. președinte Ic. Stv. Dr. Gh. Ciuhandu, împreună cu fostul secretar general, prof. și rectorul „Academiei Teologice Andreiane“, azi P. Sf. Nicolae al Clujului — „Analele“ Asociației noastre stau mărturie, ele vor fi mai târziu documente de cercetare despre rosturile îndeplinite de clerul nostru în cadrele „Asociației“, prin râvna și strădania acestor conducători vrednici pentru promovarea vieții spirituale între membrii clerului ort. din cuprinsul Mitropoliei ardelenе și paralel lupta pentru ameliorarea situației materiale a preoției.

A doua funcțiune onorifică, paralel cu cea menționată mai sus, în același răstimp, a fost în calitatea de membru în Comitetul Secției Sibiu al Asociației Clerului. În această calitate și în strânsă colaborare cu membrii și conducătorii Secției, a inițiat „Fondul de ajutorare preoțesc“ în anul 1932.

La adunarea Secției Sibiu, ținută la 23 Septemvrie 1935 la Mediaș, P. Sf. Veniamin — cons. și secretarul cons. eparhial — a prezentat propunerea documentată pentru construirea unui Cămin pe seama preoților la stațiunea balneară din Bazna, o veche dorință

a P. Sf. Sale și a preoțimei, pe care a desbătut-o adesea în consfăturile noastre intime și pentru realizarea căreia făcuse pașii necesare și până la deciderea ei. În propunerea făcută între alte spunea: „O instituție trăiește prin vrednicia, munca și râvna conducătorilor ei, precum și prin instituțiunile ce și le creiază. Tot așa este și cu Biserica și slujitorii ei. Cu cât va avea mai multe instituțiuni cu caracter religios-cultural, caritativ etc., cu oameni vrednici în fruntea lor, cu atât mai ușor își va putea împlini misiunea sa mai bine Biserica... Preoțimea diferitelor Episcopii are diferite căminuri pentru recreații în stațiuni balneare, numai clerul arhiepiscopiei noastre nu are nici un fel de instituțiuni de acest fel.“ După ce arată în amănunt modalitățile de realizare, propune înființarea unui Cămin pe seama preoților la Bazna. Adunarea primește în unanimitate propunerea și având deplină încredere în cei ce stau în fruntea Secției, acordă deplină libertate să lucreze și se realizeze propunerea făcută.

Astfel P. Sf. Veniamin este inițiatorul și organizatorul „Căminul preoțesc dela Bazna“. Dela propunerea primită și până la inaugurarea săvârșită la 2 Iulie 1939, prin participarea P. Sf. Nicolae al Clujului și P. Sf. Nicolae al Oradiei — P. Sf. Veniamin, nu puțin a ostenit în colaborare cu conducătorii Secției, cu planurile, construirea și amenajarea cu tot confortul modern, încât să fie cel mai bine organizat Cămin din cele existente la această stațiune balneară.

Ce m'a determinat să scot în evidență strădania P. Sf. Veniamin, poate pentru unii puțin inițiați, părându-li-se un lucru de a doua mână. Iată de ce. Începusem construirea în preajma războiului, cu capitalul inițial ce ni s'a pus la dispoziție prin stăruința și intermediul P. Sf. Sale. Lucrările necesare erau angajate cu anticipație, dar lipseau așa numitele „fonduri necesare“. Fapt este, că preoțimea între timp a jertfit și contribuit până la ultimul dar se mai cereau multe parale. P. Sf. Veniamin angaja lucrări, comanda cele necesare în interior, paralel se adresa la instituțiuni și particulari pentru ajutorare întru realizarea acestei opere cu caracter umanitar și social. Lucrările înaintau, bani nu

Instantaneu dela instalarea P. S. S. Episcopului Veniamin.
Trecerea prin comuna Ohababistrei

Instalarea, 1941

mai erau. Am contractat un împrumut de 700.000 Lei din „Fondul de ajutorare“ cu aprobarea binevoitoare a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, care în curs de 5 ani l-am replătit în întregime. Astăzi, căminul e liber de orice sarcină și e o podoabă a preoției și un patrimoniu al membrilor. Dacă nu era stăruința permanentă și prevăzătoare a P. Sf. Veniamin, probabil ne aflam cu căminul neterminat.

Preoția din arhiepiscopie încadrată în Asociația Clerului „A. Șaguna“ — pentru cele relatate mai sus și pentru tot binele pe care l-a săvârșit în favoarea ei în timpul petrecut aici, la această aniversare, îi exprimă cea mai desăvârșită recunoștință și înalță rugăciuni la altarul Domnului pentru sănătatea și lungimea de zile a P. Sf. Sale, ca să poată iniția și realiza și în eparhia P. Sf. Sale asemeni și alte opere umanitare.

Intru mulți ani !

E. Cioran

cons. mitr., președ. Secției Sibiu

Sărbătoarea dela Caransebeș

Praznicul bucuriei dela Caransebeș ne readuce pe câteva clipe în cuibul atâtor visuri și frământări câte animează o tinerețe omenească.

Îl revăd înțolit în burnița munților ocrotitori cari îi dau deopotrivă dârzenia ca și farmecul lor unic; îl revăd ca pe o cetate a credinții, ca pe un altar înaintea căruia se prostern nădejdi de re'nviere și de 'ndreptare.

Sărbătoarea organizată de Clerul și Poporul acelei eparhii, în colaborare cu autoritățile din orașul de veche reședință episcopescă, oferă un norocos prilej de a privi introspectiv sensul în care se desfășură viața orașului, de aci, apoi, semnificația unei atari sărbători în vârtejul vieții ce trece alături de noi zi de zi...

Cu voia *Prea Sfințitului Episcop Veniamin Nistor*, al cărui împreună-lucrător în Centrul eparhial am fost timp de trei ani, îmi permit să deapăn aceste idei, ca mosafir poflit și sincer, în cele câteva șire ale revistei jubilar.

Este desigur deosebire între om și om, între neamuri, între rase și rase. Fel de fel de teorii s'au emis, întregindu-se sau eliminându-se, cu privire la criteriile după cari se stabilește identitatea sau se precizează deosebirea dintr-o neamurile omenești.

Haoticele frământări de astăzi, mai clar ca oricând par să probeze că există mari hotare între popor și popor, că unele popoare sunt mult superioare altora, că — în sfârșit — cele superioare sunt sortite ca să conducă pe cele inferioare...

În tainița chiliei mele meditănd adesea, găsesc un profund și simpatice interes pentru viața așa zisă patriarhală a orașului Caransebeș. În realitate iată cam ce cuprinde această „viață patriarhală“.

O solidară și frățească dăruire în bine și în rău, o bărbătească încordare pentru învingerea greutăților, statornicie în credință și în practica virtuților, în tradiția și cultul legii strămoșești.

De unde isvorăște totuși conservatorismul acestui popor? Nota optimă ce îl caracterizează?

Istoria acestei regiuni este veche și paginile ei adesea povestesc vrednicii ale fiilor acestor locuri. Ci pe deasupra un adevăr și mai mare stăruie. Istoria acestui aret de timpuriu face amintire de episcopi, cari se bucurau de mare trecere la popor. Căci episcopul sau preotul a fost aici îndrumătorul sufletesc al poporului și cu deosebire în vremuri de urgie. Indrumător firesc, căci el vorbea aceeași limbă ca poporul, învățându-l, i-a câștigat încrederea, iar prin împreună-pățimire a urgiilor, încrederea s'a cimentat între ei.

Dintru început unitatea era desăvârșită. Străini nu erau aci, doar ici-colo câte un meșteșugar. Când a venit administrația politică, străină, a adus pe rând slujbași streini.

Valurile pornite spre năpăstuirea poporului i-a găsit totdeauna treji pe toți. Dela Vlădică până la opincă au suferit toți urgia și toți împreună au așteptat o izbăvire ce n'a întârziat...

Sărbătoarea aceasta dela Caransebeș poate fi judecată și cu asprime. Mai degrabă trebuie însă socotită ca o împlinire a unui comandament biblic. „*De este cineva întristat între voi, să se roage, iar de cineva are inima veselă, să cânte psalmi*“. (Iacob 5, 13).

Ce altceva este această sărbătoare decât o împreună-rugăciune și o bucurie a tuturor, cum spune Apostolul?

Valurile de bune urări, de participări constituie prețuirea înșasă a Bisericii, a credinții mântuitoare.

În răscruce de vremuri, poporul are privirea sufletului îndreptată spre Dumnezeu. La acest jubileu el vine să dea glas de proslăvire Celui de sus, care hotărăște împlinirile și măsura a toate.

Organizatorii jubileului P. S. Episcop Veniamin șterg o lacrimă de întristare de pe ochii acestui bun popor și-i procură un zâmbet binemeritat.

N. Cornean

Cons. ref. eparhial, Timișoara

Instantaneu dela instalarea P. S. S. Episcopului Veniamin.
P. S. Sa alături de I. P. S. S. Mitropolit Dr. Nicolae Bălan

Ierarhul Nostru,

ca ostenitor pe terenul ridicării materiale a Eparhiei Sale

Adversitățile unor vremi de cumplite încercări, pentru neamul nostru românesc, eclipsaseră și ortodoxia noastră bănățeană.

Dar, Dumnezeu, în atotbunătatea și înțelepciunea Sa, a orânduit, ca în cetatea de vechiu scaun vlădicesc a Caransebeșului, să intre, cu toată solemnitatea cuvenită și să ia în mână destinele Bisericii Sale, — atunci când prezența unui Arhipăstor, de acelaș neam cu credincioșii, era mai adânc simțită, — unul dintre cei mai autentici fii ai Ardealului ortodox, „singurul om, care prin istețimea și energia sa, se apropia în 1847, de Andrei Șaguna“ (Prof. Dr. I. Lupaș).

Acest Ierarh, prin munca sa perseverentă, cotidiană, neostenită, avea să devină, adevăratul ctitor, restaurator și organizator de vlădicie bănățeană.

Anul trecut, s'au împlinit opt decenii, de când, istorica cetate a ortodoxiei bănățene, Caransebeșul, a îmbrăcat haină de mare sărbătoare, pentru a-și primi, cu demnitate, Arhipăstorul, pe „Episcopul Național“.

Ziua de 20 August 1865, pentru ortodoxia bănățeană, rămâne ziua „în care Dumnezeu își vărsă harul și binecuvântarea Sa peste noi, trimițându-ne pe alesul Său, pe păstorul cel adevărat al națiunii române, care ne va păstori sufletele însetate după cultură. Rugările cele des repetate ale grănicerilor dela marginea împărăției austriace, pentru numirea episcopului român, au fost, în sfârșit, soluționate. Dorința lor cea mai vie, pe care o nutriau de decenii, a fost împlinită. Bărbatul doririlor și conducătorul viitorului lor, a intrat astăzi în Banat“.¹

Ioan Popasu, marele Ierarh de mai târziu și de totdeauna al ortodoxiei bănățene, în 20 August 1865, descindea, la arcul

¹ „Telegraful român“, Nr. 70 din 17 Septemvrie 1865, din articolul „Episcopul Ioan Popasu“, de Dr. C. Corneanu, „Altarul Banatului“, Nr. 1—2, 1945, p. 17.

de triumf din capătul străzii Ardealului, ca, după șapte decenii, aproape în aceeași zi, la *24 August 1941*, să descindă, în același loc, un alt fiu autentic al Ardealului ortodox, *P. S. nostru Episcop Veniamin*.

Venind din Sibiul marelui Ierarh Șaguna și al Mitropolitului Nicolae, *pe acelaș drum și cu aceleași gânduri*, ca și ctitorul Vlădiciei bănățene, primirea Ierarhului nostru de azi, a fost nu mai puțin solemnă, entuziastă, decât cea a primului Ierarh „național”.

Dar, pe când, odinioară, Ioan Popasu, se întreba, — ca și Episcopul Gedeon Nichitici († 1788), în Sibiu, — unde să-și plece capul, căci nici o cât de modestă reședință n’avea, tot așa, Arhipăstorul nostru de azi, P. S. Episcop Veniamin, din primul moment al sosirii în Caransebeș — rotindu-și ochii în jurul său — se întreba, unde este „*Catedrala*”, pe care n’o vedea?

Nu departe, de locul în care s’a făcut primirea, era o biserică, dar nu a noastră, aceea, pe care Ierarhul o căuta.

Și, dacă până acum, actuala biserică parohială, fostă mănăstire, considerată de „*Catedrală*”, a putut, oarecum, corespunde trebuințelor „Centrului eparhial”, — căci și centrul orașului, la început, a fost în altă parte, mai aproape de ea, — azi, nu mai poate servi de „*Catedrală*”, căci este în joc însuși prestigiul Episcopiei noastre.

„Biserica nu mai poate fi așezată în nici un caz pe dealuri și nici în locuri retrase. Așezarea bisericilor pe dealuri, la marginea satelor, în locuri mai retrase, era potrivită în vremurile de demult, când biserica era considerată numai ca un loc de meditație, de retragere din vârtoarea vieții.

Azi însă, biserica trebuie să devină o forță luptătoare, să intre în șuvoiul cel mare al vieții, cu rugăciunile ei, cu învățăturile ei, cu propaganda ei și să caute să îndrepte alvia vieții sociale, în făgașurile evangheliei lui Hristos.

Nu mai ducem azi pe oameni la biserică, ci ducem biserică între oameni.

Dealtfel, bisericuțele de pe dealuri, din marginea satelor, sunt reminiscențe ale trecutului plin de suferință și de umilire, sunt semnele stării noastre de biserică prigonită, surghiunită în locuri retrase, unde abia ni se îngăduia să ne ridicăm smeritele noastre lăcașuri de închinare.

Astăzi, când Biserica ortodoxă este dominantă în statul român, *astăzi, mai ales la orașe, trebuie să clădim biserici mari, cu proporții de catedrale, în stil bizantin ortodox și să le așezăm în locurile de frunte*.¹

Acesta a fost și este punctul de vedere al marelui nostru Mitropolit Nicolae, atunci când se pune problema bisericii unui oraș. Și, acest punct de vedere, era firesc să fie și al P. S. nostru Episcop Veniamin, ca ucenic al marelui Ierarh al Ardealului, mai ales că este vorba nu numai de biserica unui oraș, ci de însăși „Catedrala”, unui vechiu centru de reședință episcopescă.

Începându-și apostolatul în vremuri mai mult decât grele, de plin război, neostenitului nostru Ierarh, n'a putut, până acum, să-și vadă visul realizat, — ridicarea spre înălțimile cerului a unei *mărețe Catedrale*, — cu toată dorința pe care a avut-o din primul moment al sosirii Sale în Caransebeș, dar suntem în situația de a preciza, că nu numai asupra celui mai potrivit loc de zidire a „Catedralei” s'a gândit, ci s'au și pus bazele „*Fondului de zidire a Catedralei*” — fond care îi poartă numele, — prin imobile, a căror valoare se ridică la frumoasa sumă de cca 25.000.000 (douăzeci și cinci milioane) Lei.

Și, îndată ce se vor începe lucrările de construcție a „*Catedralei Graniței bănățene*”, Consiliul Eparhial este autorizat a vinde aceste imobile.

Desigur că nu putem încă să ne gândim a începe lucrările preliminariei, dar neostenitul nostru Arhiepiscop, se va strădui, zilnic, să determine pe toți oamenii de bine, marii bisericani din „Graniță”, să-și strângă rândurile în jurul Său, pentru înfăptuirea cu un ceas mai de vreme a mărețului vis al atâtor înaintași.

Un alt gând măreț al Ierarhului nostru, pe lângă cel al „Catedralei”, a fost și zidirea unui palat pentru „*Academia teologică*”. Și, dela acest gând, n'a renunțat.

Cea mai veche școală cu caracter superior în Banat, fiind adăpostită într'un local necorespunzător vremii, ochii Arhiepiscopului s'au oprit, dela început, și asupra ei.

¹ Din cuvintele marelui nostru Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, prin care a determinat conducerea bisericească din Sighișoara, să zidească monumentală biserică, pe locul pe care se găsește azi. „*O pagină de pastorală arhierească*”, de Protopop E. Stoica; Volumul Omagial al I. P. S. Mitropolit Nicolae, pag. 264.

Mănăstirea „Sf. Ilie dela Izvor — Vasiova” 1944, 20 Iulie.
Hirotonire de preot

Apelul făcut sub Nr. 4028 B. 1943, către credincioșii din întreaga eparhie, este mai mult decât grăitor.

„Școala noastră teologică din Caransebeș, Academia noastră teologică de astăzi, pe urma trecutului ei și a serviciilor pe care le-a adus ortodoxiei noastre străbune și neamului nostru românesc, este și rămâne mândria Episcopiei noastre ort. rom. a Caransebeșului.

Ea își are originea în secția românească a școalei teologice din Vârșeț, care în urma despărțirii ierarhice de către Biserica ort. sârbească, în anul 1865 a fost adusă la Caransebeș de către în Domnul fericitul Episcop Ioan Popasu. De atunci și până astăzi, până în anul 1927, având numirea de Institut teologic, iar dela 1 Octomvrie 1927 încoaci ca Academie teologică, totdeauna însă având caracterul și gradul de școală superioară, a continuat să funcționeze fără întrerupere și astfel astăzi este cea mai veche școală de grad superior în Banat.

Multe și mari au fost greutatea pentru aducerea și adăpostirea într'un local propriu a acestei școale și, în vremuri grele, mai grele decât cele de astăzi, am știut să ne afirmăm și să ne menținem drepturile noastre“.

... „Zidirea Academiei teologice, care în trecut era considerată palat, astăzi nu mai corespunde. Vremurile de astăzi cer o altă zidire, mai corespunzătoare și mai confortabilă, în care să fie adăpostit și internatul teologic, pentru ca astfel creșterea și educația viitoarelor generații de preoți să fie mai în nota vremii și a cerințelor de astăzi“.

... „Ne îndreptăm deci cu apelul nostru către inimile credincioase și totdeauna gata de jertfă ale clerului și poporului nostru dreptcredincios din Eparhie și îi rugăm pe toți fiii noștri sufletești, preoți și mireni, ca să contribuie cu obolul lor“...

Acest apel călduros n'a rămas fără răsunet în sufletul fiilor sufletești ai P. S. Sale. S'au adunat câteva milioane — când banul avea o altă valoare decât cea de azi, — care s'au investit în material.

Noul palat al Academiei teologice nu s'a putut încă ridica, așa după cum îl visează Arhipăstorul nostru, obicinuit cu mărețul palat al Academiei teologice din Sibiu, ridicat sub înțeleapta arhipăstorire a marelui Mitropolit Nicolae, — numai din cauza vitregiei vremurilor. În schimb, i-a reușit neostenitului nostru ierarh, să câștige dela Onor. Minister, aprobarea, ca întreaga *capelă*

a fostului Seminar teologic din Chişinău, ca şi *biblioteca*, de circa 6000 şase mii de volume, să treacă în folosinţa Academiei noastre.

Iconostasul acestei capele, prin felul cum este executat, prin pictura şi sculptura lui, prin auritura lui, va fi unic, în Banat.

Nu mai vorbim — ca să nu insistăm prea mult, din considerare la spaţiul limitat pentru aceste nepretenţioase rânduri, — de valoarea ornatelor, a obiectelor sfinte etc., cu care s'ar putea mândri nu o capelă de şcoală, ci orice „Catedrală“.

Credem şi îndrăznim să afirmăm, că o capelă ca Academia noastră teologică, — datorită P. S. Sale, — puţine şcoale teologice vor avea.

Şi, dacă afirmăm aceasta, ne dăm seama de ce afirmăm, căci dacă neobositul nostru Ierarh, n'ar fi ştiut să intervină la momentul oportun şi să câştige bunăvoinţa şi înţelegerea factorilor îndreptăţiţi a dispune de soarta averii Seminarului amintit, capela şi biblioteca ar fi ajuns uşor în alte mâini.

Ţinem apoi să menţionăm, că valoarea obiectelor şi a bibliotecii primite se ridică la câteva zeci de milioane.

Una din preocupările mari ale P. S. nostru Episcop Veniamin este şi organizarea unui „*Liceu de fete*“, în Caransebeş, cu internat model, în care să se facă o educaţie cât mai creştinească şi românească viitoarelor mame şi soţii ale intelectualilor de mâine a neamului.

Oraşul Caransebeş, cu frumosul lui trecut de viaţă culturală, a fost, întotdeauna, îndreptăţit, la o viaţă superioară, spirituală.

Dar, cu toate că a fost centrul unei vechi episcopii, al cărei început se pierde în negură de veacuri, cu toate că a avut şi are multe şcoale de grad secundar şi cu toate că acest oraşel patriarhal, a trăit viaţa de până acum, numai prin instituţiile sale culturale, totuşi, o şcoală superioară de fete n'a avut.

P. S. Sa, în dorinţa de a ajuta oraşul său de reşedinţă, ca şi Graniţa bănăţeană, sub orice formă, s'a pus cu mare bucurie în fruntea unei frumoase acţiuni de ridicare a Gimnaziului de fete existent, la „*Liceu teoretic de fete*“.

Şi, prezenţa P. Sfinţitului nostru Episcop Veniamin în fruntea acestei acţiuni, a fost de bun augur, căci în urma memoriului înaintat la Onor. Minister, prin înalta înţelegere a Dlui Ministru Ştefan Voitec, Ministru al Educaţiei Naţionale, s'a ajuns la

înființarea *Liceului de fete*, școală a cărei necesitate a fost, de mult, adânc simțită, într-o regiune din cele mai curat românești și în care dragostea de carte este adânc înrădăcinată în sufletul poporului.

Dorința arzătoare a P. S. Sale este de a se ajunge și în Caransebeșul nostru, ca centru al „Graniței bănățene”, cât mai curând, la o școală de fete, cât mai bine organizată, spre a se putea crește mame bune, creștine convinse, pentru că de mama de mâine a păturei conducătoare, va depinde, în ultimă analiză, destinul acestui neam. Căci „numai solidarizarea tineretului și *mai ales a viitoarelor mame*, cu înaltele idealuri creștine, ale împărăției lui Dumnezeu, poate crea o nouă și fecundă disciplină morală, în veacul acesta de „goism animalic”.

P. S. Știe că orașele mari, au fost întotdeauna ca pietrele de moară, în care s’au măcinat, în mod fatal, foarte grăbit, sufletele oamenilor, și mai ales ale tineretului, rupându-și inevitabil legătura cu comunitatea socială, din mijlocul căreia se recrutau.

În orașele mari, sgomotoase, în care viața se irosește într’un ritm exasperant de vertiginos, în care omul se pierde atât de repede în marea masă a anonimatului, tinerețea, nici ea, nu poate avea altă soartă și nu se poate bucura, de necesara liniște a muncii creatoare.

Și, Caransebeșul, prin aș zarea lui naturală, prin viața sa liniștită, patriarhală, constituie un foarte potrivit loc de creștere a viitoarelor soții de intelectuali, a viitoarelor mame, în spirit creștinesc, ortodox și românesc.

Acesta a fost punctul de vedere al P. S. Sale, când s’a pus în fruntea acțiunii de ridicare a școlii de fete existente, la liceu de fete, școală pe care se gândește în mod foarte serios să o ajute materialicește, pentru ca să se consolideze.

Una din preocupările cele mai de căpetenie a P. S. nostru Episcop Veniamin, îndată după ce a urcat treptele tronului arhieresc al nemuritorului ierarh Ioan Popasu, a fost, desigur, regenerarea vieții duhovnicești din eparhie.

Despre aceasta vorbesc însă alți ostenitori frați întru Hristos.

Noi, vom aminti, în treacăt, numai despre munca asiduă, de ridicare a *vieții monahale în Banat*, prin ridicări de *schituri* și *măndștiri* și *zidiri de instituții de utilitate publică, în jurul lor*.

Mănăstirea de maici „Sf. Ilie dela Isvor — Vasiova.
P. Sf. Sa vorbește la pelerinaj

Instalarea, 1941

În trecutul nostru sbuciumat, de furtunoasă existență creștinească și românească, viața mănăstirească a avut un rol covârșitor, întotdeauna, de regenerare sufletească.

Din negura veacurilor, care s'au scurs, îmi apar chipuri de mame îndoliate, de soții greu încercate, de orfani rămași singuri pe lume, ca și de buni creștini, îndreptându-se spre Sf. lăcașuri mănăstirești.

Căutând aci pe Iisus, departe de sgomotul lumii, în mijlocul naturii, îl găseau și cu ranile sufletești, în parte cicatrizate, în lupta vieții, cu puteri noi, nebănuite, se reîntorceau.

În Banatul nostru încercat, din motive independente de ierarhia noastră bisericească, viața mănăstirească, n'a ajuns să țină pas cu cea din celelalte provincii românești și mai ales cu cea din Țara-Mamă.

Ori, aceasta n'a putut fi decât o pierdere, pentru viața bisericească, pentru ortodoxia bănățeană, românească.¹

Și, pentruca viața monahală, găsită de Arhipăstorul nostru, în primele ei faze de organizare, să poată lua desvoltarea impusă de glasul vremii, era firesc, ca preocupările de ordin financiar-economic, să joace rolul lor de totdeauna, în grijile cotidiene ale Chiriarhului, — ca susținătoare ale oricărei acțiuni mari.

Astfel, toate schiturile și mănăstirile din eparhie au fost ajutate de Arhipăstor, — unele: ca cel dela *Poiana-Mărului* și *Marila* sunt în curs de executare, cel de pe *Semenic* este terminat, sfințit și dat destinației sale, — dar, mai ales, P. S. Sa a căutat să pună o bază materială cât mai solidă, așezământului mănăstiresc dela *Sf. Mănăstire Sf. Ilie-dela Isvor — Vasiova*.

Aci avem o Sf. mănăstire de maici, singura în eparhie, unde prin tot ceea ce s'a făcut în ultimul timp, va deveni, în curând, unică, nu numai în Banat, ci în întreaga țară.

O clădire monumentală, zidită lângă sf. mănăstire, adăpostește maicile și atelierele de țesătorie și tricotaj, din care au început să iese stofe fine, aproape ca cele de fabrică și diferite articole de îmbrăcăminte, în care neostenitele maici își pun toată ingeniozitatea feminină.

Pe lângă aceste ateliere, prin nenumărate memorii și deplasări personale la București, P. S. Sa, a reușit să ridice în roșu, o clădire cum puține se găsesc în țară, pentru „*Orfelinatul de*

¹ „Pe drumuri mănăstirești bănățene“, „Foaia Diecezană“ Nr. 21 din 20, V, 1945 p.6-7,

fete", pentru copilele celor mai buni fii ai Neamului, căzuți pe câmpul de luptă,

Această clădire, azi, nu s'ar mai putea ridica, nici cu sute de milioane.

În acest *Orfelinat* se vor adăposti orfanele, cărora se va da de către *maici*, într'o Școală de gospodărie casnică, educația, pe care nu vor mai putea să o primească în familia lor, rămasă pentru totdeauna descomplectată.

Dacă P. S. Sa numai această monumentală operă socială și creștină o va duce la bun sfârșit, va face enorm de mult, pentru ridicarea eparhiei Sale, pe plan social și creștin.

Munca asiduă, cotidiană, a P. S. Sale, de ridicare și pe teren material a eparhiei noastre, nu s'a mărginit — în scurta, dar rodnică Sa arhipăstorire, — numai la ridicarea instituțiilor centrale necesare, impuse de glasul vremii, pentru o primenire a vieții duhovnicești din eparhie, ci s'a resfrânt asupra întregii eparhii.

Averea atât centrală, cât și cea bisericească din eparhie, s'a mărit cu sute de milioane.

În cuprinsul eparhiei, de când P. S. Sa este prim ostentor în via Domnului, în urma îndemnurilor repetate, — adresate slujitorilor sf. altare, ca și credincioșilor, în vizitațiuni canonice nenumărate, atât solemne, cât și inopinate, ca și atunci când aceștia au venit în biroul său de neostenită muncă cotidiană, s'au zidit, reparat și pictat, *biserici*, s'au zidit și renovat numeroase *case parohiale* și s'au cumpărat și donat imobile sf. bisericicii, cari toate vor vorbi urmașilor, despre uriașa muncă a P.S. Sale și pe teren economic.

Nu putem să nu menționăm aci că sub arhipăstoria P. S. Sale, s'a pictat și monumentală catedrală din *Lugoj*, pentru care, personal, Ierarhul nostru, s'a deplasat la București, exoperând dela înaltul Guvern, câteva milioane, spre a fi terminată și dată destinației Sale, cu un ceas mai de vreme.

Pentru această faptă, Logojul ortodox, nu poată decât recunoscător să-i rămână, P. S. Sale.

Și, înainte de a termina aceste nepretențioase rânduri, prin care încercăm, să punem în adevărata sa lumină, pe Arhipăstorul nostru, privit și din latura preocupărilor de ordin mate-

rial, ca susținătoare, a celor de ordin moral și social, pentru a nu fi incomplecți, ținem să amintim, că, îndată după ce a luat conducerea Eparhiei noastre, a pus bazele și unui *Fond central de binefacere* — pe lângă cel al *milei creștine* din fiecare parohie și cel de *asigurare* a imobilelor bisericești, — numit „*Fondul Episcopul Veniamin Nistor — Caransebeș*“.

Prin donația sumei de Lei 700.000 (șapte sute mii), care reprezintă toate economiile făcute, înainte de a veni ca Arhipăstor în mijlocul nostru, sumă care a fost investită și care în anul 1941, când a fost donată, a însemnat mult, — a dovedit în modul cel mai grăitor posibil, că din primul moment al arhipăstoririi sale, *P. S. nostru Episcop Veniamin*, s'a identificat pe deplin, cu interesele superioare ale Eparhiei sale.

Și, printru actul de danie al P. S. Sale este mai mult decât grăitor, găsim necesar a reproduce o parte din el.

„Prin voia lui Dumnezeu și prin încrederea Onor. Membrii ai Adunării eparhiale, ai clerului și poporului, am fost chemat la conducerea acestei Episcopii istorice.

Dela venirea mea în fruntea ei, m'am identificat cu toate problemele și interesele ei superioare și acestora le închin toate gândurile și stăruințele mele de fiecare clipă.

Nu am altă preocupare decât să-mi pot servi cu slabele mele puteri și cu ajutorul lui Dumnezeu, Biserica, cu cât mai mult folos, pentru binele și progresul ei, al păstoriților și slujitorilor ei duhovnicești.

Eu nu-mi mai aparțin mie, ci numai Bisericii, al cărei slujitor voesc să fiu, cu tot devotamentul și cu toată iubirea și credința.

De aceea, în semn de prețuire și dragoste, ce o port slujitorilor Bisericii, cei mai prețioși colaboratori ai mei în opera de mântuire a sufletelor, donez agoniseala mea până la alegerea de Episcop, în sumă de Lei 700.000 (șapte sute mii), pentru creierea unui fond, care să-mi poarte numele, din venitul cărui să se acorde ajutoare văduvelor preotese lipsite și orfanilor și copiilor de preoți ort. rom. lipsiți și silitori din eparhia Caransebeșului, — îndeosebi cari cercetează o școală secundară sau profesională, ori o Facultate teol. sau Academia teologică din Caransebeș“.

... De ziua nașterii, la împlinirea venerabilei vârste de 60 ani, dorim din suflet Chiriarhului Nostru, ca munca începută

cu atâta însuflețire, să o ducă la bun sfârșit, pentru ridicarea cât mai sus, pe toate terenurile, a ctitoriei marelui ierarh Ioan Popasu, al cărui vrednic urmaș s'a dovedit a fi, prin tot ceea ce a făcut, până acum.

Noi, ostenitorii de trudnică și cotidiană muncă, din ne-mijlocita apropiere a P. S. Sale, — asigurându-l pe iubitul nostru Ierarh, de neprecupețitul nostru devotament, de întreaga noastră putere de muncă, pentru ridicarea Sf. noastre Biserici, cât mai sus, spre culmile însoțite ale idealului creștin, spre care datori suntem, toți, mereu să nizuim, — rugăm pe Bunul Dumnezeu, din tot sufletul nostru, să-i dăruiască, în deplină sănătate, încă mulți ani.

Bănățenii, doresc din suflet ca Ierarhul iubit, identificat din primul moment, cu toate aspirațiunile lor legitime, Să-și vadă visurile — care sunt și ale lor, — realizate și-L asigure de un neprecupețit devotament și de tot sprijinul moral ca și material.

Protopop Dr. Jacob Crețiu
Consilier referent eparhial

Omagiu P. S. Veniamin

Am aflat că Consiliul eparhial a luat frumoasa inițiativă de a sărbători pe P. S. Veniamin, cu prilejul împlinirii a 60 de ani. Așa dară P. S. Veniamin e sexagenar. Eheu! fugaces labuntur anni, observa cu melancolie, încă Horațiu, iar regele-poet David spunea: „Așa trece viața noastră, iute și sburăm cum zboară pasărea în văzduh“ (Ps. 89, 11). Cei 60 de ani ai sărbătoritului „au sburat“ într'adevăr, iute, dar în schimb au lăsat urme adânci și de neșters, în sufletele tuturor celor ce l-au cunoscut. Vârsta P. S. Sale pentru mulți a fost o nedumerire și iată de ce: Înțeleptul Solomon spune că „părul cărunt este o podoabă a bătrâneții“ (cf. Prov. 20, 29). Această lege universală la P. S. V. Nistor a suferit o abatere, întrucât chiar și în plină tinerețe, a avut parte de această „podoabă“, prin una din acele taine, pe care oamenii nu o vor înțelege în întregime, niciodată. Dar dacă „părul cărunt“, imaginea bătrâneții, sau mai bine zis — înțelepciunea vârstei înaintate — s'a manifestat de timpuriu în schimb, iată că și inversul este posibil, căci vigoarea tinerească a P. S. Sale nu se lasă înfrântă de cei 60 de ani.

Să-mi fie îngăduit cu acest prilej, ca să închin un modest și respectuos omagiu — celui care cu vigoare tinerească și cu înțelepciune bătrânească — a realizat o viață așa de armonioasă și senină, pe cât de creștinească în sobrietatea ei.

Descendent al unei distinse familii preoțești, a crescut într-o atmosferă de adâncă religiozitate, încât încă de tânăr „călca a preot“, după intuiția și expresia justă a poporului. Și-a făcut apoi studiile în chip strălucit, la Brașov și Sibiu, în școlile Marelui Șaguna.

Dornic de mai multă lumină, a trecut și în V. Regat, unde la Universitatea din București, a urmat cursurile Facultății de Teologie și ale marelui N. Iorga. Primul războiu mondial l-a petrecut ca preot militar, pe câmpul de luptă, unde a avut prilejul să cunoască viața sub noi aspecte. După înfăptuirea Româ-

niei Mari, s'a stabilit în centrul Mitropoliei ardelene, unde în calitate de secretar și consilier arhiepiscopesc, a colaborat cu devotament și pricepere la importanta operă bisericească ce s'a înfăptuit aici între cele două războaie mondiale. Dacă în cele 2 decenii, în Sibiul lui Șaguna și sub cărmă I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, s'au putut realiza atâtea progrese pe toate tărâmurile vieții noastre bisericești și s'au rezolvat cu bine atâtea probleme apoi aceasta se datorește și membrilor consiliului arhiepiscopesc de atunci.

Și se știe că secretarul și mai apoi consilierul arhiepiscopesc V. Nistor a avut un rol proeminent. E adevărat că funcția de secretar și cea de consilier este de multe ori ingrată, căci prin natura lucrărilor, nu pune în plină lumină personalitatea creatoare, a fiecăruia, sau mai bine zis, rolul ei nu prea e cunoscut de cei de afară — dacă ar fi să se figureze în mod plastic munca și rolul consilierilor, eu i-aș asemăna cu acele cariatide dela catedralele din apus. Cu toată munca grea și istovitoare la care l-a obligat administrația bisericească, totuși p. V. Nistor nu s'a lăsat copleșit și absorbit de ea și tot timpul liber l-a folosit în mod strălucit, punându-se în curent cu ultimele lucrări teologice sau făcând călătorii de informație în țară și străinătate.

Viața P. S. V. Nistor a fost o viață de muncă rodnică și de un rar devotament, pusă în slujba Bisericii. Cei 60 de ani cuprind o viață pilduitoare, prin seninătatea ei, muncă și modestie. O viață ce s'a dezvoltat rectiliniu, fără salturi brusce. Ea a crescut organic — a început ca un pedagog la un seminar bucureștean, apoi preot militar, secretar și consilier arhiepiscopesc și ca o încoronare, a fost chemat ca episcop al Caransebeșului. De o mare distincție sufletească și de o autentică modestie, iată pentru ce îl iubesc toți cei ce-l cunosc. Pe nimeni n'a bruscat cu ambițiile Sale, nimeni nu l-a auzit etalându-și meritele. Și când a fost vorba „să poftească“ și încă „ceva bun“, după cuvântul ap. Pavel, p. V. Nistor, a mărturisit cu sinceritate că nu râvnește astfel de demnitate și nici n'a căutat-o. Și dacă totuși „marea vrednicie“ a venit, apoi aceasta se datorește numai dragostei și încrederii, pe care acest ales slujitor al Domnului a știut să le trezească în sufletul celor cu cari a colaborat. Însă în momentul, în care P. S. Sa a ajuns în fruntea episcopiei Caransebeșului s'a început o nouă perioadă de muncă în viața P. S. Sale, muncă care nu va întârzia să-și producă roa-

dele binecuvântătoare. Vești bune au ajuns până departe în largul Țării și suntem siguri că și altele le vor urma, spre slava lui Dumnezeu și bucuria celor credincioși. Și acum o amintire din vremea când P. S. Veniamin fusese ales episcop. Mai mulți frați preoți comentau cu entuziasm rezultatul alegerii. Unul zise:

— „In sfârșit avem un nou episcop, care merită să fie numit: „Der schöne Bischof“.

— „Adevărat!“ confirmară ceilalți.

Intr'adevăr Dumnezeu a dăruit destulă frumusețe fizică P.S. Veniamin, dar e meritul P. S. Sale că a știut să-și câștige și păstreze o inalterabilă frumusețe sufletească.

Bănățenii, cărora le place atât de mult să fie „în frunte“, au un motiv în plus de a fi mulțumiți, fiindcă au în frunte, un păstor „de frunte“ căruia și noi cei de departe îi facem cea mai caldă urare cu acest prilej: La mulți ani P. Sf. Părinte !

Pr. A. Radu

adm. prot. Avrig

Icoana Păstorului celui bun

Pe ecranul vieții noastre publice și bisericești se proiectează deosebit de strălucitor chipul luminos al Vlădicăi dela Caransebeș. Blând la graiu cu vorba rară, Prea Sfințitul Veniamin trezește în suflete, icoana „păstorului celui bun“, care ne-ostenit și neînfrânt aleargă după oaia cea pierdută.

Pentru P. S. Sa evaaghelia Mântuitorului este o intensă trăire în realitate. Pătruns de necesitatea organizării vieții obștești, pe temeiurile evanghelice pentru întronarea păcii și bunei voiri între oameni, Păstorul Episcopiei Caransebeșului, nu precupește nici timp nici trudă, pentru a transforma în fapt năzuințele spre culmile idealului desăvârșirii creștinești. După cuvântul apostolului neamurilor „se face tuturor toate, ca pe toți să-i ducă la Hristos“. În vizitațiile canonice P. S. Sa împărtășește cu o grație plină de tact firesc darul și înțeleptele-I povățuiri, încât se îngrămădesc în jurul P. S. Sale cu mic cu mare credincioși din toate păturile sociale și nici unul nu pleacă lipsit de mângăiere și povață. Icoana aceasta a Păstorului, în mijlocul turmei Sale, lasă amintiri neșterse, adânc scrijelate în inimele tuturor.

Dar ceiace ne leagă în chip deosebit de P. S. Veniamin este felul în care a înțeles dela început să se integreze în tradiția locală a vlăstarelor grănicerești din Banat. Obiceiurile și instituțiile particulare proprii Bănățenilor, care în trecut au făcut tăria acestui neam, de care s'a isbit și s'a risipit neputincioasă furia vremurilor de restriște pe care le-am îndurat, au găsit răsunet adânc în sufletul înțelegător al P. S. Sale. Le-a apreciat, le-a îmbrățișat și le îndrumază pe calea cea bună până la plinirea

desăvârșirii. Prin aceasta Chiriarhul Caransebeșului S'a integrat definitiv în viața de toate zilele a diecezei Sale, pășind cu hotărîre pe urmele episcopului Ioan Popasu, în veci neuitatul reînțemeietor al episcopiei noastre, devenind de două ori mai scump sufletului bănățean.

În vremurile de grele încercări prin care trece lumea întreagă și cari îndeosebi se resimt asupra mult încercatei noastre țări, prezența P. S. Sale la cârma bisericii este cheazășia tuturor izbânzilor. Astăzi când vlădica Veniamin trece pragul celor 60 de toamne, clerul și credincioșii eparhiei Caransebeșului fac zid în jurul P. S. Sale și se leagă să îndeplinească cu sfințenie înțeleptele-I îndrumări pentru binele bisericii și neamului. Iar ruga noastră de toate zilele este ca Dumnezeu să-I dăruiască zile îndelungate spre propovăduirea adevărului și dreptății evanghelice.

Intru mulți ani Stăpâne !

Virgil Musta
Protopresbiter în Oravița

Din prilejul celor 60 de ani ...

Din prilejul celor 60 de ani, din viața Prea Sfinției Sale Părintelui Episcop Veniamin Nistor, Arhipăstorul Eparhiei noastre a Caransebeșului — întregul cler și popor, din această de Dumnezeu păzită Eparhie, copleșit de sentimente de înaltă prețuire, întâmpină pe iubitul lor părinte sufletesc cu „Osana...”, proster-nând la picioarele tronului arhieresc, în loc de ramuri verzi de finic, cu sentimente de dragoste fiiască și în loc de haine, cu tot caldul și neprecupețitul devotament și adâncă supunere.

Prosternem sentimentele noastre de dragoste și devota-ment, în fața celui ce încă dela venirea sa — acum cinci ani pe istoricul scaun vlădicesc al Caransebeșului, unde și astăzi stră-juște umbra ocrotitoare a unor vlădici de fericită memorie, ca Ioan Popasu, organizatorul Eparhiei, a cărturarului Nicolae Po-pea, a eruditului Filaret Musta, a blândului și înțeleptului Dr. Iosif Tr. Badescu — se identifică cu aspirațiile acestui mândru colț de țară, ale Banatului nostru drag.

Darnic până la jertfirea întregului său avut — ca un exemplu demn de imitat — a dăruit Eparhiei noastre, încă în primul an de activitate, agoniseala vieții Sale întregi, de om cin-stit, harnic și chibzuit — pentru fondul care-i poartă numele.

Primul postulat al înaltei Sale misiuni ca Episcop, încă dela venirea Sa a fost să îndemne preoțimea la o activitate mi-sionară mai intensă, adecuat momentelor de răscruce prin care am trecut ca neam și biserică.

Adânc convins că citadela de neînvins a sufletului româ-nesc a fost, este și va fi, sfânta Biserică și ca un străjuitor cre-dincios la puntea de comandă a corăbiei Sale, care se luptă cu valurile desmierdate ale lumii acesteia — în cei dintâi ani ai Arhipăstoririi Sale, dă inviațiuni și sfaturi prin dispoziții circu-lare tipărite etc., fixând linii călăuzitoare pentru întreaga preoțime, ca fiecare preot să pună o deosebită râvnă pentru misiunea sfântă ce i S'a încredințat în mijlocul poporului.

Și, nu se mulțumește cu atât, ci pleacă pe sate, fie în vizitații canonice solemne, în Duminici și sărbători, fie peste zi de săptămână, fără cadre și primiri fastuoase, cu o modestie rară, necruțând nici timp, nici oboseală — numai și numai să poată lua contact, cu preoții și credincioșii Săi la fața locului. Aici îndeamnă cu vorba și cu fapta; aici cunoaște realitățile, greutățile și necazurile preoției și îi încurajează, le înțelege păsurile și le simte durerile, ca astfel să poată mai bine să-i mângăie și să-i îmbărbăteze pe drumurile spinoase ale zidirii trupului lui Hristos în lume. Vizitațiunile solemne sunt adevărate momente de reconfortare și reculegere sufletească.

Fondul milelor, înființat în fiecare parohie, la îndemnul și stăruința repetată a P. S. Sale, este cea mai vie mărturie a unei inimi iubitoare de săraci. Acest fond a șters lacrămile suferințelor atâtor ființe oropsite ale soartei — toți atâția Lazări din Sf. Scriptură —, a vindecat ranele mizeriei omenești, ca odinioară Samarineanul, care a trecut pe lângă cel căzut între tâlhari.

Ce este revista Altarul Banatului, dacă nu grija părintească a P. S. Sale de a avea în eparhie un cler luminat și conștient?

N'a fost conferință preoțească în tractul Caransebeșului, ca P. S. Sa să nu se coboare în mijlocul fraților săi mai mici și să nu ocupe, ca un frate mai mare, cu modestie, scaunul președinției de onoare, dând sfaturi, conducând desbateri, discuții, asemenea unui părinte iubitor de progresul fiilor săi sufletești.

Iată de ce putem spune cu adevărat că P. S. Sa își împletește viața cu bucuriile și durerile păstorităților săi.

Este drept însă, că P. S. Sa n'a făcut niciodată reclamă în jurul persoanei Sale, ci S'a mulțumit cu satisfacția pe care ți-o dă conștiința datoriei împlinite.

Iată în câteva cuvinte, succint și lapidar, chipul P. S. Sale prins din fuga unui condei, din prilejul împlinirii celor 60 de ani ai vieții.

Isaia Suru
Protopopul Caransebeșului

Biserica de pe Semenik a cărei temelie a
fost sfințită de P. S. S. Episcopul Veniamin

La aniversarea Arhipăstorului

La aniversarea celor 60 ani din viața Părintelui și Episcopului nostru Veniamin, închidem o clipită ochii trupești, pentru ca mai luminos să se deschidă în interior zarea sufletului. În această zare se proiectează impunător și blând un profil de apostol. E Părintele nostru. Păstorul nostru. Ochii sufletului nostru cuprind cu dragoste luminos-I portret.

E o armonioasă împletire de vers evanghelic și întrupare reală. E blândeța porumbelului și înțelepciunea șarpelui. Contraste ce se cer reunite în slujba apostoliei. E păstorul ce sufletul își pune pentru oi, dar totodată e întruchiparea vie a pildei vierului din Sf. Evanghelie după Luca c. 13 v. 6-9. Este grădinarul ce se luptă pentru via lui, pentru ca nici un pom să nu mai cuprindă pământul în zadar; e grădinarul care se roagă: „Doamne păzește via aceasta pe care a sădit-o dreapta Ta“.

Se roagă, sapă și hrănește cu dragoste și această dragoste o sădește în tot sufletul, pe toate plaurile grădinii bănățene.

Păstorul nostru și grădinarul sufletelor noastre înțelege ca imediat după idealul mântuirii eterne și în strânsă conexiune — ca efectul de cauză — să stea în grijă Bisericii, idealul dragostei de aproapele: sporiți și dublați fondurile de binefacere, îngrijiți cu dragoste orfanii văduvele și invalizii, cinstiți din aceiaș dragoste eroii neamului — sunt îndemnurile Arhipăstorului nostru.

Trecând la fapte, Semănătorul și Grădinarul sădește Însuși cea mai frumoasă și roditoare floare a dragostei: Fondul de binefacere, constituit din agoniseala P. S. Sale, căci „mare se va chema în împărăția cerurilor nu tot cel ce zice Doamne, Doamne, ci cel ce face voia Tatălui care este în ceruri“.

Iată-L luându-și toiagul apostoliei și predicând evanghelia mântuirii: „În tot Banatul a ieșit cuvântul Lui“.

Prezidează conferințe preotești, unde cuvântul Său voalat de mireazma învățăturilor sfinte, arată sublimitatea chemării preotești.

P. S. Sa Episcopul Veniamin în mijlocul soborului dela Mănăstirea de maici Sf. Ilie
de'a Isvor - Vasiova — 20 Iulie 1944

Munciți și vă rugați, căci preotul trebuie să fie imaginea vie a Martei, dar să samene desăvârșit și cu Maria.

Sămănați nădejdea întăritoare într'un viitor mai bun, căci bunul Dumnezeu, care și în trecut a păzit cu „mână tare pe Român, poporul său“ așa și de astă dată ne va ajuta să ieșim cu bine. Îndeosebi preoția să se arate ca un factor indispensabil în viața poporului nostru, atât prin vorbele cât și prin faptele sale.

Dar vă și rugați, căci noțiunea de preot cuprinde în sine și noțiunea de rugăciune și preotul este preot numai în măsura în care se rează.

„Munciți ca și când a-ți trăi în veci și rugați-vă ca și când a-ți muri mâine“ sunt cuvintele unui sfânt Părinte pe care îl citează cu predilecție.

Iar preoția copleșită de învățăturile părintești prinde puteri nouă de muncă în ogorul spinos al apostoliei.

Pildă vie de smerenie, cinste și idealism s'a făcut de când conduce destinele eparhiei și o conduce prin iubirea care zidește prin blândeța și bunătatea care câștigă pe om. Iar când nevoia cere atunci și dojenește, dar o face cu iubire și dreptate.

Acesta este portretul ce ne luminează în suflete la această reculegere sufletească din prilejul celei de a 60 aniversare a nașterii Păstorului iubit.

La această aniversare toți cei ce simt românește și creștinește roagă pe Părintele cel ceresc ca să dăruiască „îndreptătorului credinței“, „chipului blândetelor“, învățătorului înfrânării, cel ce a câștigat cu smerenia cele înalte și cu sărăcia cele bogate“ Ierarhului Veniamin ani mulți de mănoasă arhipăstorie duhovnicească. Amin.

Ioan Muntean
Protopresbiter în Făget-Severin

P. S. Sa Episcopul Veniamin Nistor

al Caransebeşului la 60 ani

P. S. Sa Episcopul Veniamin al Caransebeşului a implinit vârsta de 60 ani, încoronat cu mitra arhierescă a vlădicilor bănăţeni ce-au arhipăstorit, în acest colţ apusean al ţării, trudindu-se cu luminarea religioasă, învăţarea culturală şi conducerea duhovnicească a turmei ce li s'a încredinţat lor de Domnul.

Figurile măreţe ale ierarhiei bănăţene aici, la Caransebeş, îşi au leagănul lor, în această străveche cetate de tradiţii autentice româneşti, de credinţe nestirbite strămoşeşti, de mari avânturi culturale-sociale şi de nestinse arderi spirituale duhovniceşti.

La 22 Februarie 1946, scaunul vlădicesc, ilustrat de atâtea personalităţi marcante ale culturalităţii bănăţene, s'a îmbrăcat în haină de sărbătoare, spre a cinsti personalitatea şi activitatea celui de-al şaselea episcop caransebeşan, P. S. Sa Părintele Veniamin Nistor.

Personalitatea şi activitatea acestui ierarh român sunt amândouă la fel de complexe şi de bogate în dinamism sufletesc neirosit în zădar, în acţiuni încrestate pe răbojul diferitelor instituţii la care a slujit cu un zel apostolic, în calităţi ce ne cinstesc exemplarele de elită ale neamului nostru românesc, în virtualităţi intime neistovite, ce mereu se dovedesc de-o tinereţe nebănuită, pe asprul pripor al unui apostolat creştin modern ce impune sarcini noi pe umerii aleşilor săi.

În cele ce urmează, ne vom strădui să schiţăm:

I. Personalitatea

P. S. Sa Episcopul Veniamin Nistor s'a născut, cu 60 de ani în urmă, în comuna Arpătac (Araci), Jud. Trei Scaune, la 22 Februarie 1886.

Casa în care a văzut lumina zilei era casa unui preot român, stâlp şi întărire al adevărului naţional în plin ţinut săcuiesc şi sub involburată vreme de prigoniri şovine.

În această casă crește tânărul Virgil și în inima acestei familii se consumă emoțiile vii ale unei copilării însoțite, luminată de chipurile altor șapte frați și surori și privegheată de ochii plini de dragoste ai părinților, preotul Dionisie Nistor și preoteasa Elena n. Stanciu. Curând însă, viața își ceru tributul său crud dela acest cuib de fericire și dragoste familială...

În 1901, preotul Dionisie Nistor moare. După el rămâne o văduvă nemângâiată toată viața și opt orfani, nici unul rânduit pentru greutățile existenței. Din acest an tragic, începe mucenicia unei mame, vrednică de aureola ce-a împodobit frunțile celor mai alese mame ale neamului nostru, care singură și prin propriile ei puteri crește și educă pe cei opt orfani, căutându-le fiecăruia rostul în viață.

Austeritatea educației s'a dovedit în roadele culese. Toți copiii au fost studiați, ajungând personalități eminente în viața și culturalitatea românească.

Tânărul Virgil s'a îndrumat spre chemarea tatălui său răposat. Cunoștea tradițiile preoțești și-i intraseră în sânge și suflet înmărmățirile obiceiuri ale păstorului de suflete dela țară... Preoția moștenită din tată în fiu încă mai face trăinicia clerului ardelean, pe care nu o poate clătina nicio furtună.

După ce și termină studiile secundare la Brașov, în această cetate românească ce-a strălucit sub Coresi și din care a plecat Episcopul Ioan Popasu, tânărul student urmează Academia teologică „Andreiană” din Sibiu, pe care-o absolvează cu un strălucit succes, care-l determină pe mitropolitul Ioan Mețianu de a-l recomanda la ocuparea unui post duhovnicesc la Seminarul Nifon din București, în anul 1913. Hirotonit întru presbiter necăsătorit, în 15 Iulie 1913, tânărul cleric oscilează între viața bisericească administrativă și cea a continuării studiilor teologice.

Preot în Vâlcele, jud. Trei Scaune, tânărul cleric se dovedește în curând a avea orizonturi mai largi, de-a fi un chemat ales.

Se desprinde numai după câțiva ani din anonimatul apostolic al satului românesc și apucă drumul ascensiunii spre culmile pastorației.

Bucureștiul, capitala României, umple sufletul clericului ardelean de entuziasm și de planuri culturale. Se înscrie la Facultatea de teologie și urmează și Facultatea de filosofie, ia parte la manifestările naționale din preajma războiului și se cuminecă la marile praznice ale copleșitoarelor bucurii ce înfrăteau pe cei de-o limbă și de-un sânge, pe acele vremuri.

P. S. Sa Episcopul Veniamin ungând cu sf. mir biserica din Bocșa-Montană,
19 Septembrie 1943

Războiul întâi mondial îl găsește pe front. Preot confesor, timp de patru ani, duce mângâiere și îmbărbătare pe toate fronturile cosmopolite ale aceluia războiu austro-ungar, din Galiția până în Italia.

După războiu, viața administrativă bisericească îl cucerește și află în preotul Virgil Nistor unul dintre cei mai devotați și pricepuți slujitori. Trece prin întreaga organizație de birou a Bisericii ortodoxe române ardeleni, începând cu Consiliul Dirigent, resortul Cultelor, din București, unde servește până în 1 Ianuarie 1920, trecând pe la Cluj, ca secretar prim al episcopiei ortodoxe de acolo și oprindu-se la Sibiu, în anul 1922, ca secretar mitropolitan.

Personalitatea viitorul ierarh se maturizează.

Intim colaborator al marelui ierarh Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan, secretarul Virgil Nistor își dovedește aptitudinile și capacitatea în demnitatea la care a fost chemat.

Timp de 20 de ani încheiați, secretarul mitropolitan, mai apoi consilierul mitropolitan, Virgil Nistor, a ostenit din greu, într-o muncă de om dăruit misiunii, la toate acțiunile importante ale mitropoliei ardeleni. Numele lui este legat de toate înfăptuirile mari ale mitropolitului Dr. N. Bălan, căci la toate l-a secondat cu o deosebită râvnă și desăvârșită pricepere.

Calitățile sale sufletești înfloreau în tot acest timp, așa că la ivirea vacanței istoricului sediu episcopal dela Caransebeș, era singurul chemat.

Intră în monahism, tunzându-se la Măn. Căldarușani, și parcurge toate treptele cinului, ajungând în 17 Iunie 1940 arhimandrit.

În 3 Iunie 1931 este ales episcop al Caransebeșului, cu o majoritate deplină de voturi.

II. Activitatea

Ca nou episcop al eparhiei Caransebeșului, P. Sf. Sa Veniamin își dăruiește toate puterile Sale trupești și sufletești pastorației turmei ce i S'a încredințat. Insușirile Sale alese, pregătirea Sa înaltă, experiența Sa îndelungată, toate s'au desfășurat cu o intensitate ce nu și-a mai aflat odihnă și astâmpăr.

Prezent pe toate drumurile eparhiei, în inima oricărei manifestări culturale și sociale, în truntea tuturor inițiativelor, la pas cu toți animatorii inspirați ai neamului, P. St. Sa Episcopul

Solemnitățile dela Semenik. Sfintirea apei

Veniamin Nistor muncește fără ogoiu, rezolvă maldăre de acte, consumă valuri de energie în slujba norodului, cuvintează pe toate amvoanele eparhiei, scrie în toate revistele caransebeșene...

Niciun aspect al pastorației nu este uitat. Pretutindeni este atent și vigilent. Colectivitatea duhovnicească și individul îl simțesc stăpân și părinte, aspru și plin de dragoste; clerul îl respectă și-l urmează la lucru, fiind îndemnat zilnic, prin sute de circulare, prin zeci de pastorale; bisericile îl cunosc din vizitații repetite și prelungite; comunele și târgurile îl au permanent printre oaspeții iubiți și cinstiți.

La centru, P. Sf. Sa a ostentat neconținut la înălțarea prestigiului Bisericii ortodoxe. A organizat cicluri de conferințe, a ridicat nivelul predicilor catedrale, a patronat colecte și ajutoare sociale, fiind un Samaritean providențial al tuturor operelor de asistență.

Consistoriul se bucură de un ierarh înțelegător al tuturor realităților eparhiale, iar clerul diecezan vede în P. Sf. Sa pe chiriarhul model de virtute și blândețe. Glasurile sunt unanime în elogiarea însușirilor sufletești, care stau la temelia zidurilor duhovnicești din eparhia Caransebeșului.

Toate celelalte instituții înfloresc, sub supravegherea atentă a P. Sf. Sale.

Academia teologică crește serii după serii de aleși slujitori ai altarului, condusă de un corp profesoral select, care află înțelegere pentru doleanțele sale la directorul canonic al acestei instituții.

Școala Cantorală se bucură de o affluentă din ce în ce mai mare și an de an alți diplomați ai acestei școale se alătură preoților, în lucrarea de înduhovnicire a satelor bănățene.

Tipografia și librăria diecezană sunt conduse cu o apreciere desăvârșită și-și împlinesc rostul lor, pentru care le-a creat fericirii întru Domnul I. Popasu și Iosif Traian Badescu.

Fabrica de lumânări alimentează întreaga eparhie cu lumini. Mănăstirile au înflorit la o viață nouă duhovnicească, iar călugării și călugărițele se nevoiesc, cu tragere de inimă, la chemarea lor.

Mii de cărți de rugăciune, de acatiste și paraclise, de broșuri de propagandă au ieșit de sub teacurile tipografiei diecezane și s'au răspândit pretutindeni, ducând freamătul duhului celui nou, întronat la Caransebeș...

Cândva, sub negura veacurilor curse, trimișii lui Ioar Botezătorul ispiteau pe Domnul, întrebându-l dacă El este ce așteptat, Mesia, iar Iisus Hristos le da pilda concretă a faptelor Sale.

P. S. S. Episcopul Veniamin în pelerinaj cu ocazia hramului Măn. Sf. Ilie - Izvor,
20 Iulie 1942

La fel și P. Sf. Sa Episcopul Veniamin poate da, la o ispitire, dovada concretă a realizărilor și faptelor Sale bune...

Revista „*Altarul Banatului*“, care este una dintre ctitoriile Prea Sfinției Sale, a înțeles să îmbrace haina modestă a unui volum omagial, din acest prilej, îndrăznind să sărbătorească, după cuviință, personalitatea și activitatea Patronului ei.

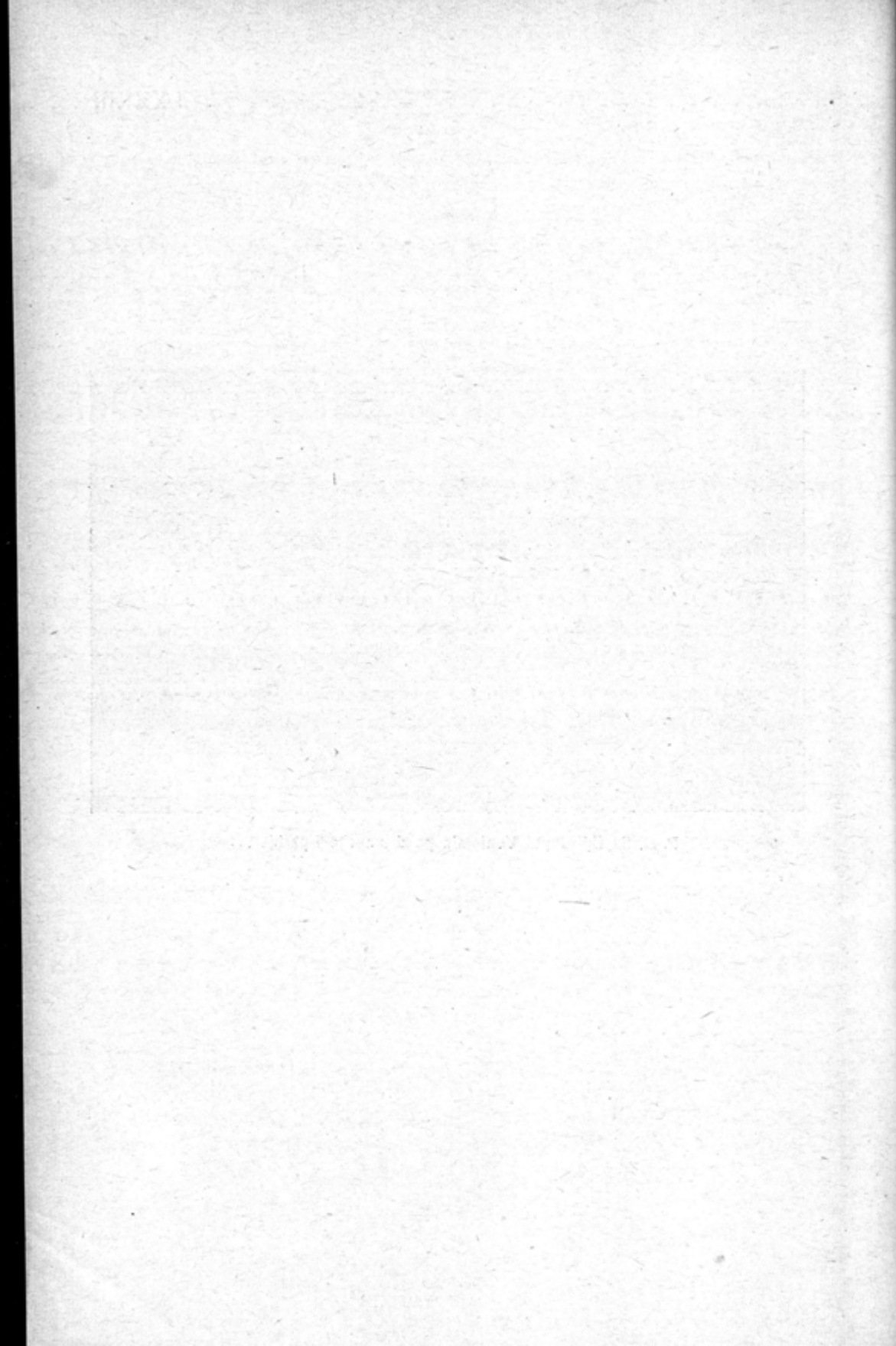
Revista „*Altarul Banatului*“ înțelege să cinstească și pe viitor pe înaltul Patron printr'o muncă neprecupețită, jertfită pe altarul culturii ortodoxe strămoșești și asigură pe Prea Sfinția Sa că va păstra neștirbit programul de lucru, pe care i l-a pus în frunte când a plecat la drum.

Stăpâne, întru mulți ani și Domnul să Vă hărăzească sănătate deplină și păstorire tot așa de rodnică!

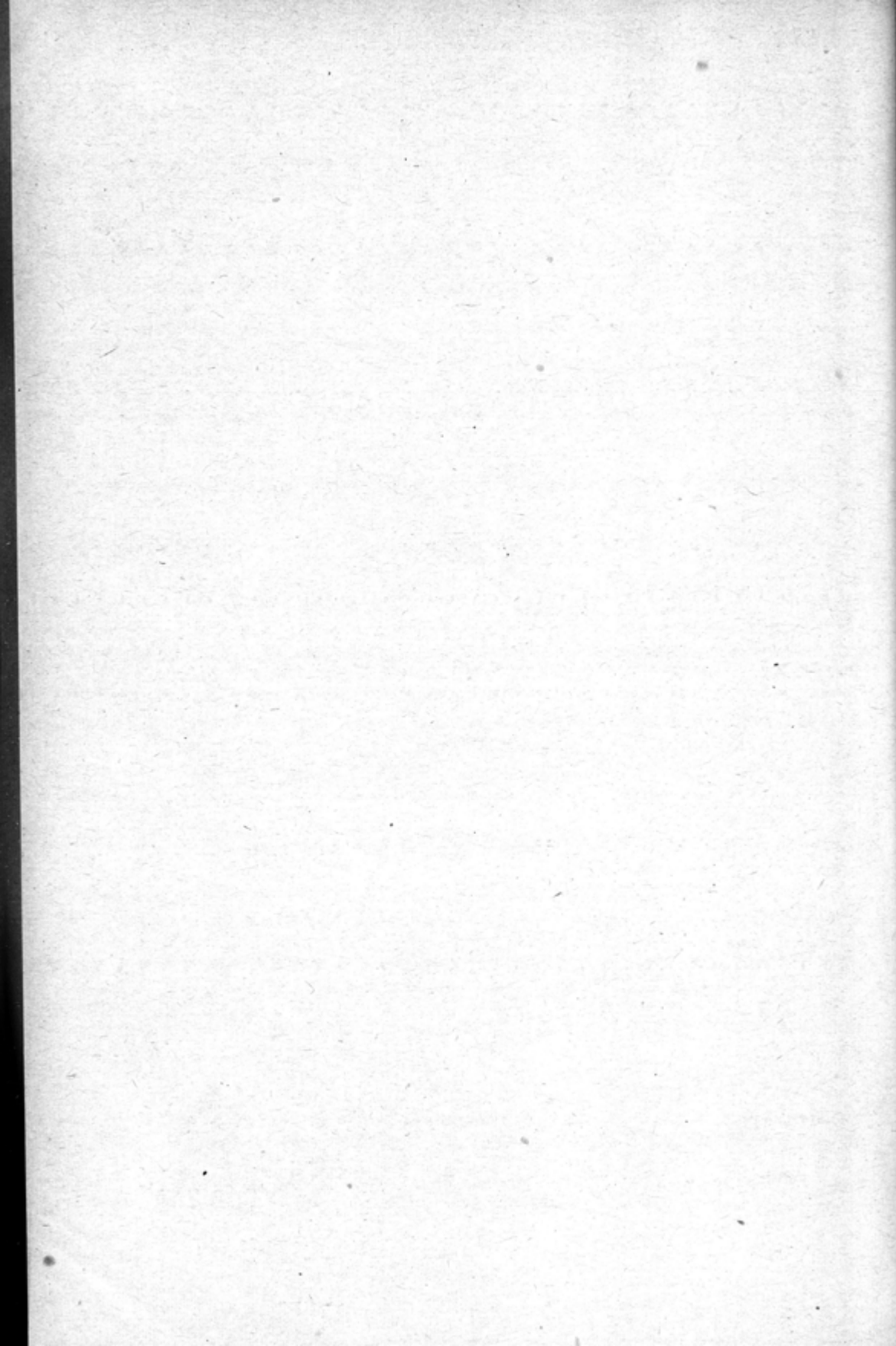
Redacția

P. S. Sa Episcopul Veniamin pe drumurile Eparhiei...

II

Periodizarea istorică

Istoria este o știință a realităților petrecute în societatea omenească și nu un indicativ filosofic. De aceea, scopul și totodată și obiectul ei nu poate fi adevărul ca noțiune, ci numai realitatea trăită. Deși o realitate trebuie să fie întotdeauna un adevăr, totuși considerația rațională asupra realității în formă de adevăr urmează abia faptului real. Adevărul în sine este însă un domeniu de cercetare lăsat pe deplin în seama filosofiei și al teologiei.

I

Ocupându-se cu realități trăite, istoria ține seamă — nu de traiul biologic, care nu poate intra ca esențial în cuprinsul ei — de trăirile culturale, intelectuale și sociale ale omenirii, fie în cadru universul, fie în cel individual.

Trăirea, ca dezvoltare a spiritului în vederea unui progres și folos pentru societatea omenească, este condiționată pe această lume de numeroși factori istorici fundamentali, cari colaborează întreolaltă, sau se exclud parțial și pe rând dela colaborare.

În periodizare, care vrea să împartă viața istorică în unități interne, considerarea factorilor istorici devine esențială. Iată înșirarea celor mai importanți:

a) *Factorul politic* prezintă viața numai sub aspectul relațiilor politice interne și externe, cari se manifestă mai de regulă prin efectul lor tulburător, de tensiune politică sau războiu. Reprezentantul tipic al folosirii acestui factor în istorie este în vremea nouă istoricul german Georg von Bülow.

b) *Factorul intelectual* sau cultural pune accentul pe dezvoltarea facultăților intelectuale omenești, aducătoare de progres, în sfera culturală și tehnică. Reprezentanții cei mai hotărâți ai acestui factor sunt filosofii Aug. Comte, J. St. Mill, Th. Buckle, G. Ferrero, și istoricii G. Burckhardt, A. D. Xenopol, N. Iorga și mulți alții. Deoarece intelectul se referă și la factorul psihologic, care cuprinde inteligența, voința și sentimentul, de aceea se accentuează, în considerarea acestui factor, și sentimentul, ca un mare generator de fapte omenești, cari izvoresc din simpatie, antipatie, pornire sau pasiune.

c) *Factorul filosofic* măsoară viața omenească potrivit cu cugetarea asupra existenței, în scopul ca, lămurind originile lumii, ale creației și ale omului, să poată da, în vederea scopului, directive de viațuire în viitor, pe o bază etică proprie. Acest factor își rezervă dreptul de a interpreta istoria, dar cum sistemele de gândire variază aproape cu fiecare filosof, de aceea variază și concluziile referitoare la ordonarea și scopul vieții.

d) *Factorul social* vrea să lămurească existența grupurilor omenești și fluctuația lor în decursul vremurilor, atât cu privire la teorie, cât și cu privire la realizări efective. Potrivit ideilor prof. Gumpłowicz și E. Durkheim, factorul social relevă lupta dintre singuritele grupe sociale, determinate de particularități etnice, rasiale și de clasă, în vederea organizării lor, pe bază de contracte, cari ușurează circulația ideilor. Sub influența acestui factor, filosoful Bastian subliniază aportul cugetării sociale, a popoarelor.

e) *Factorul biologic* contribuie la lămurirea caracterului fiziologic și psihologic al individului, ca și al speciei, determinând astfel forma trăirii complexe. Reprezentantul lui a fost H. Taine. Dar acest factor primește în timpurile contemporane o interpretare forțată, în cadrul științei despre rase, care, în mod unilateral, pretinde că numai unei rase, și anume celei nordice, îi este rezervată, ca fiind cea mai superioară, dominația asupra celorlalte rase, în vederea progresului general. Era teza de predilecție a rasiștilor germani, dezvoltată din principiile lui H. St. Chamberlain și J. Woltmann, mai ales de H. Günther, J. Schramm și alții.

f) *Factorul cosmic* însoțește îndeaproape factorul rasial; el explică diferențierile dintre oameni și grupuri sociale, determinate de sol, climă și întreaga ambianță geografică, potrivit științei antropogeografice.

g) Ca factor fundamental în desfășurarea vieții omenești se arată a fi *factorul economic*, în calitate de un „perpetuum mobile“ al acțiunilor omenești și al civilizației îndreptate spre progres, cu sporiri tehnice tot mai perfecționate și mai răspândite. Contribuția acestui factor o subliniază mai ales istoricii K. Lamprecht, H. Pirenne, Al. Eck și alții. Totuși naturalistul Darwin îi limitează importanța numai la lupta pentru existență, care aduce și o selecțiune naturală.

h) Urmează *factorul material*, care derivă din factorul economic, punând accentul ultim pe importanța circulației bunurilor necesare existenței. Potrivit lui, întreaga viață, deci și cea sufletească, este condiționată de starea fiziologică și de organizarea economică, care determină procesul istoric al omenirii, împărțită în clase sociale, cari prin munca lor încontinuu se îndreaptă spre adevărata echitate socială, stând în legătură directă cu realitatea, adică materia. Dar trăirea în lume depinde de relațiile ce se inaugurează între oameni, iar când aceste relații se schimbă, atunci provoacă totodată și schimbări radicale în concepțiile de viață de până atunci, aducând schimbări în știință, drept, politică, datini, filosofie, religie și artă. Prin urmare, nu există adevăruri veșnice, iar ceea ce este veșnic, este numai evoluția, ca potrivirea vieții și a gândirii cu realitatea în devenire. Cei mai de seamă reprezentanți ai acestei interpretări materialiste a lumii sunt K. Marx, Fr. Engels, L. Morgan, Büchner, Th. Haeckel, A. Loria, J. Dietzgen, Vl. Plechanov și alții.

i) Pe lângă realitatea acestor factori cu caracter pur lumesc, se manifestă în viața omenirii și *factorul religios*. Acesta condiționează și lămurește acțiunile omenești, din frică sau dragoste față de una sau mai multe divinități reale sau închipuie, cari își iau originea din felurimea variată a relațiilor ce se pot naște între oameni, sau între om și natură.

Acest aport sufletesc în desfășurarea vieții găsește reprezentant autentic în Fustel de Coulanges.

Din trăirea omenească se desprinde însă constatarea, că orice delimitare restrictivă între singuriții factorii istorici rămâne unilaterală, pentru că există de fapt între toți factorii o corelație cu totul strânsă și încontinuu, încât relevarea numai a unuia dintre ei ca ultima și singura explicație a evoluției istorice devine eronată. Fiecare factor își are în viața omului compartimentul său special și și-a dezvoltat un oarecare rol și a dus un aport la stabilirea de concepții, a influențat depănarea evenimentelor și a condiționat viața socială.

j) Dar cel mai stabil factor este cel sufletesc superior, care nu este expus, în esența sa, fluctuațiunilor vremelnice și nici efemerelor raporturi dintre oameni. Acest factor se bazează pe revelația divină și constă în *factorul creștin*. El nu este determinat, pentru că preștiința lui Dumnezeu și grația divină nu determină-predestinează faptele omenești, deși acestea se petrec cu știința lui Dumnezeu, căci libertatea de acționare a omului este o realitate. Planul lui Dumnezeu privitor la lume este doar ca „toată suflarea să laude pe Domnul“, pe baza realităților oferite de Dumnezeu prin creațiuni. Dacă omenirea ar fi păstrat peste tot credința mântuitoare în forma ei inițială, ea s'ar fi putut încadra pe deplin și cu înlesnire în factorul stabil: „Biserica“. Dar în a privi această Biserică și principiile ei veșnice, credincioșii s'au divizat în mai multe grupări. Una a rămas fidelă adevărilor revelate — Ortodoxia, alta a preferat extensiunea — Catolicismul, iar alta libera judecare a normelor — Protestantismul. De aceea, factorul creștin constă dintr-o sferă fundamentală: Biserica mântuitoare, și din sfera accesorie: Confesiunile eterodoxe.

II

Considerațiile asupra singuriților factori au înrăurit hotărîtor considerațiile asupra evoluției înseși a vieții omenești, adică a istoriei. Reprezentanții factorilor istorici și-au dat seama, că evoluția omenirii nu se desfășoară pe un plan orizontal și nici aplecat, în sus, numai înspre progres, sau în jos, înspre regres, ci suferă fluctuațiuni, în formă de undulațiuni, cu avansări, dar și cu reveniri.¹

Această constatare despre undulațiuni, mai largi sau mai restrânse, deci limitate, duce la constatarea existenței unor singurite apariții istorice în timp, cari pot corespunde cu fixarea unor spații-epoci, sau perioade. Prin urmare, periodizarea nu poate fi o împărțire arbitrară, în anumite complexe voite de către istoric; ea nu poate fi vre o secționare, scolastică pentru a ușura învățarea, și în fine ea nu este nici o expunere sincronizată oarecare. Ci, periodizarea trebuie să fie o expunere sistematică, legată de trăire, de înșasi realitatea². Și într'adevăr, în istorie, trăirea, sau devenirea în timp și spațiu, primește anumite și felurite aspecte reale, cari se succed, se înlanțuesc în mod variat. Această înlanțuire istorică vădește fapte cari ies din comun, cu date și personalități distincte, cari produc în legătură cu

¹ Weber L., *Le rythme du progrès*, Paris 1913; Cornelius F., *Die Weltgeschichte und ihr Rythmus*, München 1925; Georgel G., *Les rythmes dans l'histoire*, Paris 1937; Plechanov V., *Vălnovaja teorija svieta*, ediție nouă, Moscova 1940.

² Schnürer G., *Über Periodisieren der Weltgeschichte*, 1900; Below G., *Über historische Periodisierungen*, 1925; Schneider W., *Wesen u. Form der Epoche*, München 1926.

ansamblul urmărilor lor un complex istoric deosebit, petrecut într'un răstimp anumit, care se deosebește bine de alte răstimpuri prin caracteristici specifice. Astfel se naște perioada istorică, drept un complex de înlănțuiri cauzale strânse, ca un șirag unic de faze și aspecte închegate succesiv între ele, adunate în jurul unui motiv fundamental și diriguitor, încadrat de cauza primordială care condiționează sinteza complexului și de efectul ultim, cu care el se încheie. Și astfel adunând în jurul fiecărui motiv diriguitor fazele și aspectele respective legate în mod firesc de el, se obține un lanț de complexe istorice, de perioade, mai mari sau mai mici, dupăcum le-a fost importanța sau durata, cari se succed una după alta și totuși fiecare din ele își are cuprinsul și caracterul său specific, așa cum însași istoria le-a produs.

Perioada istorică nu prea este cunoscută primilor istorici, pentru că și considerațiile filosofice asupra perioadei, ca sinteză limitată cauzal, nu erau proprii istoricilor antici, din epoca narativă. Primul care dă indicații de periodizare este fer. Augustin. În opera sa „De civitate Dei” el stabilește, că fenomenele istorice sunt călăuzite de un scop superior și sunt supuse finalității. Cele 6 „aetates” principale sunt: dela Adam la Noe, dela Noe la Avraam, dela Avraam la David, dela David la exilul babilonic, dela exil la Hristos, și dela Hristos până la finitul timpurilor. Pe această bază stă și monahul alexandrin Pandurus, preotul spaniol Orosius, care reduce împărțirea numai la 4 perioade, apoi Isidor din Sevilla și Beda Venerabilul. Epoca legată de Mântuitorul Hristos primește însă o deplină stabilitate, când Dionisie Exiguul o așează, în anul 532, în centrul periodizării, inaugurând „era dela nașterea Mântuitorului”. Iar pentru timpul premergător, fer. Ieronim împarte antichitatea în 4 perioade, după cele 4 imperii: babilonian, medopersan, macedonian și roman.

Această împărțire este respectată în Evul mediu apusean, pe când Răsăritul bizantin, frământat de alte idei, păstrează unitatea evoluției istorice „dela facerea lumii”. Abia dela inaugurarea imperiului franc, în anul 800, lumea răsăriteană, care se ține deoparte, ca una „cultă”, de lumea apuseană „barbară”, vine cu Apusul acesta în contact mai colectiv. Iar dacă se dă în Răsărit atenție unei periodizări, atunci ea ține seamă numai de caracterul bizantin al istoriei universale.¹

Abia mult după căderea Constantinopolei sub Turci (1453), și în urma multor frământări, prof. dela Halle, Christof Keller-Cellarius († 1707) desvoltă periodizarea lui Orosius și împarte istoria universală în trei mari epoci: Evul antic, care cuprinde istoria vechilor imperii și istoria imperiului roman până la Constantin cel Mare; Evul mediu, care duce până la căderea Constantinopolei și Evul modern care se sfârșia pentru Cellarius cu sec. XVIII. Momentul creștin nu a fost luat în considerare, ci numai factorul politic. În ce privește curcile bisericești apusene acestea se foloseau de sistemul inaugurat în sec. XVI de protestantul Mathias Flaccius Illyricus în *Centuriae Magdeburgenses*, ca și de sistemul cardinalului Cesar Baronius în *Annales ecclesiae*, cari împart materia pe secole și ani.

¹ Vezi d. p. Ostrogorsky G., Periodisierungsfrage, în *Historische Zeitschrift* 163, 1940 p. 229 ss.

Periodizarea lui Cellarius se încetăţeneşte cu timpul, dar suferă unele modificări şi anume: începutul Evului mediu este amânat pe anul 476, anul căderii imperiului roman de apus, iar Evul modern începe cu descoperirea Americii sau reformaţiunea lui Luther, pe când evenimentele ulterioare revoluţiei franceze din 1789 sunt expuse în epoca contemporană.

Paralel însă se inaugurează şi alte criterii de judecare a epocelor istorice. Aşa J. Malthus, care îşi dă seama de importanţa economicului în viaţa omenească, vine cu teoria perioadelor încadrate de războaie mari, ca nişte evenimente necesare în vederea refacerii echilibrului şi a proporţiei dintre creşterea geometrică a populaţiunii şi creşterea numai aritmetică a mijloacelor de traiu.

Alt criteriu este undulaţiunea marcată de creştere şi declin (incrementa-decrementa, grandeur-décadence), care se observă în viaţa imperiilor mari; aşa Dimitrie Cantemir aplică acest principiu la istoria imperiului otoman, Bossuet şi Montesquieu îl aplică privitor la imperiul roman, iar Ch. Diehl relativ la imperiul bizantin.

În sec. XIX-ea se inaugurează cele mai multe concepţii asupra periodizării. Astfel H. F. Helmholtz se orientează în istoria sa mondială numai după factorul cosmic-geografic. Istoricii Ot. Lorenz şi L. v. Rarke împart istoria în legătură cu factorul biologic, care este la ei generaţia, constituită din bunic, tată şi nepot, şi cuprinzând un interval de 100 de ani; unităţile mai mari periodice sunt şi ele simetrice şi cuprind 3 generaţii; adică 300 de ani, sau 6 generaţii, adică 600 de ani. Prof. Cava'gnac, Os. Spengler şi N. Berdjajev văd în perioadă un organism independent, iar în periodizare un ciclu de culturi aparte, comandate de anumite idei, pe cari omul şi le face la timpuri diferite despre omul cultural, iar civilizaţia creată de această omenire cultă o împart în trei epoci: a civilizaţiilor primare singurate, a civilizaţiei unice mediteraniene şi în fine a civilizaţiei dualiste eleno-romane. Principiul celor trei evuri este menţinut şi de către filosofi. Aşa după exemplul filosofiei dialectice a lui Hegel, care descoperă în istorie realizarea unui plan succesiv divin, prin chemare la conducerea lumii a unui sau altui popor atunci superior, şi care defineşte raportul dintre: teză, antiteză şi sinteză ca bază a devenirii, filosofii disting în aceeaşi triadă fiinţială diverse conţinuturi: Aug. Comte împarte istoria în 3 perioade: teologică primară, metafizică medie şi pozitivă modernă; H. Rickert acceptă şi el această triadă, stabilind 3 epoci: dogmatică primară, sceptică medie şi critică modernă. Darwin le pune la bază teoria despre evolutionism.

Iar materialismul dialectic — care consideră istoria, potrivit dialecticei hegeliene, ca evoluţia civilizaţiei omeneşti, determinată de fapte cari contribuie la progres sau regres şi cu personalităţi ieşite, din necesitate, din complexul procesului de evoluţie — împarte evoluţia istorică, potrivit aceleiaşi triade fundamentale, în: epoca teologică, în timpul căreia omenirea crede că Dumnezeu guvernează istoria în mod absolut şi arbitrar, încât orice fenomen istoric îşi găseşte explicaţie numai în voinţa dumnezeiască; a doua este epoca idealistă-metafizică în timpul căreia istoria este considerată ca un produs spontan şi voluntar al omului, nesupus vreunei legi universale; în fine este epoca a treia, cea mai perfectă, a materialismului

științific, care consideră istoria ca desfășurarea vieții supuse cu totul legilor imuabile și deterministe ale materiei-realității, care condiționează undulațiunile progresului, desfășurând viața dela castele primare, peste burghezia medievală la proletariatul modern; motorul întregii acestei evoluții este economicul.

Numai G. Schnürer propune o periodizare profană care să țină seamă și de elementul creștin. Asfel după părerea sa, Evul antic trebuie să se termine cu nașterea Mântuitorului, când începe un ev de tranziție care cuprinde primele 6 secole creștine, iar evul modern se împarte pentru Apusul european în alte 3 epoci: una bisericească (sec. VII—XVI), una politică (sec. XVI—XIX) și ultima socială (din sec. XIX).

Cu toate aceste precizări, periodizarea lui Cellarius, cu modificările indicate, s'a impus în istoriografia generală, și nu numai în Europa apuseană, ci a pătruns chiar și în Răsărit, deci realitățile istorice din această parte a Europei nu se potriveau epocelor apusene. Când Răsăritul ripostează, că istoria Europei răsăritene își are aspectul său propriu și particular, în care, după căderea Constantinopolei și tranziția trecătoare a bizantinismului cultural asupra țărilor Române¹, centrul a gravitat înspre Moscova², s'a răspuns la început, că împărțirea Europei vechi în Occident și Orient este un mit³, pentru că, potrivit cu principiul anunțat abia de prof. E. Troeltsch și numit „europeanism” unitar⁴, viața Europei a fost perfect unitară. Și totuși realitatea dovedește, că a existat un Orient european deosebit, ca un complex istoric pentru sine, deși stătea mereu în contact cu Occidentul european⁵. Din acest Orient însă Polonia nu face parte, cum o crede prof. O. Halecki⁶, și nici Boemia, Austria sau Ungaria, cum o afirmă prof. M. Handelsmann, Hoetzsch, M. Lhéritier, O. Halecki și J. Pfitzner, iar răspândirea culturală a Germanilor în Răsărit nu constituie acel pretins „criteriu” important de judecare a evenimentelor din Europa răsăriteană.

Discuțiunile în jurul acestor chestiuni au adus în desbatere și împărțirea istoriei în cele trei evuri mari fundamentale cu acelaș rezultat, că nu mai corespund principiilor și pretențiilor moderne, nici celor istorice, filosofice sau sociale. În special Evul mediu, atât ca numire precum și cuprins, nu satisface aproape de loc.⁷ Așa nu corespunde realității afirmația,

¹ Vezi Iorga N., *Byzance après Byzance*, București 1935.

² Schaefer H., *Moskau und das dritte Rom*, Hamburg 1929; Zernov N., *Moscow the third Rome*, Londra 1937.

³ Bychoven J., *Der Mythos vom Orient und Occident, Eine Metaphysik der alten Welt*, reeditat în 1927; ed nouă 1940.

⁴ Salis J. de, *La théorie de l'histoire selon E. Troeltsch*, in *Revue de synthèse hist.* 13, 1927 p. 12 ss.

⁵ Iorga N., *Rélations entre l'Orient et l'Occident aux Moyenâge*, Paris 1923; idem, *L'interpénétrations de l'Orient et l'Occident au Moyenâge*, București 1929; Cantacuzino G., *Legăturile între civilizațiile orientală și occidentală*, Văleni de Munte 1929.

⁶ Pfitzner, in *Historische Zeitschrift* 150, 1934 p. 21—82; contra Bidlo J., *Qu'est-ce que l'Europe orientale?* in *Bullet. d'informations des sciences hist. en Europe Orientale* 4, Varșovia 1933 p. 72 ss; idem, *L'Europe orientale et le domaine de son histoire*, in *Le Monde Slave* 4, Praga 1935 p. 50 ss.

⁷ Iorga N., *Moyenâge et antiquité*, Milano 1930; Calmette, *Le Moyenâge*, in *Recueil de l'Académie des Jeux Floraux*, Toulouse 1938; Strzygovski J., *Das Irreführende am Begriff „Mittelalter“*, in *Medieval Studies in Memory of Kingsley T. Cambridge-Massachusetts USA*, 1939, p. 3—46.

că Germanii ar fi inaugurat Evul mediu, desființând imperiul roman de apus, în anul 476, și aducând un nou fel de trăire, pentru că de fapt ei s'au adaptat principiilor vechii Rome, ceea ce reese de tot limpede, de pildă, din cuvintele regelui Teodoric al Ostrogoților, adresate împăratului bizantin Anastasie I, că „regnum nostrum imitatio vestra est”. La fel nu corespund pentru inaugurarea Evului mediu nici alte date, precum anul 395, când împăratul Teodosie I împarte imperiul roman între cei doi fii ai săi;¹ nici anul 565, anul morții împăratului Justinian I; nici anul 572, când are loc fundarea regatului langobard în Italia de nord și nici anul 578, când dispăre latinitatea în Orient. Tot așa nu poate fi luată în considerare apariția feudalismului în sec. X, care durează până la dezvoltarea comunelor în sec. XIII; și nici acordul dela Strassburg din anul 842. De aceea istoricul Guizot trece direct dela evul antic, al cărui sfârșit îl acceptă pentru anul 476, la evul modern.²

Totuși prof. H. Pirenne, dela Universitatea din Bruxelles, a constatat că antichitatea trebuie întinsă până în momentul apariției Arabilor la Mediterană, pentru că abia această apariție a lor determină schimbări decisive în istoria universală; ei sfărâmă unitatea mediteraniană, în epoca de tranziție dintre anii 650 și 750, și împing pe Franci în spre nord. Astfel, „fără Mahomet, Carol cel Mare nu ar fi devenit împărat”.³ Deci evul mediu poate începe abia în anul 800 cu inaugurarea imperiului franc. Cam la fel va fi fost și în Răsărit, când, din cauza aceleiași apariții a arabilor mahomedani, comerțul este dirijat înspre marea Baltică și Rusia.⁴

Aceste teze, cari se rezimă pe factorul economic, sunt în orice caz de reținut; ele au și provocat ecouri mari și chiar dispute aprinse.⁵ Și totuși nu se poate trece cu vederea faptul, că tocmai evul mediu se caracterizează printr-o extraordinară revărsare a influenței bizantine, politice, culturale și religioase, asupra occidentului european.⁶

III

Periodizarea prof. Cellarius a fost adoptată și de istoriograful bisericească. Meritul revine istoricilor romano-papali, cât și celor protestanți,

1 Kot F., *La fin du monde antique et le début du Moyen âge*, Paris 1927.

2 Cours d'histoire moderne, Paris 1828.

3 Mahomet et Charlemagne, Bruxelles 1922; ediții noi în 1935; ed. Vercanteren, Paris 1937; trad. ital. de M. Vinciguerra, Bari 1939; Pirenne, *Geburt des Abendlandes*, Amsterdam 1940.

4 Eckel A., *La Russie médiévale*, Paris 1932.

5 Falco I., *La polemica sul medio evo*, Torino 1933, în *Bibl. soc. storica subalpina* CXLIII; Moss H. R., *The Birth of the Middle Ages (395—814)*, Oxford 1935; Arragon R. F., *The Transition from the Ancient to the Medieval World*, New York 1936; Jaray G. L., *L'action de L'Islam sur l'Europe*, în *Revue de Synthèse hist.* 15, 1938 p. 95ss; Coville A., *Les commencements du Moyen âge d'après H. Pirenne*, în *Journal des savants*, Paris 1938 p. 97ss; Lambrechts P., *Les thèses de H. Pirenne sur la fin de monde antique et les débuts du moyen âge*, în *Byzantion* 14, Bruxelles 1939 p. 513—536; Loret M., *L'Islam et l'Occident*, Paris 1939; Dölger Fr., în *Bizantinische Zeitschrift* 40—2, München 1940 p. 520.

6 Brătianu Gh. I., *Une nouvelle histoire de l'Europe au Moyen âge*, *La fin du monde antique et le triomphe de l'Orient*, în *Revue belge de philologie et d'histoire* 18, 1939 p. 252—266.

precum au fost prof. Joh. Möhler, Karl Hase și Karl Müller. S'au păstrat cele 3 evuri, dar s'a scurtat evul antic, începând el cu Mântuitorul, sau cu înființarea Bisericii, iar evul modern pornind dela reforma lui Luther.¹

În amănunte, istoriografia papală, după ce a încercat la început să nu țină seamă de cele 3 evuri, ci să împartă istoria bisericească universală, din punctul său de vedere, în 6 epoci fundamentale,² a revenit în cele din urmă la împărțirea tripartită, justificând-o astfel: Evul antic cuprinde trecerea Bisericii din starea de persecuție în stare de dominație asupra lumii greco-romane; Evul mediu înseamnă strămutarea desvoltării bisericești din lumea greco-romană în cea franco-germanică, iar Evul modern cuprinde sciziunea acestei lumi creștine prin reformă într-o lume creștină papală și alta protestantă. Ca datări specifice se aplică: *Epoca antică* se împarte în perioada 1, până la anul 313 (Brück este pentru 323), perioada 2, până la 476 (Mourret, Carreyre, Marion), sau până la papa Grigore cel Mare, 604 (Kraus, Mourret, Carreyre, Ehrhard), sau până la sinodul VI ecumenic din 680 (Döllinger, Kurtz, Brück, Knöpfler, Hergenröther, Bihlmeyer), sau până la Bonifaciu, † 755 (Ritter, Niedner), sau până la sf. Damaschin, † 479 (Möhler), sau până la Carolingi, în 768 (Hefele, Hase, Weingarten, Marion), sau până la încoronarea lui Carol în 800; Kirsch mai adaugă un interperod, începând cu 867, iar Fliche-Martin împart epoca primă în 6 secțiuni, cari se termină cu anul 888. *Epoca evului mediu* cuprinde: perioada 1, dela 476, 604, 719 sau Carolingi, până la ascensiunea papii Grigore VII în 1073; sau până la sinodul din 1049 (Marion); perioada 2 duce până la ascensiunea sau moartea papii Bonifaciu VIII (1296—1303); perioada 3 până la finea schismei papale, în 1417, sau până la finea evului mediu politic, în 1453, sau începutul reformației, în 1517, sau până la sinodul dela Trident, în 1545 (Hergenröther). *Epoca modernă* cuprinde: perioada 1 dela Luther peste contrareformație până la revoluția franceză, în 1789, cu subdiviziune prin anul 1648 (Knöpfler, Bihlmeyer); perioada 2 până în prezent, ca epocă contemporană; se pare însă, că această epocă se va opri la papa Piu XI, cu reînființarea statului papal în 1929.

Istoriografia protestantă face o împărțire inițială în 4 complexe istorice, din punctul ei de vedere și anume: Complexul 1 cuprinde istoria Bisericii vechi catolice a lumii greco-romane; complexul 2 cuprinde istoria Bisericii din imperiul bizantin, ca o continuare rectilinie a Bisericii vechi, împreună cu istoria bisericilor ortodoxe din statele naționale; complexul 3 cuprinde istoria bisericii apusene-papale, care se ridică în partea apuseană a imperiului roman și ale cărei începuturi datează din anii 450 sau 600; în fine complexul 4 care cuprinde istoria bisericii evanghelice, ieșită din

¹ Baur Ferd. Chr. Die Epochen der kirchl. Geschichtsschreibung, 1852; Göller E., Die Periodisierung der Kirchengeschichte und die epochale Stellung des Mittelalters, 1919; Heussi K., Altertum, Mittelalter und Neuzeit in der Kirchengeschichte, 1929; Köhler W., Philosophie der Kirchengeschichte, 1929; Litt Th., Protest. Geschichtsbewusstsein, Leipzig 1939; Wünsch G., Protest. Geschichtsbewusstsein, 1940.

² Așa de Smedt, în *Introductio ad historiam eccles.*, Gand 1876 p. 53s împarte în: 1. epoca prigonirilor, până 313, 2. epoca ocrotirii din partea împăraților greco-romani, până 800; 3. epoca ocrotirii din partea împăraților franco-germani, până 1070; 4. epoca gloriei papale, până 1304; 5. epoca umilirii papale, până 1409; și 6. epoca distincției dintre Biserică și Stat,

biserica papală.¹ În amănunt periodizarea singuritelor epoci este următoarea: *Epoca bisericii vechi* — antichitatea creștină, care corespunde evului antic, cuprinde perioada 1 până 313, sau până la 323 (Kurz, Bonwetsch); perioada 2 până la începutul evului mediu, adică până la 500 (Heussi), sau până la papa Grigore cel Mare (Jacobi, Neander, Baur, Moeller, Schmid, J. v. Walter), sau până la sinodul ecumenic, în 692 (Alzog, Kurz, Bonwetsch), sau Bonifaciu (Baum, Geyer, Herzog, Preuschen), sau începutul iconoclasmului, în 722 (Gieseler), sau cu epoca Carolingiană (Kurz, Heussi, Voigt, Preuss, Loewenich). *Epoca evului mediu* începută la date diverse se termină sau cu nașterea lui Luther, în 1483, sau cu inaugurarea reformei în 1517, cu o subdiviziune cu ocazia ascensiunii papii Bonifaciu VIII, în 1296 (Heussi). *Epoca modernă* cuprinde: perioada 1, istoria reformației lui Luther și lupta pentru afirmare, perioada 2 începe cu pacea vestfalică, din 1648 (K. Hase, Hasse, Baum, etc.), iar perioada 3 cu revoluția franceză, în 1789, care ia în considerare Iluminismul cu consecințele sale; în fine perioada 4 contemporană.

Împărțirea tripartită în cele 3 evuri mari, cu considerarea particularităților referitoare la Biserica ortodoxă, este aplicată și de unii istorici bisericești ortodocși; așa de G. Aramă, care are: epoca 1 până 313, a doua până 768, a treia până 1483 și ultima până 1879; Filaret Bapheides împarte în: epoca 1 până anul 700, a doua până 1453 și a treia până 1920; Bolotov și Ponomov M., împart epocile: 1 dela anul 30 până 1054, a doua până 1453 și ultima până în contemporaneitate; iar protestantul Fr. Heiler, în istoria Bisericii ortodoxe, împarte în: perioada 1 clasică, până 1054, a doua a schismei și regresului, până 1453 și a treia a luptei pentru renaștere, până la 1917.²

Majoritatea istoricilor protagoniști ortodocși însă nu și-a însușit această împărțire de șablon, pentru că este străină Ortodoxiei și dezvoltării istorice din Răsărit. De aceea se inaugurează periodizări proprii. Istoricul *Diomid Kyriakos* aplică 4 perioade: dela anul 1—313, a doua este epoca sinodelor ecumenice până la patriarhul Fotie, în 860; a treia duce până la 1453, iar ultima până în contemporaneitate, justificând secționarea prin întâmplări mai mari, care au schimbat aspectul istoriei bisericești. Înaintașul său, prof. K. Kontogonos sfârșia perioada 2 cu anul 726, când începe iconoclasmul, dar în ediția a II a lucrării sale mută sfârșitul epocii până în anul 857, al ascensiunii patr. Fotie. Istoricul rus *A. P. Lebedev* împarte istoria bisericească universală în 5 epoci: 1 epoca veche a Romei vechi, până 313; 2 epoca celei de a doua Romă cu sinoadele ecumenice, până la 832; 3 epoca pregătitoare a marelui schismă, până la 1054; 4 epoca dezvoltării Bisericii răsăritene-bizantine, până la 1453 și 5 epoca nouă, a celei de a treia Romă dela Moscova, protectoare a ortodoxiei de pretutindeni. Canonistul bulgar prof. *Stefan Zankov* face următoarea împărțire: perioada 1 cuprinde primele 5 secole clasice a Părinților bisericești ecumenici, perioada 2 este de întărire internă, dar slăbire externă față de papi și mahomedanism, până în 1054; perioada 3 este de luptă pentru afirmarea Ortodoxiei, până în sec. XIX, și perioada 4 modernă de „renaștere” a Ortodoxiei.

¹ Heussi K., *Kompendium der Kirchengeschichte*, ed. 1937 p. 5.

² Amănunte la Șesan M., *Periodizarea în istoria bisericească universală* Cernăuți, 1939 p. 37s.

xiei. Marele istoric român *Eusebie Popovici* este singurul istoric bisericesc, care întrevede importanța religioasă, politică și economică a mahomedanilor și a participării lor la viața europeană, cu mult înainte de apariția tezei prof. H. Pirenne, și de aceea ia în considerare la periodizare acest eveniment deosebit. Așa perioada 1 duce până la 313; perioada 2 până la anul 622, când apare mahomedanismul agresiv; perioada 3 până la schisma cea mare din 1054, în care timp centrul creștinismului gravitează între Apus din cauza înaintării amenințătoare a mahomedanismului, care condiționează pentru papi pretenția la primatul juridicțional; perioada 4 se termină cu căderea Constantinopolei, în 1453, iar perioada 5 duce de atunci și până în contemporaneitate, până în 1900.

Luând în considerare justificările indicate pe rând mai sus, ca necesare la aplicarea periodizării în istoria bisericească universală, trebuie să se albe în vedere premisa, că periodizarea trebuie bazată pe un cuprins de sinteză internă limitată, pentru fiecare complex în parte, respectând la succesiunea tuturor perioadelor integritatea firească a complexului premergător ca și a celui următor, ele fiind diferențiate între ele. Dar criteriul organic de plecare și de temei al periodizării în istoria bisericească universală trebuie să rămână neapărat cel bisericesc, pentru că deși Biserica este o instituție și pământească, un organism social perfect, cu formă juridică, ea este în primul rând o instituție de mântuire și un organism cu putere harică. Prin urmare periodizarea trebuie să fie atotcuprinzătoare, și să ia în considerație toate elementele care intră hotărâtor în istoria bisericească.

Astfel,¹ *Perioada 1* cuprinde „lupta Bisericii întemeiate de Domnul Iisus Hristos împotriva lumii păgâne”, până la edictul din Milan, din anul 313. *Perioada 2* este „a sinoadelor ecumenice și a Părinților bisericești, aducând formularea precisă și deplină a dogmelor și canoanelor”. Ca atare ea se termină atunci, când se încheie în mod firesc această activitate, adică în Duminica Ortodoxiei, din 11 Martie 843, care înseamnă triumful deplin al Bisericii asupra ereziilor.² Această dată corespunde și Apusului papal, pentru că și din punctul său de vedere, care pe atunci se îndreaptă foarte mult înspre latimea politică, anul 843, anul deciziei dela Verdun, înseamnă legea Lotaringiei germane, a viitorului spațiu german imperial, de papalitate. *Perioada 3* cuprinde „răstimpul de slăbire al ecumenicității bisericești, ieșind la suprafață două sfere bisericești distincte, una ortodoxă-bizantină, alta papală-apuseană”. Ortodoxia se opune particularităților bisericești papale izvorite din raportul strâns al papilor cu imperiul germanic, iar ciocnirile devin din ce în ce tot mai pronunțate și inverșunate, până ce culminează în schisma cea mare din 1054, provocată efectiv de cardinalii Hildebrand și Humbert, un lotaringian, și acceptată de papa Victor II, un german, numit în scaunul papal dela Roma de împăratul german Enric III, acesta fiind efectul ultim al colaborării papilor cu împărații germani, pentru crearea unor condiții favorabile puterii papale și în cele temporale. *Perioada 4* cunoaște „existența Bisericii ortodoxe și a Confesiunii papale”, cari convingându-se despre schismă, încearcă să se înțeleagă reciproc, dar fiecare

1 Amănunte la Șesan, *Periodizarea*, p. 46 ss.

2 Șesan M., *Duminica Ortodoxiei*, în volumul omagial dedicat prof. I. Lupaș, București, 1943.

pentru interesele proprii. Apusul papal, observând slăbirea politică a imperiului bizantin și creșterea statelor naționale ortodoxe, încearcă să câștige Răsăritul, iar când se convinge că acesta nu cedează nimic din punct de vedere doctrinal pentru salvarea orgoliului papal, — abia refăcut din criza captivității babilonice și a schismei papale, ca rezultat al luptei dintre Sacerdoțiu și Imperiu, papalitatea reușind în dese rânduri să provoace disensiuni în marea societate apuseană, — îl abandonează și-l sacrifică în ochii apusului și astfel imperiul bizantin, și așa slăbit din timpul imperiului latin la Constantinopole, nu poate exista, încât în 1453 Constantinopole este cucerită de Turci. *Perioada 5* începe dela căderea imperiului bizantin, un imperiu cu înaltă și veche cultură, ca o epocă a „moștenirii bizantine”. În Răsărit, pe teren bisericesc și cultural, după o strălucire vremelnică românească bizantină, se ridică cea de a treia Romă la Moscova, care provoacă rivalități profunde față de imperiul turcesc, care se socotia și el moștenitorul Bizanțului. În Apus neconformarea cu principiile vieții ortodoxe primare aduce frământări multiple interne, la care contribuie umanismul bizantin refugiat, cari culminează în reformația protestantă. Și pe drept cuvânt se poate spune, că *perioada 6* ar putea să înceapă cu secularizarea averilor bis. în Rusia (1766), cu desființarea patriarhilor de Ipec și Ohrida (1767) și cu revoluția americană (1783) și franceză (1789), cari toate lămuresc și avertizează opinia mondială creștină, că „*dacă nu se realizează o unitate de vedere confesională, corespunzătoare volii și Bisericii Mântuitorului, dacă nu se restabilește în mod sincer adevărata „Una sancta”, atunci lumea se va lăsa de credință și se va laiciza*”. Acest fapt îl învederează și multiplele forme raționaliste, atât în teologie, ca și în filosofie, mai speculative sau mai realiste, ideale sau materialiste. De aceea, Biserica ortodoxă, Confesiunea papală și cele protestante depun eforturi imense, fiecare în felul ei și în cadrul posibilităților de cari dispune, mai mult sau mai puțin, ca să se poată menține la suprafață, în frământarea generală socială. Ortodoxia caută să renască în ochii ei proprii, ca și în ochii celorlalți creștini, și reușește a fi din nou descoperită, după trecerea unor vremi păienjenite. Iar „*străduințele de a reface această unitate inițială bisericească*” oricât ar fi de grele, îndelungate și la început chiar sortite multor eșecuri, din cauza neînțelegerii depline a adevăratei Ortodoxii, din partea confesionalilor, formează cuprinsul *perioadei 7*, care își deapănă desfășurarea evenimentelor dela 1914 încoace, dela primele încercări serioase de a aduce la un loc toate confesiunile și a pregăti o cale posibilă pentru înțelegerea lor, în jurul simbolului de credință Niceo-constantinopolitan, ca centru de mărturisire al tuturor creștinilor cari îl caută cu înfrigurare pe Mântuitorul Iisus Hristos, cel adevărat, unic păstor al unicei turme, fără particularități oportuniste. Înțelegerea este mai ușor realizabilă, la început, pe terenul creștinismului practic.

Iată realitățile istorice, cele de veacuri și cele actuale, cari nu pot fi trecute cu vederea din cauza imensei lor răspunderi ce o înfățișează prezentului, și pe cari o periodizare realistă le scoate atât de pregnant și imperios în evidență. Și e menirea Ortodoxiei să-i lumineze pe toți creștinii.

Prof. Dr. Milan Șesan
dela Facultatea de Teologie Suceava

Căință și desăvârșire

— Omagiu P. S. Episcop Veniamin Nistor —

Postul Sf. Paști este timpul de căință în vederea desăvârșirii spirituale. Despre aceste două realități sufletești am vrea să dăm unele lămuriri în cele ce urmează.

Sf. Isaac Sirul spune despre căință: „Dacă toți suntem păcătoși și nimenea nu e deasupra ispitelor, nici una dintre virtuți nu e mai înaltă ca pocăința. Lucrul ei nu se poate sfârși niciodată. Căci ea li se potrivește tuturor păcătoșilor și dreptilor totdeauna, dacă vreau să dobândească mântuirea. Și nu este nici un termen al desăvârșirii ei, pentru că desăvârșirea chiar a celor desăvârșiți este nedesăvârșită”. (Cuv. 55, Despre patimi. Opera ascetică, ed. în Atena 1895, p. 220).

Trei atribute îi acordă aci Sf. Isaac căinții: 1) ea e cea mai înaltă dintre virtuți; 2) nu se termină niciodată cât trăim și 3) ea e un mijloc de continuă desăvârșire a noastră.

Ad. 1) În ce privește primul atribut, desigur că în sine luată, poate că virtutea dragostei este mai înaltă decât a căinții. Dar condiția noastră pământească nu ne îngăduie să realizăm dragostea în toată puritatea și deplinătatea. Deasemenea nici altă virtute. Oricând ne dăm seama că dragostea sau altă virtute a noastră n'a realizat un maximum de care să fim deplin mulțumiți. După ori ce act virtuos, constatăm că el a fost amestecat ca un element impur, sau ar fi putut fi și mai deplin. Isaia Pustnicul zice: „Smerenia este a te socoti pe tine însuși că ești păcătos și că n'ai făcut nici un bine înaintea lui Dumnezeu”. (Filocalia, vol. I, Sibiu 1946). Acest fapt creiază o nemulțumire cu ce-am făcut, care este inima căinții. Căința este ipostaza de judecător a conștiinței nu numai peste păcatele noastre, ci și peste virtuțile noastre, întrucât totdeauna le realizăm în formă nedesăvârșită. Ei nu-i scapă nimic; nu absolvă nimic; nu acoperă nimic. Nu este nici o virtute care să nu fie supusă examenului sever, neînduplecat al căinții. Dar oare nu s'ar putea spune că și căința poate fi nedeplină și deci și ea ar putea fi supusă unei judecăți a conștiinței, care în acest caz ar fi mai înaltă decât căința? Desigur și căința nedeplină și impură este judecată tot de căință, de o căință mai deplină și nu de o altă virtute.

Căința e actul de critică al conștiinței, e autocritica ce și-o face omul. Ca atare e actul de judecată al conștiinței și noi știm că toate sunt supuse judecății.

Dar este judecată și judecată. Este judecată făcută asupra altuia și este judecata ce-o faci asupra ta însuși. În judecata ce-o faci asupra altuia

se poate amesteca sentimentul mândriei, în autocritică este exclusă prin definiție mândria. Poate încăpea cel mult o oarecare îngăduință. Dar o autocritică sau o căință îngăduitoare, lăsând pe om nemulțumit, se cere ea însăși după una tot mai obiectivă, tot mai severă.

Cu un cuvânt orice păcat, orice nedeplinătate în virtute, sunt supuse autocriticii sau căinții. Chiar insuficiența autocriticii sau a căinții tot prin autocritică sau căință e blamată. În acest sens nici o virtute nu stă deasupra căinții, nu se poate sustrage de sub forul de judecată al autocriticii.

Ad. 2) Dacă e așa, este vădit că pocăința urmează sau trebuie să urmeze după fiecare act, după fiecare stare, după fiecare cuvânt al nostru. Ea urmează păcatelor, ea urmează virtuților noastre, totdeauna nedepline. Ea tinde să devină un curent permanent în conștiința noastră, o prezență neîntreruptă. Celelalte dispoziții și acte ale noastre se schimbă potrivit cu împrejurările, căința e cu toate, e firul care le leagă pe toate. Nu numai conștiința simplă că eu sunt purtătorul și autorul tuturor dispozițiilor și faptelor mele trecute, nu numai amintirea ce-o am despre ele, le leagă la un loc, ci și această căință, sau amintirea colorată cu nemulțumirea pentru felul cum le-am săvârșit. Nici un om nu este indiferent față de trecutul său, sau nu are numai o atitudine teoretică. Aceasta ar răpi și clipei prezente seva existențială. Omul își îmbrățișează cu un interes palpitant trecutul. Dar această atitudine plină de pasiune față de trecut este sau una de orgoliu, de satisfacție și în acest caz omul vrea ca nu numai el să fie mulțumit pentru ce-a realizat, ci să stoarcă și recunoașterea altora, sau una de căință, de nemulțumire. În cazul din urmă laudele oamenilor îi fac rău, pentru că pe de o parte știe cât de puțin corespund cu evidențele sale lăuntrice, prin cari cunoaște mai bine realitatea în ceea ce-l privește, iar pe de alta pentru că tind să-i acopere adevărata realitate, să-l amăgească, să-i slăbească sinceritatea cu sine însuși, să-i întunece autotransparența, fie că sunt sincere, fie că sunt simple lingușiri. (Despre permanența căinții a se vedea în special la Sf. Marcu Ascetul, Filocalia, vol. I, Sibiu 1946).

Dar căința aceasta, care se ține ca umbra de noi, nu trebuie confundată cu o nemulțumire descurajantă, care să ne paralizeze toate elanurile. Ea nu trebuie să fie o îndolală în posibilitățile noastre, ci o constatare a insuficienței realizărilor de până acum. Dacă e descurajare, este ea însăși un păcat, unul din cele mai grele păcate. Nu din sentimentul că nimic nu se poate face cu adevărat bun, rostește conștiința noastră căințioasă neconținut o judecată critică asupra faptelor trecute, ci din sentimentul adânc că se poate lucra și mai bine, din experiența unor puteri tainice cu mult mai mari, din sentimentul că în ceea ce am făcut și în modul în care ne-am comportat nu ne-am realizat decât într-o măsură insuficientă și într'un chip palid ceea ce putem fi. Căința exprimă gândul: „putea fi mai bine“. Descurajarea dimpotrivă spune: „Asta e tot ce puteam face. Mai bine nu pot“. Propriu zis descurajarea e opusul căinții, pentru că acolo unde nu se putea aștepta ceva mai bun, nu are loc regretul. Acolo e un sentiment fatalist, un fatalism sceptic. Căința e purtată de o credință în mai bine.

Sunt două caracteristici cari fac din căință un for oarecum mai presus de om înlăuntrul omului, ridicând-o mereu mai sus de nivelurile morale și spirituale pe care le atinge. Căința e o judecată ce e totdeauna

deasupra realizărilor și actualizărilor noastre. Ori cât ne-am ridica de sus din punct de vedere moral, ea se urcă și mai sus. Este ea o judecată în numele unui ideal? Da, însă nu numai în numele unui ideal cugetat subiectiv judecă ea. Dacă acesta ar fi cazul, nu ne-ar umplea cu atâta neliniște, cu atâta nevindecată și neostoită apăsare. Căința este trezită și susținută de intuiția prezenței unei autorități mai presus de noi, față de care ne simțim responsabili. Căința ne este un transparent spre Dumnezeu, este acul cu care împunge Dumnezeu inima noastră neîncetat, este mâna Lui care ne trage mereu mai sus. Căința este relație între noi și ceva mai presus de noi. Ea ne arată ca fiind în legătură cu acel ceva. Dacă n'am fi în această relație, dacă n'am fi așezați cu fața sufletului întoarsă spre un for suprem de judecată, nu ar fi explicabilă căința, nu ar avea de unde răsună în noi judecățile și pretențiile absolute ale căinții.

Dar, cum am spus, căința nu e numai judecată asupra celor trecute ale mele, ci și o încredere în posibilități mai mari. În această calitate din urmă deasemenea ea ni se vădește stând într-o legătură cu izvoare de putere de dincolo de om. Ființa căinții, ca și a smereniei, de care e nedes-părțită, e de caracter dialectic, cuprinde în sine o împreunare de poziții contradictorii, cari nu se anulează reciproc, ci dau o realitate foarte complexă. Pe de o parte ea e o neconținută nemulțumire cu orice stare în care ne află. Pe de altă parte este o încredere statornică și neclintită în posibilități uriașe. „Sunt cel mai mare păcătos“, spune totdeauna omul căinții, „sunt un nevrednic“. Cu toate acestea el nu pierde nici o clipă nădejdea, nu-l cuprinde nicidecum gândul că va fi pierdut, el nu se lasă scufundat în descurajare și în lăncezala morții sufletești. Se dă ca explicație a acestei persistențe în tărie sufletească faptul că omul ce se căește are încredere în Dumnezeu, ca într'un factor exterior. Dar încrederea e ea însăși o putere lăuntrică. Așadar pe de o parte se face aici experiența neputinței proprii, iar pe de alta a unei mari puteri. Evident că e vorba de o putere care nu e din resursele „eului izolat, ci dintr-o comunicare cu resursele vaste și adânci ale rezervorului de putere spirituală universală ale lui Dumnezeu. Căința e o relație cu Dumnezeu atât prin caracterul ei de judecătoare absolută, cât și prin bărbăția nedescurajată cu care îndeamnă pe om spre mai bine.

Căința este cea mai înaltă dintre virtuți, pentru că nu e ea însăși o virtute înfăptuitoare în rând cu celelalte, ci pentru că rămânând mereu nemulțumită cu ceea ce realizează acelea, le împinge mereu mai sus. Fără să fie o virtute înfăptuitoare aparte ea este un motor al tuturor virtuților. Dacă n'ar fi căința n'ar fi tendința de depășire în om. Căința e o ardere neconținută înlăuntrul omului, care întreține tensiunea după mai bine. Prin ea călcând omul pe sine însuși și judecându-se în numele pretențiilor absolute ale lui Dumnezeu, se ridică mereu mai sus.

Ad. 3) Cu aceasta am ajuns la a treia caracteristică ce o dă căinței Sf. Isaac Sirul, socotind-o mijloc de continuă desăvârșire a omului, un mijloc care el însuși se desăvârșește neconținut.

Sf. Isaac Sirul compară lumea aceasta cu o mare, iar căința cu o corabie care ne trece la țărmul vieții fericite de dincolo, în Paradisul a cărui ființă e dragostea.

„Precum nu e cu putință, zice, să treacă cineva marea cea mare fără corabie, așa nu poate trece cineva la dragoste fără temere. Marea cea furtunoasă așezată între noi și Paradisul spiritual, o putem trece numai prin corabia căinții, purtată de vâslașii fricii. Dacă vâslașii aceștia ai fricii nu cârmuiesc bine corabia căinții, prin care trecem marea lumii acestela spre Dumnezeu, ne înecăm în ea. Căința e corabia; frica este cârmaciul; dragostea e limanul dumnezeesc. Deci ne așează frica în corabia pocăinții și ne trece marea cea furtunoasă și ne călăuzește spre limanul dumnezeesc, care este dragostea, la care ajung toți cei ce se ostenesc și s'au luminat prin pocăință. Iar când am ajuns la dragoste, am ajuns la Dumnezeu. Și drumul nostru s'a desăvârșit și am trecut la insula care e dincolo de lumea aceasta“. (Cuv. 72, op. c., pag. 283).

Drumul pe marea vieții acesteia, dacă vrem să fie o continuă apropiere de țărmul Raiului, de țărmul dragostei, care e Hristos însuși, și nu o rătăcire fără ancorare și până la urmă o scufundare în bezna ei, drumul acesta dacă vrem să fie un drum spre desăvârșire și spre viață trebuie să-l facem neîntrerupt în corabia căinții. Ea ne ține deasupra valurilor uriașe ale răului și ea ne duce tot mai înainte, tot mai înainte. Numai așezați în barca pocăinței călcăm în fiecare clipă peste valurile răului cari tind să se ridice din adânci dedesupturi din noi și de sub noi. Numai prin ea suntem mereu deasupra noastră și în mișcare dincolo de punctul la care ne aflăm, mai aproape de dragostea deplină, mai aproape de Paradisul în care se află pomul vieții, adică Hristos, izvorul dragostei ce nutrește spiritul nostru. Desigur de o anumită măsură a dragostei, care tot sporește, avem parte și înainte de a ajunge la țărmul de azur al dragostei depline a Paradisului. Aerul celui țărâm ne iese înainte cu mireasma lui tot mai bogată, pe măsură ce ne apropiem. Dragostea noastră și în general toate celelalte virtuți sunt tot mai pure, tot mai aproape de deplinătate pe măsură ce înaintăm spre împărăția dragostei.

Să nu ne mire faptul că tumultul de pofte și de patimi, că răul în general, este asemănat cu un ocean. Există o împărăție vastă a răului, precum există una a binelui. Omul nu cugetă și nu pofteste răul în izolare. Pornirile spre rău din lăuntrul lui nu își au în el ultima sursă, ultimul punct de plecare, precum nici inspirațiile și pornirile spre bine nu își sorb ființa și puterea numai din el. Stăm în legături vizibile, dar mai ales invizibile cu forțe nenumărate ale răului, ce pornesc din ființe personale mai mari ca noi în putere, forțe ce se întretaie pe vaste întinderi cu un câmp magnetic, precum comunicăm și cu fluide îndemnuri spre bine pornite din vasta împărăție a lumii bune spirituale. E un ocean al binelui și al răului, solicitându-ne amândouă. Dar oceanul răului este întunecat, tumultuos, omorător de spirit, anulator de libertate, de curăție și liniște, e negru, e subteran, e înădușitor, ca un noian de ape, pe când oceanul binelui, al dragostei, este mai degrabă ca un văzduh fără de care nu putem trăi, dar un văzduh, sau o atmosferă curată care ne dă respirație largă, liberă, care filtrează în noi o bucurie neconținută și negrăită, e ca atmosfera de dragoste și de comuniune curată, care trezește toate puterile sufletești la manifestare.

Cum se face acum că prin căință ne desprindem treptat de oceanul răului, din miile lui de îmbrățișări și avansăm spre împărăția dragostei

depline? Ce face din căință un vehicol spre lumea dragostei? Căința este focarul care mistuie treptat egoismul din noi. Toate patimile cari se învolutează în noi, iscate adeseori din adâncuri întunecate de dincolo de noi, întăresc egoismul nostru. Fie că sunt patimi trupești, fie că sunt sufletești, ele nu sunt decât capetele aceluiași balaur, al cărui nume este: egoism. Căința pândește neîncetat orice ridicare a capetelor acestui balaur, orice încercare a lui de-a se alimenta, de-a se întinde în largul sufletului, de-a umplea cu duhoarea lui gândurile, actele, cuvintele noastre bine intenționate. Ea taie cu paloșul rând pe rând capetele lui, îl arde cu flacăra trezviei autocritice, îl alungă cu buna mireasmă a smereniei. Ce poate lovi mai mortal mândria noastră egoistă, decât prezența perpetuă a gândului că nu suntem nimic, că tot ce-am făcut e rău, e netrebnic?

Iar piedeca cea mai mare în calea dragostei este egoismul. Până nu omori egoismul nu poți avea dragoste adevărată, pură și deplină față de nimeni. Trebuie să lași mult în urma ta talazurile oceanului de egoism, ca să simți mângăindu-te în față și de jur împrejur aerul ce-ți vine din împărăția dragostei. Cine se iubește pe sine, cine e plin de părerea de sine, cine se socotește pe sine ca realitatea cea mai de seamă, nu poate iubi pe alții. A iubi pe alții înseamnă a te uita pe tine, a te socoti pe tine nimic, convingere care se consolidează în noi prin căință și smerenie neîntreruptă. Egoistul se vede pe sine în proporții cari acoperă toată realitatea. Orice lucru el îl consideră ca un bun ce trebuie să fie al lui, orice persoană o cântărește cu interesul de a și-o face de folos, sau cel puțin cu grija de a evita pericolul ce ar putea veni dela ea pentru supremația sa. În toate lucrurile, în toate acțiunile, egoistul își proiectează persoana sa, pe ea o vede, ei îi slujește, ei îi se închină, ea îi este Dumnezeu, sau mai bine zis idol, înțelegând prin idol, orice făptură așezată în locul lui Dumnezeu. Atențiunea față de alții este numai o manieră tactică, pentru a-și servi în fond tot interesele sale. Umplându-și astfel în chip mincinos tot orizontul cu eul său, îngrădindu-se din toate părți cu sine, evident că nu poate vedea pe alții pentru ei înșiși, desinteresat, cu dragoste adevărată. În orice pornire spre alții se împiedică în sine însuși, orice picătură de generozitate e otrăvită de o preocupare egoistă. Dragostea e ieșire din cerul magic și blestemat al egoității, cerc întins, ca într'un vis amăgitor, la infinit. E ieșire și lansare în relație adevărată, în comuniune cu ceilalți. Este ieșire din temnița eului și intrarea în viața de comunitate, de solidaritate, în împărăția dragostei care cuprinde pe toți. Deci evident că nimeni nu se poate apropia și nu poate intra în această împărăție, în acest raiu, decât dacă lasă în urmă oceanul infinitelor pretenții ale egoismului cu valurile lui violente. Iar acest ocean nu poate fi depășit dintr'odată. Nu poate zbura cineva printr'o singură bătaie de aripi, din regiunile egoismului în împărăția dragostei. Drumul se face treptat, cu luptă necurmată împotriva brațelor infinite cu cari caută egoismul să ne rețină, să ne atragă la fund. La fiecare pas în viața noastră suntem solicitați, suntem învăluiți de cântecul de sirenă din adânc, suntem trași cu violență de forțele uriașe și vaste ale principiului egoist. La fiecare pas trebuie să luptăm încordat, pentru a trece teferi mai departe și a ajunge ca un alt Odiseu în țara noastră cea adevărată. Vâslind cu putere, mușchii noștri se întăresc și drumul ni se face mereu mai ușor. Căința este ochiul critic, care nu se

lasă amăgit de falsa măreție a manifestărilor eului nostru și ne oprește de-a răspunde afirmativ chemărilor din adâncul de întunec al oceanului de egoism. Ea ne face să mergem înainte, neîncetători în ce este în noi și sub noi. Nu ne lasă nici o clipă să ne oprim. Prin căința Dumnezeu nu ne lasă să ne mulțumim cu ceea ce am ajuns să fim, ci ne cheamă mereu mai departe, ba mai mult, nu ne lasă în bezna egoismul, ci ne cheamă la largul solidarității în dragoste.

Filosoful german Heidegger spune că omul e mereu lansat înaintea sa prin grijă. El nu e îngrădit în clipa prezentă, ci în fiecare clipă își ia înainte, se avansează prin grijă, are orizontul viitorului deschis. Dar Heidegger n'a arătat că e grijă și grijă. E o grijă egoistă, prin care omul se preocupă cu anticipare de cele trebuincioase egoității sale. E o grijă care ne rostogolește mai departe în egoism. E grija cea lumească, grija egoistă, care e considerată de creștinism un păcat, întrucât ne angajează toată atenția de nu ne mai putem gândi la cele spirituale. Dar e și o grijă de-a scăpa de egoism, o grijă nu a menținerii în viața aceasta, ci a mântuirii pe planul vecinicii. O grijă în favoarea egoismului și o grijă de-a topi în noi egoismul. Grija aceasta din urmă privește nu numai înainte, ci și înapoi. Dar nu privește înapoi pentru a uita de prezent și de viitor, pentru a încremeni ca soția lui Lot, ci pentru a contribui la topirea puterii egoismului, ca astfel să putem să lucrăm în viitor mai bine. Fața acestei griji întoarsă înapoi pentru a lua puterea împotriva egoismului pe seama viitorului, este căința. Mai bine zis căința privește și înapoi cu regret pentru manifestările egoiste, dar și înainte cu hotărâre de-a lupta împotriva lui. Prin ea îmbrățișăm deodată trecutul, prezentul și viitorul, făcând din privirea spre trecut o forță pentru viitor. Dar viitorul ni se desvăluie ca înaintând tot mai mult spre tărâmul de lumină al împărăției dragostei. Deci privirea spre viitor a conștiinței căinčioase este împreună cu o hotărâre spre tot mai multă dragoste față de semenii noștri. Grija de mine însumi, din filosofia lui Heidegger, se transformă într-o grijă de a iubi pe alții, într-o grijă față de semenii. Iată cum căința îmbrățișează nu numai trecutul, prezentul și viitorul, ci și pe semenii mei, cu îmbrățișarea unei tot mai depline atențiuni, a unei tot mai depline iubire. Căința lunecă încet-încet în tărâmurile dragostei, după imaginea de vis și de lumină a Sf. Isaac Sirul. Iar dacă-i așa, căința nu este o chestiune de viață particulară, ci una care interesează în cel mai înalt grad destinul obștesc al colectivității. Și un veac ca cel care începe, plin de năzuința nobilă a realizării unei lumi mai sociale, mai solidarizate, mai înfrățite, trebuie să considere căința care mistuie treptat egoismul și sporește chiagul dragostei între oameni, ca un factor ce poate contribui în măsură însemnată la înfăptuirea unei solidarități reale, lăuntrice și durabile între mădularele societății.

Căința deci nu este o îndeletnicire exclusivă a bătrânilor. Ea este desigur și a lor. Dar dinamismul ei creator pentru viață, puterea de continuă depășire ce o dă ea unui om, o arată ca având un rost cu totul special și cu mult mai însemnat pentru omul tânăr. Bătrânul s'a realizat, de bine de rău. Dar tânărul de abia de acum înainte trebuie să se realizeze. Și bine se poate realiza numai depășindu-se continuu. Propriu zis, numai așa poate ajunge la adevărata realizare a tuturor posibilităților sale. Un tânăr care nu tinde la o continuă depășire, un tânăr care duce o existență

stăută, e mai degrabă bătrân decât tânăr. Tinerețea prin definiție tinde la mai mult, la o continuă ascensiune. Dar această depășire neconținută nu se poate realiza fără o nemulțumire cu ceea ce s'a realizat. Și nu ajunge o nemulțumire teoretică, ci una împreună cu suferință. Dar aceasta e căința. Cât de frumos e sufletul unui tânăr care, departe de a fi încântat cu ceea ce este, sau cu ceea ce a realizat, e mereu într-o tensiune după ceva mai înalt, mai perfect. Cât de frumos e sufletul unui tânăr plin de elanul generozității, care nu se poate naște decât dintr-o inimă care în luptă continuă cu egoismul! Ce impresie de gingășie sufletească îți lasă tânărul acela care nu face caz de sine, ci cele dindărăt uitându-le, la țintă aleargă, la cununa mării de sus, asemenea apostolului Pavel. Ce mireasmă bună, curată împrăstie în jurul său tânărul veșnic și serios îndatorat, care nu vrea să se servească, sau să fie servit, ci numai să servească, socotind neconținut prea puțin ceea ce a prins să realizeze.

Biserica a rânduit ca timp special pentru căință Postul Sf. Paști, vremea din preajma patimilor Mântuitorului. Pentru ce? Rațiunile sunt multe. Aici amintesc pe cea care stă în legătură cu ideea principală din meditația noastră. Cu ce sentiment ne putem apropia de pomenirea patimilor Celui ce a renunțat la toată slava cerească și a primit până și moartea în suprema Sa dragoste față de noi, dacă nu cu acela de condamnare a egoismului nostru, prin antipodul căinței? Ca să ne ridicăm cât de cât la un nivel vrednic de El, la un nivel la care se poate realiza o comuniune, o asemănare cu El, o înțelegere a Lui, trebuie să ciuntim ceva din egoismul nostru, trebuie să ne însușim puțin din atitudinea Sa de generozitate și de dragoste, lucru care nu se realizează fără de căința ce dărmă zidurile egoității noastre și ne împinge la îmbrățișarea celorlalți. „Fiul Omului n'a venit să i se servească, ci să servească și să-și pună sufletul Său pentru mulți“. Nici o faptă n'a săvârșit-o El pentru Sine, nici o clipă nu S'a preocupat de Sine, măcar că era Dumnezeu, măcar că era de fapt totul, era infinit mai mult decât cei cărora le servea. În această comportare a Lui avem icoana ideală a misiunii fiecăruia dintre noi. Dar cât drum avem de făcut până la acest ideal? Desigur nu pretindem să-l parcurgem tot, dar avem datoria să pornim pe el și să străbatem cât putem, arzând etapă după etapă, adecă veștejind treptat buruiiana rea a egoismului, depărtându-ne mereu de toropeala în care păcatul ne ține încătușate puterile firii, spre a ajunge la străluminarea ei în preajma Soarelui vieții și al dragostei.

Prof. Dr. D. Stăniloae

Rectorul Academiei teologice „Andreiane“, Sibiu

Simion Florea Marian

Simion Florea Marian, vine din colțul de pământ care, în general, ni l-a dat pe cei mai mari, pe cei mai autentici folcloriști români; el vine din acel *triunghiu*, nu al morții, ci al *Vieții* sufletului românesc (vecin cu fiefurile lui Creangă), care ne-a dăruit ilustra triadă și culminație a folclorului nostru: pe *S. Fl. Marian*, din Ilieștii vecini cu Stupca lui C. Porumbescu, pe *Tudor Pamfile* din Țepu Tecuciului și din Bârladul revistei „Ion Creangă” — și pe Decanul folclorului nostru și Doctorul honoris causa al Universității Cernăuțene *Artur Gorovei*, dela Fălticeni. În adevăr opera acestui fericit *tirifoi*, acestui superb triptic moldav își cam ține cumpăna și sub raportul cantității. Și tustrei vin din vajnicul cotlon de țară care ni l-a iscat pe-un Eminescu și pe-un Enescu...

Marian — în special — a răsărit dintr'o foarte prielnică ambianță; acea Bucovină feciorelnic de „folclorică”, pe care (orcat de paradoxă ar părea enunțarea noastră) ne-a păstrat-o în toată minunata, candida ei virginitate — cine? Vitregia vremurilor!

Stăpânirea, până mai ieri (1918) străină, nu prea putea contamina satul, nu putea schimonosi fața acelor atât de neaș-moldovenеști ocine străbune. Știm empiric — și nu unul dintre noi — cât de cucernic-suveran înflorește până'n zilele noastre cântecul și basmul din cetățuia de măguri și din soborul de clopotnițe al Bucovinei cei de ieri și al celei de azi, țară neprefăcută nici de școală, nici de administrație și nici de armată. Poveste veche, formulată, lapidar, de Eminescu în clasicul său: „Unde vin cu drum de fier, toate cântecele pier!...”

Deși, Marian, în cele 22 volume¹ de folclor ale sale, adună și studiază materialul nu numai din folclorul *viu* al *Bucovinei*, ci din tot *largul și întinsul scrisului* nostru folcloristic. E locul să-l cităm pe biograful lui Marian, însuși: fiul lui Simion Florea Marian, distinsul scriitor bucovinean Liviu Marian (decedat, în cruntă pribegie, la Craiova, în 25 Nov. 1944) — care, cu privire la biblioteca de publicații folclorice ale tatălui său, ne mărturisește:² „Din modestele sale mijloace a căutat să-și întocmească o bibliotecă în specialitatea sa. Rar se vor întâlni într'o bibliotecă românească atâtea culegeri de scrieri și reviste de folclor. Urmăria după puțință de aproape toate publicațiile noastre de folclor și nu odată dădea mulți bani grei, sau chiar cărți scumpe de-ale sale, pentruca să puie mâna pe cutare

1 Rectificăm greșala d-lui Barbu Teodorescu (în conferința sa radiofonică din București 14 Febr. 1944), care semnală numai 21 volume folclorice ale lui S. Fl. Marian.

2 Liviu Fl. Marian, *Simion Florea Marian*, 1910, pag. XVI.

broșurică hitioană, de cântece sau povești, a cutărui „autor necunoscut dintr'un colț îndosit al țărilor românești”.

Dar — firește — odrasla de sătean S. Fl. Marian știa să fie el însuși albină culegătoare de folclor. Cât de plastic ni-l evocă¹ prietenul² său, Constantin Morariu, la inaugurarea fostului bust-Eminescu dela Dumbrăveni lui Leon Ghica-Dumbrăveni! În toiul mesei festive, la care participa și, oarecum, eroul zilei, sculptorul Oscar Spăte, — alături de rapsozii Șt. O. Iosif, D. Anghel și Cincinat Pavelescu, se semnalase deodată dispariția *Părintelui* Marian. Și numai decât fu descoperit, supt cutare umbrar, gură'n gură c'o băbușcă știutoare de vrăji, farmece și desfaceri; dânsa tot sporovăind, Marian, cu carnețelul în mână, tot însemnând.

Precum, la fel, ni-l înfățișează acelaș Liviu Marian³ și cum, la fel, îl știm și noi, cei din Pătrăuțel Preotului Constantin Morariu, gazdă uneori, în vacanțe, a lui S. Fl. Marian. Adecă — ne informează Liviu Marian: „Un carnet, cu toate întrebările, ce-l interesau momentan, stătea totdeauna la îndemână. Și din mijlocul larmei și veseliei celor mulți, nici nu știa când a dispărut, pentruca într'un colț tainic de odaie sau grădină să stea la sfat cu cutare moșneag, babă, nevastă....

E aceasta, atotcovârșitoarea pasiune profund-nativă a lui Marian care, de altfel încă de pe băncile liceului sucevean (în Aprilie 1868) îl determină să se adreseze *Astrei* bucovinene, deci *Societății pentru Cultură* din Cernăuți, pentru publicarea unei colecții de *Doine* și a unei opere *Nunțile românilor țărani*. Nepreget publicist manifestat, un an mai apoi, cu mănunchiul de balade apărut la Botoșani, 1868: *Poezii poporane din Bucovina* — prima publicație autonomă a lui Marian. E patima care ajunge să-l deruteze dela cele ale școlii pe elevul pornit în învățământul secundar chiar cu calificativul *distincție*, atât de mult, încât pe clasa a VII-a deraiatul ucenic părăsește liceul dela Suceava și o ia, cu adevărat folcloricește (cam așa ca Eminescu în hoinărelile lui) „pe jos, în spate cu o lădiță de cărți și merinde” înspre salvatoarele licee ardelen, pe unde, cam tot atunci, se perindau și alți naufragiați ai liceelor bucovinene: Eminescu și Bucevschi, gloriosul pictor de mai târziu. Clasa a VII-a Marian o isprăvește deci la Năsăud, iar a VIII-a și bacalaureatul le trece la Beiuș. Divertisment totuși fericit, contribuind și dânsul la intensificarea unității pan-românești, fiindcă, în drum spre Beiuș, Marian îi cunoaște pe tribunii poporului (din 1848) Axente Sever și Simeon Balint — iar un cât de 'ndepărtat ecou al acestei Hegire fu mănunchiul de *Poezii poporale despre Avram Iancu*, apărute, târziu, la Suceava, în 1900.

Dar culegerea materialului Marian o realiza și prin mai puțin fericitul, prin minorul procedeu al anchetatorilor, al unor terțe persoane (între cari mai ales elevii profesorului-catehet dela liceul Sucevean, S. Fl. Marian). Se putură astfel strecura destule impurități în patrimoniul agonisit. Precum s'au și strecurat; le-am semnalat chiar și noi, parțial, în „Junimea literară”

1 Vezi „Junimea Literară” An. IV 1907, 160.

2 Cf. artic. nostru *Simeon Florea Marian către Constantin Morariu* (Scrisori) în „Revista Bucovinei” An. I 1942, 313 și 366.

3 Op. citat, pag. XV.

din 1923. Adecă: Alături de adevărate nestimate ca d. p. aceasta — comunicată lui Marian de studentul Dimitrie Onciul,¹ faimosul nostru D. Onciul de mai târziu :

Nu departe deacolea
A picat din cer o stea,
Și-a găsit-o mândra mea
Și s'a 'mpodobit cu ea... —

mai întimpinăm în așa-zisele *Poezii populare române* I, Cernăuți 1873 ale lui S. Fl. Marian și stridențe ca aceasta :

Nu știu, Doamne, ce să fie
Că se-aude-o *melodie*.
Ce răsună-a duiosie
.

Și-acea dulce (sic) *melodie*
Acu cântă-a pribegie...

Așadar: și *dulce*, și *melodie*! Chipurile — cântec popular! Chiar și cu repetarea scrâșnetului neologic: *melodie*!

Totuși, pentru timpul său, pentru dibuirile debuturilor noastre folcloristice, Marian se prezintă destul de avansat, preconzând — teoretic — acu de pela 1873 următoarele:² „Ca culegătorul (= culegător al) acestor balade am crezut că sacra mea dătorință e să le întorc poporului din a (l) cărui sin le-am adunat, așa precum le-am auzit dela dânsul, fără să schimb vestmântul lor original; și această dătorință am căutat s'o împlinesc cu cea mai mare scrupulositate“. — Ceace-i alt diapazon decât cel al lui Alecsandri, cu ale lui *Balade adunate și îndreptate*, — „îndreptate“, din 1852 și 1853!

Iar efectiv, practic, Marian e un precursor al folclorului modern-științific prin faptul că, în materialul achiziționat, nu neglijează precizarea provenienței. Un monografist al lui Marian, crescut în temeinica școală a Universității arborosene, d. G. Ionescu, preciza³ chiar ca *importanță deosebită* că baladele lui Marian „sunt însoțite de notițe, în cari se specifică cu exactitate excesivă pentru prima oară⁴ data și omul dela care le-a cules“.

Încât, sub raportul vigoriei științifice, chiar dacă S. Fl. Marian mai persistă în nebuloasele epocii sale, vrând uneori să descifreze din folclorul nostru concluzii destul de ieftine (ca d. p. acele cari vor să ne derive din taica Traian — unde, de fapt, folclorul, și nu numai cel românesc, reflectă realități mult mai străvechi și uneori chiar din timpuri imemorale) — atunci, totuși dânsul, cu cele 22 volume folcloristice ale sale (22 inclusive 1 volum postum, din cele 30 publicate, 8 dintre ele fiind de cuprins istoric) înscrie un foarte vajnic salt în evoluția demologiei române. Vajnic și pitoresc —

1 Cf. „Junimea literară“, An. XII 1923, 391.

2 „Junimea literară“ 1923, 390.

3 „Făt-frumos“ An. VII 1932, 200.

4 Scilicet: prima oară în folclorul român.

polihrom, — tratând despre cântec, tradiție, legendă și poveste, despre superstiția vrăjilor și farmecelor, despre măiestria coloratului și coloritului român, despre credințe și obiceiuri la cele sărbători ca și la naștere, nuntă și înmormântare, — și tratând apoi și acele capitole specific-marienești, adecă mai ales ale lui S. Fl. Marian (în cari dânsul și-i covârșește pe cei doi mari comilitoni de triadă, de mai târziu: Tudor Pamfile și Artur Gorovei), capitolele limitrofe cu științele naturale, unde Marian ne-a dat operele și până astăzi rămase cărți de căpătâi: *Ornitologia populară română* I și II, Cernăuți 1883, deci raiul păsărețului, și *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, București 1903; iar, în manuscris, cartea care — faptul e'n adevăr uluitor — de 37 ani își așteaptă rândul la tipar în patriarhala casă din strada S. Fl. Marian dela Suceava: *Botanica populară română*! Ar fi a 31-a operă a lui și a 23-a de folclor. Operă despre care, în Oct. 1907 (așadar după moartea lui S. Fl. Marian întâmplată în 24 Aprilie 1907), acelaș Liviu Marian¹ îl informa pe Artur Gorovei că e „aproape gata“, cuprinzând material ca de „vre-o opt volume“, dintre cari „articolele alor 6 volume“, „isprăvite și ordinate chiar“. Precum ar fi să mai știm că pentru săvârșirea acestui „op monumental“ (așa-i zicea tot atunci Liviu Marian), folcloriștii Mihai Lupescu și Artur Gorovei, din parte-le, au jertfit² „un volum manuscris cam de 400 pagini coli întregi“, manuscris în care — ne informează la 1932 chiar A. Gorovei³ — „concentrasem mult material inedit și foarte interesant, cum socot și astăzi“.

* * *

Orcum, însă, S. Fl. Marian, venind de unde vine și, mai presus de toate, venind cu ceea ce vine, e mai mult, poate, decât numai o realizare scriitoricească, fiind și glasul foarte sunător peste veacuri al unui pământ atât de plastic-românesc.

Unei asemenea revelații — pururi — înfloritoare recunoștință! Iar pe umilul mormânt din Dealul Cetății lui Ștefan cel Mare dela Suceava, unde, alături, își dorm acum somnul cel fără de sfârșit Marian-Tatăl și cu Marian-fiul, aștearnă-se cât mai curând eternele flori de recunoștință din *Botanica populară*, a 31-a operă a lui Simion Florea Marian, cunună întregii lui făptuirii și nou nimb vajnicei culturalități arborosene!...

Dr. Leca Morariu

Profesor universitar

1 Cf. „Făt-frumos“ 1932, 221.

2 Fapt care însă, în fața rezervelor exprimate de competența lui I. E. Torouțiu, ar trebui precizat și'n chip riguros-științific!

3 Cf. „Făt-frumos“ 1932, 218.

Introducere în Teologia dogmatică

Teologia dogmatică este disciplina teologică cea mai venerabilă din simfonia tuturor celorlalte discipline teologice, atât ca vechime, cât și ca obiect al ei. Considerând simboalele de credință ca primele expresii științifice ale acestei discipline, iar dogmele, cari sunt adevăruri absolute, revelate și difinitivate de Biserică în sinoadele ecumenice, ca cuprinsul său genuin, Teologia dogmatică este mama generatoare a întregii teologii ortodoxe, căci în jurul dogmelor sale s'au dat cele mai aprige lupte doctrinale, iar pe temelia lor puternică s'au clădit și s'au diferențiat comorile științifice ale apologeticeii, moralei, pastoralei, exegezei V. și N. T., precum și încreștarea vieții lor în istoria universală a Bisericii creștine și'n diferitele istorii bisericești naționale, determinând individualizarea celorlalte discipline teologice științifice, care astăzi fac podoaba creștinismului.

În corpul acestei discipline se întâlnesc, ca într'un focar ideal, de aceea, arhivetustele probleme ale credinței și ale mântuirii neamului omenesc, începând cu clasicul litigiu dintre rațiune și credință, continuându-se cu populara ceartă dintre știință și revelațiune și sfârșind cu sistematizarea rațională a unui cuprins eminent autoritar în cadrele unei științe teologice.

Individualizarea științifică a Teologiei dogmatice se acopere, astfel, cu difinitivarea doctrinală a creștinismului, iar nașterea acestei discipline cu conturarea precisă și maturizarea unei noi religii, care deținea norma exclusivă de mântuire a omului. Întâlnirea clasicelor antagonisme în sânul Teologiei dogmatice a fost pricinuit de sistematizarea științifică a noii discipline, care sistematizare nu poate fi decât rațională. Sistematizarea rațională a îmbrățișat însă, cuprinsul autoritar revelat, care se însușește de individul creștin numai prin credință, singurul organ noetic subiectiv admis în cadrele acestei discipline. Acestui complex de fapte se datorește stufoasa desvoltare a introducerii în această disciplină, care are a se ocupa cu cele mai diferite chestiuni, începând cu dogma, revelațiunea, tradiția, desvoltarea dogmatică, rațiunea, știința și teologumenul și mergând până la titulatura și difinirea disciplinei, principiul ei noetic, cuprinsul, sistemul, metoda și istoricul ei.

Se întâmplă, de aceea, un fenomen destul de neplăcut, din punct de vedere scolastic formal, în propedeuticile dogmatice ortodoxe, anume: cuprinsul disciplinei — dogma — încalcă de multe ori însăși noțiunea dogmaticii, subordonând-o, sau invers: dogmatica desființează adevărata importanță a dogmei, reducând-o la un paragraf inexpresiv (despre obiect), din care nu rezultă întreaga sa amplitudine doctrinală, căreia i se datorește maturizarea creștinismului și individualizarea noului discipline.

Aceasta m'a determinat să rup cu tradițiile obișnuite în orientul ortodox, care tratau chestiuni propedeutice după un calapod clasic și să împart introducerea în Teologia dogmatică în două capitole :

Cap. 1. Despre dogma ortodoxă

Cap. 2. Despre dogmatica ortodoxă

Cap. 1. Despre dogma ortodoxă

Bibliografie introductivă: D. Stăniloae, Despre dogmă, în Gândirea, An. XX, Nr. 3-4, Martie-Aprilie 1941, p. 174-181; Ioan G. Coman, Dogma creștină, în Probleme de filosofie și literatură patristică, București, Casa Școalelor, 1944, p. 264-270; Heinrich, art. Dogma, Dogmatik und Dogmenentwicklung, în Wetzer und Welte's Kirchenlexikon, III Bd., Freiburg im Br., 1884, col. 1879-1918; J. Koestlin, art. Dogmatik, în Realencyklopedie für protestantische Theologie und Kirche, t. IV, Leipzig, 1898, p. 733 sqq.; R. P. Souben, L'esthétique du dogme chrétien, Paris, 1898; E. Portalié, L'explication morale des dogmes, în Etudes, t. CIV, Paris, Juillet-Août 1905, p. 145 sqq.; A. Gardeil, Le donnée révéle et la théologie, II éd., Paris, 1910, p. 331 sqq.; J. Tixeront, Histoire des dogmes, XII éd., vol. I, Paris, 1930, p. 1 sqq.; E. Krebs, art. Dogma, în Lexikon für Theologie und Kirche, III Bd., Freiburg im Br., 1931, col. 358 sqq.; E. Dublanchy, art. Dogme, în Dictionnaire de théologie catholique, t. IV 2, Paris, 1911, col. 1574-1650; H. Pinard, art. Dogme, în Dictionnaire apologétique de la foi catholique, t. I, Paris, 1911, col. 1121-1184; J. Rivière, art. Dogme, în Dictionnaire pratique des connaissances religieuses, t. II, Paris, 1925, col. 909; L. de Grandmaison, Le dogme chrétien, Paris, 1928, p. 17 sq.; Ch. Pesch, Glaube, Dogmen und geschichtliche Tatsachen, Freiburg im Br., 1908; E. Amann, Le dogme catholique dans les Pères de l'Eglise, Paris, 1922; B. Bartmann, Dogma und Religionsgeschichte, Paderborn, 1922, etc. etc.

Noțiune și origine

Noțiunea dogmă (*δόγμα*) este binecunoscută limbii eline vechi, care o folosea, în mod curent, spre a designa, fie porunca unei autorități, fie hotărîrea sau ordinul emanat (*τὸ δεδωγμένον*),¹ fie chiar părerea unui filosof oarecare sau un principiu teoretic independent.²

În această accepțiune multiplă a sa a intrat noțiunea dogmă și în creștinism, care a încreștinat cuprinsul și forma multor terminologii specifice păgâne; ca: aghios, dogma, ousia, ypostas, etc. etc.

¹ În vocabularul stoic „doma” înseamnă opinie, judecată, principiu de acțiune — *παρὰ γὰρ αὐτὸν τὸ πρᾶσσειν τι δόγμα* — Epictet, Dissert., III, c. IX, n. 12; viciu sau perfecțiune a spiritului — *ψυχῆς μὲν ἀκαθαρσία δόγματα πονηρὰ* — Dissert., IV, n. 8; Cicero, Academ. post., I, II, c. IX; Marc Aurel, Comment., I, II, n. 3; I, III, n. 13; etc.

² Δοῖα și δογμὰ derivă dela δονέω, inf. δονεῖν (cea dintâi însemnând părere, etc., cealaltă: ordin, decret, în juridică).

Caracteristica noțiunii dogmă, în oricare accepțiune ar fi considerată, este ideea de autoritate dela care emană și pe care o cuprinde în stabilirile sale.¹

În Testamentul Nou numai locul dela Fapte 16, 4 circumscrie noțiunea cu adevărat, referindu-se la hotărârile sfinților apostoli [*τὰ δόγματα*], relative la păgânii încreștinați, luate în sinodul apostolic, celelalte încă mai copiază vechiul înțeles [Lc., 2, 1; Fap., 17, 7; Col., 2, 14; Ef., 2, 15]. Folosul noțiunii dogmă de către sfinții apostoli, spre a designa hotărârile lor, a fost determinant pentru viața acestui cuvânt în întreaga istorie a creștinismului, în care s'a încetățenit cu amplele sale semnificații doctrinale, încât a sedus și rațiunea unor filosofi cu mecanismul său specific gnoseologic.² Dogma sinodului apostolic a făcut curând carieră doctrinală, desemnând mai apoi hotărârile tuturor sinoadelor ecumenice.

Inițial, deci, dogma exprima o hotărîre doctrinală colectivă, obligatorie pentru comunitatea creștină. Mai târziu s'au determinat alte câteva calități ale dogmei, anume cuprinsul și procedura formală de naștere a ei, după care definiția s'a conturat pe deplin. Izvorul genuin de clarificare și conturare a dogmei a fost însă sinodul apostolic, care și-a oficializat hotărârile sale în anul 51 al erei creștine: „Παραδίδωσαν αὐτοῖς φυλλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ἐπὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις”. Aceste „δόγματα” ale sinodului apostolic au fost respectate de înșiși sfinții apostoli, care atunci când șovăiau dela norma de credință stabilită, erau certați și reînțorși de înșiși egalii lor în serviciu.³

La sfinții Părinți, sub influența limbajului stoic, cuvântul „δόγμα” se restrânge a exprima vederile creștine în materie de credință, sau diferite judecăți, care se impun credinței și caracterizează filosofia nouă, cea a lui Iisus Hristos.⁴ Uzanța se accentuează la Părinții alexandrinii;⁵ cuvântul se întrebuintează și ca opoziție cuvântului „κῆρυγμα”, învățătură bisericească pentru designarea prescripțiilor rituale „ἄλλο γὰρ δόγμα καὶ ἄλλο κῆρυγμα”.⁶

Sfântul Grigorie de Nissa îl rezervează expres doctrinei⁷ într'un înțeles care apoi a prevalat: „*caelestis philosophiae dogmata*”.⁸

În dogmatica ortodoxă, astăzi, noțiunea dogmă designează un adevăr absolut, revelat de Dumnezeu, care este înveșmântat în haina cuvintelor de către o rațiune sinodală ecumenică. Înțelesul său inițial profan, mai general și mai difuz, a dispărut și-a făcut loc înțelesului mai nou doctrinal-special.

1 Vezi: Realencyklopedie, t. IV, Leipzig, 1898, p. 733 sqq.; Dictionnaire apolo-gétique, éd. IV, t. I, Paris, 1911, col. 1121 sqq.; Dictionnaire de théol. cath., t. IV 2, Paris, 1911, col. 1574 sq.; Wetzter und Welte's Kirchenlexikon, III Bd., Freiburg im Br., 1884, col. 1879 sq.; Lexikon für Th. u. K., III Bd., Freiburg im Br., 1931, col. 538 sqq.

2 Vezi: L. Blaga, *Eonul dogmatic*, București, C. Românească, 1931, p. 144.

3 Gal., 2, 11-14.

4 Sf. Iustin, I Apol., n. 26, M.P.G. 6, col. 369; Cf. n. 20, col. 357; Sf. Irineu, Epist. ad Florin, M.P.G. 7, col. 1225.

5 Clement Alex., Strom., VII, M.P.G. 9, col. 544; Cf. Origen, Periarhon, IV, 1, M.P.G. 11, col. 344; Contra Celsum, I, 7; III, 39, ibid., col. 668, 972, etc.

6 Sf. Vasile, De spir. sancto, c. XXVII, n. 66, M.P.G. 32, col. 188 sq.

7 Grigorie de Nissa, Epist., XXIV, M.P.G. 46, col. 1089; Cf. Ciril de Ierusalim, Cat. IV, 2, M.P.G. 33, col. 456.

8 Vincent Lerin., Common., I, c. XXII, M.P.L. 50, col. 680.

Dogma este adevărul teoretic de credință, cuprins în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție, sau în izvoarele sfintei revelațiuni, care a fost definit de Biserica în sinoadele ecumenice și predat credincioșilor, ca obligatoriu pentru mântuirea lor.

Caracterul autoritativ este intrinsec și esențial dogmei, având în originile sale aspect și proveniență triplă: divin-scripturistic și patristic cu rădăcinile în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, depozitare unice ale cuvântului lui Dumnezeu, autoritare și unanime pentru mântuire; bisericesc, fiind dezvoltată, explicată, definită și predată de Biserică, instanța infailibilă de explicare și predare a sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții și ultimă și decisivă în judecata controverselor de credință; subiectiv-speculativ, participând la explicarea, definirea și dezvoltarea bisericească a credinței și rațiunea speculativ-subiectivă.¹

Geneza dogmelor se reduce principial la cauzalitatea divină a înțelepciunii necuprinse, final la formularea lor oficială de către rațiunea sinodal ecumenică. Paralel valorii lor proprii și pozitive intelectuale, dogmele cer și adevărate înțelepciuni. În sensul acesta, dogma implică, drept element fundamental, o atitudine de deplină încredere a persoanei care acceptă dogma în persoana dela care provine.²

Dogmele au fost adresate intelectului uman conform planului și legilor divine de mântuire de însuși Mântuitorul, se reamintesc neîncetat de însuși Continuatorul, prin organul perpetuu și vizibil, instituit pe pământ, Biserica, stâlpul și întărirea adevărului. Planul de predare divin, apostolic și patristic al adevărilor mântuitoare este sigilat cu deplină valoare și servește drept exemplu pentru toate timpurile.

Enunțată intelectual, în vederea acțiunii, dogma este înțeleasă numai în și prin acțiune. Succesul și l-a cules prin dezvoltarea celor mai intime sentimente creștine și prin încreștare de acțiuni virtuozitate, scărte până la sfîntenie,³ fapt care l-a determinat pe filosoful nordic Søren Kierkegaard să denumească creștinismul: „*Die Religion der Tat*“.⁴

Calea dela adevărul simplu, revelat de Dumnezeu, deci cu bazele în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție — etapa primă — la declararea lui sau altui adevăr din revelațiunea divină drept dogmă, e calea oficială și unanimă a întregii Biserici, adunată în sinoadele ecumenice și nu e calea particularistă de vederi și interese a uneia, sau altei Biserici și nici calea individualistă a uneia sau altei persoane, întrucât ecumenicul vederilor și intereselor întotdeauna a avut prioritatea covârșitoare asupra particularismului de orice nuanță. Orice alte hotărâri ale Bisericilor particulare, sau persoanelor singulare, neaprobrate de sinoadele ecumenice, sunt destinate neîmplinirii, având valoarea dogmatică numai întrucât consună cu simboalele sau mărturisirile de credință recunoscute și cu însăși hotărârile dogmatice ale sinoadelor ecumenice.

1 Dictionnaire pratique, t. II, Paris, 1925, col. 909. Cf. H. Andrusos, *Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene*, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, Tip. Arhidiecezană, 1930, p. 2.

2 Cf. P. Rezuș, *Desvoltarea dogmatică*, Cernăuți, Gl. Buc., 1938, p. 19.

3 Vezi pe larg: Petru Rezuș, *Desvoltarea dogmatică*, Cernăuți, Gl. Bucovinei, 1938, p. 21 sqq.

4 S. Kierkegaard, *Die Religion der Tat*, Leipzig, A. Kröner Verlag, 1931.

Biserica nu și-a mărturisit credința nicidecum obscur sau tacit, violentând mascat și nici arbitrar și despotic, violentând fățiș, conștiințele supușilor. Exterlorul mărturisirilor Bisericii a fost întotdeauna juridico-legal și totuși toate dogmele creștine, sancționate de Biserică, au fost violentate în total, sau în parte, de eresuri; au fost respinse în total, sau în parte, de unele Biserici particulare și nerecunoscute mult timp, unele chiar și acum.

Această observare e valabilă atât pe calea adevărului revelat spre dogmatizare, cât și pe calea sa veșnică de după dogmatizare, fiindcă unele adevăruri abea se cristalizau în cleștarul dogmei că și primeau din nou asupra lor valurile, în de altfel inofensive, ale nouilor eresuri.

Întreg răstimpul de aproape patru secole al sinoadelor ecumenice [322—787] se caracterizează prin lupta cugetării sinodal-ecumenice, contra diferitelor schisme, eterodoxii și eresuri, fortificând zidurile Bisericii contra lor, opunându-le întotdeauna mărturisirile clare și precise ale dogmelor.

Ceea ce îmbrățișează dogma la sânul său este, astfel, un adevăr absolut, descoperit de rațiunea supremă divină. Sinoadele ecumenice au deliberat, sub asistența Duhului Sfânt, și au definit dogma în forma și în cuprinsul ei veșnic. Dacă forma este plastică minții omenești, cuprinsul este incoruptibil și inflexibil.¹ El este unul și același, răspicând adeseori o parte din supranaturalul divin, căci sinoadele ecumenice, în ultimă instanță, au apărut și-au oficializat supranaturalul, amenințat de rațiunea sectară cu raționalizarea.

Din acest punct de vedere, definiția dogmei își află o ideală exprimare a sa la *dogmatistul ortodox D. Stăniloae*: „Dogma este răspunsul absolut la întrebarea absolută, care se referă totdeauna la destinul veșnic și ca atare ea nu poate veni decât dela Dumnezeu și nu poate vorbi decât despre Dumnezeu, angajând pe Dumnezeu în asigurarea acestui destin”.²

Rațiune și credință

Bibliografie introductivă: A. Gardeil, *La crédibilité*, II éd., Paris, 1912; J. Bilz, *Einführung in die Theologie*, Freiburg, 1935; J. V. Bainvel, *Nature et surnaturel*, V éd., Paris, 1920; S. Harent, art. Foi, în *Dict. de théol. cath.*, t. VI 2, col. 171 sqq.; J. V. Bainvel, art. Foi, în *Dict. apol. de la f. cath.*, t. II, col. 60 sq.; Petrovici, *Transcendentul și cunoașterea omenească*, în *Revista de filosofie*, vol. XXI, Nr. 4, București, 1939, p. 340 sq.; R. P. Bainvel, *La foi et l'acte de foi*, Paris, 1898; G. Brunhes, *La foi et sa justification rationnelle*, Paris, Bloud et Gay, 1928; M. Florian, *Antinomiile credinței*, București, 1936; Clement C. Pavei, *Psihologia credinței*, București, Cugetarea, 1941; P. P. Ionescu, *Cunoaștere și credință*, în *Gândirea*, An. XX, Nr. 2, 1941, p. 108 sq.; etc.; I. Wolf, *Vernunft und Glaube*, Bern. Haupt, 1943, p. 6 sqq.; etc.

¹ Vd.: I. Gh. Coman, *Dogma creștină*, p. 268.

² *Despre dogmă*, p. 176.

Rațiunea este un organ subiectiv noetic, un instrument de cunoaștere, o regulă căreia i se raportează orice gândire, cât și orice acțiune umană, un cod universal al raționabilului.¹

Rațiunea singurită nu poate mântui omul, din contră îl conduce pe cele mai streine căi, fapt dovedit de istoria filosofiei și de istoria religiilor, atunci când desfide credința și nu se revarsă în ea. Rațiunea premerge, cu puterile ei raționabile, credinței mântuitoare, pe care o poate întări, nicidecum însă ea nu poate înlocui nici raționaliza credința.

În dogmatica ortodoxă, mântuirea este o chestiune vitală bilaterală de credință psihică și de realizare practică prin fapte bune, fără nicio participare hotărâtoare a rațiunii, care poate lipsi din procesul soteriologic. Aici stă cel mai greu nod gordian, pe care trebuie să-l deslege propedeutica dogmatică: rațiunea din punct de vedere psihic este constitutivă suflului omenesc, dar nu este indispensabilă în procesul mântuirii. Ea-și are foloasele sale gnoseologice incontestabile în raționalizarea motivelor de credibilitate, dar poate lipsi complet din procesul subiectiv soteriologic, pentru ca atunci când este folosită greșit să provoace iremediabile căderi și osânde.² Folosită însă corect, rațiunea desbracă de eres și de întuneric mântuirea ortodoxă, care rămâne unică și universală mântuire a tuturor celor cu o credință, transpusă în praxa aceluiași fapte bune, explicând totodată varietatea soteriilor individuale prin colaborarea diferită a omului rațional liber cu tezaurul doctrinal de viață făcător al dogmaticii ortodoxe.

Rațiunea omenească, setoasă de a-și însuși adevărul creștin, nu întotdeauna a urmat calea logică și așa destul de scurtă, ci părăsind-o, deoarece cadrele logice au fost socotite ziduri de temniță, a recurs la ilogisme și la absurd, căci pe cât de salutară credinței este activitatea pozitivă a rațiunii, tot pe atât de distrugătoare este activitatea sa negativă, manifestată în schisme și eresuri.

Pe această cale au călătorit ușor și după voie toți mari eresiarhi ai Bisericii creștine de pretutindeni, viciind interiorul intim-psihologic al adevărului creștin. Se impunea, deci, ca acest adevăr, devenit viciat, ilogic, ori inexact, să fie formulat și justificat sănătos, iar această acțiune a căzut, cu satisfacere deplină, totdeauna pe seama sinoadelor ecumenice.

Adevărul de credință, pervertit de eresuri, devine obiectul de cercetare și cugetare logică a sf. sinode ecumenice, devine obiect de știință. Această realitate împiedică căderile și greșelile scolastice, care confundă revelațiunea cu dogmele, căci revelațiunea divină, din punct de vedere obiectiv, formează conținutul generalizat al credinței, în timp ce dogmele sunt formulele logice ale adevărilor revelaționale, adresate rațiunii credinciosului, cu explicarea definitivă și autoritară a Bisericii ecumenice.

Rațiunea clarifică, după legi formale, vastul conținut material imuabil, adus fie de credință, ca organ dogmatic receptiv al revelațiunii divine, fie de *experiența religioasă*,³ esențializând rezultatele în formule logice concise, depozitare fidele ale conținutului credinței, păstrat neștirbit și

¹ Cf. E. Baudin, *Curs de psychologie*, VIII éd., Paris, J. de Gigord, 1937, p. 393

² M. Strauch, *Die Theologie Karl Barth's*, Strasbourg, 1924, p. 40 sq.

³ Asupra experienței religioase, consultă: W. James — G. Wobbermin, *Die religiöse Erfahrung*, IV Aufl., Leipzig, J. C. Hinrichs'sche Verlag, 1925, p. 392.

neschimbat, iar rezultatul clarificărilor, formulărilor și justificărilor, sau cu un cuvânt: al sistematizărilor, este **știința dogmatică**.

Fondul dogmei este autoritativ-divin, imutabil și nesupus transformărilor rațiunii, acest fond nu se poate primi decât prin credință; forma de exprimare a dogmei, metafizică ori analogică, de proveniență rațională, e relativă, mobilă și elastică.

Insușirea dogmelor se face prin colaborarea armonică a credinței și a rațiunii, cu predominarea exclusivă a celei dintâi în chestiunile de soterie individuală, cea de-a doua având utilitatea ei necontestată în argumentarea posibilității logice, cât și necesității morale și practice a dogmelor.

Dogma ortodoxă mântuiește pe om numai „prin credință“, care este asentimentul total la adevăruri presupuse aprioric și primite pe baza unei autorități supreme. Credința nu cercetează temelia noetică a dogmelor, numai rațiunea caută motive de credibilitate, fără însă a putea raționaliza cuprinsul dogmei, sau a afla satisfacții raționale depline. Rațiunea trebuie să tacă în fața supranaturalului noetic dogmatic și să facă loc numai credinței, singura mântuitoare.

Credința prin însuși mecanismul ei totalitar psihic și integrativ doctrinal se acopere cu noțiunea dogmă într'un mod ideal. La temelia dogmei stă autoritatea divină, la temelia asentimentului total psihic al credinței stă tot aceeași autoritate, datorită căreia omul primește adevărurile revelate, fără a simți nevoia de a le mai pune în cântarul minții. Credința ortodoxă însă nu rămâne teorie goală, noțiune suspendată de cerul dialectic al unui solafideism protestant, ea cere imperios praxa ortodoxă a fapte bune, ce-și impune vieța sa deplină care este trăită de adepții săi răsăriteni în curățenia sa originală și este exteriorizată sub vremuri și în spații determinate.

Caracteristicile acestea individualizează și singularizează dogma ortodoxă, ca singura normă universală de viață trăită în toată intensitatea ei, iar credința ortodoxă ca procedura noetică ideală de însușire a ei.

A crede este o funcțiune psihică elementară și universală, existentă la fiecare individ și care se manifestă unitar, prin acceptarea unor adevăruri pe baza evidenței lor absolute. Așa procedează omul simplu, când admite adevărul dogmatic și tot așa procedează și savantul, când aprobă rezultatele obținute prin microscopie electronice, cu neputință de verificat prin simțuri, de aceea credința mai este identificată, din punct de vedere static, cu o stare psihică de „cértitudine despre existența lui Dumnezeu, ca realitate personală supremă ce nu stă în continuitate de substanță cu noi și cu natura, și despre cele comunicate nouă de El prin revelație“.¹ Esența acestei funcțiuni psihice elementare este acceptarea irevocabilă a unui adevăr, pe baza autoritară a evidenței sale, sau a autorului său. Credința ortodoxă funcționează, astfel, din punct de vedere psihic, într'un mod absolut normal, primind, ca adevărate, adevărurile revelațiunii divine, al căror autor direct este Dumnezeu; ea este universală și unitară atât cu privire la indivizi asupra cărora se exercită, cât și cu privire la cuprinsul doctrinar, însușit în întregimea sa, fără discriminări raționale.

¹ D. Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, Seria teologică, 1943, p. 7.

Credința ortodoxă nu este un dar al grației, cum susține protestantismul solafideist, fără nicio apartenență psihică individuală, ceea ce transformă mântuirea subiectivă protestantă într-o lucrare la care omul nu contribuie cu nimic.¹

Pentru aceasta însă tezaurul doctrinal trebuie să fie pur și ferit de orice intrusii raționale umane, ca în ortodoxie, nu ca în rom. catolicism, unde rațiunea singulară a papei s'a decretat drept izvor al revelației și a purces la o serie de inovații doctrinale binecunoscute publicului creștin, nici ca în protestantism, unde liberul examen al Sf. Scripturi și excluderea Sf. Tradiții au compromis doctrina religiei creștine.

Ortodoxia răsăriteană armonizează, astfel, doctrina dogmei cu acțiunea ei între granițele corecte ale vieții psihice a individului, lucru care nu a reușit să-l realizeze, mai cu seamă, protestantismul, care prin gura unui reprezentant autorizat declară: „Das Christentum ist keine Lehre. [Aus dieser Voraussetzung entstand das ganze Umwesen der Orthodoxie mit dem Streit über das und jenes, während die Existenz ganz unverändert bleibt, sodass man darüber, was das Christliche sei, ebenso streitet wie darüber, was platonische Philosophie u. dergl. ist]. Das Christentum ist Existenz-Mitteilung“.²

Afirmații ca acestea dovedesc unilateralitatea extremistă de totdeauna a protestantismului și necunoașterea doctrinală intimă a ortodoxiei și-a virtualităților sale intrinsece integrative.

Desvoltarea dogmatică

Bibliografie introductivă: A. Goux, *Le développement des dogmes dans la doctrine catholique*, Paris, 1859; P. Rezuș, *Desvoltarea dogmatică*, Cernăuți, Gl. Bucovinei, 1938; Carro, *Comment les dogmes finissent et comment ils renaissent*, în *Révue des deux mondes*, t. LXXIII, Paris, 1886, p. 481 sqq.; B. Derhölz, *Über die Entwicklung des Dogma und den Fortschritt in der Theologie*, Münster, 1892; A. de la Barre, *La vie du dogme catholique, Autorité, Évolution*, Paris, 1898; L. de Grandmaison, *L'élasticité des formules de foi, ses causes et ses limites*, în *Études*, t. LXXVI, Paris, 1898, p. 343 sqq.; F. Marin-Sola, *L'évolution homogène du dogme catholique*, vol. I-II, Freiburg [Schw.], 1924; A. Lépicier, *De stabilité et progressu dogmatis*, ed. II, Romae, 1910; R. Dragnet, art. *L'évolution des dogmes*, în *Apologétique*, éd. Brillant et Nédoncelle, Paris, Bloud et Gay, 1937; etc.

Sâmburele de revelație divină, însămânțat în ogoarele înțelegerii omenești, a răsărit, crescând și luând forma arborelui falnic de azi a cunoașterii sale. Creștere incontinuu atât în înțelegerea omenească singurită, fără atributul autoritativ și obligator; dogmatizare în sânul tuturor credincioșilor — Biserica — prin organele sale infailibile. Această creștere organică în înțelegerea și noua formulare a adevărilor revelațiunii divine de către Biserică se numește desvoltare dogmatică.

¹ De altfel pe deplin acord cu *teoria despre predestinare*, care se va expune la locul său.

² S. Kierkegaard, *Religion der Tat*, p. 237.

Până în prezent, toate adevărurile revelate nu au putut fi cuprinse în unicitatea unei dogme veșnice și tot așa nici bogăția existentă de formulări fixe nu are pentru sine, în parte, absolută formulare și definitivare, cu excluderea de noi formulări și definitivări sinodale ecumenice, deci cu excluderea a însăși dezvoltării dogmatice. Pluralitatea și variabilitatea dogmelor e conținută în unitatea și imutabilitatea tezaurului revelat. Principiul dezvoltării dogmatice e conținut de însăși dogma în ineputabila sa fecunditate.¹

Dezvoltarea dogmatică nu atinge nici hotărârile sfintelor sinoade ecumenice în mărturisirile lor de credință, după cum nici autoritatea sinoadelor ecumenice ulterioare nu a intrat în ostilități cu autoritatea sinoadelor precedente. În chestiuni de dogmă nu există coliziuni, însăși dezvoltarea dogmatică opunându-se, adevărul revelat fiind conținut, fără schimbarea sa substanțială, de dezvoltările ulterioare.

Mărturisirile de credință ale Bisericii fiind lucrări divino-umane, nu pot să se contrazică între ele, deci nu pot fi nici schimbate, abrogate sau desființate, sunt infailibile. Reprezentarea Bisericii de către ierarhi în sinoadele ecumenice era „*jure divino*“, nicidecum „*humano*“, iar prezența Duhului Sfânt nu e activă în sensul inspirațiunii și revelării de noi dogme, ci activă în sensul supravegherii, luminării și păzirii membrilor sinodului de rătăcire în hotărârile lor. Conform scopului Bisericii — *mântuirea* — obiectul activității infailibile a sinoadelor va fi format de tot ceea ce stă în legătură cu mântuirea, adică: *credința și moravurile*. Hotărârile canonice ale Bisericii, nereferindu-se la învățătura dogmatică și morală, fiind norme relative la disciplină și administrare, sunt obligatorii pentru credincios, dar neinfailibile, adică reformabile de autoritatea unui alt sinod.

Lângă un tezaur existent de dogme s'au tot adăugat neconținut diamantele dogmelor ulterioare, majorându-i bogăția până la starea lui actuală. Majorarea numărului de dogme o neagă scolasticismul strâmt de vederi, care identifică dogmele cu însăși revelația; o primește, dar o interpretează favorabil unui evoluționism subiectiv curente eterogene protestante și moderniste. În jurul acestui fapt, devenit cheia de boltă a problemei dezvoltării dogmatice, s'a adunat până în prezent greul explicărilor ortodoxe, cât și streine ortodoxiei.²

Pluralitatea și variabilitatea dogmelor, unitatea și imutabilitatea tezaurului revelat, însuși principiul dezvoltării dogmatice, cât și omogeneitatea acestei dezvoltări, au servit în cursul timpului atât ca pietre de scandal, cât și ca arme de luptă contra învățăturii sfintei Biserici.³

1 J. Vacant, *Etudes théologiques sur les constitutions du concile du Vatican*, vol. II, Paris, 1895, Chap. IV, § 5, art. 138 sq. 851, p. 297 sq.; Cf. B. Derhölz, *Über die Entwicklung des Dogma und den Fortschritt in der Theologie*, Münster, 1892, p. 9 sq.; Rezuș, *Desv. dogm.*, p. 100 sq.

2 Vezi mai ales: Barth, *Christl. Dogmatik im Entwurf*, I, p. 38 sq.; Heim, *Leitf. der Dogmatik*, p. 25 sq.

3 S. J. Billot, *De sacra traditione contra novam haeresim evolutionismi*, II ed., Romae, 1907; M. M. Tuyasers, *Evolution du dogme*, Löwen, 1917; A. Schmitt, *Katholizismus und Entwicklungsgedanke*, Paderborn, 1923; A. Rademacher, *Der Entwicklungsgedanke in Religion und Dogma*, Köln, 1914, etc.

Revelațiunea divină

Bibliografie introductivă: G. Wilmers, *De religione revelata*, libri quinque, Ratisbonae, 1897, l. V, c. I, art. IV, p. 603 sqq.; P. Fr. Reg. Garrigou-Lagrange, *De revelatione per ecclesiam catholicam proposita*, vol. I, Romae et Parisiis, 1918, l. I, sec. I, c. V, art. 2, § 14, p. 185 sq.; A. Gardeil, *Le donné révélé et la théologie*, p. 41sq.; 72 sqq.; W. Wiesner, *Das Offenbarungsproblem in der dialektischen Theologie*, München [Kaiser], 1930; C. Guberlet, *Offenbarung u. Wunder*, München, 1905; etc. J. Fehr, *Das Offenbarungsproblem in der dialektischen und thomistischen Theologie*, Freiburg (Schw.) Leipzig, 1939; etc.; Basil Găina, *Theorie der Offenbarung*, Czernowitz, 1898; V. Loichița, art. *Despre izvoarele revelațiunii divine sau ale religiunii creștine: Sfânta Scriptură și Tradițiune*, în *Candela*, An. XLVII, Nr. 1—12, Cernăuți, 1936, etc.

Revelațiunea divină, din punct de vedere subiectiv, este un act liber, supranatural și imediat al lui Dumnezeu în extern, prin care El se descopere pe Sine, ca ființă, și voia Sa oamenilor, în scopul realizării religiunii, iar din punct de vedere obiectiv, este complexul doctrinal al tuturor adevărilor de credință descoperite de Dumnezeu și cuprinse în sfintele Scripturi și în sfânta Tradiție, sau cu un cuvânt în Tradiția dogmatică ortodoxă.

În Teologia dogmatică, revelațiunea divină este studiată din punct de vedere obiectiv, amănunțindu-se în toate adevărurile sale de componență, în timp ce în Teologia fundamentală ea este studiată mai mult din punct de vedere subiectiv.

În timpul religiunii patriarhale a Vechiului Testament a existat o creștere progresivă, reală și obiectivă, în conținutul adevărilor revelate, niciuna însă după sfârșitul timpului apostolic, de aceea dacă înaintea timpului apostolic a fost „*progressus fidei in fidelibus*“, după: ne e convenabilă expresia „*progressus fidelium in fide*“.

Dogmele sunt cuprinse de revelațiunea divină în totalitatea lor, iar Biserica, bazată pe infailibilitatea cu care este înzestrată de Domnul, e încredințată cu păzirea lor și nu face altceva decât le explică, fie pentru învățătura credincioșilor, fie condamnând explicările greșite și alterările eretice. Dogmele nu sunt revelațiuni noi, ivite pe calea dezvoltării dogmatice, ele nu măresc conținutul existent al revelațiunii divine prin adevăruri esențial nouă, ci numai clarificări și formulări noi ale unuia și aceluiași adevăr, neschimbat ca fond, dar neclar și imprecis în unele părți ale înțelegerii sale.

Desvoltarea dogmatică este exterioară în sensul multiplicării numărului definițiilor, ea poate fi la fel și interioară în sensul că aceste definițiuni precizează un adevăr mai vag până atunci, luminează un punct încă obscur, sau contestat. Activitatea de clarificare a adevărilor de credință nu a fost o apariție sporadică în sânul Bisericii, ci o normă de conduită continuă. Desvoltarea dogmatică este o adevărată dezvoltare doctrinală, nu o simplă schimbare de termeni, sau numai o perfecționare a formei literare

de exprimare a adevărului de credință, căci prin dezvoltarea dogmatică se nasc și se individualizează din unitatea neștirbită a tezaurului revelat dogme de mântuire cu o expresivitate ortodoxă nouă.

În întreg răstimpul sinoadelor ecumenice, revelația divină a curs, în istoria creștinismului, ca un adevărat fluviu doctrinal, definitivându-se în dogme de organul ecumenic de oficializare. Propagată de om în mediul cosmic antro-po-geografic, revelația divină își îndeplinește menirea sa economică între zidurile Bisericii creștine. Eterogenă minții omului, căreia i-a fost dăruită de Dumnezeu Tatăl și Fiul și inspirată de Dumnezeu Duhul, revelația divină nu aparține istoriei, ca oricare eveniment insolit sau fenomen empiric.

Istoria are misiunea unui sân în care coboară și prin care se transmit revelația divină, iar omul ar trebui să nu se poată nicicând în deajuns bucura de acest dar suprem gnoseologic și soteriologic al Divinității.¹

Tradiția dogmatică

Bibliografie introductivă: P. Rezuș, *Tradiția dogmatică ortodoxă*, Caransebeș, 1939; J. V. Bainvel, *De magisterio vivo et traditione*, Paris, 1905; Pérennès, art. *Tradition et magistère*, în *Dict. apol. de la foi cath.*, t. IV, 1922; Wetzer und Welte's *Kirchenlexikon*, art. *Tradition*, XI Bd., Freiburg im Br., 1899; L. Billot, *De sancta traditione*, Romae, 1904; L. Billot, *De immutabilitate Traditionis contra modernam haeresim evolutionismi*, ed. IV, Romae, 1904; A. Deneffe, *Der Traditionsbegriff*, Münster, 1931; etc.

Întreg fondul doctrinal al Noului Testament, propovăduit oral de Domnul nostru Iisus Hristos în întregimea sa și dăruit nouă prin apostolii Săi și prin ei Bisericii, oricum s'ar fi păstrat de atunci în tezaurul scris al sfintelor Scripturi, în cântările înălțătoare ale sfintelor liturghii, sau în sfintele predanii, purtate încă din gură în gură, e o tradiție, iar întrucât această tradiție cuprinde întreg fondul doctrinal al ortodoxiei, așa cum ne-a fost predat de Domnul nostru Iisus Hristos prin apostoli, Bisericii și nouă, o numim **tradiție dogmatică** a Bisericii ortodoxe și acestea delimitându-le strict în prefațarea lor de către scripturile canonice ale Testamentului Vechiu și punându-le hotar la sfârșitul vârstei patristice, secolul al VIII-lea al erei creștine [787]. Dela această dată și până în prezentul apropiat, ortodoxia e tradiționalistă și nicidecum creatoare de tradiție, conservând, explicând și predând acest tezaur încredințat ei, în deplinătatea lui.

În dogmatica ortodoxă revelația divină e învelită în tradiție, așa cum adevărurile acestei revelații sunt învelite în dogme.

Păstrătoare a revelațiunii divine în întregimea ei, tradiția dogmatică îmbrățișează între monumentele sale doctrinale scripturile și predaniile, divinul revelat și umanul adăogat în haină dogmatică.²

1 Cf. Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, p. 37.

2 Vezi pe larg: Rezuș, *Trad. dogm. ort.*, passim.

Împărțirea dogmelor

Bibliografie introductivă: Andrusos, o. c. p. 12 sq.; Comoroșan, o. c. p. sp. p. 10 sq.; B. Bartmann, Précis de théologie dogmatique, trad. par M. Gautier, III éd., t. I, Mulhouse et Paris, 1938, p. 24 sq.; Th. Specht, Lehrbuch der Dogmatik, I Bd., III Aufl., Regensburg, 1925, p. 4 sq.; Joseph Pohle — M. Gierens, Dogmatik, IX Aufl., I Bd., Paderborn, 1936, p. 17 sqq.

Din însuși raportul între dogme ar reieși împărțirea în:

a) *Dogme generale* [dogmata generalia] și *dogme speciale sau simple* [dogmata simplicia]. Dogmele generale sunt dogmele al căror cuprins dogmatic formează cuprinsul altor dogme, numite dogme speciale sau simple. Dogmele speciale sunt părți din marele cuprins dogmatic al dogmei generale. Dogmele generale ale Bisericii ortodoxe sunt în număr de 12, se mai numesc articoli de credință [*ἀρθρα τῆς πίστεως*] și formează cunoscutul crez niceo-constantinopolitan.¹

Dogmele speciale ale Bisericii ortodoxe sunt dogmele dezvoltate în decursul celor 7 sinoade ecumenice și sunt cuprinse, împreună cu cele generale, în tradiția dogmatică ortodoxă.

b) *Dogme dezvoltate* [explicite] și *nedevelopate* [implicite], după cum aceste dogme s'au explicat, definit, formulat, amănunțit și predat de către Biserică. Exemple: dezvoltarea măreață a dogmei hristologice, a celei trinitare etc., sau, după cum au rămas neexplicate încă, obscure sau implicite altor adevăruri: dogma ponirologică, ori dogma despre judecata particulară, păcatul original, sau eshatologia în general, etc.

Împărțirea dogmelor în dezvoltate [explicite] și nedevelopate [implicite] e o împărțire relativă, întrucât nicio dogmă nu e atât de dezvoltată, încât să nu mai poată fi explicată, aprofundată și amănunțită și iar nicio dogmă nu e atât de nedevelopată, spre a nu se fi exercitat asupra ei marele proces al dezvoltării dogmatice.

Din raportul între dogme și rațiunea umană reiese împărțirea în:

c) *Dogme mixte* [dogmata mixta] la formularea cărora ia parte și rațiunea umană, apropiindu-și-le și împrăștiindu-și-le și *misterii* [dogme pure, dogmata pura], care întrec puterea de pătrundere a rațiunii umane și se primesc numai prin credință.

Dogmatistul A. Comoroșan împarte dogmele în *comune tuturor confesiunilor creștine* și în *dogme diferite pe confesiuni*. Această împărțire atrage doar atenția asupra adevărului unic al dogmelor și adevărului pervertit de o falsă dezvoltare dogmatică, deci nu contează.

Nu contează nici subiectiva împărțire protestantă în: *dogme fundamentale* și *nefundamentale*, cu atât mai puțin cea în: *dogme biblice* și *bisecești*, distincția între cele dintâi, ori existența celor de-al doilea fiind o

¹ Să se deosebească „dogma generală”, denumire care vizează cuprinsul dogmatizat de „titulatura generală”, obișnuită în manualele de Teologie dogmatică: dogma teologică, dogma christologică, dogma pnevmatologică, dogma mariologică, etc., care sunt simple titulaturi științifice, nu dogme oficializate, deși sub titlul lor se predau dogmele!

tautologie. E riscată chiar cântărirea dogmelor și streină ortodoxiei chestiunea pusă asupra necesității dogmelor spre mântuire, neprevăzută în economia divină, decât dela individ la individ, iar aceasta nu preventiv, ci constabil doar ca fapt consumat în viața de dincolo.

Însuși lucrul dogmatic obține, în sfârșit, pe cale de sinteză, în câmpul dogmelor, marile *dogme sintetizate*, după cum operația inversă — analiza — ne oferă simplitatea dogmelor componente.

Această împărțire în dogme-sinteze și'n dogme simple, obținute pe cale de analiză, e de mult folos și ușurare a lucrului muncitorului dogmatist. Lucrările de sinteză dogmatică luminează dogma în întreg, evidențiind centrul de adunare și de plecare al dogmelor secundare componente, ori simple deduse.¹

Cât privește raportul cu însăși știința dogmaticii, dogmele se împart în: *dogme de existență ale dogmaticii*, dogme fără de care dogmatica nu ar putea exista și *dogme de componentă ale dogmaticii*, de închegare ale celor dintâi într'un sistem, iar în raport cu mântuirea în *dogme necesare* [dogmata necessaria et utilia], și *mai puțin necesare* [minus necessaria], deși întreg tezaurul doctrinal ortodox este tot atât de necesar în dogmele sale mai puțin principale, cât și'n cele de tot importante, sau cu alte cuvinte: *tezaurul doctrinal ortodox trebuie însușit în totalitatea sa, fără rezerve și excepții*.

Valoarea dogmelor

Bibliografie introductivă: Andrutsos, o. c. passim; Comoroșan, o. c. p. sp. passim; Bartmann, o. c. I, passim; Pohle-Gierens, o. c. I, passim; Specht, o. c. I, passim; Diekamp, o. c. I, passim; Kleugten, o. c. I, passim; Barth, o. c. I, passim; Heim, o. c. passim; etc. etc.

Valoarea principală a dogmelor ortodoxe este de *ordin soteriologic*, ele normând și condiționând mântuirea noastră de însușirea și trăirea învățăturilor creștine ce le cuprind. Datorită acestei valori primordiale a dogmelor ortodoxe și știința Teologiei dogmatice își are valoarea și importanța sa proprie, incomparabilă oricărei alte discipline științifice teologice. În acest sens concordă toți dogmatistii creștini, nu numai cei ortodocși, în a evidenția și reliefa situația unică a Teologiei dogmatice în sânul religiei creștine.

Dogma ortodoxă însă mai are și o *valoare noetică*, oferind răspunsuri absolute la toate întrebările minții omului, cu privire la destinul nostru. Pentru aceasta trebuie ca rațiunea să se prostorne înaintea credinței mântuitoare, singurul organ noetic subiectiv folosit în cuprinsul Teologiei dogmatice și să admită pe temelia autorității revelaționale divine adevărul absolut al dogmelor.

¹ Vezi: P. Rezuș, *Sinteză mariologică*, în Candela, An. 48, Nr. 1—12, Ianuarie—Decembrie 1937, p. 283 sqq.; Id., *Despre Duhul Sfânt. Sinteză pnevmatologică*, Sibiu, Seria teologică, 1941.

Teologumena

Bibliografie introductivă: P. Rezuș, Teologumene și teologumeni ortodocși? Considerațiuni asupra actualei stări dogmatice a Bisericii ortodoxe, în Biserica ortodoxă română, An. LIX, Nr. 5—6, Mai—Iunie 1941, p. 287—303; Garrigou-Lagrange, Le sens commun, la philosophie de l'être et les formules dogmatiques, II éd., Paris, 1926, p. 6 sqq.; P. Rezuș, Solafideismul existențialist, în Altarul Banatului, An. II, Nr. 1—2, Caransebeș, 1945, p. 56 sq.

Speculația rațiunii umane adâncește taina adevărului revelat, rămas fără răspuns ecumenic, aprofundează unde simte imprecisul și neclarul, completează unde simte obscurul. În câmpul dogmatic apar, deodată cu dogmele și dezvoltarea lor, ori după oficializarea lor, și *teologumenele* [*θεολογούμενα*], teologice disputate, teologice explicate.¹

Teologumenele sunt păreri teologice speculative, personale sau colective, de completare a cuprinsului unora dintre dogme sau dintre mărturisirile oficiale ale Bisericii.²

Teologumenele sau părerile teologice [*opiniones theologicae*] ale unei singure persoane, sau ale unei școli, însoțesc în știința dogmatică dogmele și circulă cu libertate relativă, dependentă și 'n linia de conduită a mărturisirilor Bisericii și necontrazicătoare lor. Adevărurile revelate și dogmatizate fiind produsul rațiunii divine, iar teologumenele, ca anexe, însoțitoare sau împreună mergătoare în jurul dogmelor, produsul rațiunii umane, primele se bucură de adevăritate absolută, celelalte de relativitate. Dogmele fiind formulări oficiale ale sfintei Biserici, iar teologumenele formulări particulare, primele se bucură de dublă și deplină autoritate, celelalte de o autoritate dependentă. Aceste caracteristice esențiale impun pe cele dintâi, în formulările lor oficiale de către Biserică, unei improprii a lor totale, supun pe celelalte forului de judecată individual sau colectiv, liber de a le primi sau a le respinge.

Câmpul absolut îngrădit al adevărilor divine e înconjurat de câmpul nedefinit și 'n neconținută schimbare al adevărilor umane. Calitatea acestor din urmă depinde de fidelitatea conformării lor învățăturilor oficiale ale Bisericii. *Punctul lor de plecare trebuie să fie dogma, mersul lor mers în linia de credință a dogmei, iar ajungerea odihnitoare în aceeași dogmă.* Fără această bază a tezaurului dogmatic ortodox, părerile emise sunt păreri streine ortodoxiei sau eretice.³

1 Dela *θέσις* și *λόγος* [*θεολογέω*] — *opiniones theologicae*.

2 F. Diekamp, *Lehrbuch der Dogmatik*, I Bd., Münster, 1930, p. 13 sq.; J. Pohle, *Lehrbuch der Dogmatik*, I Bd., p. 74 sqq.; Rezuș, *Desv. dogm.*, p. 126 sqq.

3 Conformările sunt distincte și ușor de adevărit în concluziile teologice [*conclusiones theologicae*] bazate pe ambele, sau pe una din premise: adevăruri revelate. Ceea ce dogmatica scolastică recunoaște, numind aceste rezultate: „*assensus theologicus seu lumen theologicum*”. Vezi: Diekamp, *o. c. I*, p. 23; Bartmann, *o. c. I*, p. 7 sqq.

Sfânta Biserică cunoaște și dogmatizările excepționale ale normelor de pază și apărare a însuși tezaurului revelat, fără fundamentări în sfânta revelație, nicidecum însă cuprinzând și cu totul deosebite de cele de mai sus [facta dogmatica],¹

Știința dogmaticii ortodoxe presupune intima și completa cunoaștere a tezaurului dogmatic ortodox, stricta deosebire între dogme și păreri / curat teologice, sau de nuanță filosofică-teologică.² Numai astfel se poate concepe erijarea în teologumen pozitiv, numai prin contrarul acestora se poate explica flora heterodidascaliilor putrede și dialecticilor aride și sterile din trecutul și prezentul Bisericii creștine.³

Cantitativul nu impune, numărul nu recomandă în dogmatica ortodoxă. Exemplele sinodologiei ortodoxe e drept că conțin cazuri de impuneri arbitrare ale majorității numerice. Cazurile acestea de impunere însă, a unei păreri eretic-cantitativ destul de răspândită de numărul zdrobitor e caz sporadic și accidental în viața Bisericii.⁴

1 Cf. Bartmann, o. c. I, p. 8.

2 *Ibidem*.

3 L. Chestov, *Kierkegaard et la philosophie existentielle*, Paris, 1936, p. 8.

4 Vezi și: N. Balca, *Teologia dialectică și Biserica ortodoxă*, în *Revista de filosofie*, vol. XXIII, Nr. 2, Aprilie—Iunie 1988, p. 160 sqq.

Cap. 2. Despre dogmatica ortodoxă

Bibliografie introductivă: A. Comoroșan, Prelegeri academice din dogmatica ortodoxă, p. gen. și sp. rev. și red. de E. Voiuțchi, Cernăuți, 1887—1889; I. Olariu, Teologia dogmatică ortodoxă, Caransebeș, 1907; H. Andrusos, Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930; Silv. de Canev, Teologia dogmatică ortodoxă, tr. de Silvestru al Hușilor, vol. I, București, 1910; Ep. Macarie, Introducere în teologia ortodoxă, trad. de Arh. Gherasim Timuș, București, 1885; I. Mihălcescu, Manual de teologie dogmatică, Ed. III, București, 1924; P. Svetlov, Invățătura creștină în expunere apologetică, trad. de S. Bejan și C. Tomescu, t. I, Chișinău, 1935.

B. Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik, VII Aufl., I Bd., Freiburg im Br., 1928; F. Dieckamp, Katholische Dogmatik nach den Grundsätzen des hl. Thomas, VI Aufl., I Bd., Münster, 1930; M. Jugie, Theologia dogmatica christianorum orientalium, t. I, Parisiis, 1926; J. Pohle — M. Gierens, Dogmatik, IX Aufl., I Bd., Paderborn, 1936; Jos. Kleugten, Theologie der Vorzeit, III Bd., Münster, 1870; Th. Specht, Lehrbuch der Dogmatik, III Aufl., I Bd., Regensburg, 1925; J. Scheeben, Handbuch der Dogmatik, I Bd., Freiburg im Br., 1873; V. Suciu, Teologia dogmatică fundamentală, vol. II Blaj, 1927; E. Dublanchy, art. Dogmatique, în Dict. de théol. cath. t. IV 2 col. 1522-1574; etc.

K. Barth, Die christliche Dogmatik im Entwurf., I Bd.: Die Lehre vom Worte Gottes, München, 1927; K. Heim, Leitfaden der Dogmatik Leipz'g, 1921-1922; Chr. D. Luthardt, Compendium der Dogmatik, Leipzig 1900; etc.

Definiție, izvoare și normă

Teologia dogmatică ortodoxă este expunerea științifică a sfintelor adevăruri de credință și mântuire ortodoxă. Dogmatica ortodoxă e tradiționalistă, în temelii și clădire, având drept bază credinței adevărul revelat, păstrat în Scripturi și Tradiție, atribut nesocotit de dogmaticile rom. catolice și inexistent în protestantism.

Intreaga revelațiune scrisă sau nescrisă, cuprinsă în marea Tradiție dogmatică a Bisericii ortodoxe din Scripturi și Apostol, sfinții Părinți singuriți, ori sinoadele ecumenice, formează marea izvor de alimentare a științei dogmatice. În afara sfintei revelații, dogmatica ortodoxă nu cunoaște alte izvoare de adevăruri mântuitoare, altă normă de credință.

Aşa numitele **izvoare secundare**: *expunerile de credință sinodal-locale*, neofcializate ecumenic, ori *cărțile simbolice ortodoxe*: *omologhiile lui Petru Movilă* și *Patriarhului Dositei*, pot fi folosite, întrucât ele nu contravin și sunt de acord cu învățătura ecumenică a Bisericii, explicând-o, amănunțind-o, ori repetând-o.¹

Raporturi și auxiliu

Dogmatica este focarul de adunare și de plecare al tuturor științelor teologice.

Ea adună în sine știința Testamentului Vechiu, cu Introducerea veche, Arheologia biblică, exegeza și limba ebraică; adună în sine știința Testamentului Nou cu Introducerea Nouă, Patristica, Ermeneutica, exegeza nouă și limba greacă.

Stă în raporturi apropiate cu Simbolica și se ajută de știința adevărurilor revelate în mersul lor sub haina vremurilor, locului și rațiunii umane, sau de Istoria dogmelor.

Din ea pleacă Teologia morală și Dreptul bisericesc cu principiile lor conducătoare, pe ea se sprijină Liturgica, Catehetica, Omiletica și Pastorală, științele liturgice și pastorale ale păstorilor de turmă duhovnicească, cu ea se înrudește Teologia fundamentală, prin Irenica și Polemica sfintelor adevăruri de credință și mântuire ortodoxă.

Scop, metodă, sistem

Metoda Dogmaticii, conformă cu definiția ei, e conformă și cu scopul: *expunerea sistematică științifică a dogmelor ortodoxe*. Această expunere va ține cont de nexul organic între dogme în întregul complex al dezvoltării dogmatice, sau în singurita dezvoltare dogmatică a fiecărei dogme în parte. Spre atingerea acestui scop, dogmatica ortodoxă folosește atât metoda teoretică *à priori*, plecând de la ceea ce sfânta Biserică ortodoxă învață asupra imutabilității substanțiale a dogmei, și de la ceea ce omul are categorial, cum afirmă filosoful G. Simmel,² înăscut în sufletul său, ca numinos,³ cât și metoda istorică *à posteriori*, adunând rezultatele pe care le oferă și le confirmă numai un studiu atent al faptelor.

Acest proces științific este extins de dogmatica ortodoxă asupra întregii revelațiunii divine, păstrată neatinsă și neschimbată într'un organism viu și de viață dătător, constând în: a) clarificarea, b) explicarea și c) fundamentarea dogmatică a adevărurilor de credință.

¹ *Mărturisirea ortodoxă* a apărut în mai multe ediții până în prezent, cea din urmă fiind publicată în 1942.

Asupra cărților simbolice pregătește câteva studii magistrale prof. univ. V. Loichița, care are gata de tipar, în trei limbi paralele: *Mărturisirea ortodoxă și Confesiunea lui Dositei*.

² *Die Religion*, Leipzig, 1909, p. 16 sqq.

³ Vd.: R. Otto, *Das Heilige. Über das Irrationale in der Idee der Göttlichen und sein Verhältnis zum Rationalen*, Breslau, 1917, p. 5 sq.

a) *Clarificare*, în părți sau în întregul dogmatic al tezaurului ortodox, analizând elementele de componență ale dogmei, sau sintetizându-le într'un tot clar și luminos.

b) *Explicare*, pe baze teologice [*rationes theologicae*] sau raționale [*rationes rationales*]; bazele dintâi fiind luate pe temeiul nexului organic cu dogme acum recunoscute și primite, bazele de-al doilea fiind ale rațiunii sănătoase necontrazicătoare credinței.

c) *Fundamentare*, pe baze scripturistice și patristice, deplină, cronologică și adevărată.

Fundamentarea autoritară a dogmelor urmează calea clasică a ortodoxiei, premergând dogma definită de sinodul ecumenic și întărindu-se prin dovezile din Sf. Scripturi, Sf. Părinți și celelalte monumente ai Sf. Tradiții dogmatice.

După aceste metode expuse, dogmele sunt în *sistemul dogmatic ortodox* realități vii, clare, cu existențe circumscrise lor, în marea existență dogmatică, și cu eficacitate deplină. Cu specificarea, că acest uriaș proces științific are ca regulative, în acțiunea de clarificare, explicare și fundamentare: credința și autoritatea Bisericii, iar rațiunea numai întrucât e spre ajutor și punte între divin și uman.

Adevăratul credincios nu are nevoie de baze raționale, după cum nu are nevoie de mari tratate de știință dogmatică; din colaborarea armonică a credinței cu rațiunea, în dogmatica ortodoxă, atât elementul material cât și cel formal, se unesc în cadre sistematice și metodice cu adevărat științifico-critice.

Dogmatica ortodoxă expune științific, oferind pozitiv rezultatele, nu și le apără însă negativ, această datorie rămânând Irenicii și Polemicii ortodoxe, dogmatica mulțumindu-se de a sesiza și paraleliza învățătura sa ortodoxă cu cea eretică sau streină ortodoxiei, luminând și luminându-se

Unitatea dogmaticii și împărțirea ei

Dogmatica ortodoxă nu se împarte nici extern, nici intern, în părți ori locuri comune. Dogmatica ortodoxă este un tot unitar, un organism viu, a cărui împărțire simplă formală, ori mecanică, i-ar primejdi viața.

Dogmatica ortodoxă e străbătută de firul roșu al principiului dogmatic unic și de bază: *opera divină de mântuire a creaturii*; în dogmatica ortodoxă totul se adună și totul pleacă din acest principiu, din această idee, care se respică în edenul protopărinților noștri, se înfăptuiește sub timpuri și se desăvârșește și astăzi în sânul Bisericii ortodoxe.

Sistematizarea dogmelor în jurul acestei idei centrale, din care pornesc, de care se ocupă și în care se întorc, are greul introducerilor în chestiune, greul tratărilor și greul încheierilor.

Dumnezeu este principiul prin excelență al tuturor științelor teologice, este și marele principiu generator al tuturor dogmelor, care toate poartă cu mai multă evidență, sau cu mai puțină, marca Sa. Împărțirea dogmelor după acest principiu însă suferă, fiindcă ține închise și greșit

împărțite în ea dogmele de întemeiere, de cuprins și de încheiere ale dogmaticii, dogme în jurul mântuirii creaturei căzute, a problemei căderii însăși, a problemei răului, fără de care nu s'ar fi ivit necesitatea revelațiunii, mulțimea dogmelor și necesitatea științelor dogmatice.

De aceea, după cum putem deosebi dogme de existență a dogmaticii, dogme fără de care dogmatica nu ar putea exista, putem deosebi dogme de componentă a științei dogmatice, dogme fără de care dogmatica nu s'ar putea alcătui și nu le-ar putea încheia pe cele dintâi într'un sistem, așa că după cum sunt pătrunse dogmele de principiul prin excelență a toate — Dumnezeu —, tot așa sunt pătrunse și de principiul prin excelență dogmatic — opera divină de mântuire a creaturii —, creatura adunându-și și ea dogme de luptă în jurul marginirii și căderii sale.

Din sintetizarea în dogme-sinteze ar reieși împărțirea cuprinsului dogmatic în: dogme cu privire la Dumnezeu creatorul, Dumnezeu prevăzătorul, Dumnezeu mântuitorul și Dumnezeu desăvârșitorul, ori cu privire la creatură: fericirea ei primordială, căderea creaturii, despre răul în creație [teodicee], despre mântuire, însușirea ei și desăvârșirea în ea.

Putem, așa dar, aduna, împleni și împărți aceste dogme în trei părți:

Partea I. Dumnezeu și Creația.

Partea II. Căderea și Mântuirea.

Partea III. Insușirea și Desăvârșirea.

Ideea de bază și centrul acestei împărțiri a cuprinsului dogmatic rămâne :

Mântuirea, cu premise de bază incluse: Dumnezeu, Creația și Căderea, emise: însușirea ei și desăvârșirea în ea.

Aceste trei părți mari le împărțim apoi în :

Partea I. Dumnezeu și Creația

Cap. 1 Dogma teologică sau despre Dumnezeu [unitatea ființială, treimea personală].

Cap. 2 Dogma pnevmatologică [persoana, divinitatea, purcederea și activitatea].

Cap. 3 Dogma despre creație [lumea, îngerii, omul].

Cap. 4 Dogma despre providență.

Cap. 5 Dogma antropologică [structura dualistă a omului].

Partea II. Căderea și Mântuirea

Cap. 1 Dogma despre păcatul original.

Cap. 2 Dogma ponirologică [despre rău].

Cap. 3 Dogma hristologică [persoana Dlui Iisus Hristos, încarnarea și uniunea ipostatică].

Cap. 4 Dogma mariologică.

Cap. 5 Dogma soteriologică obiectivă.

Partea III. Insușirea și desăvârșirea

Cap. 1 Dogma soteriologică subiectivă [despre credință și fapte bune].

Cap. 2 Dogma haritologică [harul].

Cap. 3 Dogma ecclesiologică [Biserica].

Cap. 4 Dogma misterologică [Tainele].

Cap. 5 Dogma eshatologică [cele din urmă].

Istoria dogmaticii

Istoria dogmaticii se împarte în trei perioade: 1. *Periodul patristic*
2. *Periodul damaschinian* și 3. *Periodul contemporan*.

1. **Periodul patristic** are greul începuturilor în luptă cu iudaismul și păgânismul, de aceea are peste tot caracter apologetic și polemic.

Sfinții Părinți s'au servit în acest scop de întreaga Tradiție dogmatică, concretizând-o în operele lor, ca de ele să se servească Biserica în mărturisirile sale de credință ecumenică, sau în marile lucrări sistematice de știință dogmatică.

Între primele încercări de expunere sistematică a dogmelor se numără opera eterodoxă a lui *Origene* „*Περὶ ἀρχῶν*“, care are meritul de a fi prima încercare de expunere științifică a dogmelor, deși cuprinde o mulțime de eterodoxii condamnate de Biserică, ca: preexistența sufletelor, apocatastaza tuturor, căderea îngerilor, etc., etc.

Doar fragmente dogmatice aflăm la *Teognost* în *Ypotiposele* sale [ἐποτυπώσεις], la *Ciril de Ierusalim*, în cele 23 catecheze ale sale, ori la *Grigorie de Nissa* în: „*Λόγος κατηχητικὸς ὁ μῆγας*“.

Scrieri de mai mare valoare, dar de aspect catehismal, sunt în sec. V-lea: „*Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et charitate*“ al *Fericitului Augustin*.

„*Αἰρετικῆς κακομυθίας ἐπιτομή*“ a lui *Teodoret de Cir*.

„*De dogmatibus ecclesiasticis*“ a lui *Ghenadie de Masilia*.

Tot aparținând acestui secol sunt și principiile călăuzitoare în explicarea, dezvoltarea, fundamentarea și predarea dogmelor expuse în „*Com-monitorum pro catholicae fidei antiquitate et universalitate adversus profanas omnium haereticorum novitates*“ a lui *Vincent de Lerin*.

Același fel de încercări numără secolul al VI-lea în scrierea lui *Fulgențiu de Ruspe*: „*De fide sive de regula verae fidei*“, ori în scrierea lui *Juniliu Africanul*: „*De partibus divinae legis libri duo*“, iar în secolul al VII-lea scrierea lui *Isidor de Sevilla*: „*Libri tres sententiarum seu de summo bono*“, scrierea lui *Anastasia Sinaita*: „*Ἐκθεσις σύντομος τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*“, ori scrierea lui *Leonte Cipreanul*: „*Loci communes*“

Acest period este periodul de muncă mucenicească și creatoare pe ogorul dogmatic. Acest period îngrădește în sine tradiția dogmatică a Bisericii ortodoxe, fixează principii conducătoare și terminologii strict dogmatice, rezolvă fericit contradicții, clarifică raporturi și desvoltă dogmele.

2. Periodul damaschinian. Așa că nu-i va rămânea *Sf. Ioan Damaschin* decât a se folosi și a închea materialul lucrat în a sa lucrare sistematică: „*Ἐκθεσις ἀκριβὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*“ — Expunerea adevărată a credinței ortodoxe.

Opera *Sf. I. Damaschin* este prima expunere sistematică a dogmelor ortodoxe, clară și adevărată. Ea se împarte în patru cărți.

Cartea întâia tratează despre: Dumnezeu unul și întreit în persoane, cartea a doua despre creație și providență, cartea a treia despre economia divină, hristologie și soteriologie, cartea a patra despre hristologie în urmare, însușirea mântuirii, despre credință, despre botez și euharistie, despre diferite chestiuni eshatologice și altele.

Această expunere suferă totuși ca integritate, lipsindu-i învățătura ortodoxă despre grație, despre celelalte cinci sacramente, parte din chestiunile eshatologice [se expun doar chestiunile despre antihrist, învierea morților și răsplătirea cea eternă]. Nu există apoi strictă deosebire între elementul divin și cel uman, între teologumene și dogme [Cartea II, cap. 6-22; Cartea IV, cap. 4, 5, 7; etc.], între știința dogmatică și în general știința teologică, ori altă știință, cum e cea morală [Cartea IV, cap. 22, 24, etc.], ori chiar știința profană [Cartea II, cap. 7-10, 13-23; etc.]. Restul expunerilor dogmatice din acest period sunt doar simple încercări și mult inferioare operei damaschinienne, ori monografii dogmatice, de caracter polemic, așa: scrierea lui *Eutimie Zigabenu* „*Παραλία δογματική τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*“, scrierea lui *Nichita Choniat* († 1206) „*θεσανρός ὀρθοδόξιας*“, scrierea lui *Simeon de Tesalonic* „*διάλογοι ἐκκλησιαστικοί*“, ori monografiile în jurul explicării lui „*filioque*“ ale lui *Fotie*, patriarhul Constantinopolului, *Eustratie al Niceei*, *Grigorie Palama*, *Nil Cabasila*, etc.; primatului papal: ale lui *Nil Cabasila*, ori *Varlaam*, etc. etc.

Biserica rom catolică înregistrează, în cursul acestui period, începând cu sec. al XI-lea, nașterea și desvoltarea *teologiei scolastice*.

Teologia scolastică delimitează precis revelațiunea, încalcă însă și subordonează tradiția dogmatică rațiunii profane. Desvoltarea dogmatică e înlocuită cu balastul greu al unei teologii plină de sofisticării și arguții păgubitoare ale rațiunii și de dialectică aristotelică, adevărul revelat devine obscur și îngreuiat până la nerecunoașterea sa de un limbaj subtil până la barbarie și de un amestec eteroclit de opinii subiective. Dogma suferă în

sfințenia ei luminoasă, dogmatica suferă în toate cele esențiale ei.¹ Secolul al XIV-lea și începutul celui al XV-lea cuprind cearta celebră a universaliiilor și lupta dintre nominalism și realism, precum și decadența teologiei scolastice.

Dintre lucrările mai însemnate ale scolastice în teologia dogmatică numărăm: *Petru Lombardul* [† 1164] cu opera sa: „*Sententiarum libri quatuor*”; *Albertus Magnus* [† 1164] cu: „*Compendium theologiae veritatis libri septem*”; *Alexander Halensis* [† 1245] cu: „*Summae universae theologiae, sive Commentaria in libros quatuor Sententiarum*”; *Thomas Aquinas* [† 1274] cu: „*Summa theologiae*” și „*Summa contra Gentiles*”, în care împarte pentru prima dată teologia dogmatică de cea morală; *Bonaventura* [† 1274] cu: „*Breviloquium*” și „*Commentaria in libri quatuor Sententiarum*” și *Duns Scotus* [† 1308] cu: „*Commentaria in libri quatuor Sententiarum*”.

3. Periodul contemporan. Știința dogmatică ortodoxă își deschide drum spre timpul contemporan prin „*Ομολογία*” lui *Petru Movilă*, mitropolitul Chieului, sau pe larg „*Mărturisirea ortodoxă, catolică și apostolică a Bisericii orientale*”, devenită carte simbolică a Bisericii noastre. Atât omologhia aceasta, cât și celelalte, au caracter polemic. Le urmează însă opere din ce în ce de valoare mai mare:

Teofan Procopovici, Teologia dogmatică, Lipsca, 1782, sub influența scolastă și necompletă [până la căderea omului], tot așa ale lui: *Iacint Carpinski*, *Lebedinski Silvestru*, *Gheorghe Conisschi*, *Irineu Fialcovski*. Acestora le urmează apoi *Teofilact Gorschi*, care tratează dogmele sistematic, desbărat de scolastică, într-o operă de reală valoare: „*Orthodoxae orientalis ecclesiae dogmata*”, Petersburg, 1818, apoi: *Arhimandrit Antonie*, Teologia dogmatică a Bisericii catolice orientale, Chiev, 1848.

Mitropolit Macarie, Teologia dogmatică ortodoxă, trad. de Arhim. Timuș Piteșteanu, 2 voll., București, 1885—1887.

Arhiepiscop Filarel, Teologia dogmatică, ed. II, Cernegov, 1865.

Arhim Silvestru, Teologia dogmatică, 3 vol., Chiev, 1878, 1881, 1885

P. Svetlov, Învățătura creștină în expunere apologetică, trad. de S. Bejan și C. Tomescu, Chișinău, 1935—1936.

Lucrări românești :

Protosinghel Melchisedec, Teologia dogmatică a Bisericii ortodoxe catolice de răsărit.

Silvestru Morariu Andrievici, Învățătura ortodoxă din religiunea creștinească a unei sante, catolice și apostolice Biserici pentru clasele liceale, Viena, 1862 [într-o parte specială și alta generală].

¹ M. de Wulf, *Histoire de la philosophie médiévale*, II éd., vol. VI, Louvain et Paris, 1905, p. 173 sqq.; Dieringer, *Katholische Dogmatik*, Mainz, 1865, p. 18 sq.; J. Scheeben, o. c. I Bd., p. 35 sqq.; Jos. Kleugten, o. c., V Bd., diss. VI, p. 334 sqq.; Heinrich, *Dogmatische Theologie*, I Bd., Mainz, 1873, p. 103 sqq.; Friedhof, *Katholische Dogmatik*, Münster, 1871, p. 28 sqq.; etc.

A. Comoroșan, Prelegeri academice din dogmatica ortodoxă, Partea sp. și gen. red. și rev. de E. Voiuțchi, Cernăuți, 1889.

I. Olariu, Teologia dogmatică ortodoxă, Caransebeș, 1907.

I. Mihălcescu, Manual de Teologia dogmatică pentru seminarii, Ed. III, București, 1924.

În afara acestor puține sisteme, depășite de mult ca formă și cuprins științific, în Biserica ortodoxă română s'au mai înregistrat următoarele *monografii dogmatice speciale* :

Șt. Saghin, Logos la Sf. Ev. Ioan, Cernăuți, 1896,

— Das Incarnationsdogma nach der Lehre der orthodoxen Kirche, Czernowitz, 1899.

— Dogma soteriologică după doctrina Bisericii ortodoxe, Cernăuți 1903.

V. Loichița, Anglicanism și ortodoxie, Cernăuți, 1930.

— Perihoreza în dogmatică, Cernăuți, 1938.

— Doctrina sf. Ioan Damaschin despre Maica Preacurată, Cernăuți, 1937.

— Expunerea exactă a credinței ortodoxe, Cernăuți, 1938.

— Mărturisirea lui Dositei, R. Vâlcii, 1943.

— Teo- și christologia Sfinților Trei Ierarhi, R. Vâlcii, 1945.

D. Stăniloae, Ortodoxie și românism, Sibiu, 1939.

— Iisus Hristos sau restaurarea omului, Sibiu, 1943.

N. Crainic, Puncte cardinale în haos, București, Cugetarea.

— Ortodoxie și etnocrație, București, Cugetarea.

— Nostalgia paradisului, București, ed. II, Cugetarea.

O. Bucevschi, Păcatul strămoșesc, Cluj, 1934.

— Intoleranța și toleranța Bisericii, Chișinău, 1936.

N. Chișescu, Natura Sfântului Har, I, București, 1944.

V. Lazarescu, Cultul Inimii lui Iisus la Catolici, Sibiu, 1933.

N. Popovici, Epiclesa-euharistică, Sibiu, 1935.

— Inceputurile nestorianismului, Sibiu, 1933.

Il. V. Felea, Pocăința. Studiu de documentare teologică și psihologică, Sibiu, 1940.

I. Petreușă, Judecata particulară, Oradea, 1935.

— Rugăciunile pentru cei morți, Oradea, 1937.

P. Deheleanu, Dogma haritologică a Bisericii ortodoxe orientale, Arad, 1938.

S. Bejan, Dogma Sf. Treimi în concepția creștinismului, Chișinău, 1930.

P. Rezuș, Desvoltarea dogmatică, Cernăuți, 1938.

— Tradiția dogmatică ortodoxă, Caransebeș, 1939.

— Aspecte soteriologice, Caransebeș, 1939.

— Aghiologia ortodoxă, Caransebeș, 1940.

— Comunicări dogmatice, Caransebeș, 1940.

— Despre Duhul Sfânt. Sinteză pnevmatologică, Sibiu, 1942.

— Circulația dogmatică interconfesională, Caransebeș, 1944.

Grecești :

H. Andrusos, Dogmatica Bisericii ortodoxe răsăritene. trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930.

Zicu Rosi, Sistemul dogmaticii Bis. ort. cat. [în grec.], Atena, 1903,

*

În tot acest timp, *Biserica rom. catolică* se luptă în interiorul său, desbărându-se de scolasticism, se luptă în afară, apărându-se de protestantism. Sinoadele vaticane și tridentine lămuresc și definitivează amănunțit doctrina rom. catolică, iar teologii nu au alt rol decât de-a o sistematiza în operele lor dogmatice.

După operele de puțină valoare ale lui *Melchior Canus*: „*Loci theologici*“, *Dionisie Petaviu* [†1652]: „*De theologicis dogmatibus*“, *Thomassiu*, ori *Natalis Alexander*, urmează o epocă de înflorire cu lucrări de reală valoare, dintre care cităm :

B. Bartmann, Lehrbuch der Dogmatik, VII Aufl., I—II Bde, Freiburg im Br., 1928.

F. Diekamp, Katholische Dogmatik nach den Grundsätzen des hl. Thomas, VI Aufl. I—III Bde, Münster, 1930.

Fr. X. Dieringer, Lehrbuch der katholischen Dogmatik, V Aufl., Mainz, 1865.

M. Jugie, Theologia dogmatica catholica specialis, libri II. Ratisbonnae, 1878.

M. Jugie, Theologia dogmatica christianorum orientalium ab Ecclesia catholica dessidentium, t. I—V, Paris, Letouzey et Ané, 1926—1935.

H. Klee, Katholische Dogmatik, I—III Bde, Mainz, 1934—1935.

I. Kuhn, Katholische Dogmatik, II Bde, Tübingen, 1857.

Ch. Pesch, Prælectiones dogmaticae, t. I—IX, Freiburg, 1911—1922.

Ch. Pesch, Compendium theologiae dogmaticae, t. I—IV. Freiburg, 1920—22.

I. Pohle — M. Gierens, Dogmatik, III Bde, IX Aufl., Paderbon, 1936.

J. Scheeben, Handbuch der Dogmatik, I—III Bde, Freiburg im Br., 1873.

H. Schell, Katholische Dogmatik, III Bde, Paderborn, 1889.

Schmaus, Katholische Dogmatik, III Bde, 1942.

H. Simar, Lehrbuch der Dogmatik, Freiburg im Br., 1880.

Th. Specht, Lehrbuch der Dogmatik, III Aufl., I—II Bde, Regensburg, 1925.

I. Sprinzl, Compendium theologiae dogmaticae, Wien, 1892.

V. Suci, Teologia dogmatică fundamentală, vol. II, Blaj, 1927 [unit].

Ad. Tanquerey, Synopsis theol. dogm., t. I—III, Romae, 1911.

În *Biserica protestantă* relevăm lucrările de știință dogmatică ale lui:

I. A. Dörner, *A. Harnack*, *F. Loofs*, *Chr. E. Luthardt*, cât și cele mai nouă ale lui:

K. Barth, Die Lehre vom Worte Gottes. Prolegomena zur christlichen Dogmatik, I Bd., München, 1927.

K. Heim, Leitfaden der Dogmatik, Leipzig, 1921—1922.

Manuale de Istoria dogmelor :

Rom. catolice : *H. Klee*, Lehrbuch der Dogmengeschichte, I—II Bde, Mainz, 1837.

Jos. Ant. Schwane, Dogmengeschichte, I—IV Bde, Münster und Freiburg, 1862 sq.

J. Tixeront, Histoire des dogmes, voll. III, Paris, 1938—39.

Protestante : *F. Loofs*, Leitfaden zum Studium der Dogmengeschichte, Halle, 1906.

Ad. v. Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte, I—III Bde, Tübingen, 1909—1910.

R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte, I—IV Bde, Leipzig, 1922 sq.

Ortodoxe românești :

P. Rezuș, Istoria dogmelor ortodoxe, 2 voll. [în manuscris].

Prof. Dr. Petru Rezuș

profesor la Academia teologică din Caransebeș

Mărturii toponimice despre vechimea Românilor în Banat

Adevărul istoric despre originea, vechimea, persistența și continuitatea Românilor în Dacia Traiană, confirmat, recent, pe baza mărturiilor istorice, arheologice și etnografice, de către savanți străini ca G. Rohlf, Tuulio, W. v. Wartburg, K. Jaberg, G. Reichenkron, Fr. Altheim, W. Weber, E. Gamillscheg, etc., este pus într-o nouă lumină cu ajutorul geografiei lingvistice, al diferitelor fenomene de limbă și al toponimiei, de către savanți români N. Drăgan, V. Bogrea, Sextil Pușcariu, E. Petrovici, G. Giușea, I. Conea, etc. Plecând dela strălucitele rezultate obținute prin cercetările lor științifice, vom încerca să arătăm că și în Banat avem o nomenclatură topică de origine autohtonă, alături de atâtea cuvinte daco-romane, întâlnite numai „în regiunile de Vest ale teritoriului daco-roman, unde odinioară colonizarea fusese mai densă” (S. Pușcariu, *Continuitatea Românilor în lumina cercetărilor mai nouă*, în *Geo-politica și Geo-istoria*, III, Nr. 1, pp. 109-111). Vom analiza aici, în continuare, originea daco-romană a unei numiri bine cunoscute în Banat: *Tapia*.

Király Pál [în *Dacia Provincia Augusti*, p. 190] crede că *Tapae* trebuie căutată în regiunea Caransebeșului. Istoricul șvab Böhm Leonard susține ca și Xenopol identitatea dintre *Tapae* și *Tapia*.¹ Pesty, la rândul său, scrie că a arăta trecutul clasic al acestei comune mici [„E kis falunak klasszikus múltát”] este o întreprindere riscată. Știrile vechi sunt nelămurite [érthetetlenek] și cu o manieră de explicare forțată nu câștigăm nimic. Istoricul maghiar nu poate înțelege cum s'a putut transmite acest nume din epoca romană [a római kortól], câtă vreme în izvoarele istorice din evul mediu nu se face nici o pomenire de *Tapia*.

Nici conscripția dela 1717, nici harta dela 1723 — și nici cu prilejul împărțirii geografice și administrative dela 1734 nu se face pomenire de această comună. Abia harta dela 1761 cuprinde numele *Tapiei*. Acest fapt dovedește — scrie Pesty — că numai în acest timp s'a putut întemeia mica comună de azi, al cărei teritoriu este de 1098 jughere și 1427 st. p. [„Az 1734. évi földrajzi és közigazgatási beosztás szintén hallgat Tapiáról, csak az 1761. évi térkép tünteti fel azt, és így ezen időközben épülhetett a ma is kicsiny község, melynek területe 1098.¹⁴²⁷ hold”].² Cum a ajuns să fie botezată comuna cu numele *Tapia*, Pesty nu spune nimic. Crede că

1 Böhm Lénárd, *Délmagyarország vagyis az úgynevezett Bánság külön története*, I, Budapest, 1868, pp. 15, 23; cf. Pesty, *Krassó vármegye*, II, 2, p. 237.

2 Pesty, *Krassó vármegye*, pp. 237-238.

a întărit afirmația sa, că Tapia este o comună de dată recentă, scriind că matriculele parohiei [fără să spună ce fel de parohie, și nici de ce naționalitate sunt locuitorii comunei] datează dela anul 1776.¹

Oricât de riscată ar fi încercarea de a străpunge negura care învălue trecutul acestei comune, și oricât de nelămurite ar fi izvoarele istorice, nu putem trece cu vederea, fără a da răspunsul cuvenit, afirmațiile lui Pesty. Defectuoșitatea primelor hărți și conscripții efectuate de noua stăpânire austriacă a Banatului, după eliberarea acestuia de sub Turci, nu este un secret pentru nimeni. Spre a justifica necesitatea colonizării Banatului cu elemente străine, germane, Curtea din Viena a dispus să se întocmească conscripții și hărți, în care multe comune, mai mici și mai mari, ale băștinașilor, ale singurilor băștinași, cari au fost Românii, când nu lipsesc sunt trecute ca praedii, „praedium”,² adică părăsite, nelocuite sau puste. Comune mari românești ca Beba-Veche,³ Saravale,⁴ Igrış,⁶ Vălcani,⁶ Comloșul-Mare,⁷ Jimbolia,⁸ Cărpiniș,⁹ Teremia-Mare,¹⁰ Nerău,¹¹ Lourin,¹² Biled,¹³ Cîța = Csatád,¹⁴ Bulgăruș = Bogáros,¹⁵ etc., toate în fostul județ Torontal, unde istoriografia maghiară și sârbească contestă existența elementului românesc până în sec. XVIII-lea,¹⁶ nu figurează [afară de Comloș] în numitele hărți și conscripții austriace din prima jumătate a sec. XVIII-lea. Aceeași situație o aflăm și în celelalte județe din Banat, mai ales în regiunile susceptibile acțiunii de colonizare. Toate comunele amintite figurează însă în documentele latino-maghiare încă din sec. XIII—XIV-lea, unele chiar din sec. XII-lea,¹⁷ și precât știm, din inscripțiile păstrate în biserici și în cărțile sfinte, au supraviețuit stăpânirii turcești. Unora din ele ca: Jimbolia, Teremia, etc., în urma acțiunii de colonizare, le-a rămas doar numele cel vechi, care se păstrează încă în graiul populației din comunele românești înconjurătoare, alături de numele cel nou, impus de autoritatea colonizatoare: Hatzfeld,¹⁸

1 Ibid.

2 Szentkláry Jenő, *Oláhok költöztetése Délmagyarországon a múlt században*, Budapest, 1891, pp. 7-9; Ion Stoia-Udrea, *Marginale la istoria bănățeană*, Timișoara, 1940, pp. 51-53; Gr. Popiți, *Date și documente bănățene, [1728-1887]*, Timișoara, 1939, pp. 3, 68, 80; S. Dragomir, *Le Banat Roumain*, Sibiu, 1944, pp. 23, 32-33.

3 Dr. Borovszky Samu, *Torontál vármegye*, Budapest, [fără an] pp. 94-95; Szentkláry, o. c., p. 48 nota.

4 Borovszky o. c., p. 111.

5 Ibid., p. 45.

6 Ibid., p. 135; Szentkláry, o. c., p. 48 n.

7 Borovszky o. c., p. 85; Pr. Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului. Comuna și bisericile din Comloșul-Mare și Lunga*, III, Timișoara, 1934, pp. 256-259.

8 Borovszky, o. c., p. 137.

9 Ibid., p. 50; Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului*, I, pp. 92-101.

10 Borovszky, o. c., p. 79.

11 Ibid., p. 94.

12 Ibid., p. 71.

13 Ibid., p. 26.

14 Ibid., p. 33.

15 Ibid., p. 51.

16 Radonici, *Histoire des Serbes de Hongrie*, p. VIII; Borovszky, I. c.

17 Juhász, o. c., pp. 53, 152.

18 Dr. Gh. Cotoșman, *Românii din Jimbolia*, Caransebeș, 1942, pp. 12-13.

Marienföld [cf. Karl von Möller, *Wie die Schwäbischen Gemeinden entstanden sind*, Temesvar, 1923, p. 49], etc.

În urma cercetărilor întreprinse chiar pe teren, putem formula principiul că oriunde în Banat întâlnim comune germane, purtând pe lângă numele german, preferat de populația germană, și unul sub care este cunoscută comuna „nouă” de către locuitorii băștinași români din comunele înconjurătoare, avem înaintea o comună de origine românească, ai cărei locuitori, înainte cu 200 de ani, au fost alungați, spre a face loc coloniștilor germani.¹ Cazul comunei Orțișoara, germ. *Orzidorf*, cunoscută de Români din jur sub numele *Cocota* [la 1318 *Kokaach*, la 1333 *Kakot*, la 1335 *Kokoth*, la 1537 *Kakath*, pe harta lui Mercy dela 1723: *Kokot*, iar pe harta dela 1761 *Koket*] este concludent. Pe harta oficială dela 1761, unde întâlnim „mai întâiu” *Tapia*, comuna *Cocota* figurează ca *praedium* și proprietate camerală. Toate acestea le confirmă autorul monografiei comunei Orzidorf, „*Geschichte der Gemeinde Orzidorf*” 1785-1935, când scrie: „Die Landkarte Merczys aus dem Jahre 1723 bezeichnet die Ortschaft mit dem Namen „Kokot“ als unbewohnten Ort. Die amtliche Landkarte vom Jahre 1761 nennt sie „Koket“. Diesmal wird sie als Kameral-Pusztas „Praedium“ angegeben, welche zum Monostorer Rentamt gehört“.

„Von der mittelalterlichen Gemeinde Kakath stammt der auch heute besonders bei den Rumänen übliche Name *Cocota*“.²

Istoricii maghiari descriu cu lux de amănunte brutalitatea cu care Curtea dela Viena a procedat la eliminarea elementului românesc băștinaș, așezat în calea planurilor de expansiune germană spre Răsărit [Drang nach Est], pentru realizarea faimosului „spațiu vital”, devenit în zilele noastre supremul și dominantul țel al politicii externe germane. „A temesvári adminisztráció följelenté a veszedelmes állapotot Bécsben, s Mária Terezia egy 1765. évi július 14-én kelt rendelettel elvben kimondotta, hogy a délmagyarországi oláh községeket, melyek a német gyarmatosításnak útjában állanak, más vidékekre kell átköltöztetni“.³ Este tipic cazul comunei străvechi românești *Săcălaz*, din preajma Timișorii, pentru a ilustra plauzibil metodele sălbatice de cari s’au folosit agenții Vienei habsburgice pentru exterminarea Românilor autohtoni, considerați de către contele Rialp Perlas, guvernatorul Banatului, periculoși pentru siguranța coloniilor germane în cazul unei noi invazii turcești: „Vajjon nem ugyanazon veszély fenyegetné-e egy nétán ismétlődő török invázió alkalmából a német telepítvényeket, ha továbbra is oláhok közt hagyatnának?”—scrie Perlas în raportul său înaintat Curții la 5 Martie 1767.⁴

Nici argumentul vechimei lor aici, nici acela al imposibilității strămutării bisericii lor de piatră n’au putut muia inima noilor stăpânitori „creștini” ai Banatului: „A szakálházi 60 oláh család is remonstrált, s meghagyatását kérte az ősidőktől birt régi falujában, hol szilárd anyagból

¹ Szentkláray, *Oláhok költöztetése Délmagyarországon*, pp. 9-16.

² Dr. Johann Dengl, *Geschichte der Gemeinde Orzidorf 1785-1935*, Timișoara [fără an], pp. 22-24; Dr. Cornel Groșoreanu, *Pe marginea unor monografii germane în Banat*, Timișoara, 1943, pp. 34-85.

³ Szentkláray, *Oláhok költöztetése Délmagyarországon*, p. 9.

⁴ *Ibid.*, p. 11.

készült templomuk van, melyet máshová átvinni nem lehet".¹ Răspunsul a fost implacabil și neîndurător: sub niciun motiv Valachii nu pot rămâne printre Germani: „Semmi szin alatt sem engedhető meg, hogy Szakálházán a németek közt oláhok lakjanak, „weilen es wieder die allerhöchste Gesinnung laufete, Walachen unter die Teutsche zu mischen".² Numai din trei comune românești vechi [Săcălaz, Sefdin și Satumic] au fost desrădăcinate 340 familii cu peste două mii de suflete cu tot avutul lor, — afară de pământ, biserici și case, în care s'au instalat coloniștii germani din Schwarzwald. Szentkláray descrie soarta tristă a bieților Români deveniți bejenari pe pământul străbun.³

Înșiși istoricii șvabi ai Șvabilor noștri din Banat sunt nevoiți să recunoască nedreptatea strigătoare la cer ce li s'a făcut Românilor băștinași, prin acțiunea sistematică de colonizare a Banatului cu Germani,⁴ nedreptate constatată, la fața locului, în trei rânduri, de însuși împăratul Iosif II. Carl von Möller, fost senator în Parlamentul României-Mari, în 1923, tratând problema genezei comunelor șvăbești din Banat, scrie și despre alungarea Românilor din străvechea comună românească *Moravița* [Borovszky și Ortway scriu că la 1332 comuna se numea Mora, Mura, la 1797 Morava]⁵ din jud. Timiș, colonizată la 1776 cu Germani, cari la început au fost așezați alături de Români: „Dort wohnten anfänglich Deutsche mit Rumänen vermischt und Unfriede tobte im Dorfe. Später versetzte man die Rumänen nach Dezsánfalva und überliesz Moravitzsa den Deutschen".⁶

La *Moravița*, ca și la Jimbolia, Comloșul-Mic, Tomnatic [vechiul Naghios sau Nagenz], Săcălaz, Sănandrei, Recaș sau la Sadova-Veche, etc., casele și proprietățile românești au încăput pe mâna coloniștilor germani romano-catolici, care nu s'au sfiit să pună stăpânire până și pe bisericile Valachilor ortodocși. Aceste biserici și azi cu altarul spre răsărit, unele [din Sadova-Veche, jud. Severin, Comloșul-Mic, jud. Torontal, etc.] păstrând până azi însași clădirea arhitectonică originală în stil baroc, durată de ctitorii români băștinași, împreună cu cimitirele, sunt singurele mărturii istorice monumentale despre originea românească a acestor comune. Că biserica din *Moravița*, folosită azi de Nemții romano-catolici, a fost ctitorită de Români de legea veche [óhitűek], alungați, dă mărturie epigrafică piatra comemorativă [care, după mărturia parohului rom.-catolic, N. Römer, din *Moravița*, a fost fixată până la a. 1921 pe peretele bisericii vechi „romano-catolice" din acea comună],⁷ cu pisană ei în limba latină, de pe timpul episcopului de Caransebeș *Vichentie Popovici* [1774—1785], păstrată azi în palatul Consiliului eparhial din Caransebeș.

Despre românitatea Săcălazelui grăiește elocvent numirea topografică „Walachische Gasse", cum numesc până azi Șvabii din Săcălaz una din străzile vechi ale comunei lor. Pentru a șterge și cele din urmă vestigii

1 *Ibid.*, p. 19.

2 *Ibidem.*

3 *Ibid.*, pp. 20-25.

4 Cf. Dr. C. Groșorean, *Situația Românilor bănățeni în decursul sec. al XVIII-lea*, Timișoara, 1944, pp. 4-37.

5 *Ibid.*, p. 9; Borovszky, *Temes vármegye*, p. 108.

6 Möller, *o. c.*, pp. 12, 37; Groșorean, *Situația Românilor...*, p. 9.

7 Dr. Gh. Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului până în pragul sec. XIX*, Caransebeș, 1941, p. 170.

ale românismului din Banat, în special din partea vestică, sortită încă de acum două secole a deveni un „Schwabenland“¹ sau un „*Deutsche Banat*“², care în zilele noastre avea să facă parte din faimosul „Donauland“, — autoritatea austriacă colonizatoare a făcut din Comloșul-Mic = Ostern,³ din Sefdin [sau Sefdia] = Schöndorf, din Satumic = Engelsbrunn,⁴ din Tomnatic = Triebswetter, din Cenad = Deutsche Tschanad, etc.

Dacă stăpânirea „creștină“ austriacă de după 1716 a avut interesul să ascundă ochilor lumii civilizate realitățile etnice din Banatul eliberat de sub jugul „păgânilor“ Turci, cari n'au desființat nicio comună românească, același interes l-a avut și stăpânirea ungurească dinainte de 1552 și 1658, atunci când a schimonosit vechile numiri topografice. Este prea probabil că în documentele ungurești printre marele număr de sate „neidentificate“, să fi fost trecut și numele „vechiu unguresc“ al Tapiei. Nu este exclusă împrejurarea ca Pesty să fi avut în mână documente mai vechi, privitor la Tapia, pe care nu le-a trecut în impunătoarea sa colecție de documente, din motive lesne de înțeles pentru un istoric maghiar, care nu-și putea imagina cum s'a putut perpetua, din epoca preslavă până în zilele noastre, un nume cu rezonanță daco-romană, înrudit deaproape cu numele Mehadii. Înțelegerea neînsemnată a hotărului comunei Tapia trebuie să fi constituit și ea un motiv puternic de ignorare din partea puternicilor zilei, între cari neiscăndu-se niciun proces pentru stăpânirea celor 1098 jughere, n'a rămas nicio diplomă-sentință, în care să fi fost înregistrat numele acestei comune mici.

Că nu poate fi vorba de întemeierea ei între anii 1734—1761, cum vrea Pesty, și nici pe la 1761 cum crede Turchányi, chiar dacă parohia Tapia are matriculele numai dela 1776, ne dă mărturie *Șematismul* latinesc al Mitropoliei greco-ortodoxe sârbo-române a Carlovețului dela anul 1846/7, în care parohia din Tapia este trecută ca „*Parochiam antiquam*“ — „*Sary Parohiia*“.⁵ Cum dela 1761 până la 1846, n'au trecut decât 85 ani, parohia Tapia n'a putut trece în ochii elaboratorilor sârbi ai *Șematismului* ca parohie antică, veche, cunoscută fiind și tendința acestor frați de credință cu noi de a ascunde cât se poate originea veche a parohiilor noastre. Multe parohii românești, cunoscute și pe timpul stăpânirii turcești, în *Șematism* figurează ca parohii nou-înființate „*Parochiam erectam*“ — „*Bozdbignyty Parohiia*“. În această categorie este suficient să amintesc cazul comunei *Comloș*, care în *Șematism* figurează ca parohie înființată la 1743 [deci înaintea Tapiei cu 18 ani, și cu toate acestea nu figurează ca parohie veche], câtă vreme nouă ni sunt cunoscuți și preoții de acolo începând cu anul 1702, deci cu 14 ani înainte de izgonirea Turcilor din Banat.⁶

Numai parohiile a căror vechime n'au putut-o ascunde au fost trecute ca parohii *antice*. Din categoria acestora fac parte, împreună cu Tapia, toate comunele românești cu finala numelui în *-dia*: *Harmadia*,

1 Karl von Möller, *o. c.*, II, Temesvár, 1924, p. 70.

2 Nic. Hans Hockl, *Das deutsche Banat*, Temeschburg (sic), 1940.

3 Dr. Peter Pink, *Die Heidegemeinde Ostern*, Timișoara, 1935.

4 Szentkláray, *Oláhok*, p. 20.

5 *Universalis Schematismus...* pro anno 1846-7, p. 196.

6 *Ibid.*, p. 133; cf. Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului*, III, pp. 263, 351.

Gavoşdia,¹ *Apadia*,² *Mehadia*,³ *Mehadica*,⁴ etc.; iar *Varadia* împreună cu multe zeci de parohii româneşti din întreg Banatul [d. p. *Oraviţa-Montană*, *Vasiova*, *Bocşa*, *Biniş*, *Doclin*, *Forotic*, *Comorişte*, *Cacova*, *Agadici*, *Ticva-niul-Mare*, *Jurjova*, *Câlnic*, *Gerlişte*, *Rachitova*, etc.] figurează ca parohii înfiinţate din timpuri imemorabile: „*Parochiam erectam ab immemoriali tempore*” — „*Parohiiu Starodrebnny*” sau *Parohie din vecie*.⁵ Despre alte parohii tot atât de vechi, ca d. p. *Iladia* şi *Răcăjdia*, Şematismul nu aminteşte nimic de timpul înfiinţării lor.⁶

Anul de când s'au început a se purta matriculele sau condicele parohiale, ale născuţilor, cununaţilor şi morţilor, nu constituie, cum ar vrea Pesty, un indiciu despre întemeierea mai veche ori mai recentă a parohiei respective. Parohii trecute în Şematism ca fiindând din timpuri imemorabile n'au matriculele mai vechi decât „*parochiam antiquam*” din *Tapia*. Astfel, la *Vărădia* matriculele încep chiar cu doi ani mai târziu decât la *Tapia*, adică la 1778; la *Oraviţa* la anul 1789, *Vasiova* 1778, *Bocşa* 1778, *Biniş* 1794, *Forotic* 1792; — iar la *Caransebeş*, unde din sec. XIV avem şi reşedinţă de Episcop, matriculele încep la 1778, cu toate că în *Universalis Schematismus* *Caransebeşul* figurează ca parohie foarte veche.⁷

Pentru vechimea *Tapiei* ne dă mărturie şi *antimisul* cel vechiu dela biserica de acolo. *Antimisul*, confecţionat la Viena în 1743 cu binecuvântarea patriarhului Arsenie IV Cernoevici, a fost sfinţit şi predat bisericii cu hramul vechiu P. C. Alimpie din *Tapia* de către episcopul *Ioan Georgievici* al *Caransebeşului* la 18 Aprilie 1756. *Antimisul* se găseşte în Muzeul eparhial din *Caransebeş*, împreună cu alte câteva zeci de antimise, sfinţite de acelaşi episcop român din *Caransebeş*. Este de prisos a mai sublinia importanţa acestui document vechiu pentru trecutul istoric al *Tapiei*, care la 1756 avea biserică şi preot, deci avea o parohie bine organizată. O comună mică şi „colonizată după anul 1734” este cu neputinţă să-şi fi ridicat biserică numai în câţiva ani, într'un timp când elementul românesc gemea sub greutatea birurilor şi era continuu ameninţat cu dislocarea, cum însuşi împăratul *Iosif II* a constatat în cele trei călătorii făcute în Banat [*S. Dragomir, Le Banat Roumain*, p. 32, n. 3].

II

Ar mai rămâne de precizat cine anume a botezat *Tapia* cu acest nume, a cărui finală — *ia* sau chiar — *pia* reaminteşte pe — *dia* al *Mehadiei*, precum şi cine l-a păstrat nealterat „din epoca romană” până la 1761 şi până azi. Natural, în lipsă de documente scrise trebuie să recurgem

1 *Universalis Schematismus*, p. 197.

2 *Ibid.*, p. 210.

3 *Ibid.*, p. 211.

4 *Ibid.*, p. 212.

5 *Ibid.*, pp. 199-203.

6 *Ibid.*, pp. 205-206.

7 *Ibid.*, p. 207.

la tradiția istorică, la tradiția păstrată de autoctoni, la același tradiție, care ne-a transmis de-a-lungul veacurilor numele Mediei, Cernei, Berzoviei, etc., și despre care istoricul nostru *Dimitrie Onciul* se exprimă așa: „Tradiția istorică, fântâna fundamentală a toată istoriografia, e singura care, până la probe contrare convingătoare, poate să formeze baza reală pentru punctul de plecare al istoriei noastre”.¹

Această tradiție, înfruntând veacurile de impilare, a *impus* chartografilor austrieци dela 1761 să treacă pe harta oficială [Die Amtliche Landkarte] a Banatului numele Tapiei, așa cum el a fost păstrat de către urmașii celor ce, după înfruntarea sângeroasă petrecută sub zidurile ei, au dat acum 2000 de ani naștere poporului daco-roman. Ca autorii hărții dela 1761 să fi ales la întâmplare sau să fi inventat acest nume ne vine greu a crede. Desigur că aceștia nu s'au gândit o singură clipă, să reînvie, prin el, în sufletul Românilor conștiința originii lor nobile și gloria strămoșilor lor, într-o vreme când febra acțiunii de colonizare, cu elemente germane a satelor și pământurilor românești, atinsese, sub Maria Terezia, maximum de intensitate.

Radicalul *tap*, propus de Philippide, ar pleda pentru originea ungără a Tapiei și a locuitorilor ei. *Táp* în ung. înseamnă hrană, nutriement. În Ungaria în jud. Győr, există comunele mici *Táp* și *Táp-Szt.* — *Miklós*; în jud. Tolna și Csongrád com. *Tápé*, iar în jud. Pest-P.-S.-Kis-Kon sunt șapte comune cu rad. *Tápió*: *Tápió Györgye*, *Tápió-Szelé*, *Tápió-Ság*, etc. *Tápió* este și afluentul râului *Zagyva* [*A Franklin kézi lexikona*, III, Budapest, 1912, pp. 682-683, col. 2-1; cf. *A Magyar Korona országinak mezőgazdasági statisztikája*, I, Budapest, 1897, pp. 150, 194, 204, 212, 216, 244, 282, 300, 302]. Sufixe *-ia* și *-io* trădează o origine nemaghiară ce se pierde în epoca „descălecatului” maghiar, când Panonia, care cuprinde toate aceste comune, era locuită, după însași relatările cronicarilor unguri, de „Sclavi, Bulgari et *Blachii ac pastores Romanorum...* et iure terra Pannonie pascua Romanorum esse dicebatur, nam et modo Romani pascuntur de bonis Hungarie” [*Gesta Hungarorum*, cap. IX]; iar cronicarul ungur *Simon de Keza* ne asigură că și pe timpul lui Atila Panonia a fost locuită de *Blachi* adică de Români: „*Blackis*, qui ipsorum fuere pastores et coloni, *remanentibus* sponte in Pannonia” [*Chronicon Hungaricum*, cap. IV, ed. G. Popa-Lisseanu, în *Fontes historiae daco-romanorum*, fasc. IV, București, 1935, p. 32].

Este suficient să amintim că în Spania-Oviedo și în Argentina [colonizată cu Spanioli] și în Statele Unite-New-Mexico, există localități însemnate cu numele *Tapia*, *Tapiales* și *Tapias*,² pentru a ne încredința de originea traco-latină sau indoeuropeană a numelui comunei bănățene *Tapia*.

Respingând, deci, ipoteza lui Philippide, pe care nici un istoric maghiar nu s'a încumetat să o abordeze, pentru a ne contesta autohtonitatea și continuitatea aici, și socotind ca lipsită de temei afirmația marelui

¹ D. Onciul, *Tradiția istorică în cheștiunța originii române*, în *Analele Academiei Române*, tom. XXIX, pp. 1-2.

² Cf. *Dictionnaire des bureaux de poste*, pp. 1479.

nostru istoric N. Iorga, că „Tăpia n'est qu'une *tabia*, c'est-à-dire un camp turc” [*Histoire des Roumains et de la Romanité orientale*, I, partie II, 1937, p. 129]. — după expunerea de până aici credem că avem toate elementele necesare, istorice și toponomastice, spre a primi părerea celor ce văd, ca și Xenopol, Böhm și Szentkláray [care scrie că Tapia de lângă Lugoj din dreapta Timișului: „*Tapia, Lúgos közelében a Temes jobb oldalán*” este colonie romană]¹ în Tapia de azi păstrătoarea locului și a numelui localității [probabil și a cetății] daco-romane *Tapae*.

Prot. Dr. Gheorghe P. Cotoșman
profesor la Academia teologică, Caransebeș

¹ Szentkláray, *Krassó vármegye*, pp. 20-21.

I. H. Pestalozzi, pedagogul iubirii

(1776—1827)

Educatorul autentic e un suflet idealist și dotat cu spirit de sacrificiu. Un educator de vocație pătrunde în sufletul copilului și al adolescentului, prin iubire, generozitate, blândete și dăruire. Educatorul trebuie să fie cu sufletul mereu tânăr și apropiat de copil. Trebuie să fie un entuziast și să reprezinte însăși tinerețea în slujba vieții, spre a deveni principiu și model de viață celui încredințat spre educare. În această identificare și pătrundere sufletească, personalitatea celui educat devine un reflex al educatorului. „Adevăratul educator trebuie să fie idealist în dublu sens: întâi, crede în ceva, crede măcar într'un comandament al conștiinței lui, are un ideal. Și, al doilea, e capabil să facă sacrificii pentruca acest comandament al propriei sale conștiințe să triumfe”. (G. G. Antonescu, *Educație și cultură* pag. 235 Ed. III Buc.) Prin participare și dăruire, educatorul se jertfește misiunii sale și se risipește din respect și devotament față de copil. Acest ideal de educator, în Istoria Pedagogiei, îl intruchipează Pestalozzi. Acest pedagog al iubirii în amintirile sale de apostolat și în năzuința sa de educator spune: „Timp de 30 de ani, viața mea a fost o luptă desnădăjduită cu cea mai haină sărăcie. De mii de ori mi-a lipsit cina și la ciasul amiezii, când chiar cei mai săraci se găseau în jurul unei mese, eu devoram cu amărăciune o bucată de pâine pe drum...” iată drama vieții unui educator și în același timp calvarul misiunii sale. Iată de ce educatorul e un suflet idealist și eroic.

Acum când omenirea e în plină prefacere politică și socială și când educatorii anonimi și tăcuți se luptă cu mizeria vieții, evocarea figurii lui Pestalozzi constituie imbold și îmbărbătare. Progresul social e determinat de factorul politic, economic, cultural și moral. Peste toate însă tronează credința în omul nou și în reforma morală căci: „Orișice reformă de ordin politic sau economic nu capătă o valoare și eficacitate de mare amploare, decât în momentul în care lă baza acestor reforme politice și economice stă reforma culturală”¹.

Această reformă a conștiințelor și înnoire a sufletelor trebuie să o realizeze democrația selectivă și creatoare prin strădania educatorilor de a realiza atmosfera înțeleaptă „a omului la locul potrivit căci așa se ajunge nu numai la pacea socială și mărirea avuției naționale, ci și la mulțumirea și prosperitatea individuală”².

¹ G. G. Antonescu — *Pedagogia contemporană*, pag. 126 București 1943.

² D. Ștefănescu Goangă — *Selecțiunea capacităților și orientarea profesională* pag. 71, Cluj 1939.

Pentru aceasta generația tânără trebuie îndrumată și orientată după principiile adevăratei democrații și însuflețită de idealism în muncă pentru progresul vieții naționale. În aceasta acțiune educatori vor suferi, vor plânge, dar în dutare se va naște lumea cea nouă. Faptul că Pestalozzi și-a exprimat dorința că: „Vreau să fiu înmormântat sub strașina școalei, iar pe piatra ce va acoperi trupul meu, să nu fie scris numele meu, și când picăturile cerului ar fi ros-o și săpat-o pe jumătate, oameni se vor arăta poate pentru mine mai drepti, decât au fost în viața mea“, prin această mărturisire a desvăluit soarta și destinul său, care e a oricărui educator adevărat. Pentru educatori trebuie să fie literă de Evanghelie adevărul, că strădania educativă e cunună de spini și tragedie golgotică. Munca lor rodește în anonimat și se cristalizează în modestie.

Implinindu-se două veacuri dela nașterea sa, ca omagiu și prețuire a operei sale, încercăm să ne oprim și să descifrăm ceva din activitatea sa, pentru binele și progresul omenirii. El rămâne în istorie un al doilea Iisus, simbol al educatorului și misionarului de vocație, care și-a închinat viața progresului material și spiritual al umanității. Inima sa generoasă a vibrat cu intensitate la suferința poporului și a participat integral la toate suferințele sociale. Prin educație și prin intransigență etică a slujit poporul și din aceasta și-a făcut unica metodă a înfăptuirii păcii sociale și a întronării armoniei universale. În această luptă, armătura vieții sale a fost credința religioasă și iubirea jertfelnică. Pestalozzi cel mai mare apostol al lumii se adresa poporului zicând: „Drag popor, vreau să te ajut. Nu cunosc nici o știință și nu simt pe lumea aceasta nimic, nimic. Te cunosc însă pe tine și mă dau ție“.

În toată viața sa s'a inspirat și a găsit puteri noi în Biblie și în iubirea creștină. Acest lucru l-a făcut să exclame la moartea soției sale că: „Două prieteni am avut în viață, care nu m'au înșelat și trădat niciodată: Biblia și soția. De unul mă despart dar îmi rămâne celălalt, care mă va călăuzi până la moarte“. În doctrina creștină a găsit emulație și rezistență morală în tot calvarul și tragismul vieții sale, fiindcă „religia este cheazăia armoniei sociale. Ea singură poate lumina conștiința conducătorilor, cu simțul paternității și îmblânzi furia poporului cu simțul filiațiunii“.¹

Pestalozzi a fost profund religios și a iubit poporul până la jertfa de sine. El a trasat linia adevăratei educații bazată pe credința în Dumnezeu și iubirea de om, prin care biruim obstacolele, nivelăm asperitățile sociale, aplanăm lupta de clasă și instaurăm pacea între neamuri. De aceea el cere ca omenirea să fie orientată spre Iisus și doctrina sa, iar această misiune revine dascălilor și preoților. Ei trebuie să lupte spre a regenera și salva sufletul omului chinuit de suferință și răvășit de mizerie. Aceasta e adevărata cultură integrală și spirituală „căci cultura e averea care legitimează în fața conștiinței universale locul sub soare al unui popor; ea e puterea care susține și desăvârșește viața individuală și colectivă, e *fântâna de apă vie*, care luminează pe cei ce o beau, făcându-i să descopere vieții un sens liniștitor și înalt, e flacăra prin care spiritul împrăștie lumină și căldură, însuflețind și înobilând“. (Prof. univ. Șt. Bârsănescu, *Politica culturii în România contemporană* p. 3—4).

În cartea sa Leonard Ghertruda găsim acest imn ridicat preotului de vocație: „Preoții sunt propovăduitorii paternității lui Dumnezeu și ai fraternității umane, și starea lor este punctul central de unire, prin credință între Dumnezeu, între condițiile naturale ale omenirii și starea ei de binecuvântare. Puterea ta, preasfinte preot, este lumina lui Dumnezeu, Lumina lui Dumnezeu este iubire, înțelepciune și paternitate“.

Iată de ce pentru toate timpurile figura lui Pestalozzi va domina, iar opera sa va fi permanent valabilă, căci e orientată și inspirată din exemplul vieții lui Iisus. Atitudinea față de copil e bazată pe iubire și identificare cu bucuriile și durerile lor: „Lacrimile mele curgeau cu ale lor și zâmbetele mele le însoțeau pe ale lor. Ei erau în afară de lume, în afară de Stans, ei erau în mine și eu eram în ei. Eu nu aveam nimic, nu aveam gospodărie, nu aveam prieteni, nu aveam servitori pentru mine, eu nu-i aveam decât pe ei. Erau ei sănătoși, eu eram lângă ei, erau ei bolnavi, eu le stăteam alături. Dormeam în mijlocul lor. Eram cel din urmă care mă culcam seara și cel din urmă care mă sculam dimineața. Mă rugam și învățam încă în pat cu ei, până ce adormeam“, mărturisește Pestalozzi. Iată programul activității sale educative și preocuparea sa de fiecare clipă. În educație și în puterea ei, pornește de la convingerea că în fiecare copil și chiar în cei „mai săraci și oropsiți Dumnezeu a sădit o sumă de forțe morale, intelectuale și fizice, pe care nu avem decât să le ațâțăm, să le deșteptăm, să le curățim de nămolul brutalității și sălbătăciei“.

De aceea iubea pe orice copil și se purta cu înțelegere și blândete față de cei săraci, orfani, părăsiți și vagabonzi. El cerea educație pentru toată lumea și dreptul la lumină și libertate pentru cei mulți și asupriți. Școala poporului să fie dominată de ideea demnității umane și a formării tineretului pentru viața de mâine. De aceea spunea că sufletul școlii, e profesorul, care trebuie să se jertfească și să pătimească pentru progresul poporului. Încât cultura armonică, educația formativă a tineretului și progresul patriei culminează într-o integrală educație socială. Fiind stăpânit de credință și iubire a jertfit totul pentru altul și în Istoria Pedagogiei este „numit un al doilea Mesia“.¹

Pedagogul elvețian, Pestalozzi, rămâne piscul în jurul căruia au gravitat toate strădanile de progres ale umanității și magnetul ce a polarizat toate eforturile elitelor sociale, spre mai bine. În istoria culturii umane, prezența sa constituie o revelație și o binefacere divină. El a fixat definitiv țelul suprem al educației în „înălțarea naturii omenești la umanitate prin iubire și credință“. Iubire cât mai multă iubire e tăria educației și a înfrățirii sociale. Rămas orfan la 6 ani de tată, el a cunoscut mizeria și suferința și va deveni în viață tată al orfanilor și ocrotitor al celor săraci. La început Pestalozzi a dorit să se facă preot, dar în urma unui insucces de predică, s'a orientat spre cariera juridică, pe care o părăsește spre a se ocupa de agricultură. Apoi se dedică educației și acțiunii de ridicare a satului. În chipul preotului din Bonn, redă misiunea preotului în ridicarea și slujirea poporului. De aceea „pentru preot și învățător nu poate fi un

îmbold mai puternic la muncă și sacrificiu, decât cercetarea conștiințioasă a vieții și activității lui Pestalozzi".¹

La Neuhof (Curtea nouă) își inaugurează munca de educator și începe strădania pe teren social și pedagogic, prin înființarea unei școli pentru săracii și orfanii satului, în această instituție cultivă și nobilează inima copiilor orfani și-i învață cultul muncii disciplinate. Însă lipsa posibilităților materiale, cât și neînțelegerea contemporanilor îl determină să închidă cu strângere de inimă această școală a iubirii. El pleacă dela adevărul că în educație trebuie să luăm în considerare varietatea însușirilor bune ale structurii sufletești ale copilului și să aflăm pentru „fiecare om ocupația cea mai potrivită cu aptitudinile sale și pentru fiecare profesiune oamenii cei mai potriviți să o îndeplinească. Cu alte cuvinte să punem omul potrivit la locul potrivit”.²

Apoi se dedică activității teoretice și dă la iveală în 1871 monumntala sa lucrare de educație socială „Leonard și Ghertruda”, în care lămurește aportul și contribuția mamei în educația religioasă și morală a tinereții.

Ajungând la Stans el conduce un orfelinat și din nou în inima sa se aprinde „credința în posibilitatea unei inobilări a neamului omenesc”, prin educație și cultură. De aici pleacă la Burgdorf, unde a deschis un institut de educație și un seminar pentru pregătirea învățătorilor. Tot aici scrie lucrarea sa „Cum își învață Ghertruda copiii” în care expune principiile didactice și metodică învățământului. Peste tot însă, gândurile și pornirile sale idealiste au fost neînțelese și spre sfârșitul vieții decepționat și plin de revoltă scrie: „A muri nu e nimic, mor bucuros, că sunt obosit și aș dori să am în fine liniște. Dar a fi trăit, a fi sacrificat totul și a nu fi ajuns la nimic, a vedea totul ruinat, a se cobori în groapă cu opera sa, e teribil... Și săracii mei! Săracii apăsăți, disprețuiți. Sărmanilor veți fi și voi părăsiți de mine”! Din această mărturisire brutal de sinceră, se poate defini omul, care n'a trăit pentru sine, ci numai pentru alții. Posteritatea însă după moartea sa i-a apreciat opera și în Birr unde e înmormântat pe monumentul ridicat stă inscripția, ce rezumă întreaga sa activitate:

„Salvatorul săracilor în Neuhof. Predicatorul poporului în Leonard și Ghertruda. Părintele orfanilor în Stans. Fondatorul școlii populare în Burgdorf. Educatorul omehirii la Iverdon. Om, creștin, cetățean. Totul pentru alții, nimica pentru sine”. Orice comentariu e de prisos. Pestalozzi pune problema omului ca scop în sine, nu ca mijloc de exploatare și marfă de trafic. Pentru el toți oamenii sunt fii ai Tatălui ceresc, iar între ei sunt frați. Îmbunătățirea stării materiale și înviorarea spirituală a unui popor se face prin muncă creatoare, prin omenie, prin cinste și echitate socială. De aici rezultă funcția socială și caritativă a proprietății și insistă „asupra dreptului ce are omul de a munci și asupra datoriei ce are societatea de a-i procura posibilitatea muncii. Prețul muncii trebuie însă să fie determinat nu de principiul cererii și al ofertei, care în genere tinde să micșoreze valoarea muncii”, ci de necesitățile lucrătorului sau ale familiei sale. Iată principii de etică socială și norme de înfăptuire a

1 G. G. Antonescu, op. cit., pag. 352.

2 D. Ștefănescu Goangă, op. cit. pag. 55.

unei democrații autentice. Celor ce stau în slujba poporului le recomandă să-l iubească cu fapta căci zice el „simțeam că poporul se încrede numai în acela care-l cunoaște pe el și tot ce-i a lui, că ascultă numai pe acela, care îl iubește și nu crede pe nimeni, că îl iubește pe acela, care într'un mod oarecare i-a dat mână de ajutor. În educație ca și în refacerea armoniei sociale și concordiei între conducător și popor lansează principiul că progresul evlaviei și luminării clasei de sus este fundamentul bunei stări a clasei de jos“.

Salvarea omenirii din suferință și mizerie o vede în educație și formarea omului nou, a omului convertit la credință și moralitate. A omului sensibil la durerea altuia și grabnic săritor la nenorocirea aproapelui. La această operă chiamă pe toți cei cu răspundere și în special familia, biserica și școala, care trebuie să crească o generație capabilă de eforturi și înfăptuiri, o generație în conștiința căreia se afirmă răspunderile față de Dumnezeu și istorie. Factorii prin care se înfăptuiește personalitatea omului convertit sunt: mama, învățătorul, preotul și conducătorii politici. O viață socială mai bună și un progres calitativ în umanitate, cât și o armonie între popoare, depinde de formarea și educarea personalității omenești.

În vederea acestui ideal suveran recomandă ca mijloace de înfăptuire credința și iubirea. „Adevărata înălțare a naturii umane la umanitate izvoară din iubire și credință. Fără iubire și credință lipsește capătul firului, dela care pornește, progresează și care termină dezvoltarea umanității, care umanitate e unitatea armonică a forțelor bazate pe iubire și credință“.¹

Credem că acum când toți se frământă și se străduiesc să dea o nouă formă de organizare a vieții sociale și să statornicească o nouă ordine morală între oameni, cât și o desăvârșită armonie între popoare, e bine să se ia în considerație principiile unei educații a omului în spiritul credinței și a iubirii de popor. Iar în acțiunea educativă a tineretului, chipul lui Iisus și exemplul lui Pestalozzi, sunt stâlpii pe care se poate afirma cultura adevărată, educația integrală, școala poporului și solidaritatea spirituală. Prin aceasta realizăm adevărul că școala poporului trebuie pusă în slujba progresului și a ideilor umanitare. Ea e o școală a vieții și a educației integrale și ea ne dă certitudinea biruințelor și revendicărilor supreme. La această școală a gândit Pestalozzi și acest ideal l-a slujit cu abnegație și entuziasm. În centrul școlii românești trebuie să stea adevărul că „democrația nu cere egalitate de pregătire și producțiune, ci egalitate de oportunități în vederea cultivării și creațiunii, adică aceleași condițiuni prielnice optime, pentru fiecare, de a se dezvolta conform aptitudinilor sale native, indiferent de situația sa socială sau economică“.²

Termin aceste înseilări cu rugăciunea pe care Pestalozzi o adresa zilnic lui Iisus: „Iisuse Hristoase eu mă prostern în adorație, în țărână, înaintea Ta. Numai în Tine găsesc duh și viață, în Tine numai aflu mântuirea din moartea în care se prăbușește toată știința pământului, ca și toate năzuințele inimii mele, dacă nu sunt după voia Ta și în duhul Tău“.

Profesor Ioan G. Bulea

1 G. G. Antonescu, op. cit. pag. 394.

2 D. Ștefănescu Goangă, op. cit. pag. 34.

Biserica în slujba adevăratei culturi

Un fapt de o covârșitoare importanță în viața omenirii este cultura. În ea se oglindesc aspirațiile noastre, truda zilnică pentru a face un pas înainte, ne oglindim noi înșine cu toate energiile noastre de creație, ca semn că existăm și că purtăm în lume torța unui destin.

La umbra zidurilor Bisericii creștine au odrăslit cele mai multe dintre instituțiile sociale și culturale, care-au făcut faima umanității europene în ultimele două milenii.

Căci nimic din ceea ce nimbează cu glorie geniul omului european nu este strein de spiritualitatea creștină care infuzează totul: artă, muzică, pictură, literatură, sculptură, arhitectură, progres social și caritativ, precum și însăși viața noastră cea de toate zilele, care trăiește după percepțiile lui Iisus Hristos devine ea însăși o capodoperă.

În cultivarea omenirii stă, de aceea, toată genialitatea noii religii ce-a răsărit într'un amurg de lume greco-romană și a incendiat întreg cosmosul...

În cele ce urmează ne propunem să arătăm că biserica și creștinismul nu numai că nu sunt dușmanii adevăratei culturi ci singurul ei izvor; iar acolo unde acest izvor a secat, cultura devine o armă ucigătoare, îndreptată contra omului însuși.

I

Cultura este opusul barbariei. Acolo unde ea apare cedează barbaria, adică animalitatea, sălbătăcia, grosolănia, deoarece cultura instaurează domnia spiritului în om, conducându-l spre o existență demnă de această noțiune. Pe când barbaria împinge indivizi și popoare spre animalitate și îndobitocire, cultura le înalță spre idealuri cari le apropie de Creatorul lor. Barbaria este animalizarea, cultura îndumnezeirea omului.

Privită în principalele ei forme de manifestare, distingem o cultură religioasă-morală, o cultură intelectuală și o cultură materială.

Cultura religioasă-morală înobilează sufletul omenesc, făcându-l accesibil unei concepții mai înalte de viață și prin aceasta deschizându-l largi perspective spre o continuă perfecționare a naturii lui.

Cultura intelectuală constă în propășirea științelor și artelor, care izvorind dintr'un suflet înobilat prin cultura religioasă morală, înalță popoarele la o adevărată strălucire a vieții lor spirituale.

Cultura materială are ca scop dezvoltarea și perfecționarea vieții exterioare sub aspectul culturii sociale și culturii economice.

Cultura socială este o realitate când fiecare cetățean se poate bucura de drepturile lui naturale și de drepturile legal câștigate, fără a fi lăsat la bunul plac al celui mai mare sau mai tare, ca să fie exploatat sau folosit ca mijloc pentru satisfacerea ambițiilor lui.

Cultura economică tinde la crearea și perfecționarea mijloacelor de producție și împărțirea bunurilor în mod echitabil și în măsura cerințelor vieții materiale a fiecăruia. Aceste trei ramificațiuni formează cadrul în care se desfășoară și desăvârșește întreaga cultură ca ființă a tuturor aspirațiilor omenesti.

Din punct de vedere al valorii lor însă, aceste forme de cultură nu stau pe aceeași treaptă. O primă deosebire se face în primul rând între valorile spirituale și cele economice. Știința și tehnica au revoluționat economia modernă dar n'au putut atinge valori religioase care durează de 20 de veacuri. Tot așa citim astăzi pe înțelepții Greciei deși n'am păstrat nimic din economia antică. Aceasta înseamnă că valorile spirituale au însușiri reale, deci merită să fie socotite superioare celor economice. Deaceia în fruntea celor trei forme de cultură amintite, stă cultura religioasă-morală ea fiind cea dintâi care-i deschide omului drumul spre cultură. Căci numai în acea măsură în care sufletul omenesc se înobilează prin religie și în măsura în care viața lui se eliberează de instincte prin trăirea virtuților morale, numai în acea măsură omul se desprinde de barbarie și patrunde încet, încet în câmpul vast al culturii. Fără această pârghie, ridicarea omului pe o treaptă superioară de viață, nu-i posibilă. El trebuie să ajungă mai întâi, printr-o cultură religioasă-morală, la conștiința demnității lui de om, ca apoi să-și poată însuși și celelalte forme de cultură. Fără a străbate acest drum, adică fără a-și îmblânzi inima printr-o cultură religioasă și fără a-și disciplina viața printr-o educație morală, omul nu se va putea ridica de pe treapta animalității spre adevărată cultură și civilizație.

Am putea afirma că atât de mult cultura religioasă moraliă trece înaintea celorlalte forme de cultură încât ea le poate, într-o anumită măsură, înlocui. Să admitem că un om nu și-a putut însuși o vastă cultură intelectuală din cauza cine știe căror împrejurări, și deci a rămas, în această privință, pe o treaptă inferioară sau mijlocie. Să presupunem apoi că nici din punct de vedere al unei culturi materiale el nu s'a putut ridica pe o treaptă mai înaltă; dacă însă din punct de vedere al culturii religioase morale el este un caracter, dacă pentru el religia și morala sunt punctul de plecare în orice acțiune, dacă mișcările inimii lui sunt conduse de virtute și nu de pasiuni josnice, un asemenea om nu este un barbar ci un om civilizat în toată accepțiunea cuvântului. Educația lui morală suplinește lipsurile din celelalte ramuri ale culturii. Nu se poate afirma același lucru în sens invers. Poate foarte bine un om să exceleze prin cunoștințe și inteligență, dacă-i lipsește însă fondul religios moral, dacă sufletului lui este răvășite de instincte animalice, strălucirea unei asemenea culturi nu are mai multă valoare decât strălucirea unor pietre false. Această cultură nu-i decât un înveliș care ascunde un suflet josnic, a cărui porniri izbucnesc adesea în formă celei mai autentice barbarii. Fără îndoielă, asemenea por-

niri se pot manifesta la unii oameni într-o formă rafinată, dar aceasta nu le schimbă calitate, ci atât doar că în asemenea cazuri avem de-a face cu barbari rafinați. Și tot așa s'ar putea ca un om să fie bine situat din punct de vedere material și perfect instruit în ce privește purtarea și manierele sociale, dacă în sufletul lui, însă nu se găsește nici urmă de credință și morală, tot luxul unei culturi exterioare nu va putea ascunde grosolonia unui asemenea suflet. Un ochi mai pătrunzător va descoperi imediat dincolo de învelișul formelor rafinate pe adevăratul barbar.

Astfel cultura religioasă morală este sâmburele și substanța oricărei culturi. Acolo unde ea lipsește, celelalte forme de cultură nu-și mai pot atinge scopul ci devin aparente înșelătoare, fără niciun conținut.

Aceasta înseamnă că știința și arta își vor atinge scopul lor ideal, de înobilare și perfecționare a vieții omenești, numai în măsura în care ele își vor avea rădăcinile adânc înfipte în viața religioasă morală. Dacă acest pământ fertil s'a uscat, atunci și știința și arta se închircesc în forme rigide, în care nu mai pulsează înviorător marile idealuri. Opera omenească oricare ar fi ea, rămâne lipsită de sens, de un adevăr lăuntric, de un duh înviorător, îi lipsește idea care pune pecetea spiritului pe tot ceea ce omul înfăptuește.

Poate el crea de aici înainte opere uriașe de cultură cari să uimească lumea, dar o satisfacție, o bucurie nu-i vor aduce inimii și nici un entuziasm nu-i va răscoli sufletul. Din contra el va simți mai curând o adevărată spaimă în fața acestor giganți, a căror forță nu-i îmblânzită sau modelată prin lumina unei idei mai înalte.

De aceea se face deosebire între o cultură adevărată și o cultură aparentă. Cultura adevărată este aceea unde fondul și substanța celorlalte forme de cultură este cultura religioasă morală. Dacă aceasta lipsește, atunci ori cât de mult ar progresa știința și artele, ori cât ar înflori viața socială și economică, nu avem decât o semicultură și semnul indubitabil este faptul că o asemenea cultură aparentă este de scurtă durată. Căci barbaria latează cate roade la rădăcina ei nu poate fi ținută în frâu multă vreme. Mai curând sau mai târziu ea își face apariția și atunci arta se înecă în materialism, iar păruta înflorire economică și socială o ia pe drumul corupției care o îmbătrânește, o pulverizează. Și acest adevăr este valabil pentru popoare cât și pentru individ. Un popor este capabil să creeze o adevărată cultură numai atunci când sufletul lui este sănătos, când toate manifestările vieții lui izvorăsc dintr'un fond religios moral. Un asemenea popor, chiar dacă nu s'a ridicat pe o treaptă înfloritoare a științelor și artelor, nici n'a ajuns încă la strălucirea unei culturi materiale sub aspect economic și social, el este capabil de a crea o adevărată cultură. Și invers;

Poate un popor atinge orice grad de cultură materială, dacă însă, sufletul lui este corupt, dacă celelalte forme de cultură nu mai au ca izvor de inspirație o cultură religioasă morală, ci locul acestuia l-a luat materialismul, egoismul, utilitarismul, un asemenea popor nu poate fi numit un popor de cultură. Fiindcă toate manifestările lui culturale nu sunt decât un vâl aruncat peste tot atâtea porniri barbare.

II

Prin urmare dacă cultura religioasă morală este esența tuturor celorlalte forme de cultură, rezultă că dezvoltarea și desăvârșirea unei adevărate culturi este condiționată de valorile religioase morale. Numai aceste valori pot îmblânzi și modela sufletul și inima omului pentru ca acolo să încolțească și să prindă rădăcini trainice o adevărată cultură. Numai religia poate coborî din cer acel foc sacru al iubirii dintre oameni, al iubirii de adevăr și dreptate care frânează instinctele animalice și dă vieții de toate zilele noblețea unui eroism.

Fără îndoială că numai o religie care dă omului asemenea puteri poate fi considerată ca având în ea germenii adevăratei culturi. Dacă o religie prin învățătura și instituțiile ei nu-i în stare să creeze o atmosferă prielnică germinării marilor dealuri morale ci-l lasă pe om mai departe pradă instinctelor pe care caută chiar să le justifice, o astfel de religie nu poate fi considerată ca factorul unei adevărate culturi.

Și această condiție o îndeplinește numai creștinismul, ca religie revelată. Singur creștinismul cere omului de a fi desăvârșit precum și Tatăl ceresc este desăvârșit, dându-i astfel un program care niciodată nu va înceta de a fi actual. Niciuna din religiile apărute în istorie, n'a deschis aspirațiilor și gândirii omenești o perspectivă mai strălucită. Dacă ne gândim la religia grecilor sau romanilor, a căror zei erau ei însăși stăpâniți de toate viciile omenești, cum ar fi putut asemenea religii să pretindă omului o mai mare perfecțiune?

Plecând de la aceste premize, rămâne să le justificăm printr-o scurtă privire asupra istoriei culturii.

III

Este incontestabil că a existat o cultură și înainte de apariția creștinismului. Istoria ne vorbește de o cultură străveche la popoarele păgâne care în unele țări ale Orientului au atins un nivel foarte ridicat.

În China, bunăoară, se amintește de un început de cultură încă din cele mai îndepărtate timpuri, de o organizație de stat, de o viață economică, meșteșuguri, descoperiri, etc. Acelaș lucru îl întâlnim în Persia, India și Egipt unde științele și artele erau în mod deosebit cultivate și dacă masele largi ale poporului erau excluse dela binefacerile acestei culturi, totuși anumite caste duceau o viață culturală superioară. Un nivel încă și mai impresionant au atins popoarele apusului, grecii și romanii. Grecii, în special Atena, au avut o cultură înfloritoare. Educația, științele și arta greacă au ocupat un loc de frunte în antichitate. Viața politică era reglementată prin legi, viața economică, comerțul și meseriile erau în plină dezvoltare. Cu nimic mai prijos era și cultura poporului roman. Deși aici predominau mai mult calitățile războinice, totuși aceasta nu i-a împiedecat pe Romani să dea o deosebită atenție culturii sociale și materiale pe care au răspândit-o apoi la toate popoarele cucerite.

Cultura popoarelor antice însă n'ar fi atins aceste epoci de glorie dacă n'ar fi avut întretăsurte în ea, cel puțin la început unele elemente religioase morale, împrumutate din străvechile tradiții ale genului uman. Chiar dacă mai târziu, în cursul dezvoltării ei, această cultură nu mai este impregnată de aceste elemente, ele au fost totuși punctul ei de plecare. Astfel arta orientală, și în special arta și poezia greacă sunt pătrunse de idei religioase care le-au servit drept izvor de inspirație pentru a ajunge la nebănuite înălțimi de frumusețe și idealism. Mărețul Olimp n'ar fi fost, fără credința în zei, decât ceea ce este azi: un vârf stâncos de munte. Plato, marele filosof al lumii vechi, pentru a da sistemului său o înaltă valoare, a împrumutat din miturile religioase ale timpului idealismul care i-a consacrat opera. Deci nici cultura păgână, cel puțin în primele ei începuturi, nu poate fi concepută fără idei religioase morale care i-au imprimat o anumită direcție. Când această legătură s'a rupt, când ideile religioase morale au încetat de a mai fi izvorul ei de inspirație, cultura a pierdut acea forță lăuntrică, încât toată dezvoltarea și progresul ei ulterior nu-i decât un înveliș care ascunde o adâncă mizerie sufletească. Privită mai deaproape, această cultură, cu toată strălucirea ei exterioară, după expresia Evangheliei, nu-i decât un mormânt frumoas văruit.

Spre ce adevăruri sublime s'a ridicat filosofia greacă. Marile sisteme filosofice ale lui Plato și Aristotel ne atrag și astăzi admirația. Dar în interiorul acestor admirabile construcții ale genului filosofic, câte pete de umbră care întunecă adevărul întrezărit într'un moment de sublimă inspirație. Teoria statului ideal, comunismul femeilor, sclavia, educația tinerețului, etc., sunt tot atâtea erori fundamentale. Iar naturalismul lui Aristotel care postulează ideea unei Flințe supreme mai mult în interesul explicării legilor naturii decât a legilor morale, deschide calea tuturor aberațiilor care au culminat în cinism, stoicism, hedonism sau epicureism.

Aceeași soartă au avut-o arta și poezia. Este drept că ele au ajuns la o perfecțiune a formei, neîntrecută. Lipsite însă de un conținut spiritual, care să le deschidă noi orizonturi și posibilități de creație, arta și poezia, sufocate de o mitologie na'vă, au sfârșit prin a exalta desfrăul, lășându-se pe puternicii zilei, sau cântând bețiile lui Bachus.

Dezvoltarea politică a popoarelor vechi a ținut și ea pas cu dezvoltarea lor culturală. Drepturile și datoriile erau precis determinate și ordinea publică, în general, nu lăsa nimic de dorit. În special cetățile grecești aveau o organizație politică foarte dezvoltată iar în imperiul roman, Dreptul ajunsese la atâta precizie încât principiile lui fundamentale sunt și azi luate ca model. Și totuși carul dizoluției se furișase tocmai la rădăcina statului păgân sub forma despotismului, caracteristic la toate popoarele barbare. Acest despotism se manifesta sau în forma concentrării puterii într-o singură persoană — în Orient — sau în forma atotputerniciei statului, în cetatea greacă sau imperiul roman.

În ce privește viața socială nici ea nu era lipsită de anumite forme civilizate care se evidențiau prin finețea manierelor, respectul reciproc, cultivarea și prețuirea virtuților cetățenești, sau conveniri sociale care căpătau lustrul unui desăvârșit rafinament. Dar aceste forme nu puteau ascunde adevărata barbarie care eșea la iveală prin tratamentul crud al

sclavilor, disprețul față de muncă și de muncitor¹, cruzimea cu care erau purtate războaiele, tratamentul prizonierilor, disprețul total față de celelalte popoare și stărpirea fără milă a celor învinși.

La fel și viața economică luase un deosebit avânt în lumea veche. Meseriile și comerțul înflorau, agricultura era și ea în mare cinste. Cum însă cultura religioasă morală a început să decadă, nicio putere n'a mai putut opri setea deșanțată de îmbogățire a unora pe spatele mulțimii. Marele latifundii romane ne fac suficient să înțelegem cauza prăbușirii unui întreg sistem economic căruia i-a urmat pauperismul cu tot cortegiul lui de suferințe.

Și astfel, după o lungă agonie, toate aceste manifestări strălucite ale culturii păgâne sau prăbușit fiindcă le lipsea forța lăuntrică a unui ideal moral. La întrebarea: ce-a însemnat după mărturiile istoriei Capitolul, un cunoscut istoric răspunde: „Tirania nobilimii și a celor bogați asupra poporului, setea de cuceriri, războaie nesfârșite; subjugarea, opresiunea și exploatarea tuturor țărilor și popoarelor, inventarea de noi impozite, distrugerea Corintului și Cartaginei, războaie civile, asasinate, liste de prescripție, sălbătécia sclavilor, denunțatorii, corupție, lingușire, suprimarea libertății, Tiberiu, Caligala, Nero, Deoclițian, masacrarea a mii de creștini, despotismul militar și în sfârșit prăbușirea imperiului“.

O lume descumpusă sufletește, istovită, dezorientată. Filosofia o decepționase, credința în zei nu-i mai putea ajuta, plăcerile îi tociseră simțurile, nici ele nu-i mai puteau oferi nimic nou. Acestei lumi nu-i mai rămăsese decât desnădejdea.

În acest timp s'a născut Iisus...

IV

Undeva, întrun colț îndepărtat al pământului, a fost ridicată o cruce. Pe ea oamenii au răstignit pe „prințul păcii“, pe cel care era „așteptarea neamurilor“. A fost cea mai mare barbarie a acelei lumi apuse. Dar când cel bătut în cule și-a aruncat privirea din înălțimea crucii, peste timpuri și oameni, fața pământului s'a schimbat sub înrăurirea acestei priviri dumnezeiești. Sângele care a curs la picioarele crucii a fost izvorul unei noi vieți și a unei noi culturi, *cultura creștină*.

Creștinismul a realizat ceea ce nicio putere din lume n'ar fi putut realiza. El a readus la viață, în acea lume decăzută, cultura religioasă morală, aprinzând în inima omului focul unei credințe și a unei iubiri necunoscute. „Priviții cum se iubesc!“², strigau păgânii, uimiți. Cultura religioasă morală devine acum centrul din care radiază o nouă viață. Spiritul descătușat de tirania sensualității își ea zborul spre înălțimi nebănuite, afirmându-și iarăși puterea asupra materiei. Și acest avânt începe să-și dea roadele. Adepții noului religii disprețuiesc ospetele bogate și plăcerile epicureice, atât de căutate și dorite de păgâni. Ei fug de slăvi deșarte, condamná egoismul și orgoliul din care stoicii făcuseră o înaltă virtute. Credința este vie, virtuțile sporesc și înfloresc, încât în secolul al II-lea se va putea spune despre creștini: „Ei sunt în trup, dar nu trăiesc după trup. Stau pe pământ dar umblă în cer. Iubesc pe toți, dar sunt prigoniți de toți. În scurt, ce e sufletul în trup, aceea sunt creștinii în lume“. Și din curățenia

îngerească a unei astfel de vieți își luă naștere o nouă cultură care va purta multe veacuri pecetea acestei vieți. Sămânța aruncată de creștinism încolții și crescă copac mare cu ramuri și flori al căror parfum plăcut se răspândi și în celelalte forme de activitate omenească.

Mai întâi o nouă cultură spirituală începu să se desvolte în atmosfera purificată de duhul vieții creștine. Un părinte bisericesc afirmă undeva că prima condiție pentru a ajunge la cunoașterea adevărului în domeniul științelor, este o voință curată, o voință desbrăcată de pasiuni josnice. Nimic mai adevărat. Căci o inimă pătimasă, o inimă umflată de orgoliu nu va putea fi niciodată sălașul adevărului. Știința celor vechi nu urmărea, în general, un interes moral. Ea își datora începutul unei cerințe naturale a spiritului omenesc și ca atare, ea nu urmărea alt scop decât satisfacerea, pe cât posibil, a acestei cerințe. De aceea ea a rămas închisă într'un cerc restrâns, interesând numai pe acei cari erau însuflețiți de aceeași dorință, ceea ce-i imprumută un caracter sectar. Și nici nu s'a simțit în ea un impuls mai înalt care s'o ridice spre sferele unui ideal. Pe când cultura încolțită în pământ creștin, avea ca punct de plecare o tendință morală și nu o simplă satisfacere a curiozității spiritului. Ea urmărea să facă cunoscut lumii, prin cuceririle ei, opera Creatorului. Cultura deveni astfel un act de preamărire a lui Dumnezeu, un act de cult. Și ea devine un drum comun al tuturor oamenilor căci toți oamenii trebuie să fie înobilăți și înalțați spre Dumnezeu, prin tezaurul adevărilor descoperite de știință. Și chiar și atunci când știința se coboară să cerceteze tainele naturii, ea luminează și acest domeniu cu făclia unei idei superioare. Nu s'ar putea îndeajuns accentua caracterul moral al culturii creștine care i-a dat nu numai un puternic avânt dar și o valoare și însemnătate pentru întreaga omenire.

Și alături de cultură același drum îl urmă și arta. Desfăcându-se total din încătușarea sufocantă a naturalismului, arta creștină își ia avântul spre atmosfera pură a idealismului moral. Operele de artă ale Ev. mediu, depășesc prin frumusețe și înălțimea concepției tot ceea ce s'a putut produce în acest domeniu. Din ele se desprinde o adâncă seriozitate morală și o gingășie care răspândește liniște, duloșie și pietate. Lascivele nuduri ale artei păgâne dispărură foarte repede în fața acestui nou gen de artă. În operele marilor pictori creștini arde ca o flacără viața lăuntrică a sufletului, sbuciumat de dorul celeilalte vieți. Un singur dom din Ev. mediu lasă în umbră prin măreția construcției, armonia stilului și spiritualitatea-i simbolică tot ce a creat arhitectura greacă.

Nici un alt domeniu nu ne dă o măsură mai justă a înaltei spiritualități, a nobileții sentimentelor și perfecțiunii spre care s'a avântat omul sub influența gândirii creștine. Când sculptorul medieval, spune Di Narly în Ist. Pedagogiei, lucra până și cele mai mici amănunte ale acoperișului vestitelor domuri, știind că nici un ochiu omenesc nu avea să le contemple, decât doar ochiul a toate văzător al lui Dumnezeu, aceasta marturisește cât de adâncă era în om tendința realizării sale perfecte.

Dar și pe teren social, sub înrăurirea învățăturii creștine, vechile instituții păgâne: sclavajul și despotismul, care împiedecaseră dezvoltarea firească a societății nu mai puteau dăinui.

Disprețul și umilința în care se găsea femeia, se transformă în binecuvântare cerească prin marea cinste de care ea s'a învrednicit de a fi

mama lui Dumnezeu în persoana sfintei Fecioare. Păgânismul făcuse din femeie un obiect de lux și plăceri. Creștinismul o scoate din această stare deplorabilă, o curăță de murdăria lăscivității și așezându-i pe cap cununa castității. face din ea simbolul gingășiei, blândei, păcii și nobleței; iar legătura dintre soț și soție fu ridicată la rangul de taină. Familia creștină deveni astfel fermentul înaltelor virtuți morale și prin ea se transformă cu încetul întreaga societate. Copil fiind considerat ca o binecuvântare și un dar din partea lui Dumnezeu, absolutismul tatălui, care-i putea maltrata, repudia sau chiar ucide, după concepția păgână, se transformă în iubire și duioasă îngrijire pentru a face din ei cetățeni ai împărăției cerești.

Descătușarea forțelor sociale de despotism și sclavie, avu urmări înseninate nu numai pentru viața socială dar și pentru cea economică. Agricultură începu să înflorească prin munca stăruitoare a mănăstirilor și a ordinelor călugărești care au făcut din Europa un câmp fertil. Ei au secăt mlaștini, au croit drumuri, au canalizat râuri și au ridicat diguri, îndărătul cărora au apărut câmpii mănăstirești. Aceste lucruri sunt prea cunoscute pentru a mai insista asupra lor. Ceea ce vrem să scoatem în evidență este că și culturii materiale, sub toate aspectele ei, creștinismul i-a imprimat un caracter religios moral atât de bine exprimat prin dictonul „*ora et labora*”. Munca se înfrățeste astfel cu rugăciunea și capătă o înaltă semnificație morală. Ea este elementul în care Dumnezeu și omul se pot înțelege și măsura. Și această înfrățire a prins rădăcini adânci în sufletul poporului nostru. Țăranul își face cruce când începe și când sfârșește munca. În viața lui, de toate zilele, pâinea-i fața Domnului Hristos, vinul e sângele Lui, precum grâul înspicat e barba Mântuitorului și florile sunt ochii Maicii Domnului. Aceasta dovedește cât element creștin s'a revărsat, prin învățătura bisericii, în adâncul vieții poporului, încreștinându-l pe el, uneltele și pământul pe care trăiește.

Acelaș lucru trebuie accentuat în legătură și cu celelalte îndeletniciri practice. Se știe ce avânt au luat meseriile în evul mediu creștin. Lucru foarte explicabil dacă ne gândim că însuși Dumnezeu este comparat cu un lucrător, vier sau păstor, iar îndeletnicirile manuale sunt mai ales căutate pentru a ne ajuta să înțelegem planurile Lui: Secarea, secera, ferestrăul, ciocanul sunt instrumente de care profeții se servesc pentru a ilustra activitatea divină. Crescut și educat în această atmosferă religioasă, meșteșugarul avea convingerea că el participă, prin munca sa, la opera mărească a Creatorului. Ceea ce el produce se deosebește nu numai prin durabilitate, meticuloasă răbdare și perfecțiune a execuției, dar și printr-o frumusețe a formei. Meșteșugul deveni și el cu încetul o artă. Căci la baza acestor îndeletniciri nu era atât interesul de câștig ci năzuința de perfecțiune a autorului prin opera mâinilor lui. Meșteșugurile s'au născut și ele tot din acel „*ora et labora*” al mănăstirii și de aici au trecut în masele largi ale poporului unde se dezvoltară atât de frumos în cunoscutele organizații ale breslelor. Spiritul religios moral care unea pe membrii acestor organizații a făcut din ele nu numai puternice centre economice, dar și adevărate școli în care se cultivă valoarea morală a muncii în lumina idealului creștin.

Astfel a zidit creștinismul o lume nouă pe ruinele cele vechi. Noua concepțiile de viață și idealul moral adus de el în lume, au creat un om nou și noi forme de viață socială, forme în care eforturile uriașe ale atâtor

generații au făurit o civilizație, care s'a întins peste veacuri, susținută de forța nebiruită a acestui ideal.

V

Au trecut de atunci, dela nașterea țeslarului din Nazareth, aproape douăzeci de secole..

S'au consumat în acest timp atâtea generații de oameni, s'au înălțat domnii și s'au spulberat imperii, învățătura Sa însă a persistat și a rodit în toate colțurile lumii rod însutit și înmilit, ca în parabola semănătorului din sfânta Evanghelle.

Creștinismul s'a dovedit a fi, în tot acest răstimp de mai multe secole, singura oază de lumină curată, la care alerga tot călătorul însetat, căci n'a fost operă socială, caritativă, umanitară sau culturală, care să nu se fi bucurat de înaltele auspicii ale Bisericii creștine.

Apusul este „Apus” tocmai prin acest nimb de înaltă culturalitate creștină, căci, la adăpostul zidurilor Bisericii creștine, împărații occidentali au putut înălța înaltele cupole ale spiritualității europene, la care se adapă omenirea întregului glob.

Răsăritul greco-slav a cunoscut mai puțină măreție culturală, căci și valurile în această parte de lume au fost mai sbuciumate și au lovit mai aspru la temelia Bisericii ortodoxe.

Realitatea antro-po-geografică în această parte de lume a fost cu totul alta decât în Apus, căci în Răsărit ortodoxia a fost într'o neconținută fervoare, care a reeditat, din plin, până'n actualitate, creștinismul primar al apostolilor.

Aici, în Răsărit, creștinismul a fost neconținut în expansiune și'n luptă cu popoarele încă neîncreștinate, care intrau în orbita religiei Domnului nostru Iisus Hristos.

De aceea, în timp ce la Paris, sub cupolele Sorbonei, se făcea știință, iar la Trier și Colonia se organizau turniruri cavalești, în Răsăritul polimorf se răspândea credința cea adevărată, credința celor oropsiți, a celor mulți, a săracilor, a plebei, pe care a îndrăgit-o atât Domnul nostru Iisus Hristos și pentru mântuirea căreia a murit pe Crucea suferințelor Sale.

Poporul român, întrucât îl privește direct, a avut singura lui mamă bună numai în Biserica ortodoxă, care l-a născut la vieață și l-a crescut, de aceea acest popor în masele sale largi e tot așa de ospitalier, blând bun și milos, ca și Domnul nostru Iisus Hristos, care spunea, cândva, în acel început de lume creștină: „Milă mi-e de norod!”.

Milă i-a fost de norod și s'a dăruit în întregime norodului!

Așa și Biserica ortodoxă română s'a dăruit în decursul istoriei saei sbuciumate în întregime norodului.

Ce n'a făcut această Biserică pentru norod?

Lumina cărții dela chiliile mănăstirilor a radiat în satele românești, preceptele sociale și etice din tinda Bisericii ortodoxe au fost difuzate, educația copiilor cu funia clopotului în mână s'a făcut, cu miros de tămâie s'a îmbălsămat și cu dangăt de clopote s'a împletit...

Biserica ortodoxă a fost mamă bună tuturor oropsiților vieții, căci toți au alergat la sânul său, căutând scăpare și alinare durerilor și suferințelor lor...

Și cel ce a știut ce înseamnă suferința, căci a murit pe cruce, al putut alina fiecare suflet de om pământean.

Spre Biserică se îndreaptă totdeauna, ca spre un far spiritual toate privirile celor care rătăcesc pe sbuciumatele valuri ale vieții, căci Biserica va avea totdeauna în tezaurul ei doctrinal pilda Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, care vorbește peste oameni și peste veacuri.

Arhimandrit Dr. Laurențiu Busuioc
profesor la Academia teologică, Caransebeș

Pastorația drastică

Când noaptea își flutură tăcerile peste trudită viață a turmei credincioase, păstorul de suflete încă nu și-a terminat lucrul său.. El n'are dreptul la odihnă. El este „omul care și-a ucis odihna“! Apostolatul său îl cere lepădare de sine și slujire aproapelui...

În tăcerea nopților, păstorul de suflete își recapitulează faptele, meditează și-și face proiecte pentru zile următoare...

Cum să-și înceapă lucrul? Cum să câștige încrederea fiilor săi duhovnicești? Cum să-i ajute pe toți? Cum să se apropie de durerea semenului său? Cum să le fie tuturor de folos? Cum să-i conducă pe toți la izvoarele eterne, la apa cea vie din care gustând, fiecare, să nu mai înseteze niciodată?...

Și atâtea altele, sunt gândurile care neliniștesc sufletul preotului zelos și hotărât să-și îplinească cu tot entuziasmul misiunea sa în lume.

Cunoștințele teoretice câștigate în școală au rostul să inițieze preotul în tainele sufletului omenesc și ale misiunii creștine. Aceste cunoștințe asigură o unitate în concepția pastorației creștine, o îndrumare unitară spre realizarea marelui finalități a vieții creștine. Ceea ce poate da școala însă, unui viitor păstor de suflete, este prea puțin. Artă guvernării sufletelor se învață în vâltoarea realităților omenești. Experiențele zilnice, lămurite cu ajutorul studiilor teoretice, care nu sunt altceva decât rezultatul experiențelor altora, largesc mereu orizonturile de concepție și metode pastorale ale fiecărui preot.

În permanențele aceluiași ideal, preotul își înoiește metodele misionare și pastorale pentru fiecare suflet și fiecare epocă. Raportul său cu enoriașii se cere mereu înnoit și adâncit după evoluția formelor de viață culturală, socială, etc. Sufletul lui trebuie să sesizeze orice freamăt de suflet din comunitatea în mijlocul căreia trăiește și misionează. Aceasta este, și trebuie să fie, grija cea mai mare a păstorului de suflete, spre a nu cădea în osânda slugilor nevrednice din parabola Mântuitorului, care a adormind au dat prilej vrăjmașului să samene neghinele în ogorul în care s'a sămănat grâu curat,

Neostenit și neîmpuținat, slujitorul lui Hristos scormonește mereu ogorul sufletelor încredințate lui spre păstorie, cu cuvântul și cu exemplul vieții sale, cu sfatul și cu dojana, cu înțelepciunea și cu harul, ca să păstreze frăgezimea credinței, prospețimea sufletului, în care el aruncă sămânța curată a Evangheliei.

Funcțiunea oficiului preoțesc are un caracter universal. Activitatea preoțească n'are limite în timp sau spațiu. Țelurile ei privesc dincolo de moment, în perspectiva veacurilor și a vecinicii.

Și cât de sublim este acest oficiu !

Preotul este „apostol“ trimis să învețe și să conducă, este „lumina“ care luminează tuturor, „sare“ care dă gust, „cetate“ în vârf de munte... Se împarte în zeci și sute de suflete și totuși nu se împuținează ci, din contră, cu fiecare dăruire, își sporește avuția morală și lucrarea aceasta îi procură cele mai alese și superioare satisfacții...

Incontestabil, în zilele noastre, se săvârșesc servicii divine cu toată splendoarea, se rostesc predici bine pregătite, se caută și se aplică metode potrivite pentru conducerea sufletelor. Se lucrează mult în „via Domnului“ și se obțin, adeseori, rezultate bune.

Dar, vai, cu toate acestea, nu putem ascunde dureroasa realitate că se înrăutățesc moravurile, valul de indiferență se face tot mai mare, simțul bucuriilor superioare, simțul bucuriilor spirituale se risipește în valul abundent al altor plăceri.

Ce trebuie de făcut ?

Gândurile multor cercetători ai acestor realități, cerând o altă tactică pastorală, se îndreaptă spre metodele timpurilor apostolice.

Disciplina bisericească a slăbit.

O pastorație emanamente pașnică a substituit total severitatea disciplinei din veacurile primare ale creștinismului. Și acestui fapt se datorește, în bună parte, slăbirea religiozității, neglijarea sau călcarea cu ușurință a legilor morale și divine. De aceea mulți pastoralisti și teologi cer întoarcerea la asprimea vieții creștine de altă dată și aplicarea mijloacelor de disciplină severă a vieții religioase și morale. Astfel sesizăm articolul Păr. Prof. Dr. P. Rezuș, publicat într'un număr recent al Foi Diecezane, sub titlul : „Pastorația drastică“, inaugurând în această venerabilă publicație o rubrică nouă de probleme religioase. P. S. Sa își exprimă, fără rezerve, convingerea că singura tactică, singura procedură de a putea opri în loc indiferentismul crescând al timpurilor noastre este: „folosirea de către Biserică și cler a pastorației drastice, mult aplicată în trecutul apostolic și patristic și întrelăsată inexplicabil în ultima vreme“...

Respectăm opințiile autorului, menționând că problema ridicată este cât se poate de interesantă și la timp potrivit ridicată.

Rezolvarea ei însă re dă și ne va da mult de gândit.

Sperînd să putem reveni asupra acestei probleme, într'un studiu mai dezvoltat de pastorație individuală, re oprim acum la câteva observații preliminare.

Este adevărat că în timpul apostolic, aplicarea cu toată severitatea a mijloacelor pastorației drastice: anatema și excomunicarea, își ajungeau, în majoritatea cazurilor, scopul: îndreptarea păcătosului. Biserica primară, mult agitată de frământări interne, își verifica membrii cu metode drastice și credința era mai puternică, respectul mai mare și ascultarea necondiționată.

Inactivitatea, din timpurile ulterioare, a funcţiunii penale, derivată din puterea jurisdicţională, a dus inevitabil la slăbirea disciplinei şi tulburarea ordinii în comunitatea creştină. (Facem o precizare: când vorbim de aplicarea puterii penale, ne gândim la pedepsele — cele mai grave — care sunt în competenţa forului extern al Bisericii şi nu la acelea care se administrează în taina mărturisirii şi care n'au fost niciodată întrelăstate).

Erau în timpurile primare ale Bisericii şi oamenii dar şi legile altfel, când împăraţii bizantini confereau episcopilor dreptul de judec arbitrii, ca primă instanţă, chiar şi în chestiuni civile şi când statul excludea din societatea civilă pe cei anatemiaţi. O sentinţă disciplinară dată de episcop sau instanţele disciplinare bisericeşti (tribunalele), îşi producea efectul salutar şi delictul se întorcea în haina penţei la comunitatea ale cărei orânduiri nu le-a respectat.

Viaţa creştină a slăbit şi cu ea disciplina bisericească, mai ales, când popoare întregi, au trecut la creştinism în masă, fără pregătiri speciale, fără convingeri intime şi bine întemeiate, adesea la dorinţa sau din ordinul şefilor. Atunci au apărut creştinii numai cu numele, care n'au trecut prin focul operator al procesului de încreştinare şi n'au mai manifestat entuziasmul şi fanatismul primilor creştini, pentru convingerile lor...

Câte sentinţe de excomunicare ar fi trebuit să se dea, în lungul veacurilor, în chestiuni de credinţă şi, mai ales, de viaţă creştină?

Înăsprind disciplina bisericească şi aplicând mijloacele cele mai drastice s'ar putea ajunge la o reală îndreptare a vieţii creştine?

Iată o întrebare la care cu greu se poate da un răspuns hotărât.

Cu aceste mijloace disciplinare s'ar putea realiza, incontestabil, o comunitate cu o viaţă creştină mai intensă şi mai curată. Înlăturând elementele care nu respectă orînduiele Bisericii şi tulbură prin neascultarea lor viaţa comunităţii, ar rămâne „cei puţini dar buni“. Prin intervenţia radicală pentru eliminarea răului s'ar uşura mult lucrul pastoral.

Puţini dar buni, creştinii trecuţi prin aceste mijloace de purificare, ar trăi mai aproape şi netulburaţi, de idealurile evanghelice.

Dar ce s'ar face ceilalţi, îndepărtaţi din sânul comunităţii, cei bolnavi care au trebuinţă de doctor, cei slabi care au trebuinţă de ajutor, cei care, din punctul de vedere al Bisericii, trăesc în întunec şi au trebuinţă de lumină?

Se va trezi conştiinţa unora din aceştia ca să determine izbucniri de căinţă şi întoarceri la idealurile evanghelice?

Sf. Ioan Hrisostomul în acel sublim elogiu pe care-l face preoţiei, în tratatul său „Despre preoţie“, s'a gândit cu toată gravitatea la această problemă. Privind aplicarea mijloacelor severe de pastoraţie, în toate aspectele şi consecinţele lor, Sf. Ioan Hrisostomul găseşte că aceste mijloace sunt, oarecum, o armă cu două tăişuri, căci „dacă te porţi prea îngăduitor cu unul căruia i-ar trebui o tăetură puternică şi de nu-i faci o tăetură adâncă aşa cum are el trebuinţă, atunci ai îndepărtat o parte a răului, iar pe cealaltă ai lăsat-o.

Și dacă tăetura trebuitoare o faci fără cruțare, de multe ori bolnavul descurajat din cauza durerilor, asvârle toate la o parte, și doctorie și bandaj, se aruncă în gol după ce a sfărâmat jugul și a rupt lanțurile. Mulți oameni ași putea numi care au ajuns la cele mai din urmă rele pentru că au fost pedepsiți — pe bună dreptate — pentru greșalele lor. Căci nu trebuie să iei pur și simplu, după măsura greșalelor și pedepsei, ci trebuie să ții seama și de intenția celui ce greșește, ca nu cumva voind să coși ce este sfâșiat să faci o rupere mai rea și dorind să ridici pe cel căzut să nu-i faci căderea și mai mare. Oamenii slabi, moleșiți și incurcați în plăcerile lumii, încă și cei ce au înalte păreri despre neamul și puterea lor, dacă sunt scoși cu blândete și încetul cu încetul din obișnuința de a păcătui, ar putea, dacă nu desăvârșit atunci cel puțin în parte, să se scape de relele de care sunt stăpâniți; cine însă s'apucă să-i îndrepte d'nt'odată, zădărnicește și pe cea mai mică îmbunătățire. Căci când sufletul este silit să se rușineze — dintr'odată — cade în nesimțire, nu mai aude nici cuvintele frumose, amenințările nu-l îndoaie, binefacerile nu-l mai mișcă și devine mult mai rău decât acel oraș despre care Profetul muștrându-l a spus: Fruntea ta a devenit ca a unei nerușinate, către toți ai pierdut rușinea. De aceea, zice Sf. Ioan Hrisostomul, îi trebuie păstorului de suflete multă înțelepciune și o mie de ochi ca să privească din toate părțile starea sufletului. Căci precum mulți loviți în semeția lor cad în descurajare de mântuirea lor, pentru că nu pot să sufere leacul amar, tot așa sunt și alții care pentru că nu li s'a dat pedeapsa potrivită cu greșalele lor, cad într'o nepăsare, devin mult mai răi și sunt conduși la greșeli și mai mari.¹

Puterea jurisdicțională disciplinară, adică puterea de a judeca și de a pedepsi, este menită să asigure ordinea și bună conviețuirea în Biserică, precum și mântuirea membrilor Bisericii.²

Prin urmare „pedeapsa (*τιμωρία*) are în dreptul Bisericesc o importanță condiționată de menirea Bisericii însăși“ (să îndrepte voia omului după voia lui Dumnezeu).³

Pedepsele cele mai grave, care se pot aplica laicilor și care sunt în competența forului extern al Bisericii sunt: excomunicarea și anatema.

Și aceste pedepse își au rolul lor pedagogic. Insuși Sf. Ioan Hrisostomul, la a cărui autoritate, recunoscută de veacuri, recurgem pentru întemeierea principială a multor metode pastorale, vorbind despre conducerea credincioșilor, scrie că „păstorii cu deplină putere silesc turma să ia doctoria când nu se supune de bună voe“.⁴

Dar deși preconizează aplicarea mijloacelor drastice sau administrarea medicinei amare pentru vindecarea răului moral și îndreptarea omului, Sf. Ioan Hrisostomul, citând pe Apostolul Pavel, zice „Noi nu suntem poruncitorii credinței voastre“⁵ „Căci nu este învoit creștinilor să îndrepte

1 Sf. Ioan Hrisostomul : Despre preoție, cartea II, cap. IV, vers. 108-114, trad. de Pr. Icon. Aristide Geamănu, Craiova, 1941, pag. 31-32.

2 Dr. Valeriu Șesan, Curs de Drept bis. univ., ed. IV, pag. 237.

3 Nicodim Milaș, Dreptul bis. oriental, trad. de D. m. I. Cornilescu și Vasile Radu, rev. de Dr. Mihăilescu, Buc. 1915, pag. 407 s.

4 Sf. Ioan Hrisostom, op. cit., cartea II, cap. II, vers. 101.

5 II Cor, 24.

cu sila greșalele păcătoșilor... Spre a face pe un astfel de om (pe un păcătos) mai bun, nu trebuie să lucreze prin silă ci prin convingere, căci nu sunt încununați de Dumnezeu cei ce forțat se feresc de rele ci cei ce se feresc din libera lor hotărâre.”¹

Nu este nicio contradicție între cele două afirmații citate ale Sf. Ioan Gură de Aur. Marele Ierarh recomandă pedeapsa cu caracter medicinal, dar detestă silnicia, forța violentă, pedeapsa cu caracter vindictiv. Pentru a nu prejudicia lebera funcționare a voinței omului și a aplica totuși leacul contra răului, el recomandă multă prudență, multă înțelepciune și iscusință spre o convinge pe cel bolnav, ca el de bună voie să se supună leacurilor care i se administrează.

Necesitatea pedepselor este evidentă, dar tocmai pentru că în Biserică îndreptarea celui ce a greșit premerge celorlalte scopuri ale sancțiunii, alegerea momentului psihologic pentru administrarea lor, constituie punctul nevralgic al problemei pe care o discutăm.

Când și în ce măsură să se aplice mijloacele drastice de pastorală? Fiecărui om și membru al comunității creștine, să i se dea leacul cel mai potrivit, în măsura și la timpul potrivit. Aceasta este arta artelor. Dar cât de greu este de a aprecia acest moment!

Care dintre slujitorii altarului, cărora li s'a încredințat conducerea sufletelor, ar putea spune că a făcut toate încercările și a depus toate eforturile pentru îndreptarea unui om?

Cine-l asigură că a făcut totul pentru salvarea unui păcătos, pentru întoarcerea unui rătăcit?

Cine-l poate asigura că insuccesul unei intervenții nu se datorește lui, preotului?

Și dacă nu reușește să determine conversiunea celor rătăciți, nu cumva slăbiciunea conducătorilor este cauza?

Dacă preotul nu reușește să dinamizeze sufletul celor moleșiți, dacă nu poate transfigura sufletul celor indiferenți, dacă nu poate înfrânge cerbicia necredinciosului sau fanatismul ereticului, dacă nu poate întoarce pasul rătăcitului, nu cumva el, preotul, n'a avut destulă energie, destul elan și pasiune? Nu cumva el n'a avut destulă tactică și înțelepciune? Nu cumva el n'a avut destulă iubire?

Păstorul de suflete nu poate zice niciodată: am făcut totul, toate eforturile, pentru îndreptarea delicvenților față de legile divine și morale. Și chiar dacă i se pare că toate mijloacele pașnice sunt epuizate, mai rămâne încă, întotdeauna, o posibilitate de convertire și pentru cel mai mare păcătos: miracolul haric. Cele ce sunt cu neputință la oameni sunt cu putință la Dumnezeu.

În viața fiecărui om, oricât ar fi de păcătos, poate sosi un moment binecuvântat care să-l schimbe total.

Niciodată nu este prea târziu, în această viață, pentru întoarcerea la Hristos a acelor care s'au îndepărtat de El.

¹ Sf. Ioan Hrisostom, op. cit. cartea II, cap. 3, vers. 104—105.

Slujitorii lui Hristos în această lume, trimiși să rabde și să îndure toate nelegiuirile, să se facă „tuturor toate ca pe toți să-i câștige“, au o misiune grea dar sublimă: să înfrângă munții de răutate care umbresc lumea cu credința cât un grăunte de muștar și cu dragostea care nu piere niciodată.

„D. agostea este împlinirea legii“, ne asigură Apostolul Pavel, sublimul bard al iubirii creștine.¹

Și dragostea nu pedepsește ca să îplinească legea!

Dragostea cere jertfă.

Dumnezeu Tatăl și-a manifestat iubirea față de creatura Sa prin jertfa Fiului Său.

Noi, slujitorii Domnului, să aplicăm alte mijloace decât ale dragostei?

Noi să scoatem din mijlocul nostru pe cei grav bolnavi sufletește?

Cel bolnav trebuie tratat.

Domnul nostru Iisus Hristos ne-a dat cele mai elocvente norme de conducere a turmei hărțuită de ispite și roasă de pacate. El n'a excomunicat pe nimeni. Pe toți i-a iertat și i-a îndreptat. Pe păcătoasa adulteră, pe care justiția omenească, după practici seculare, o condamnase la uciderea publică, la uciderea cu pietre, Iisus a ridicat-o din praful drumului și al păcatului și apoi a împăcat-o cu Dumnezeu și cu oamenii.

Pe toți i-a iertat Iisus și toți s'au îndreptat. Numai „fiul pierzării“ a plecat pe drumul fără de întoarcere al păcatului și al osândei...

E învechită pastorația pașnică a iubirii?

Din nou ne asigură Apostolul Pavel: „Dragostea niciodată nu va conțeni, chiar de vor înceta prorociile, vor muți limbile și știința va pieri“.²

Dragostea este cel mai vechiu și cel mai nou mijloc de pastorație. Niciodată perimată, ci mereu nouă și înnoitoare. De mil de ani aceeași, dragostea este, totuși, mereu alta, pentru fiecare suflet și pentru fiecare epocă.

Pentru timpurile noastre, din contră, mijloacele drastice par învechite.

Ne aducem, astfel aminte de faimosul tribunal închizitorial, care a aplicat cele mai drastice, cele mai cumplite sancțiuni bisericești și cu toate acestea n'a creiat o epocă de progres spiritual și de glorie bisericii apusene.

Să excomunicăm pe cei care nu vin cu anii la Biserică și nu se împărtășesc cu trupul și sângele Mânruitorului? Pe cei care nu fac niciuna din faptele îndurării sufletești și trupești? Pe cei care fură și înșală sauucid?

Dar toți aceștia sunt excomunicați prin faptele lor. Prin faptele și atitudinea lor sunt situați în afară de Biserică. Sunt certati cu Biserica. O excomunicare formală (excommunicatio, ἀποκκοινωνία) din partea unui tribunal bisericesc n'ar fi, în cele mai multe cazuri, decât recunoașterea unei stări de fapt, perfectarea unei hotărâri tacite.

Mulți dintre aceștia loviți în mândria lor, cum zicea Sf. Ioan Hrisostom, vor înfrunta cu semeție o astfel de sentință, sau vor rămâne în aceeași pasivitate și indiferență.

¹ Romani 13, 10.

² I Cor. 13, 8.

Puțini își vor simți conștiința răscolită și-și vor pune problema redobândirii bunurilor pierdute prin călcarea legilor divine și bisericești.

Prea mulți vor fi aceia care reținuți de „duhul acestei lumi” nu vor mai căuta posibilitatea de a se întoarce în sânul comunității de credință din care au fost scoși — pe bună dreptate. — Smulși din comunitatea creștină, unii ca aceștia, nu vor mai avea niciodată posibilitatea de a se întoarce, căci bunurile spirituale pierdute prin fărâdelegi nu se pot redobândi decât în comunitatea cu Biserica.¹ Numai în cazuri extrem de grave, când mijloacele medicinale devin cu totul ineficace, iar gravitatea faptei cere o sancțiune mai grea, un atare membru se exclude definitiv din comunitate.

Și dacă fără mijloacele pe care le oferă Biserica, nimeni nu se poate mântui, în afară de comunitatea creștină nimeni nu se poate îndrepta, nu este bine să luăm delicvenților această posibilitate.

Aceia care prin faptele lor sunt excomunicați, prin atitudinea lor sunt certați cu Biserica, trebuiesc readuși și împăcați.

Rostul Bisericii este să împreune nu să despartă pe om de Dumnezeu.

Indiferenții, necredincioșii sau rățăciții trebuiesc scoși? Hoții sau ucigașii trebuiesc excomunicați?

Aceștia sunt bolnavii Bisericii și trebuiesc tratați în consecință, după natura și gravitatea boalei.

În afară de Biserică vor fi tratați numai cu mijloace omenești și vindecarea lor e problematică. În Biserică, mijloacele de vindecare sunt mai multe și mai eficace. Acolo unde justiția omenească aplică fără milă sancțiunea pentru faptele comise și atunci când delicventul nu mai are alt rost decât ispășirea faptelor sale, intervine Biserica, îi leagă ranele îl îndreaptă, pentru a-l putea împăca, măcar în ceasul ultim al vieții, cu sine, cu omenirea și cu Dumnezeu, căci ea nu caută moartea păcătosului ci îndreptarea lui. Și pentru acest scop nu excomunicarea ar fi mijlocul salutar!

Cazurile de conștiință pot fi produse în sufletul fiilor duhovnicești ai Bisericii noastre și cu alte mijloace.

Mai operantă, mai eficace decât pastorația drastică, mai sublimă și mai potrivită, ni se pare pastorația pe care au practicat-o Sf. Apostoli, cu arma dragostei și a cuvântului care a aprins lumea și a refăcut o.

Cuvântul este unealta doctorului sufletelor, zice Sf. Ioan Hrisostom, cuvântul și în locul leacului, cuvântul și în locul oțelului care taie stricăciunea. Și de trebuie să ardă și să taie, e silit numai de cuvânt să se folosească. Și când el nu poate face nimic, toate celelalte pier.²

Intr'un singur caz ne-am putea dispensa de darul cuvântului: dacă am avea puterea minunilor.³

1 Cf. Nicodim Milaș, *Dreptul Bis. oriental*, trad. de Dlm. I. Cornilescu și Vasile S. Radu, Buc. 1915, pag. 408.

2 Sf. Ioan Hrisostom, op. cit. cartea IV, cap. 3, vers. 394.

3 Idem vers. 398.

Pentru creștinii care n'au rupt total legăturile cu Biserica și care pot fi aduși, măcar din când în când, la scaunul mărturisirii, cel mai bun mijloc de tratare este această instituție, numită pe bună dreptate „cea mai desăvârșită instituție de pedagogie creștină“.

Prin funcțiunea tuturor lucrărilor preotești se realizează o acțiune de conducere spirituală a comunității creștine, dar în cea mai mare măsură, se îndeplinește această acțiune prin taina mărturisirii. În administrarea acestei taine, preotul aduce o contribuție personală incomparabilă cu contribuția sa în administrarea celorlalte taine.

Trăind în aceleași condiții de viață, hărțuit de același ispite și păcate, împotriva cărora trebuie să lupte, la lucrarea harului, preotul, ca duhovnic, aduce contribuția sa de înțelegere omenească, de apreciere și compasiune a faptelor omenești. Iar penitentul însuși, răscolit de conștiința păcatului, caută un sprijin și o înțelegere omenească, un serviciu de asistență sufletească. El însuși caută mângâiere, sfat și întărire. El însuși dorește pedeapsa ca mijloc de reabilitare...

Neștiut de nimeni, decât de duhovnicul său obligat să păstreze secretul mărturisirii, penitentul nu numai că va accepta învățătura, sfatul, mustrarea sau mângâierea, pedeapsa sau încurajarea, dar chiar le va dori dela duhovnicul său, căci inima multor păcătoși dorește în taină îndreptarea, dar înlănțuiți de mirajul plăcerilor lumești și mai ales reținuți de mândrie, nu-și pot frânge genunchii pe lespedeza căinței.

Puterea disciplinară pe care o are duhovnicul în scaunul mărturisirii, dând epitimii cu caracter medicinal, duce mai sigur la reîntegrarea în har a creștinului.

Numai aici, în scaunul mărturisirii, poate cunoaște preotul individualitatea morală a fiecărui creștin și poate aplica sancțiuni cu convingerea că prin ele se produce îndreptarea și nu îndepărtarea de Biserică.

Sfatul ca igienă preventivă sau epimimia ca medicină curativă, se administrează după structura sufletească și gradul de sensibilitate morală a fiecărui creștin, urmărind numai îndreptarea lui. De aceea epimiile ar putea fi numite pedepse numai în sensul de „pedepse părintești“ (πατρὲμα)¹

Este adevărat că acei creștini care se apropie de scaunul mărturisirii, au un anumit grad de sensibilitate morală. Canonul care li se administrează, reprezintă doar, „un mijloc pozitiv mai dur pentru continuarea, adâncirea și desăvârșirea pocăinței“.² Deci acești creștini nu intră în discuție atunci când este vorba de aplicarea mijloacelor drastice de pastorație.

Pentru creștinii (numai cu numele) care au rupt legăturile cu Biserica, nu se mai supun disciplinei ei și deci nu mai ajung la scaunul mărturisirii, slujitorii Bisericii au încă multe mijloace de convertire, înainte de a recurge la excomunicare sau anatemă. Aceste mijloace ni le oferă pastorația individuală.

Cu aceasta ne vom ocupa într'un număr viitor al revistei.

Prof. Dr. Marcu Bănescu

1 Pr. Petre Vintilescu, Spovedania și duhovnicia, pag. 294.

2 Idem, pag. 291.

Biserica ortodoxă în viața neamului

Biserica ortodoxă este aceea, care a fost dintr'un început, pe care o avem noi și care se întemeiază pe învățăturile lui Iisus Hristos.

Centrul acestor învățături îl formează dogma christologică: Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, care a venit în lume, ca să mântuiască pe om din păcatul strămoșesc.

În acest sens a fost jertfa sa de pe Golgota, care a adus reînvierea neamului omenesc, împăcarea lui cu Dumnezeu.

De aceea dogma christologică este viața însăși a omenirii.

Omul pământean trăiește cu Hristos, își împletește existența cu Iisus, ca împreună să se ridice la Tatăl Ceresc.

Se face aici o legătură tainică și trainică între Dumnezeu Tatăl și oamenii. Această legătură se face prin Iisus Hristos-Dumnezeul, care luând chip de om se substituie omenirii și ridică pe om spre Dumnezeu. Hristos este sufletul ortodoxismului și față de Maica Sa, Sf. Fecioară Maria, avem un cult deosebit.

Ea este aceea, în care elementul dumnezeesc și-a dat mâna cu cel omenesc, spre a ajunge la reuniunea perfectă, între divinitate și omenesc, în ființa lui Iisus Hristos. Cultul Sf. Fecioare și întreg cultul nostru, întregine cu toți credincioșii ideea că Dumnezeu este de față și alături de noi.

Liturgia ortodoxă este plină de căldură și ea transformă inimile reci, dând viață, lumină și bunătate tuturor. Ea apropie pe om de om, nivelând starea socială și dând icoana muncitorului activ din parabola talanților. Iar Hristos participă la toate aspectele firii omenesti, plecând cu muncitorul la sfințirea primei brazde, la semănat, precum și la culesul roadelor. Întors cu muncitorul în casa sa, se bucură de cultul icoanei și de închinarea dumnezeiască.

În ortodoxism, icoanele au o istorie bătrână, plină de frământări. Toate luptele duse contra iconoclaștilor au dus la ținerea triodului al șaptelea ecumenic, care combate pe iconoclaști și hotărăște cultul icoanelor. Casa oricărui ortodox are icoana lui Hristos, a Maicii Domnului, sau a unui sfânt. Și unde este icoana, este și Dumnezeu. Lipsa acesteia îți arată o casă streină de Dumnezeu și pustie.

Ortodoxismul pe toate țărmurile are o mare influență asupra noastră. În viața poporului român, în începuturile închegării noastre, ca neam, viața religioasă a avut rolul hotărîtor. Religia creștină a pătruns la noi, odată cu plămădirea aluatului neamului nostru și ideile mari ale creștinismului ortodox, de frăție și iubire, consolidează românismul, după cum acesta ortodoxismul.

Din vremurile îndepărtate, pline de nesiguranță pentru români, elementul religios arată într-o lumină clară, viața strămoșilor noștri. Aceștia au fost siliți să trăiască mai mult prin munți, ducând o viață patriarhală de păstori. Pe vârfurile lor aproape de Dumnezeu, contopindu-se în misterile divine, au ajuns la o concepție creștină specifică nouă. Și aceasta se vede clar din cântecele religioase, pe care păstorii au continuat să le cante și în timpurile cele mai grele. Suflul popular a îmbrățișat pe Iisus pruncul, așezându-l în lumea păstorilor și a plugarilor; în ieslea boilor cari: „Aburesc de încălzesc și durerile împlânzesc“, sau chemând elementele naturii, ca să vină în îngrijirea pruncului: „Vântul dulce tragă-nă, pruncul de mi-l leagă-nă, ploaia caldă, dalbă-l scaldă“. În misterile naturii au trăit strămoșii noștri și singura scăpare în dureri era Hristos. Pe acesta L-au așezat în bisericuța de bârne, cu toacă de lemn, cu preoții nu cu multă carte, dar cu suflet și plini de darul apostolic. Aceste bisericiuțe au avut un mare rol în trecutul nostru. Ele erau locul de adăpost, de refugiu și întărire, de luminare și păstrare a ființei noastre. Și tot ele, în lipsa sancțiunilor administrative, ne-au dat sancțiunile morale, reprezentate de preot, iar Evanghelia era legea ce ținea locul magistraturii de zădări. Și această tărie a elementului ortodox se răsfrângea asupra politicii externe a Românilor. Dreptatea tuturor era în legea creștină ortodoxă și în apărarea ei. Cei care vroiau să subjuge Țara, trebuiau întâiu să dărâme muntele credinței ortodoxe, ceea ce a fost imposibil tuturor. Și aceasta se vede clar și din atitudinea domnitorilor noștri. Așa Ștefan cel Mare, după victoria dela Podul Înalt 1475, spune tuturor domnitorilor creștini următoarea veste: „Când am văzut noi oastea cea mare, ne-am sculat vitejește cu trupul și armele noastre, și le-am statut împotrivă cu ajutorul lui Dumnezeu celui Atotputernic, i-am învins strașnic, pe acei dușmani ai noștri și ai creștinătății întregi și i-am prăpădit și i-am călcat în picioare“. Tot așa și ceilalți domnitori: Neagoe Basarab, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu și alții, care și-au apărat legea și moșia. Este aici o strânsă legătură între apărarea credinței ortodoxe și sensul istoric al domniilor românești.

Caracterul ortodox ale existenței noastre trebuie căutat și asupra înfăptuirilor domnești — asupra monumentelor noastre religioase. Acestea au fost o preocupare principală a domnitorilor români. Și este justificată aceasta, pentru că mănăstirile în afară de semnificația religioasă, aveau și pe cea politică. Ele erau confirmări ale existenței noastre, ca popor și ca stat. De aceea, după fiecare luptă câștigată, domnitorul înălța câte o mănăstire, care era dovada de existență politică și religioasă. Pământul Țării era presărat cu aceste mănăstiri, care sunt credința, istoria și existența poporului român. Din aceste mănăstiri au plecat personalități bisericești, episcopi și mitropoliți ca Grigore al IV în Muntenia, Veniamin Costache în Moldova, cari au tras curente de regenerare bisericească și de întărire a Țării Românești. Tot așa mitropolitul Andrei Șaguna în Ardeal — întemeietorul mitropoliei noastre — luptătorul dărz pentru statutul de organizare al Bisericii și acel care a pus baza școalei clericale, care ne-a dat ilustrele figuri de ierarhi ardeleni. Și nu uităm să reamintim aici, că'n tot trecutul nostru, ierarhi erau conducătorii poporului — și din sfera religioasă treceau în cea politică, interesându-se de soarta poporului. Și ori de câte ori era cazul, ridicând glasul lor autorizat, față de durerile poporului. Este deajuns

să ne reamintim anii 1756, când stăpânirea străină încerca în Moldova să mărească dările asupra poporului și să reînființeze altele și când rezistența fraților Moldoveni, împreună cu preoții lor, a fost zadarnică, atunci Mitropolitul Moldovei Iacob I, îmbrăcat în sfintele odăjdii, se prezintă domnitorului și întregii sale adunări și-i spuse răspicat: „*V'am adus în pumni lacrimile sârmanului popor nevoiaș! Dacă nu voiți să mă ascultați și doriți să apăsați iarăși poporul, iată cârja mea, faceți cu ea ce știți!*” Glasul ierarhului a fost ascultat și poporul fu scăpat de asuprirea marilor dări — de sărăcie și mizerie.

Clerul a fost deci alături de popor și cu bărbații mari ai neamului nostru au luat parte la toate actele mari, însușindu-le poporului iubirea de Dumnezeu și de patrie. Oamenii noștri de stat și-au dat seama de marele rol pe care l-a avut biserica ortodoxă în viața neamului nostru și de aceea l-au asigurat bisericii și clerului, o situație deosebită — *Biserica fiind a Statului și Statul al Bisericii.*

Trecutul istoric ne arată marele rol al Bisericii în existența noastră. Ea fiind focarul de lumină, păstrătoare a credinței, obiceiurilor, a neamului și patriei. Am credința nestrămutată, din cele mărturisite de istorie, că fericirea Țării și a neamului românesc, o face numai Biserica și credința pe care ea o propovăduiește în lume și în care au trăit și au murit moșii și strămoșii noștri și cu cari Domnitorii Țării au biruit împărățiile, care căutau să șteargă pe Români, de pe harta Europei.

Este cazul unui apel sincer și călduros, către tine bătrânule, albit de povara anilor, ca să îndrăgești Biserica noastră strămoșească și cu experiența ta să sfătuiești pe cei tineri, iar cu purtarea ta să dai exemplul copiilor, ca ei să urmeze calea bătrânilor. Dar apelul să îndreaptă și către Tine mamă, cea plină de dar și căldură. Cugetă la înalta chemare pe care o ai, pe care ți-o impun vremurile și alături de ele, Hristos și Biserica Lui, care-i un singur trup cu neamul nostru și crește-ți odrasla în legea strămoșească, făcând din căminul tău altarul de sălășuiri al Duhului lui Dumnezeu.

Iar tu, tineretule drag și scump, tu care ești motorul acțiunilor omenești, tu care ești baza și nădejdea zilelor de mâine, ale neamului și bisericii — nu uita că te-ai născut pe lespedeala altarului creștin — acel altar, care a hrănit și păstrat neamul românesc — îndrăgește-ți locul nașterii — nu-ți uita mormintele strămoșilor — întărește-ți arma credinței în Hristos și cu aceasta păzește-ți Biserica și neamul.

Prof. Aurel Stuparu

Directorul Liceului „Traian Doda”
Caransebeș

MELHISEDEC

PREOZUL-REGE DIN SALEM

1. Introducere

Curând după reîntoarcerea sa din Egipt, Abram trebuie să se despartă de nepotul său Lot, din cauză că pășunile nu ajungeau pentru numeroasele lor turme, din regiunea între cetățile Betel și Ai. Lot, care alege singur locul unde va locui mai departe, se îndreaptă spre câmpia mănoasă a Iordanului, valea Siddim, unde era aceea *Πεντάπολις* (Ințel. Sol. 10, 6), formată din cinci orașe, Sodoma, Gomora, Seboim, Adama și Bela (Segor-Soar), vestite prin corupția și idolatria lor. Aceste orașe, deși aveau fiecare câte un rege, erau tributare regilor elamito-caldei, fiind pentru aceștia un punct de atracție, deoarece prin regiunea Pentapolei treceau cele două drumuri mari comerciale, care legau Mediterana cu Arabia și Egiptul cu Canaanul. Când în al 13-lea an de stăpânire elamită, cele cinci orașe se revoltă pentru a-și primi libertatea, Chedorlaomer regele Elamului împreună cu Amrafel, regele Sinearului, Arioc, regele Elasarului și Tidal, regele din Goim (Gutim), pornesc cu războiul în contra celor cinci regi din valea Siddim. Expediția pornește de pe malurile Eufratului, evită pustiul dintre Mesopotamia și Palestina, în care intră prin nord. În drumul lor regii elamito-caldei înving toate neamurile întâlnite în drum. Bat pe Rafei la Astarot-Carnaim, pe Zuziți la Ham și pe Emiți în câmpia Kiriataim. De aici expediția se îndreaptă spre sud, spre m. Seir unde bate pe Horei, ca de aici trecând Iordanul să ajungă la En-Mispat (Cadeș), unde învinge pe Amalechiți, iar în partea de nord pe Amoreii din Hasason-Tamar (Engadi). Cutreierând toată țara, dela nord până la sud, la Petra, armatele conduse de Chedorlaomer se îndreaptă spre valea Siddim, unde îi așteptau gata de luptă cei cinci regi, Bera al Sodomei, Birša al Gomorei, Șinab al Admei, Șemeber al Seboimului și cel al Segorului. În această luptă, care este prima luptă înregistrată de Sf. Scriptură, pe pământul Palestinei, regii Sodomei și Gomorei mor înecați în puțurile de asfalt, iar restul armatelor bătute se refugiază în m. Iuda.

Chedorlaomer învingătorul, cu prizonieri, între care și Lot, și pradă de război se îndreaptă pe valea Iordanului spre nord. Un prizonier care scapă vine la stejarul lui Mamre, lângă Hebron, ca să-l anunțe pe Abram despre captivitatea lui Lot. Abram se pregătește pentru a-l salva pe Lot. El adună 318 sclavi ai săi, inițiați în arta războiului, la care se alătură și oamenii celor trei Amorei, prietenii lui Abram, frații Mamre, Eșcol și Aner. Cu această armată Abram se îndreaptă spre nord pe urmele dușmanilor,

străbătând în drumul său tot Canaanul până la granița de nord, unde ajunge armatele lui Chedorlaomer. Dela Hebron, Abram trece peste Bet-lehem, Salem, m. Efraim, câmpiile Sichar și Iezreel, ca în seara zilei a patra de drum să ajungă la izvoarele Iordanului, la localitatea Dan (Laiș-Leșem), pe afluentul mijlociu al Iordanului, Nahr-El-Leddān. Având puțini oameni cu sine, Abram îi împarte în mai multe părți, și atacă prin surprindere, noaptea, armata lui Chedorlaomer, pe care o învinge, o pune pe fugă și o urmărește până la Hoba, localitate care se afla în partea de nord a Damascului.

În refugiul lor, armatele elamito-caldeiene părăsesc prizonierii și prada luată din ținutul Pentapolei și astfel Lot este salvat. După victoria sa Abram, împreună cu cei trei regi amarei și prada și prizonierii părăsiți de Chedorlaomer, se îndreaptă spre sud, spre locuința sa din preajma Hebronului.

Acest războiu purtat de Abram, este un războiu descris în amănunte nu numai pentru interesul său istoric, ci mai mult pentru însemnătatea sa religioasă. Este un războiu, care în urmărire ce le are este de mare valoare pentru iconomia T. V., căci face să iasă în lumina istoriei biblice personalitatea celui preot-rege, care întâmpinând pe Abram, jertfind lui Dumnezeu cel adevărat și binecuvântând pe protopărintele poporului evreu, ajunge să fie cea mai eclatantă dovadă a păstrării revelației primordiale, a credinței curate și adevărate. Această personalitate vom vedea că este prima figură biblică, care întrunind în persoana sa funcția dublă de preot și rege în slujba adevăratului Dumnezeu, reprezintă tipul sau prefigurarea persoanei, prin care se va aduce singura și cea mai deplină jertfă, Mântuitorul Iisus Hristos. De aceea, în războiul purtat de Abram vedem cum intervine mâna Proniatorului, care ajută pe patriarh, cum va ajuta mai târziu pe Iosua, pentru a cuceri acel pământ promis străbunilor săi. Este pământul pe care se va naște persoana ideală, prefigurată de preotul-rege, pământul făgăduinței și speranței mesianice. Ajutorul divin, ce intervine sprijinind și aducând victoria patriarhului, este scos în relief de Sf. I. Hrisostom în cuvintele: „Dumnezeu este acela care a lucrat totul, cel care a dat putere celor puțini, cel care a biruit printr-o armată mică, dela El este ajutorul, pe care-l dă tuturor celor credincioși ai Săi”.¹

2. Melhisedec întâmpină pe Abram

După biruința sa la Dan și urmărirea lui Chedorlaomer până în apropierea Damascului,² Abram împreună cu Lot și cu prizonierii luați în valea Siddim se îndreaptă spre sud. În drumul său de reîntorcere Abram trebuia să treacă iarăși pe lângă Ierusalim. Aici în apropiere de acest oraș, Abram este întâmpinat de regele Sodomei (probabil fiul celui mort în valea Siddim), care vine desigur spre a-i mulțumi și a-și lua oamenii și averile

¹ Homilia 35 în Gen., M.P.G., t. 53, col. 328.

² Faptul că Abram a urmărit pe Elamito-caldei până la Hoba (lângă Damasc), a dat naștere la legenda amintită de Iosif Flaviu (Antiq. I 7, 2) că „Abram a domnit în Damasc”.

răpite de Chedorlaomer. Întâlnirea, după cum ne spune Sf. Scriptură, are loc în „valea Șave, care este valea regelui” (Gen. 14, 17).¹

Valea Șave, care mai târziu se va numi „valea regelui”, primește probabil acest nou nume în urma întâlnirii lui Abram cu regele Sodomei și cu Melhisedec în această regiune, care trebuie să fie în apropierea Salemului. Această vale este identificată de cei mai mulți scriitori ca fiind o parte a văii Kidron, partea de nord, unde Abram putea ajunge mai repede.² Kidronul, care izvorește din regiunea mormintelor judecătorilor, la nord-est de Ierusalim, curge 2¹/₂ Km. spre est, ca îndreptându-se spre sud să înconjure orașul pe la est formând o vale între cetate și m. Măslinilor, ca apoi traversând pustiul Iuda, după ce se unește cu raul Ben-Hinnom, să se verse în m. Moartă la sud de m. Feșca. Cursul superior al Kidronului, acolo unde a avut loc primirea lui Abram, poartă azi numele de Wady el Djoz = valea nucilor.³ Însăși înșirarea evenimentelor în Gen. 14 ne face să ne gândim la această poziție geografică a văii Șave. Ea trebuia să fie în apropierea Salemului, deoarece între întâlnirea lui Abram cu regele Sodomei (Gen. 14, 17) și discuția lor despre prada luată la Dan (Gen. 14, 21) autorul biblic prezintă întâlnirea lui Abram cu Melhisedec, care a avut loc tot în această vale. În această vale Sf. Scriptură amintește (II Sam. 18, 18) că Absalom, care nu avea moștenitori, ar fi ridicat un monument spre a i se păstra amintirea. Despre acest monument *Iosif Flaviu* (Antiq. VII 10, 3) ne mărturisește că s'ar afla la o distanță de 2 stadii de Ierusalim.⁴

Tot în valea Șave Abram și oamenii săi sunt întâmpinați și de alt rege, Melhisedec, despre care Sf. Scriptură ne spune că era „regele Salemului — *melek Salem*, βασιλεὺς Σαλήμ, *rex Sale*” (Gen. 14, 18). Cu privire la poziția geografică a Salemului, reședința lui Melhisedec scriitorii nu sunt toți de acord. În general este astăzi recunoscut că prin Salem se înțelege Ierusalimul, care mai târziu va deveni capitala și centrul religios al poporului evreu.

Numele Salem îl găsim în Sf. Scriptură de mai multe ori, fie că este nume de localități sau nume de ținuturi. Mai întâiu drept Salem s'a luat orașul Ierusalim, care este reședința lui Melhisedec. Un alt Salem — Σαλήμ, ca nume propriu a fost dat de traduceri vechi ale Sf. Scripturi,

1 În acest loc biblic, deși textul ebraic are singularul — *emek šave* hu *emek hammelek* — Septuag. a tradus cu pluralul: Σαβὲ, τοῦτο ἔν τῳ πεδίῳ τῶν βασιλέων — pe când Vulgata a păstrat singularul: „in valle Save, quae est vallis regis”.

2 V. Tarnavski, Geneza, p. 116 și Vieța Patr. p. 35; F. Delitzsch, Neuer Comm. über die Gen., V Aufl. Leipzig 1887, p. 269; art. Savé (vallée de) — D. d. B. V 1520; A. Kohlbauer — Gesch. des Alttestamentlichen Bundesvolkes, Regensburg 1886, p. 44; Holzammer — art. Kedron in W. W. K. II 2086 s.; Hoberg, Die Genesis, Freiburg i. B. 1899, p. 142; A. P. Lopuhin, Ist. bibl., V.T. trad. Patr. Nicodim, Buc. 1944, I p. 310.

3 Holzammer, art. Kedron W.W.K. II 2086 s.

4 După o tradiție a lui Eusebiu de Evpolem și păstrată de Eusebiu (Præp. Evang. IX 17, M.P.G. t. 21, col. 708), care ne spune că Abram a fost ospătat la Argariza, întâlnirea după unii ar fi avut loc pe m. Garizim, mărturie ce se bazează pe identificarea greșită a Salemului cu Sichemul (Gen. 33, 18). — A. P. Lopuhin, op. cit. I 312; art. Salem — D. d. B. V 1371. Alții au căutat să identifice valea Șave cu valea Ben-Hinnom din sudul Ierusalimului, întemeindu-se probabil pe ipoteza că Abram a dus mai întâiu prada și prizonierii în Sodoma și pe urmă s'a îndreptat spre Salem. — art. Salem, D. d. B. V 1371.

Septuaginta, Vulgata și Peșita, unei localități din apropierea Sichemului, pe baza traducerii greșite a ebraicului șalem din Gen. 33, 18 unde citim: „Și Iacob a ajuns în pace la cetatea Sichem“. Acest text a fost tradus prin: „Și a ajuns în Salem, orașul Sichemiților“. Un mare număr de exegeți moderni pe baza Targumului lui Onkelos, al lui Ionatan și a Pentateuhului Samaritean-arab s. a., cred că „Șalem“ din Gen. 33, 18 nu este un nume propriu, ci un substantiv comun, care înseamnă „pace, securitate“ și traduc „Iacob a ajuns în pace la Sichem“, adică fără nici un accident în drumul său din Mesopotamia spre Canaan (cf. Gen 28, 21). Alți exegeți aprobând traducerea greșită susțin că acest Salem s'ar afla la 4¹/₂ Km. est de Nablus (Sichem) și deci în drumul lui Iacob. Astfel V. Guérin (Samarie I 456) afirmă că este un mic orașel cu cca 2000 locuitori, care „corespunde după nume și situație cu anticul Salem pe care l-a traversat Iacob“. ¹ Eusebiu și cu Ieronim (Onomasticon 1862, p. 322-23 și 346-47) au mers și mai departe, identificând Salemul cu Sichemul: „Salem, orașul Sichemiților, acesta este Sichem“.²

Un alt Salem avem numai în Septuaginta la Ier. 48, 5, care a înlocuit numele Șilo, pe care îl avem în textul ebraic și Vulgata (Ier. 41, 5). Înlocuirea din Septuaginta ar avea o mare valoare dacă am putea așeza acest Salem între Sichem și Samaria, situație care nu poate corespunde lui Șilo, care se află mult spre sud.

La Iudit 4, 4 se face amintire despre „valea Salim“, unde Iudeii se pregăteau să-și trimită armata pentru a apăra Palestina de invazia lui Olofern. Valea Salim nu este amintită în Vulgata. Ea poate fi identificată cu Salumias pe care Ieronim (Onomasticon 1862, p. 323) o menționează la 8 mile (cca 12 Km.) în apropierea lui Scythopolis.³

Despre o localitate Salim se amintește și în N. T. (Ioan 3, 24), oraș în apropiere de Enon unde boteza Ioan Botezătorul.

Că prin Salemul din Gen. 14, 18 trebuie să înțelegem Ierusalimul* rezultă din Sf. Scriptură, tradiția veche judaică și scrierile Sf. Părinți, precum și din cele mai multe comentarii ale exegeților. Identificarea o avem în Ps. 76, 3, unde se face o paralelă între Sion și Salem în cuvintele:

*„Dumnezeu este cunoscut în Iuda,
Numele său e mare în Israel,
Sanctuarul său e în Salem,⁴
Și locuința sa este în Sion“.*

Aceeași identificare o face David și în Ps. 110, 4, psalm mesianic în care viitorul Mesia este prezentat ca unul ce primește toiagul puterii din Sion, fiind „preot în veac după rânduiala lui Melchisedec“, regele Salemului. Avem și aici identificarea Sionului cu Salemul.

Tradiția veche judaică (Sefer hajjașar) menționează că prin Salem trebuie înțeles Ierusalimul.⁵ Acest lucru îl face și Targumul lui Onkelos și celălalte targume, după cum Iosif Flaviu (Antiq. I 10, 2 și Bell. jud. IV 10)

1 Art. Salem, în D. d. B. V 1372.

2 Idem, D. d. B. V 1372 s.

3 Idem, D. d. B. V 1373.

4 Ebraicul „Salem“ a fost tradus în Sept. și Vulgata prin *ἐν εἰρήνῃ* sau „în pace“, socotit ca substantiv comun.

5 Fr. Delitzsch, op. cit., p. 279.

vorbind despre Melhisedec, pe care-l numește regele Salemului (Σόλμυα), spune că orașul s'a numit mai târziu Ierusalim (Ιεροσόλμυα).

Dintre Sf. Părinți și Scriitorii bisericești, care identifică Salemul cu Ierusalimul avem pe Irineu, Eusebiu de Cezarea, Ipolit, Eusebiu de Emesa, Ieronim,¹ Apolinariu și Eustațiu. Părerea lor este sintetizată de către Ios. Danko² în următoarele cuvinte: „Melchisedec hominem fuisse Chananaeum, regem urbis Jerosolymae, quae primum Salem, postea Jebus, ad extremum Jerusalem appellata fuit“.

Un argument pentru identificarea Salemului cu Ierusalimul este faptul că partea doua din numele ebraic al lui Melhisedec (Malki-tsedek), o găsim și în numele regelui din Ierusalim, Adonisedec (Adoni-tsedek), contemporan cu Iosua (Ios. 10, 1), de unde reiese că expresia „tsedek“ era caracteristică regilor din Ierusalim.

Însăși situația topografică a celor descrise în Gen. 14 ne duce la aceeași identificare. Abram în drumul său spre sud nu se putea opri la Sichem, fiind prea departe de Hebron, după cum nici Melhisedec, sau regele Sodomei nu puteau veni la o distanță așa de mare de reședințele lor spre a întâmpina pe Abram. Patriarhul nici nu putea trece Iordanul, ca ocolind m. Moartă să ducă pe prizonieri în Sodoma și apoi după aceea să se îndrepte peste Salimul unde boteza Sf. Ioan, spre Hebron. El venea spre sud și cum la Salem drumul spre Hebron se despărțea de cel spre Sodoma, aici a fost întâmpinat de cei doi regi.

Etimologia cuvântului ebraic Ierușalaim ne duce la două cuvinte: jeru și șalem. Primul a fost derivat fie dela jara — a se teme, sau rash — a vedea, și șalem dela șalom — pace. De aici Ierușalaim a fost tradus cu „ei se tem de pace“, sau „ei văd pacea“.³ Alții au derivat pe jeru dela jara — a pune bază, fundament, de unde Ierușalaim — fundamentul păcii.⁴ De către Retand (Palestina, Utrecht 1714, II 833), urmat de Ewald (Gesch. des Volkes Israel, Göttingen 1866, III 165, n. 4) jeru a fost derivat dela jaraș — a moșteni, a poseda, iar Ierușalaim — moștenirea, posesiunea păcii.⁵ De aici reiese că numele vechiu al reședinței lui Melhisedec a intrat în compunerea celui nou, care pentru prima dată apare în Sf. Scriptură atunci când Adonisedec, regele Ierusalimului se aliază cu alți regi în contra lui Iosua (Ios. 10, 1).⁶

1 Deși Ieronim admite identificarea (Quaest. in Gen. și ad Eustochium-ep. 108, 9) afirmând că Ierusalimul este un oraș cu 3 nume: Iebus, Salem și Ierusalim, care a fost reclădit din ruine și cenușă de Adrian: totuși în unele locuri (Ep. ad Evagr. 73, 7) afirmă că Salemul lui Melhisedec este un „oppidum iuxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem“ — (Salumias in Onomasticon 323), unde printre ruine mari s'ar fi aflat palatul lui Melhisedec. — Art. Salem, D. d. B. V 1371.

2 Historia revelationis Divinae Veteris Testamenti, Vindobonae 1862, p. LXVI, n. 5.

3 A. Legendre, art. Jerusalem, D. d. B. III 1318.

4 W. Gesenius, Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch, XIV Aufl., Leipzig 1905, p. 286 s. Cu Gesenius este de acord și Saadia, care în unele locuri biblice (Is. 44, 28; 51, 17; 62, 1, 6) a tradus prin „dar es-salam“ — casa păcii, iar la Is. 40, 2 prin „medinat es-salam“ — orașul păcii.

5 A. Legendre, art. Jérusalem, D. d. B. III 1318.

6 Despre originea Ierusalimului P. Féval (En Terre réprouvée, Paris 1892-94, II 5) spune că după mărturia autorilor orașul ar exista dela anul 2023 dela facerea lumii, Melhisedec îl fondă sub numele de Salem (orașul păcii) ca mai târziu fiind ocupat de Iebusei să se numească Iebus. Din Iebus și Salem ar fi rezultat numele de Ierusalim.

Ca o mărturie în contra celor care au lansat ipoteza că Salemul nu poate fi Ierusalimul, pe motiv că până la David se numea Iebus, se ridică tăblițele dela Tell el-Amarna. În aceste tăblițe (180, 25 ss) se amintesc forma asiriană a cuv. Ierusalim sub Urusalem (uru — oraș și salem — pace), astfel că numele era cunoscut înainte de eșirea Israelitilor din Egipt. Salemul este numai o prescurtare din Urusalem. În scrierea cunei-formă (cilindru C al lui Senacherib) avem Ursalimmu, iar la Sirieni, Uršilem.¹

Dintre scriitorii care au identificat Salemul cu Ierusalimul amintim: V. Tarnavski (Geneza p. 117), A. P. Lopuhin (op. cit. II 246), E. Nägelebach (art. Melchisedec in Real-Encyclopädie, IX 300), K. Rümmer (Palästina, II Aufl., Leipzig 1866, p. 333 s.), I. H. Meisner (Nova Vet. Test. clavis, Lipsiae, 1800, I 43), P. Féval (op. cit. II 5), I. B. Holzammer (Handbuch zur Biblischen Geschichte, I Bd. - Das Alte Test., Freiburg i. B. 1877, I 142), Fr. Delitzsch (op. cit. 270), S. Bäumer (art. Jerusalem in W.W.K. VI 1315), Kaulen (Saleml in W.W.K. X 1551), L. H. Strack (Die Genesis, übers. und aug., II Aufl. München 1905, p. 55), A. Legendre (Jérusalem—D. d. B. III 1319), Fr. Keil (Gen. und Exodus, II Aufl., Leipzig 1866, p. 151), I. Danko (op. cit. p. LXVI) s. a.

Din toate aceste mărturii rezultă că Melchisedec a fost rege în cetatea, în care prin casa davidică avea să vină Mesia, care va aduce jertfa de împăcare a omenirii cu Dumnezeu.

Pe lângă calitatea sa de rege al Salemului,² Sf. Scriptură ne spune că Melchisedec a fost și „kohen leel-Eljon; *legeds tođ deod tođ vplavov, sacerdos Dei altissimi*“ (Gen. 14, 19). Pe lângă rege, Melchisedec este și „preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt“. Expresia de El-Eljon,³ dată lui Dumnezeu, exprimă „înălțimea, proeminența, sublimitatea ființei Dumnezeului celui adevărat, împotriva altor dumnezei“. Este o expresie întrebuințată deja în epoca patriarhală, însă este folosită mai ales în cărțile postexilice și în Psalmii lui David; mai ales după exilul babilonean când s'a accentuat mai mult transcendența și sublimitatea ființei divine, deoarece Eljon reprezintă în sine și sublimitatea, dar și transcendența metafizică.⁵

Acest El-Eljon reprezintă pe Dumnezeu cel adevărat, singurul, care este mai presus de orice zeitate; pe sublimul și transcendentul Dumnezeu al T. V. Este acel Dumnezeu despre care, atât Melchisedec (Gen. 14, 19), cât și Abram (Gen. 14, 22), mărturisesc că este „stăpânitorul cerului și al pământului“. Acest Dumnezeu este cunoscut celor doi mari bărbați, ce se

1 V. Tarnavski, Geneza, p. 117 și Vieța Patriarhilor, p. 36; A. Legendre, Jérusalem, D. d. B. III 1319.

2 Că Melchisedec este amintit ca rege numai al unui oraș este un obicei vechiu pe care-l găsim la poporul canaaneu. Așa sunt și cei 5 regi ai Pentapolei, regi ai câte unui oraș.

3 Eljon derivă dela alah — a înălța. Expresia de El-Eljon o mai găsim în Sf. Scriptură fie singură sau împreună cu alta: El-Eljon (Ps. 78, 35), Elohim Eljon (Ps. 57, 3; 78, 56), Iahve Eljon (Ps. 7, 18).

4 Dr. V. Loichița, Numirile biblice ale lui Dumnezeu și valoarea lor dogmatică, Cernăuți 1927, p. 26.

5 Dr. V. Loichița, op. cit. p. 23.

întâlnesc în valea Şave, Melhisedec şi Abram.¹ Dacă Abram numeşte pe Dumnezeu cel adevărat El-Eljon, recunoaşte prin aceasta că este un Dumnezeu drept şi puternic (Gen. 14) şi moral (Gen. 17). În acest sens l-a cunoscut şi Melhisedec pe Dumnezeu, căci „El“ nu este decât „Ilah“ arab sau „llu“ babilonean, „ce înfăţişează aceea putere nemărginită, mai presus de natură ce o găsim la originea tuturor credinţelor din cele mai vechi vremi, putere care întrupa în sine calitatea dreptăţii şi a moralităţii“.²

La Melhisedec aflăm deci credinţa într'un Dumnezeu transcenden-tal, stăpân a toată creatura văzută şi nevăzută, care este cel mai înalt dintre toţi zeii. Acel Dumnezeu, pe care Moisi îl preamăreşte, după trece-rea minunată prin m. Roşie, prin cuvintele: „Doamne, cine este asemenea ție între dumnezei? Cine este asemenea ție preamărit în sfinţenie, minunat întru mărire“ — (Ex. 15, 11); şi despre care spune că este „Dumnezeul dum-nezeilor şi stăpânul stăpânilor, Dumnezeu mare şi puternic şi minunat“ — (Dt. 10, 17).

Preoţia lui Melhisedec, deşi este o preoţie în serviciul adevăratului Dumnezeu, nu trebuie s'o vedem ca o funcţie pe care el ar fi primit-o printr'un act solemn, printr'o sfinţire, așa cum se va face cu familia lui Aaron. Nici pentru faptul, că el fiind rege al Salemului, sau un bărbat dis-tins a fost şi preot al adevăratului Dumnezeu, „ci pentru că el, dacă nu era singurul, cel puțin era reprezentantul excelent al credinței în acest Dum-nezeu“.³ Melhisedec a fost preotul lui El-Eljon după vechiul obicei, până la instituirea preoției levitice, că șeful familiei, sau primul născut îndepl nea funcția de preot. Desigur că fiind şi rege al cetății, deci nu avea nici un șef politic mai mare peste sine, exercita și funcția de preot în mijlocul supușilor săi. *Filo* (Opp. II 34) îl numește pe Melhisedec chiar, „μεγας ἀρχιερεὺς“ — arhiereu mare.⁴

Atunci când autorul biblic vorbeşte despre Melhisedec, ca rege şi preot, între aceste două calităţi precizează că el întâmpinând pe Abram „îi aduse pâine şi vin, — *hotsi lechem vajajin* — *Ἐξήνευκε ἄρτους καὶ ὀλβον* — *proferes pane et vinu*“ (Gen. 14, 18). Acest act al lui Melhisedec a fost interpretat de cei mai mulţi exegeţi ca un sacrificiu nesângeros pe care preotul Melhisedec îl aduce lui Dumnezeu pentru a sărbători în mod so-lemn, alături de Patriarhul, care avea aceeaşi credinţă, biruinţa pe care a reputat-o ultimul asupra unor mari duşmani, ce ameninţaseră libertatea popoarelor din Palestina.

Caracterul de jertfă al darului adus de Melhisedec cu greu poate fi dedus numai din verbul întrebuiţat de autorul biblic. Acel hifil *hotsi*, derivă dela *iatsah* — a aduce, a prezenta, așa după cum a fost tradus prin

1 Acest lucru a făcut pe Hoberg (op. cit., p. 144) să susţină că intrucât ambii au acelaşi Dumnezeu, deci aceeaşi comuniune spirituală, aceasta ar fi motivul întâlnirii lor.

2 I. Popescu-Mălăeşti, Studii şi Comentarii, Valoarea V. T. pentru creştini, Bucureşti 1932, p. 45.

3 E. Nägelsbach, art. Melchisedek, în Real-Encykl., IX 303. Concluzia la care ajunge el este: „mai curând se crede că el a fost rege pentru că era preot, decât că e preot fiindcă a fost rege“.

4 B. G. Winer, Biblisches Realwörterbuch, III Aufl. Leipzig, II 79.

ἱερεὺς și proferes, verbe care în Sf. Scriptură nu indică o acțiune sacrificială. Contextul biblic însă ne vine în ajutor. Darul regelui Melhisedec este plasat în Gen. 14, 18 între cele două calități ale acestei persoane, de rege-preot. Remarca care se face în cuvintele: „și acesta era preot” (Gen. 14, 18), ne îndreptățește să susținem că Melhisedec a adus darul său în această calitate de preot și deci a jertfit pâine și vin lui Dumnezeu. Este primul sacrificiu nesângeros amintit de Sf. Scriptură și primit de Dumnezeu. Dacă și înainte de acest act, preotul Melhisedec și-a mai exercitat funcția sa în această direcție, Sf. Scriptură nu ne spune, dar nici nu neagă acest lucru, iar prin adausul făcut lasă să se vadă caracterul funcțiunii sale.

Sf. Scriptură nu mai amintește nimic în altă parte despre ofranda lui Melhisedec. Sf. ap. Pavel, deși face o paralelă între Melhisedec și Mântuitorul Iisus Hristos (Ebr. 7, 1 ss.) nu face nici o aluzie la sacrificiul de pâine și vin. Motivul pentru care trece sub tăcere acest lucru stă probabil în faptul că în ritualul mozaic al sacrificiilor se găsea mai târziu un sacrificiu nesângeros, de pâine și vin, și astfel nu mai era necesar ca Sf. ap. Pavel, care compară preoția lui Melhisedec cu cea levitică, să releveze și acest sacrificiu, întru cât nu ar fi fost de prezentat nici o diferență sau simbol particular, asupra acestui lucru, între Melhisedec și Aaron¹.

Însă, întru cât Sf. Scriptură (Ps. 110, 4; Ebr. 5, 6. 10; 6, 20; 7, 1-28) spune despre Mântuitorul Iisus Hristos că este „preot în veac după rânduiala lui Melhisedec”, se mărturisește indirect caracterul sacrificial al darului lui Melhisedec.

Caracterul sacrificial al darului de pâine și vin adus de Melhisedec, a fost mărturisit de tradiția bisericească. Sf. Părinți și scriitori bisericești mărturisesc în mod expres că în Gen. 14, 18 este vorba despre un sacrificiu de pâine și vin adus de Melhisedec, regele Salemului și preot al adevăratului Dumnezeu. Sf. Ioan Hrisostom² spune că Melhisedec a sacrificat ca și Noe, Abei sau Abram și prin aceasta este el tipul lui Hristos. Fer. Augustin³ afirmă că în Gen. 14 „s'a revelat mai întâiu jertfa care va fi adusă de creștini lui Dumnezeu pe tot pământul”. Sf. Ieronim⁴ îndemnând pe creștini la cetirea Genezei lui Moisi, spune: „citește cartea Genezei și vei găsi pe Melhisedec, regele Salemului, principele acestui oraș, care deja atunci ca tip al lui Hristos a jertfit pâine și vin, și a sfințit secretul jertfei în trupul și sângele lui Hristos”. Aceeași idee o găsim exprimată și de Clemens-Alex., Eusebiu de Cezarea, Ciril al Alex., Justin Martirul și Filosoful, Ambroziu, Epifaniu, Ciprian, Arnobiu, Isidor Pelusiotul, s. a.

Tradiția judaică, prin R. Jarchi, spune despre darul lui Melhisedec: „est autem Medrasch Aggadach (nemque quod Malkizedek per itam panis et vini oblationem) indicaverit ei (Abrahamo) munera et libamina, quae ipsius posterii ibidem essent oblaturi”.⁵

1 H. Lesêtre, art. Melchisédech, în Dict. de la Bible, IV 940.

2 Homilia 35 în Gen., M.P.G., t. 53, col. 328.

3 De civitate Dei XVI 22, M.P.L., t. 41, col. 500.

4 Ad Marcellam, ep. 46, 2, M.P.L. XXXII 250.

5 Hoberg, op. cit., p. 143.

Între exegeții care susțin aceeași idee amintim aici pe: V. Tar-navschi (op. cit., 117), V. Szmigelski (Ist. legii vechi, Blaj 1901, p. 85 s.), Hoberg (op. cit. p. 143), Danko (op. cit. p. 50), H. Lesêtre (Melchisédech - D. d. B. IV 939 ss.), A. P. Lopuhin (op. cit. I 314), Holzammer (op. cit. I 143), N. Neaga (Facerea, Sibiu 1945 p. 76) s. a.¹

Dacă jertfa lui Melhisedec a fost sau nu însoțită și de un ospăț, Sf. Scriptură nu ne spune. Acest lucru se poate însă presupune, deoarece cu ocazia unei victorii se aduc lui Dumnezeu jertfe de laudă și mulțumire², așa cum este cazul și aici, jertfe care sunt înpreunate totdeauna cu o cină sacrificială. Iosif Flaviu (Antiq. I 10, 2) spune în acest sens că, „acest Melhisedec ospătă în mod cuvenit pe luptătorii lui Abram și le-a oferit din belșug cele necesare mănăririi și la ospăț a început să laude pe Abram și să mulțumească lui Dumnezeu că a dat pe dușmani în mâinile lui.“

Locul unde Melhisedec a adus jertfă lui Dumnezeu nu se poate cunoaște din lipsă de indicii sigure. Se poate că el a jertfit fie la locul întâlnirii cu Abram, în valea Șave, fie că împreună cu acesta au mers în cetatea Salemului, unde a jertfit pe altarul obișnuit al său. După o tradiție, amintită de Ebers și Thomsen,³ se spune că Melhisedec a jertfit pe stâncă Sașra, care se află în moschea Kubet es-Sașra, ce face parte din acel „Felsendom“ din Ierusalim. Pe această stâncă ar fi adus Abram pe Isac la jertfă, aici ar fi văzut Iacob scara din cer și tot aici a fost și aria jebuseului Aravna (Ornan), locul unde s'au clădit cele trei temple, al lui Solomon, Zerubabel și Irod.

Odată cu jertfa, Melhisedec, în calitatea sa de preot al Dumnezeu-lui Celui Prea Înalt rostește o binecuvântare peste Patriarhul victorios: „*Și binecuvântat să fie Dumnezeu Cel Prea Înalt, care a dat pe dușmanii tăi în mâinile tale*“. (Gen. 14, 20). Este o binecuvântare, dată de Dumnezeu lui Abram, prin intermediul regelui din Salem, preotul său, căci în acest fel numai Dumnezeu poate binecuvânta și omul din poruncă divină, ca substitut al lui Dumnezeu.⁴ Frumsețea stilului în care autorul biblic exprimă binecuvântarea lui Melhisedec, rezultă din cei doi membri paraleli, formă poetică oferită de expresiile ebraice tsareka și beladeka.

Cum o astfel de binecuvântare nu putea rosti decât un preot în numele lui Dumnezeu, caracterul preoției lui Melhisedec este imediat recunoscut de Abram: „*Și Abram i-a dat zeciuială din toate*“ (Gen. 14, 20).

1 Față de aceste mărturii, teologii protestanți, care vor să detragă sf. euharestii caracterul de jertfă, afirmă că în Gen. 14, 18 Melhisedec n'a adus pâinea și vinul ca dar lui Dumnezeu, ci ca dar lui Abram și ostașilor săi pentru a mânca și a bea. Lui Abram ca semn de mulțumire pentru victoria libertății și prosperității, iar soldaților ca mijloc de înviore și reconfortant după oboseala luptei. — Fr. Keil (op. cit., p. 151), Fr. Delitzsch (op. cit., p. 270), B. G. Wiener (op. cit., II 78) s. a. Teza protestantă este total greșită deoarece Abram și soldații săi luaseră la Dan destulă pradă ca să nu mai aibă nevoie în drumul lor de mijloace de înviore și reconfortare.

2 Ioh. Nikel (Das Alte Test. im Lichte der altorient. Forsch., IV Die Patriarchengeschichte, III Aufl., Münster in W. 1921, p. 4, 23) și I. Fr. Knecht (Praktischer Kommentar zur Bibl. Geschichte XXII Aufl., Freiburg in B. 1910, p. 100) numesc sacrificiul lui Melhisedec „Lob und Dankopfer“.

3 Ebers-Guthe, Palästina, Stuttgart-Leipzig, I 67 și P. Thomsen, Palästina und seine Kultur in fünf Jahrtausenden, Leipzig 1909, p. 19.

4 Dr. I. Olariu, Explicarea epistolelor sf. ap. Pavel către Filipeni-Evrei, Caransebeș 1913, p. 288, n. 1.

Obiceiul de a da zeciuială din prada de războiu este un obicei pe care-l găsim la toate popoarele; și cum zeciuiala din pradă trebuia oferită divinității, era predată în mâinile preoților. Acest act îl îndeplinește și Abram după ce luase pradă de războiu dela Chedorlaomer. El oferă lui Melhisedec partea cea mai bună „din toate”, adică din toată prada. Prin actul său Abram a recunoscut preoția lui Melhisedec și totodată că acesta-i este superior. Patriarhul oferă zeciuială lui Melhisedec și astfel recunoaște în Dumnezeuul său pe Dumnezeuul cel adevărat, la care el se provoacă cu jurământ atunci când arată regelui Sodomei, că pentru sine nu oprește nimic din prada de războiu (Gen. 14, 22).

În afară de cele amintite mai sus, Sf. Scriptură nu ne mai spune nimic despre persoana lui Melhisedec. Astfel că el după cât de spontan apare în lumina istoriei biblice a T. V., tot pe atât de repede dispare, lăsând în urmă trăsătura unei mărturii că adevărata credință în Dumnezeu cel adevărat, n'a dispărut în omenirea, care s'a abătut dela calea adevărată a credinței curate, îmbrățișând cultul idolatru, care nu apropia, ci depărta tot mai mult pe om de Creatorul său. Sf. Scriptură nu ne amintește nimic despre genealogia sau originea acestui preot-rege din Salem, ceea ce a făcut pe Sf. ap. Pavel (Ebr. 7, 3) să-l numească „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zileiilor, nici sfârșit al vieții”, desigur nu în sensul că Melhisedec n'ar fi avut în realitatea existenței sale părinți și început s'au sfârșit al vieții, ci pentru că Sf. Scriptură nu amintește nimic din aceste date.

Cu privire la originea lui Melhisedec, problema care s'a pus este dacă regele-preot aparține semitelor sau hamitelor.

După părerea lui Kurtz (Gesch. d. A. B. I 173), la care se alătură și Knobel (Gen., p. 138) și Aubrien (Stud. und Kritik. 1857, 3) Melhisedec ar fi fost de neam semit.¹ Probabil că ei pleacă dela faptul că numele său de Malki-tsedek este ebraic și-l consideră ca pe un rege ce a aparținut vechilor seminții semitice ale Canaanului, descendente din Lud. Pentru mărturie aduc cuvintele rostite de Noe, care formează „binecuvântarea lui Noe” (Gen. 9, 25 s.). Însă față de cuvintele Sf. ap. Pavel (Ebr. 7) originea semitică a lui Melhisedec cade. Cum ar mai fi putut spune Apostolul neamurilor că Abram, din care descinde preoția levitică, a adus zeciuială lui Melhisedec, recunoscându-l superior lui și deci superior leviților, atât timp cât leviții s'ar fi aflat și în Melhisedec dacă el ar fi fost semit, întru cât el avea credința în adevăratul Dumnezeu. Sf. ap. Pavel spune despre Melhisedec, că el „nu-și trage neamul din ei” (Ebr. 7, 6), adică din leviți, din coapsele lui Abram.

Mai curând suntem îndreptățiți să credem că Melhisedec aparține neamurilor canaaneice, care au năvălit aici în Palestina peste Fenicienii ce veniseră din Creta după distrugerea regatului lor, care la rândul lor pusese stăpânire pe vechile seminții semitice ale Canaanului. Pe aceste popoare Sf. Scriptură le numește: Edomiți, Keniți, Hevei, Rafei, Zuzim, Samsumim, Enakim. Odată intrați în Palestina, Canaanii au adoptat l. semitică a locului, de aceea găsim la ei numirile: Adonisedec (Ios. 10, 1), Ahiman (Iud. 1, 10), Cariathbaal (Ios. 15, 60) s. a.

¹ Nägelsbach, art. Melchisedek in Real-Eucyklop. IX 301.

Pe aceste seminții canaaneice Sf. Scriptură îi numește de multe ori sub numele de Amorei, care și ei erau descendenții lui Ham prin Canaan. Amoreii sunt de altfel cea mai însemnată seminție canaaneică, de aceea prin ei se înțelege toată populația Palestinei (Gen. 15, 16; Ios. 10, 5; Jud. 1, 33 s.; Amos 2, 10). Această seminție pe timpul lui Abram, locuia în Hasason-Tamar, unde este bătută de Chedorlaomer și în regiunea Hebronului. Cu cei din Hebron Abram trăiește în relații de prietenie, căci cei trei Amorei, Mamre, Eșcol și Aner îi dau ajutor pentru a bate armatele lui Chedorlaomer și a salva pe Lot

Se poate deci ca și Melhisedec să fi fost un rege peste unul din orașele Amoreilor. Teza este susținută de *Teodoret* (Quaest. 64 în Gen.), *Iosif Flaviu* (Bello jud. VII 18), iar în timpul mai nou de *Deyling* (Observ. sacr. II 59) și *Ebrard* (Comm. 3. Hebraerbrief 229).¹ Apoi trebuie să avem în vedere și faptul că centrul seminției Amoreilor era în regiunea vestică a m. Moarte, în m. Iuda (Gen. 14, 7; Num. 13, 30; Dt. 1, 7. 19. 20). Găsim deci pe Amorei răspândiți chiar în regiunea Salemului, fiindcă, ei n'au rămas numai la sud, la Hebron, ci s'au întins și spre nord, ca în toate părțile (Jud. 1, 34-36). Pe vremea lui Iosua la ocuparea Palestinei se amintesc 5 regi amorei, între care și Adonisedec (Ios. 10, 1 ss), al cărui nume seamănă cu al lui Melhisedec; și care este un urmaș al său între regii Ierusalimului (Salemului).

În legătură cu persoana lui Melhisedec se pune întrebarea, de unde a avut acest rege-preot credința într'un singur și adevărat Dumnezeu, pentru faptul că el trăia în mijlocul popoarelor care se închinau lui Baal, Astartei și lui Moloch. Desigur că este greu a căuta și afla împrejurările prin care să se explice apariția acestui fenomen de credință curată, în amalgamul politeist și idolatru al păgânismului. Desigur că la originea credinței lui Melhisedec stă aceeași reminiscență din revelația primordială, care s'a păstrat în unele familii, ca la Abram, omul ce trebuie să-și părăsească țara și rudele pentru a deveni păstrătorul și cultivatorul și pe mai departe al credinței adevărate.

La toate popoarele există credința într-o putere nemărginită, chiar și la cele primitive, de aceea putem zice că la toate s'a păstrat tradiția veche, primă, din care s'au născut toate credințele, fie în direcția lor curată monoteistă, ca cea din Sf. Scriptură, fie în direcție politeistă, pe care o găsim la restul popoarelor afară de cel biblic.² Dacă la popoarele politeiste, ideea unei ființe superioare a fost umbrată de idolatrie, totuși găsim și la ele trăsătura unei ființe superioare tuturor zeităților. Astfel la Canaaneii timpului lui Melhisedec, după o scriere cuneiformă a canaaneului Achijam, descoperită la Tell-el-Taanak, s'ar fi aflat expresia de „bel ilanu“, stăpânul zeilor, deci și la ei aflăm ideea monarhică în politeism, ca la greci, Babilonieni și Fenicienii din Babilon care adorau pe *Ελίων καλούμενος Ήρμιος*.³

Credința cea adevărată o găsim păstrată în multe familii singuratică, pe care ni le amintește Sf. Scriptură. Astfel avem pe Lot, care este nepotul lui Abram, pe care Sf. ap. Petru (II Pt. 2, 8) îl numește „dreptul acesta“. Laban, care devine rudă apropiată a lui Abram, se închina și credea în același Dumnezeu cu Patriarhul (Gen. 24, 30-31). Din epoca

¹ Nägelsbach, art. cit., H. R. E. IX 302.

² I. Popescu-Mălăești, op. cit., p. 45.

³ E. d. König, Theologie des A. T., III-IV Aufl. Stuttgart 1923, p. 40 și Gesch. der Alttest. Religion, III-IV Aufl., Gütersloh 1924, p. 120.

patriarhală avem pe Iob, pe care Sf. Scriptură ni-l prezintă ca pe un model de credință curată, de dreptate și răbdare. Un arameu de origine, din țara unde trăiau urmașii lui Abram, la care apare credința în adevăratul Dumnezeu este Balaam, care în loc să blăsteme, binecuvântă pe Israel (Num. 23, 10. 24; 24, 9). Cuvintele rostite de Balaam ne arată că el cunoștea religia lui Iahve și era convins de superioritatea ei față de religiile păgâne. O reminiscență a credinței adevărate avem și la regele filistean, Abimelek, care dând dovadă că se încrede în Dumnezeul lui Abram îl pune pe acesta să jure (Gen. 21, 22-23), deci și el cunoștea pe Iahve.

În acest caz și la Melhisedec s'au putut păstra reminiscențe din credința cea adevărată, care pe măsură ce oamenii săi au venit în contact cu cei ai lui Abram, să sporească, pentru a găsi bine definită credința sa în El-Eljon la întâlnirea din valea Șave. La el, ca și la Abram s'a adus la expresie cultul adevăratului Dumnezeu, căruia îi serveau în forme simple și naturale. Această credință adevărată a lui Melhisedec nu s'a transmis nici asupra urmașilor, nici asupra poporului său.

Prin credința sa curată Melhisedec rămâne însă o mărturie eclatantă că și în afară de Israel există cunoașterea adevăratului Dumnezeu, și deci această cunoaștere nu se limitează numai la cei înțelepți ai lui Israel, cunoscători ai legii mozaice. Persoana lui Melhisedec este o vie mărturie că nici între popoarele idolatre n'a încetat cultul adevăratului Dumnezeu. Chiar și în mijlocul corupției și imoralităților mari, ideea credinței curate n'a dispărut, ci din când în când a dat câte o schinteie, care avea să aprindă focul cel mare, credința mântuitoare în Domnul nostru Iisus Hristos.

3. Melhisedec — Mesia

Dacă personalitatea lui Melhisedec, după Sf. Scriptură a T. V., ne apare puțin cam enigmatică și misterioasă, fiind lipsită de datele necesare încadrării în complexul istoriei biblice a T. V., acest preot-rege însă prin scurta sa apariție are o însemnătate mare pentru planul economiei divine. Apariția acestui preot-rege, care are credința în Dumnezeu cel adevărat, creator al cerului și pământului, apariție chiar în mijlocul acelei lumi păgâne, coruptă și idolatră, a Canaanului, este plină de însemnătate. Personalitatea lui este o dovadă că din întunericul adânc în care căzuse păgânătatea, se ridică ca o lumină purtătoare de adevăr simbolul unei preoții adevărate și universale. Această preoție, care apare spontan în Melhisedec, este preoția unei ordini mai înalte, preoția care a fost dela început în lume și care se cere din nou restabilită, ca omul căzut sub povara păcatului să se poată elibera și să devină creatura curată, care să se unească din nou cu Dumnezeu într-o comunitate de credință adevărată și dragoste curată.

Această figură biblică, despre care nu știm de unde vine și când dispare de pe firmamentul credinței adevărate, este purtătoarea credinței curate în mijlocul unei lumi păgâne. Melhisedec apare în Sf. Scriptură ca rege, un rege deosebit de toți cei contemporani, într-un câmp care are cu totul alte calități personale și nu are legături de rudenie cu nici unul din regii timpului. Pe lângă calitatea sa de rege, Melhisedec este și preot. În această calitate de preot el săvârșește un cult al Dumnezeului celui adevărat și

deși este lipsit de orice autorizare, fie după descendența sa trupească sau după lege, el binecuvântă pe protopărințele lui Israel, al lui Levi și Aaron, pe patriarhul din care se va naște poporul preoției lui Iahve. Abram care în sine cuprinde și preoția levitică, care va primi mai întâiu după lege zeciuiala, dă aici zeciuială acestui preot-rege. Acest lucru ne face să credem că trebuie să existe o preoție mai superioară decât cea levitică, o preoție de ordin mai înalt, o preoție spirituală mai presus de lege. Aceea preoție în fața căreia se pleacă însuși Aaron cu descendenții săi, preoția pe care cea levitică o cinstește și i se închină și care stă pe o treaptă mai înaltă decât preoția instituită de Moise din porunca lui Iahve. Este o preoție regească, care se ridică peste instituția profetului lui Israel.

Personalitatea lui Melhisedec ne apare ca un soare, care cu razele sale străbate din întunerecul necredinței, să lumineze pe Patriarhul, din care se va naște mai târziu adevărata lumină. Acest soare, care reprezintă splendoarea timpului în care raporturile dintre Dumnezeu și omenire nu erau rupte, timpuri care vor renaște, dispare din lumina istoriei, ca atunci când timpul destinat chemării lui Israel să ia sfârșit, el să reapară din nou, cu o splendoare și mai mare în persoana Mântuitorului Iisus Hristos.¹

Personalitatea lui Melhisedec deci, prin însăși numele său, reședința și funcția sa dublă de preot-rege, ne apare ca o adevărată prefigurare a marelui arhiereu, Iisus Hristos. Caracterul tipic al personalității sale ni-l redă în cuvinte frumoase și culori vii Apostolul neamurilor în ep. către Ebrei cap. 7.

După indicațiile biblice am văzut că Melhisedec este preot-rege al Salemului, sau Sionului. Acest oraș al credinței adevărate este revelat de psalmist ca centru de unde va porni noua religie. David, inspirat de Sf. Duh proroceste despre Mesia: „Toiagul puterii ți-l va trimite Iahve din Sion“ (Ps. 110, 2). Această profeție ne indică locul de unde va porni aceea domnie, simbol al regalității și puterii, care va întemeia o împărăție nouă, împărăția mesianică, ce va porni din Ierusalim (Salem-Sion) și se va întinde până la marginile pământului, adunând în hotarele ei omenirea dornică de adevăr și mântuire. Reședința lui Melhisedec devine centrul și locul unde se va naște noua împărăție. Și cum noul preot-rege va veni din casa davidică, însuși David face din Ierusalim capitala regatului său. Acest centru al împărăției mesianice Iahve l-a indicat și lui Abram în acea colină Moria, unde îi ceruse să jertfească pe Isac.

Preotul-rege al Salemului poartă numele de Melhisedec (Malki-tsedek), care în l. ebraică înseamnă „regele dreptății“,² așa după cum îl găsim tradus de Sf. Ap. Pavel în ep. către Ebrei (7, 2) prin βασιλεὺς δικαιοσύνης. Această interpretare a lui Malki-tsedek o aflăm și în literatura patristică. Astfel Eusebiu de Cezarea (Demonstr. evang. V 3) spune că în limba noastră numele înseamnă rege al dreptății, iar Sf. I. Hrisostom³ mărturisește „căci după limba ebraică Malki înseamnă rege, iar Tsedek dreptate“.⁴

¹ Fr. Delitzsch, op. cit., p. 272.

² Iosif Flaviu (Antiq. I 10, 2; Bell. jud. 6, 10) a tradus pe Malki-tsedek prin βασιλεὺς δίκαιος—rege drept. I. Fürst (Handwört. I 744) traduce prin „Zedek ist König“.

³ Homilia 53 în Gen., t. 53 M.P.G. col 328.

⁴ La Ios. 10, 1 se amintește de Adonisedec regele Ierusalimului, al cărui nume înseamnă „domnul dreptății“, ceea ce înseamnă că în Ierusalim s'a guvernat după dreptate.

Acest rege al dreptății stăpânea cetatea Salemului, nume care este tradus prin „pace”. Sf. ap. Pavel (Ebr. 7, 2) spune: „βασιλεὺς Σαλήμ, ὁ ὅτιν βασιλεὺς εἰρήνης”. Deci Melhisedec are o calitate dublă prin numele și reședința sa. El este rege al dreptății și rege al păcii, calități relevate și de patristică prin *Eusebiu de Cezarea*, Sf. I. *Hrisostom* s. a.

Melhisedec primește numele de rege al dreptății avându-se desigur în vedere purtarea sa față de locuitorii cetății. El poate, ca puțini regi antici, s'a purtat cu dreptate, a guvernat poporul său după legea imutabilă a dreptății și în acest caz însuși el a trebuit să fie un om drept. Desigur că și cetatea lui, în care domnea dreptatea a putut pe drept cuvânt să primească numele de cetatea păcii. O cetate care n'are dușmani externi și nici interni. O cetate despre care nu se amintește că ar fi purtat vreun războiu cu vecinii săi.

Melhisedec fiind rege al dreptății și al păcii, a prefigurat în această dublă calitate pe Acela care a întrunit din nou în persoana sa aceste caractere. Despre Melhisedec se spune că a fost rege-împărat, așa după cum și Mântuitorul Iisus Hristos este numit împărat de autorii sf. ai T. N. (Ioan 18, 37; Mt. 28, 18). Ca rege al dreptății Mântuitorul a fost văzut de profetul Ieremia (23, 50), iar ca rege al păcii de profetul Isala (9, 5), care ne prezintă pe Mesia ca: „înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, *Domn al păcii*, părinte al veacului ce va să vină”. Ca rege al dreptății și al păcii Iisus Hristos, a adus dreptatea în lume, a împăcat pe cele din ceriu cu cele de pe pământ, și a întemeiat aceea împărăție, în care dreptatea și pacea sunt împreună, împărăție evocată atât de frumos de psalmist în cuvintele: „mila și adevărul se vor întâmpina, dreptatea și pacea se vor săruta” (Ps. 85, 11). Dreptatea și pacea sunt semnele împărăției mesianice. În împărăția lui Hristos dreptatea va înflori, iar pacea va daînuși odată cu lumea (Ps. 71, 3, 7), căci, El nu este numai drept, ci și mijlocitor al dreptății pentru cei ce cred în El (I Cor. 1, 30; Dn. 9, 24).

Pe lângă faptul că este rege al Salemului Sf. Scriptură ne spune că Melhisedec este și preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt. Melhisedec a întrunit în persoana lui două funcțiuni, de rege și preot. Figura lui în acest caz se ridică peste V. T. și deasupra celorlalte religii vechi, căci prin dubla sa funcțiune este tipul preotului veșnic, marele Arhiereu din N. T. El a purtat pe capul său coroana dublă de rege și preot și a îmbrăcat atât haina și diadema regească cât și haina preoțească. Ca rege, este reprezentantul lui Dumnezeu în fața căruia toți trebuie să se plece, iar ca preot este mijlocitor al harului pînă care se revărsă peste omenirea păcătoasă, având puterea dată de Dumnezeu peste sufletele oamenilor. În persoana sa Melhisedec a fost singurul care a întrunit cele mai înalte demnități ce le poate ajunge un om; și astfel prin această calitate dublă a sa a prefigurat pe Mântuitorul Iisus Hristos. Pe lângă chemarea sa profetică Mântuitorul a avut și chemarea de preot și pe cea de rege-împărat.

În calitatea sa de preot, Melhisedec a jertfit lui Dumnezeu pâine și vin. Prin acest material al jertfei Melhisedec a închinat lui Dumnezeu ceea ce constituie pentru om hrana zilnică, pâinea, iar vinul, în general în V. T. fiind numit sângele strugurilor, este simbolul sîngelui din trupul omnesc. Jertfa lui se deosebește de jertfele mozaice, întru cât Melhisedec nu

stă pe fundamentul legământului de pe Sinai, ci pe cel al legământului cu Noe. Această jertfă nu este adusă numai pentru un popor, ci are caracter de universalitate, este simbolul jertfei adusă de omenirea întreagă.

Dacă în legătură cu preoția lui Melhisedec se spune mai întâiu că a adus jertfă, trebuie să vedem în acest lucru centrul gravitațional al întregii activități a lui Iisus Hristos. Misiunea pământească a Mântuitorului s'a concentrat în jertfa sa de pe Golgota, căci venise cu scopul de a se jertfi pe sine pentru păcatele lumii. După cum Melhisedec a adus jertfă pâine și vin, Mântuitorul a instituit Sf. Euharestie, trupul și sângele Său, sub forma pâinii și a vinului, ca această jertfă să fie repetată zilnic în cadrul Sf. Liturghii, preoția lui devenind universală și netrecătoare, împlinindu-se astfel cuvintele psalmistului: „Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melhisedec” (Ps. 110, 4).

Caracterul tipic al jertfei lui Melhisedec a fost relevat dela început de literatura patristică. Astfel *Ciprian* (Ep. 63, 3-Ad Coeciliu) ne spune: „Căci cine este mai mult un preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt decât Domnul nostru Iisus Hristos, care a adus jertfă lui Dumnezeu-Tatăl, și aduse aceeași, ceea ce aduse și Melhisedec, adică pâine și vin, trupul și sângele său”. *Sf. Ieronim* (Ep. 46, 2-Ad Marcellam) spune că Melhisedec este tip al lui Hristos, deoarece „a jertfit pâine și vin și a sfințit secretele jertfei în trupul și sângele lui Hristos”. *Eusebiu de Cezarea* (Demonst. evang. V. 3) arată că Iisus Hristos a adus jertfă după însuși ritul lui Melhisedec, iar *Sf. I. Hrisostom* (Homilia 53 în Gen.) ne arată că Sf. Scriptură trebuie admirată, deoarece dela început a prefigurat sacrificiul euharistic.

Intru cât Melhisedec după ce a jertfit și a mulțumit lui Dumnezeu pentru biruința lui Abram, a oferit Patriarhului și omenilor săi un ospăț, această cină ne duce la cina sacrificială a Mântuitorului, care oferă credincioșilor Săi spre mâncare trupul și sângele Său, pentru a-i întări pe calea spinoasă a mântuirii în lupta lor contra păcatului. (Lc. 22, 19; Ps. 21, 27, 30).

În calitate sa de preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt, Melhisedec a binecuvântat pe Abram, iar Patriarhul, recunoscându-i preoția i-a dat zeciuială din prada de război. Prin aceste două acțiuni, după cum ne arată Sf. ap. Pavel (Ebr. 7, 4 ss.) Melhisedec s'a arătat a fi superior lui Abram, mai ales că acesta dă zeciuială și în calitate sa de protopărinte al poporului evreu, deci atunci când prezintă zeciuiala lui Melhisedec, actul înseamnă că și Leviții descendenți din el în mod simbolic au făcut același lucru. Astfel Melhisedec a primit zeciuială și din partea preoției levitice, care atunci se afla în coapsele lui Abram și deci este superior preoției mozaice, descendentă din patriarh. Superioritatea preoției lui Melhisedec față de preoția levitică este relevată atât de frumos de Sf. ap. Pavel (Ebr. 7, 4 ss.). Comparația se face între Melhisedec și Abram arătându-ne că chiar patriarhul a dat zeciuială preotului-rege. După legea mozaică Leviții aveau dreptul de a lua zeciuială dela popor (Num. 18, 20-32) și prin acest lucru ei se evidențiau a fi superiori celor pe care îi zecuiiau. Deși Leviții sunt superiori poporului de rând, Melhisedec însă le este și lor superior. El nu este din neamul lor, nu este descendent al seminției lui Levi și totuși ia zeciuială dela cel care va fi părintele poporului ales, dela persoana în care s'au concretizat toate făgăduințele divine despre mântuire. Pe acest bărbat din care se va naște poporul cu

misiunea de a ține trează în omenire ideea credinței în adevăratul Dumnezeu, Melhisedec îl binecuvântă. Și după cum ne spune Sf. ap. Pavel: „Fără de nici o împotrivire, cel mai mic la binecuvântare dela cel mai mare” (Ebr. 7, 7), Melhisedec apare superior lui Abram și preoției levitice, căci binecuvântă pe cei care au misiunea mai întâiu de a binecuvânta. Abram primește binecuvântarea, căci este inferior lui Melhisedec, care întrunea în persoana sa cele două calități de preot și rege. Abram încă nu are pe nici una din ele, dar descendenții săi le vor câștiga, una prin Aaron și alta prin David. Aceste două chemări rămân însă deosebite în Israel, nu sunt unite ca în persoana lui Melhisedec, care este superior tuturor, căci până la Mântuitorul Iisus Hristos, nimeni nu va mai întruni în persoana sa calitatea dublă de preot și rege. Superioritatea lui Melhisedec, față de Abram reiese și din faptul că, acei Leviți, descendenții lui Abram, primeau zeciuială în calitatea lor de fii ai lui Levi, din care trebuiau să-și dovedească descendența și succesiunea, deci erau muritori, pe când persoana lui Melhisedec este ca una ce dănuște în veac, deoarece Sf. Scriptură nu ne amintește nimic, nici despre începutul și nici despre sfârșitul vieții lui.

Preoția lui Melhisedec apare deci ca superioară celei a lui Aaron, de aceea despre Mântuitorul Iisus Hristos nu se spune că este preot în veac după rânduiala lui Aaron, ci după rânduiala lui Melhisedec. Ca superior al preoției levitice, Melhisedec în calitatea sa de preot a prefigurat aceea preoție ideală, a unei rândueli spirituale, nu trupești ca cea levitică, preoție care avea să nu înceteze niciodată. Este preoția istaurată de Mântuitorul Iisus Hristos, preoție care este neîntreruptă, perpetuă și veșnică. O preoție de cel mai înalt grad, de ordin spiritual, o preoție universală, preoție a duhului nu a legii; de aceea preoția lui Hristos fiind „după rânduiala lui Melhisedec” (Ps. 110, 4; Ebr. 7, 17; 8, 6) trebuia să înlocuiască pe cea levitică și odată cu ea și legea prin care exista. Schimbarea nu se putea face decât printr-o persoană streină de seminția levitică și superioară ei. Mântuitorul a întrunit aceste cerințe, căci El este descendent din seminția lui Iuda și este superior Leviților, după cum Melhisedec a fost superior lui Abram.

Caracterul tipic al personalității lui Melhisedec nu reiese numai din ceea ce ne dă Sf. Scriptură a V. T. despre el, ci și din ceea ce ea trece sub tăcere, așa după cum relevă Sf. ap. Pavel (Ebr. 7, 3). Dovedind superioritatea preoției după rânduiala lui Melhisedec, Sf. ap. Pavel arată că atâta timp cât Leviților li se cere o descendență trupească, Melhisedec n'a avut nevoie de acest lucru, el fiind: „ἀπατωρ, ἀμήτωρ ἀγενεαλόγητος” fără tată, fără mamă, fără genealogie” (Ebr. 7, 3). Originea lui este plină de mister. Ca preot el stă aici fără nici o legătură externă, genealogia lui nu se cunoaște, nu în sensul că nu ar fi avut în realitate ascendenți, ci în sensul că Sf. Scriptură nu-i amintește.¹

¹ Despre o persoană în sens propriu se poate spune că este ἀπατωρ-ἀμήτωρ numai atunci dacă n'are părinți sau aceștia sunt de condiții inferioare. Astfel Filo (I 365, 46; 481, 42) spune despre Sara că este „fără mamă”, deoarece Sf. Scriptură nu ne-o indică. Scriitorii latini întrebunțează mai des aceste expresii. T. Liviu (4, 3) spune: „Servium Tullium, captiva Corniculana natum, patre nulo, matre serva”, iar Horațiu (Serm. I 6, 10) are cuvintele: „Multos saepe viros, nullis maioribus ortos”. Rabinii numeau pe păgânii, care nu erau din neamul lor: „păgânul n'are tată”. — I. Olariu, op. cit., p. 385, n. 1.

În personalitatea sa a cărei genealogie Sf. Scriptură n'o cunoaște, Melhisedec este tipul Mesiei. În Sfânta Scriptură nu sunt amintiți nici ascendenții sau descendenții săi, ceea ce indică durata veșnică a preoției lui, prototipul lui Hristos, veșnicul arhiereu. După cum Melhisedec e lipsit de tată, mamă și genealogie, la fel este și Mântuitorul. După natura sa omenească El este ἀνθρώπου, căci Iosif n'a fost tatăl său ci numai soțul Mariei; iar după natura sa divină el este ἀμώτου, căci Maria este numai mama Lui cu privire la nașterea temporală, la încarnățiune. Lipsit de genealogie este Mântuitorul ca arhiereu, căci nu descinde din Levi, ci din seminția lui Iuda, care n'a avut niciodată preoția în V. T.

Sf. ap. Pavel ne mai spune că Melhisedec n'a avut „nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții”, (Ebr. 7, 3), nu în sensul că el nu s'a născut și n'a murit, numai că nașterea și moartea lui nu sunt amintite de Sf. Scriptură. În neprecizarea timpului vieții lui Melhisedec vedem indicat caracterul preoției veșnice. Neavând început al zilelor și sfârșit al vieții, Melhisedec poate fi numit preot în veac. Nici Mântuitorul n'are început al zilelor și sfârșit al vieții, fiind Dumnezeu veșnic, însuși începutul și sfârșitul, alfa și omega.

Ca o închiere a celor indicate, Sf. ap. Pavel spune că Melhisedec „fiind făcut asemenea Fiului lui Dumnezeu, el rămâne preot în veac”, (Ebr. 7, 3). Aceste cuvinte nu arată că Melhisedec ar fi fost făcut asemenea lui Iisus Hristos, căci textul are ἀπομοιωμένος și nu ὁμοιος, Melhisedec nu este egal cu Fiul lui Dumnezeu, ci a fost făcut asemenea lui, într-un cânt Sf. Scriptură l-a înfățișat așa (cf. Ebr. 1, 5; Rom. 9, 13), el fiind superior preoției levitice a prefigurat în persoana sa preoția lui Hristos. Melhisedec este tipul lui Hristos și cum în persoana lui Hristos s'a absorbit desăvârșindu-se tot ce s'a aflat în persoana V. T., între Melhisedec și Hristos se naște o comunitate de bunuri spirituale. Sf. I. Hrisostom punându-și întrebarea în ce constă asemănarea, ne dă următorul răspuns: „În aceea că nu cunoaștem începutul, nici sfârșitul dela nici unul, dela aceasta fiindcă nu s'a scris, dela acela, pentru că nu sunt”.¹

După jertfa pe care o aduce, persoana lui Melhisedec dispăre din lumina istoriei, nu se mai amintește nimic despre el. La fel și Mântuitorul Iisus Hristos după ce s'a adus pe sine ca jertfă pentru mântuirea oamenilor, își încetează activitatea sa pământească, se înalță la ceruri unde șade deadreapta Tatălui și rămâne aici arhiereu în veac, mijlocind pentru noi la Tatăl.

Din cele înșirate se vede cum aceea personalitate, care părea misterioasă celor din V. T., se lămurește tot mai mult, trecând și desăvârșindu-se în persoana Aceluia, care va fi preot-rege și prin care se vor pregăti cele două mijloace harice, jertfa și binecuvântarea, pentru administrarea cărora a fost orânduită preoția cea nouă.

4. Diferite păreri despre persoana lui Melhisedec.

Apariția spontană a lui Melhisedec în lumina istoriei biblice, precum și caracterul tipic al personalității sale, așa cum ne este redat de Sf. ap. Pavel (Ebr. 7), au fost punctele de plecare în crearea unor păreri și ipoteze, pe cât de false, pe atât de bizare și fantastice asupra persoanei

¹ Comentariile sau explicarea Epistolei către Ebrei, trad. de Ep. Theodosie Athanasiu, București 1923, p. 178.

acestui preot-rege al Salemului. Personalitatea lui Melhisedec a devenit centrul de discuție la Judeii, care nu voiau să recunoască pe Mesia în Iisus Hristos și de aceea pe Melhisedec îl căutau în vreo personalitate a T. V., a cărui origine să fie binecunoscută și precizată de Sf. Scriptură.

Personalitatea lui Melhisedec a fost considerată drept Sem, străbunul Judeilor, drept Ham sau Enoh, a cărui moarte nu se amintește în Sf. Scriptură. Pe baza faptului că Melhisedec apare singur în istorie, fără genealogie, mulți au căutat să vadă în el o persoană supranaturală, un inger, sau chiar să-l divinizeze considerându-l o încarnare premergătoare a lui Hristos, chiar o persoană superioară Mântuitorului, o forță divină, sau o personificare a Sf. Duh.

Judeii de mai târziu au căutat o personalitate a anticității, o personalitate din istoria veche a lui Israel, nu bărbat cunoscut prin care să se facă asemănarea cu Melhisedec, care dispare repede din istoria biblică. Pentru a explica ei superioritatea lui Melhisedec față de Abram, și-au imaginat părerea că regele-preot nu este altă persoană decât Sem fiul lui Noe. Această identificare s'a făcut de către Judei, pe baza cuvintelor din Gen. 11, 10 ss. și a calulelor lor după care Sem, fiul cel mai iubit al lui Noe, a trăit chiar 35 ani după moartea lui Abram. Identificarea lui Melhisedec cu Sem o găsim la *Rabinul Jarchi* (Gen. 14, 18), precum și la alți Rabini. *Sf. Ieronim*¹ spune chiar că această identificare era comună tuturor Judeilor. În Targumul ierusalimitean, găsim de altfel exprimată identificarea aceasta în cuvintele: „Melhisedec, rege al Ierusalimului, acesta este Sem (fiul lui Noe, adaugă Targ. Pseudo-Ionatan) — hu Șem bar Noach — care era mare preot al Celui preainalt”.² După mărturisirea lui *Epifaniu*³, identificarea lui Melhisedec cu Sem o aveau și Samaritenii, care împrumutaseră dela Ebrei, Pentateuhul lui Moisi. În timpul mai nou teza Judeilor a fost reluată de *Luther, Melancton, Gerhard* s. a., văzând și ei în regele Salemului pe Sem, deși ceea ce se spune la Ebr. 7 nu se poate aplica și la personalitatea fiului lui Noe.

În primele secole ale Creștinismului exista chiar o sectă eretică, membrii căreia purtau numele de Melhisedecieni. Intemeietorul acestei erezii ar fi *Teodot Bancherul* (*θεοδότος ὁ βαρχετης*), antitrinitar dinamic sau ebionitic, care la începutul sec. III învăța că peste omul Iisus s'a coborât din cer o forță divină, Hristos. Față de această forță divină susținea el că există una mai superioară care s'a întrupat în Melhisedec, deci regele Salemului este superior Mântuitorului Iisus Hristos. Raportul de subordonare al Mântuitorului față de Melhisedec era dedus de Teodot din cuvintele Ps. 110, 4 preot (cuv. în veac, sunt omise) după rânduiala lui Melhisedec. Plecând dela aceste cuvinte biblice, ereticul a afirmat că Melhisedec a fost o *δυνάμις ὑπερίστη*, mai presus decât Hristos, căci primul este prototipul al doilea numai o simplă imagine pământească. Ceea ce Mântuitorul face pentru oameni, mijlocind pentru ei la Dumnezeu, același lucru îl face și Melhisedec, însă pentru îngeri. Originea lui Melhisedec este trecută sub tăcere pentru că desigur era cerească, pe când a Mântuitorului este descoperită

¹ Ep. 73, ad Evang. 5, M. P. L., t. 22, col. 679.

² H. Lesêtre, art. Melchisédech in D. d. B. IV 941.

³ Haer. V 6, M. P. G., t. 41, col. 981.

(nașterea din Fec. Maria) spre a se indica inferioritatea lui și prin acest lucru.¹

Despre *Teodot Bancherul*, discipolul lui Teodot Dubălarul, prima amintire o face *Ipolit* (Philosoph. VII 36) care menționează că acest eretic, care a stat un timp la Roma, afirma că Melhisedec e superior lui Hristos, fiindcă intervine la Dumnezeu pentru îngeri și pentru cei virtuoși, pe când Hristos numai pentru oameni.²

În timpul mai nou *Windisch* afirmând că la Ebr. 7 în redarea figurii lui Melhisedec sunt contradicții, a susținut, ca și vechii eretici, că după Ebr. 7, 3, Melhisedec se pare a fi o apariție a unei ființe divine, ca un alter-ego al lui Hristos. După Ebr. 7, 3 Iisus este mai curând o copie, o imagine, iar Melhisedec este modelul.³ Eroarea lui *Windisch*, ca și a lui *Teodot*, stă în faptul că printr-o exegeză greșită a Sf. Scripturi, au ajuns la suprapunerea persoanei lui Melhisedec, prezentată fără genealogie, nu pentru a i se da una de ordin divin; și nici de a fi superior lui Hristos ci lui Aaron și Levitilor, cum compară Sf. ap. Pavel. Cuvintele Psalmistului (Ps. 110, 4) reproduse de Sf. ap. Pavel nu lasă deloc să se tragă concluzii false.

În vechime persoana lui Melhisedec a fost considerată drept un înger încarnat, de către Iudaismul talmudic, un înger național, Mihail. După vederile Rabinilor Mihail îndeplinea serviciul Arhiereului în sanctuarul ceresc. Această activitate arhierească a lui Mihail (-Melhisedec) a fost împrumutată și lui Hristos, Arhiereul pământesc, copia-imagine a Arhiereului ceresc.⁴

Drept o persoană divină, Melhisedec, a fost considerat de *Filò*, la care el era o apariție a lui *ὁρθὸς λόγος*, adică o virtute personificată, care ca rege al păcii a practicat și preoția.⁵ Drept o persoană divină, o încarnare a Logosului, Melhisedec a fost considerat chiar și de unii creștini, care afirmau că el a fost Fiul lui Dumnezeu ce s'a arătat în chip omenesc mai întâiu în regele Salemului și mai târziu în Iisus Hristos; ceeace ar fi nimic cu totul caracterul său de prototip dezvoltat de Sf. ap. Pavel în Ebr. 7.

În sec. V avem erezia lui *Hieracas*, care susținea și el că Melhisedec este o ensarcoză a unei persoane divine. *Hieracas*, un învățat egiptean, pune bazele unei secte hiperascetice, considerând că celibatul și abținerea de carne și vin sunt necesare pentru mântuire. Despre Melhisedec susținea că este o întrupare a Sf. Duh. Teza lui era susținută pe baza cuvintelor din Ebr. 7, 3, afirmând că îndată ce Melhisedec este făcut asemenea cu Hristos, nu mai poate fi confundat cu el, și cum acest Melhisedec este o persoană divină, nu poate fi altul decât Sf. Duh, care i s'a arătat lui Abram.⁶

1 Doctrina Melhisedecienilor este redată de Epifaniu (Haer. V 6, M. P. G., t. 41, col. 981-83) și de Tertulian (De praescr. haeret. 53, M. P. L., t. II col. 75).

2 G. Bardy, art. Melchisédecien, în Dict. de Théol. Catholique, par Vacant-Mangenot-Amann, Paris 1928, tom. X, col. 514 s.

3 Jul. Graf. Der Hebräerbrief, Freiburg im B. 1918, p. 141.

4 Idem, p. 142.

5 Ibidem.

6 G. Bardy, art. cit., D. d. B. X 515; E. Popovici, Ist. bis. universală, ed. II, București 1925, vol. I p. 340.

După mărturia lui *Ieronim*,¹ Melhisedec a fost identificat cu un înger de către *Origen*, eroare pe care mai întârziu a împrumutat-o și *Didim*.

Speculațiuni cu privire la personalitatea lui Melhisedec avem pe la anul 375 p. C; când o seamă de exegeți apuseni susțineau că Melhisedec este Sf. Duh și căutau să dovedească acest lucru pe baza Sf. Scripturi. În aceea epocă și în cursul sec. V aceiași teză o găsim și la unii creștini din Egipt, care-și exprimau diferite păreri despre Melhisedec, însă majoritatea îl identificau, sau îl considerau o încarnare a Sf. Duh; iar alții în număr mai mic vedeau în el o încarnare a Fiului lui Dumnezeu. Pe la anul 420 p. C. *Marcu Eremitul* (De Melchisedech, M. P. G., t. 65, col. 1117-1140) face mențiune despre existența în Galatia, mai ales în jurul Ancirei, a unei secte „care identifica pe Melhisedec cu Fiul lui Dumnezeu, sectă pe care o combate.”²

După mărturia primită dela *Timoteiu de Constantinopol* în opera sa De recept. haeret. (M. P. G. t. 86 a col. 33) exista în Frigia o sectă care reclama pe Melhisedec ca pe o persoană divină pentru ei, despre care ne spune: „Există melhisedecieni, aceia care acum se numesc Atingani. Ei preamăresc pe Melhisedec, dela care și-au luat numele. Locuiesc în Frigia, și nu sunt nici Ebrei nici păgâni, căci se pare că respectă sabatul, dar nu circumcid trupul lor”. Doctrina lor ne este dată și de anonima „De Melhisedecianis et Theodotianis et Athinganis”, opera unui erudit care cunoștea ereziologia veche, după care acești eretici pretind că Melhisedec este o forță superioară, unii dintre ei identificându-l chiar cu Dumnezeu-Tatăl.”³

Persoana lui Melhisedec, la cei care-l considerau drept o ființă omenească, a fost identificată succesiv cu Enoh, Ham, Canaan, Mesraim, Iob s. a. Astfel *Hulsius* (prof. în Duisburg) arată că în Melhisedec a reapărut Enoh, iar *Pierre Jurieu* (Hist. crit. des dogmes et des cultes, 1704, II c. 10) menționează că Melhisedec este identic cu Ham, fiul lui Noe, ca apoi *Owen* (Comm. ad Hebr. 7, p. 93) să-i facă genealogia până la lafet.⁴

Plecând dela numele său ebraic, compus cu Tsedec, *Nork* (Bibl. Mythol. I 154) a afirmat că Melhisedec este identic cu Kronos-Saturn, o zeitate pe care Fenicienii o numesc Sydik (-Tsadik).⁵

Astăzi asiologii se străduiesc să găsească unele puncte de asemănare între Melhisedec și regele Salemului Ebed-tob sau Abdi-Kiba, menționat în tăblițele dela Tell-el-Amarna, însă trăsăturile care par a fi comune celor doi, sunt așa de vagi, încât pe baza lor nu se poate trage nici o concluzie pozitivă și precisă.⁶

Față de aceste păreri eronate, asupra persoanei lui Melhisedec, încă dela început Sf. Părinți ai Bisericii au ridicat arma cuvântului în contra ereticilor. Astfel avem pe *Ciril Alexandrinul*⁷ *Teodoret de Cir*,⁸ *Epifaniu*⁹ s. a. Ca o mărturie clară despre activitatea Sf. Părinți și lupta dusă de ei,

1 Ep. 72, 2, M. P. L., t. 22, col. 677.

2 G. Bardy, art. cit., D. d. B. X 515.

3 Idem, X 516.

4 E. Nägelsbach, art. cit., H. R. E. IX 301.

5 B. G. Winer, Bibl. Realwört. II 79.

6 H. Lesêtre, art. cit., D. d. B. IV 941.

7 Glafira in Gen. II 7, M. P. G. t. 49, col. 67.

8 Quaest. in Gen. 64, M. P. G., t. 80, col. 181.

9 Haeres. 97, 7; M. P. G., t. 42, col. 181.

pentru a combate ereziile și a evidenția adevărul biblic, ne stau cuvintele Sf. Ieronim. „Eu am consultat — scrie Sf. Ieronim — pe Ipolit, Irineu, Eusebiu de Cezarea și de Emesa, Apolinariu, deasemenea și pe Eustațiu al nostru, și am constatat că toți prin argumente și pe căi diferite au atins același punct, de a se ști că Melhisedec a fost un canaanean, rege al orașului Ierusalim, care atunci era numit Salem”.¹ După această mărturie, care indică strădaniile unite și încununate de succes ale Sf. Părinți în calea adevărului, Melhisedec, preotul-rege al Salemului, fără nici o îndoială rămâne o personalitate istorică, ca și regii Pentapolei sau regii elamito-caldei, sau ca Abram și regii Amorei; însă dela care nu-i cunoaștem nici originea și nici durata vieții.

5. Critica negativă despre Melhisedec.

Pe motivul că Gen. 14 este singurul capitol din Pentateuhul lui Moisi, atât de vehement atacat de raționaliștii protestanți, cu un caracter istoric universal-profan, nu numai religios, atacurile critice s’au îndreptat și în contra celor scrise de Moisi în acest capitol spre a distruge istoricitatea persoanelor și a evenimentelor ce le conține.

După cum raționaliștii au afirmat că în Pentateuh sunt o mulțime de iscodiri fantastice ale compilatorilor, la fel au procedat și cu Gen. 14. Critici ca *Bohlen*, *Hitzig*, *Grotefend* și *Jeremias* au afirmat și susținut teza că totul în Gen. 14 este numai o serie de fabule și mituri.

Grotefend (*Zurlätesten Sagenpoesie des Orients II, Der erste Krieg auf Erden eine Dichtung aus spätere Zeit, in Zeitschr. für deut. morgenl. Gesellsch. VIII 1854, 800-801*) a căutat să explice istoria din Gen. 14 drept un mit astral, după care toate persoanele și indicațiile numerice nu sunt altceva decât simboluri astrale. El consideră pe cei 4 regi elamito-caldei, care vin în contra Canaanului, nu ca persoane istorice, ci ca personificări ale celor 4 anotimpuri, Chedorlaomer-toamna, Amrafel-primăvara, Arioch-vara și Tidal-iarna. La fel sunt considerați și cei 5 regi din valea Siddim, drept personificări ale celor 5 zile complimentare necesare calendarului babilonean și persan pentru a se ajunge la anul de 365 zile, deoarece la aceste popoare calendarul avea 12 luni de câte 30 zile.²

Hitzig se declară gata a explica totul ca o copie a unui mit sau legendă babiloneană. El spune că cifra 14 (în al 14 an-Gen. 14, 5) convine cel mai bine de a se vedea în expediția elamito-caldeică o copie a expediției lui Senacherib, care tot în al 14 an pornește contra regelui Hiskia. Întru cât totul este o copie după un model babilonean, cei 4 regi nu sunt persoane istorice, numele lor sunt explicate simbolic de *Hitzig*. Ele înseamnă: criminal, ticălos, dinte de șarpe și otravă de scorpiion.³

Cel care a atacat mai vehement cele istorisite în Gen. 14 a fost A. *Jeremias* în opera sa *Das Alte Testament im Lichte des alten Orients*, IV Aufl., Leipzig 1930. Plecând dela teza generală A. *Jeremias* susține despre istoria din Gen. 14 că este un simplu fapt istoric prezentat într-un cadru mitic grandios. Lupta pe care o duc cei 4 regi asiatici cu cei din

¹ Sf. Ieronim, Epist. 72, 2, M. P. L., t. 22, col. 677.

² F. Vigouroux, *La Bible et les découps. mod.*, V éd., Paris 1889, I 471

³ I. Nikel, op. cit., p 23; Fr. Delitzsch, op. cit., p. 264.

valea Siddim nu este decât o luptă a celor 4 forțe pământești în contra armatei infernului reprezentată prin regii Pentapolei. Totul este mitic și legendar. Numărul sclavilor lui Abram, 318 este legendar, după cum tradiția judaică l-a explicat ca simbol al lui Eliezer. Lupta din valea Siddim este mitologică, deoarece expresia sedim, (cum o consideră ei) înseamnă valea spiritelor. În această vale se dă lupta între cei 4 regi, simbol al celor 4 puncte cardinale, reprezentând puterea lumească și cei 5 regi simbolul celor 5 zile, ca la *Grotefend*, reprezentând forța subpământeană. Numele regilor Pentapolei sunt explicate în sens mitologic, cu excepția celui al regelui Sodomei, despre care *Jeremias* afirmă că este istoric. Astfel numele Bera îl derivă dela ra-rău. Birșa dela resa-viciu. Tot mitologice sunt și numele celor 3 regi Amorei, Mamre, dela moreh-învățător, Eșcol-strugure iar Aner-sărac. Cum Abram își împarte ostașii la Dan noaptea în mai multe părți, *Jeremias* vede aici un exemplu al stilului mitologic în luptele eroilor. Persoana lui Melhisedec este prezentată de *Jeremias* ca un omagiator al lui Abram, care are sediul în Schem (cf. Gen. 33, 18) și prezintă lui Abram pâine și vin împreună cu binecuvântarea. Numele lui Melhisedec înseamnă „Regele (Dumnezeu) meu este Sedek“, întru cât sedek este un epitet al divinității lui Melhisedec. Întru cât Melhisedec și Abram adoră același Dumnezeu, înseamnă că este o înrudire între israeliții vechi și Canaaneii monoteistici, iar binecuvântarea lui Melhisedec seamănă cu cea israelită de mai târziu, deoarece avem și în Babilonia formule de binecuvântare care seamănă cu cele aaronite. Caracterul mesianic dat lui Melhisedec de Sf. ap. Pavel în Ebr. 7, este o creație pentru a se arăta nașterea misterioasă, nemijlocită și divină a Mântuitorului. Ceeace se spune la Ebr. 7, 3 corespunde întru totul cu epitele atribuite divinității babiloniene. Prin binecuvântarea sa (cf. Ps. 110, 4) Melhisedec a trecut preoția asupra lui Abram, după cum după Gen. 23, 6 a primit și regatul.¹

Alți critici, deși n'au explicat pe cale mitologico-babiloneană, cele istorisite în Gen. 14, totuși au susținut teza că istorisirea lui Moisi nu are un caracter istoric, este o creație liberă a autorului, iar persoana lui Melhisedec ca ceva bun pentru scopul autorului. În acest sens amintim pe *Nöldeke* (*Untersuchungen* 1869), *Ed Meyer* (*Gesch.* 136), *Jul. Wellhausen* (*Composition des Hexateuch* I 415 și *Gesch. Israels* 1878, p. 362), *Keunen*, *Stade*, *Meinhold* (*1 Mose 14 Eine historisch-kritische Untersuchung*, Giessen 1911) s. a.²

Unii cercetători, deși recunosc în general caracterul istoric din Gen. 14, susțin că totuși la o analiză mai precisă, sunt evenimente și împrejurări care nu se pot explica pe cale naturală. *Holzinger* (*Genesis* 146) afirmă că dominația elamită peste Canaan, n'a putut fi între anii 2300-2000 a. C., deoarece Amrafel (Hammurapi) a domnit între anii 1700-1500 a. C. Consideră imposibil ca Abram cu 318 sclavi să poată bate 4 regi versași în arta războiului, iar despre Melhisedec spune că are un titlu (rege și preot al Celui preainalt) care nu este cunoscut decât în timpul Macabeilor. *Duhm*, pe baza celor susținute de *Holzinger* cu privire la timpul

¹ A. *Jeremias*, op. cit., p. 317 ss.

² I. *Nikel*, op. cit., p. 23; Fr. *Delitzsch*, op. cit., p. 262.

compunerii, afirmă că Gen. 14, 18-21 s'a editat pe timpul Macabeilor în jurul anului 141 a. C.¹

Față de extrema raționalistă, care căuta să distrugă caracterul istoric al lui Gen. 14, s'au ridicat chiar din sânul protestantismului teologi, care au recunoscut că cele scrise în acest capitol sunt evenimente istorice reale. *Gunkel* (Kommentar zu Gen. 14) recunoaște că Gen. 14 conține mărturii istorice foarte vechi în ce privește cadrul istoric general, iar pe *Melchisedec* înclină a-l considera personalitate istorică, socotind Ierusalimul (Salemul) o capitală a unei confederații canaaneice. *Hugo Winkler* (Abraham als Babylonier, Joseph als Ägypter. Der weltgesch. Hintergrund der biblischen Vätergeschichte, Leipzig 1903), consideră Gen. 14 ca o operă scrisă pe baza izvoarelor vechi, nu însă în exilul babilonian și pe bază de izvoare babiloniene. *Ötli* (Gesch. des Volkes Israel bis auf Alexander den Grossen, Stuttgart 1905, p. 51 anm.) crede că Gen. 14 este „o piesă justificativă de mare valoare pentru obiectivitatea unei tradiții curat istorice din timpul patriarhilor“. Fondul istoric al evenimentelor din Gen. 14 a fost apărut și justificat și de *Fr. Hommel* (Die altisraelitische Überlieferung in inschriftliche Beleuchtung, München 1879, p. 147-202), *Erdmanns* (Alttest. Stud. I Die Komposition der Genesis, Giessen 1908, p. 92) s. a.²

Caracterul istoric al evenimentelor din Gen. 14 se poate susține chiar direct prin motive interne. În Gen 14 sunt amintite numiri de locuri și popoare pe care autorul trebuie să le explice contemporanilor prin numiri de o dată mai recentă: valea Siddim, Bela, Ham, En-Mișpat, valea Save etc. Autorul cunoaște apoi pe vechii locuitori din estul Iordanului: Refaim, Zuzim, Emim. Cunoaște istoria din jurul an. 2000 a. C. când stăpânirea elamită s'a întins și peste Canaan, iar numele celor 4 regi asiatici, care nu se mai amintesc în T. V., sunt nume istorice aflate în inscripțiile babiloniene din anul 2000 a. C.³

Ca o vădită mărturie pentru istoricitatea celor din Gen. 14 stau inscripțiile cuneiforme care dovedesc că înainte de anul 2000 a. C, deci în epoca lui Abram, a avut loc expansiunea elamită spre vest, sub conducerea regilor din dinastia numită a Kudurizilor.

Numele regelui Chedorlaomer, s'a dovedit a fi un nume elamit format din 2 elemente, Kudur-Chodor și Lagamar. Primul element îl aflăm la unii regi cunoscuți din inscripții, Kudurnanchuntî și Kudurmabuk, iar Lagamar este numele unei zeițe elamite. Chedorlaomer înseamnă deci „servitorul zeului (zeiței) Lagamar“, și a fost identificat cu regele Kudurmabuk, deoarece acesta se numește pe sine, după o inscripție aflată în Ur-Kasdim, patria lui Abram, de „stăpânul țării din apus, fiul lui Simti-Silhak“. După o inscripție al lui Asurbanipal se spune că regele Kudurnanchuntî a fost stăpân peste Caldea pe la anul 2280 a. C. Kudurmabuk, de altfel, ia în inscripții titlul de „Adda mar-tu“, ceea ce înseamnă principele (cuceritorul) țărilor occidentale, Siria și Canaanul. Dacă în inscripții nu aflăm numele lui Chedorlaomer, îl găsim pe cel al regelui Arioch despre care *M. Schrader* (Die Keilinschriften und das A. T. 1883, p. 135) spune: „Arioch, regele Ellasarului, este pentru mine fără îndoială identic cu

1 I. Nikel, op. cit., p. 24.

2 Idem, p. 24. ss.

3 Idem, p. 26.

Eri-Aku... rege de Larsa. El era fiul lui Kudur-Mabug, regele din Ur, regele din Sumir și Accad... El aparținea dinastiei elamito-babiloniene... aceleași dinastii ca și confederatul său Chodorlahomor sau Kudur-Lagamar". Numele lui Arioch (Eri-Aku) este explicat de *M. Fr. Lenorment* (*La langue primitive de la Chaldée et les idiomes touraniens*, 1875, 374 ss.) ca „servitorul zeului lunii”. Amrafel, regele Sinearului, are un nume babilonean, compus din am'r — stăpân, șef și din phal sau pal — fiu, de unde înseamnă „fiul este șef (stăpân)”. Amrafel a fost identificat cu Hammurabi, regele Babiloniei, care în vechime se numea Sinear. Numele lui Tidal din Goim, a fost identificat fie cu Dar-gula — zeița Gula este veșnică, fie cu Thurgal — mare șef. După o inscripție asiriană, descifrată de *M. Pinches*, numele lui este Tudghula. În inscripție sunt amintiți: Tudghula fiul lui Gazza(ni), împreună cu Eri-Aku sau Arioch din Larsa, Hammu (rabi) din Babilon și Kudur-Laghamar sau Chodorlahomor din Elam.¹

Țările peste care domnesc acești regi elamito-caldei sunt: Elamul, Sinearul, Goimul și Elasarul. Elamul este țara locuită de Elamiți, fiii lui Sem prin Elam (Gen. 10, 22; I Cr. 1, 17). Este țara care se afla între Babilonia și Persia, mărginită la est cu Persia, la vest cu Caldea, la nord cu Asiria și Media și la sud cu golful persic, având ca oraș principal Susa, pe râul Ulai (Eulaeus-Dn. 8, 2). De aici pornesc Elamiții spre a ocupa mai întâi bazinul inferior al Tigrului și Eufratului și a se întinde apoi spre vest, spre Canaan, încât stăpânirea lor se întinde dela Susa la m. Mediterană. Sinearul este șesul dintre cele două râuri, Tigrul și Eufratul, care mai târziu se va numi Babilonia sau Caldea. Numele de Sinear provine din vechiul Sumer, Babilonia de sud, care se numește azi Irak. Goimul, nume care s'a luat drept substantiv comun și tradus cu popoare, adică țara nomazilor, nu este încă bine precizat ca situație geografică. Cei mai mulți îl identifică cu Gutim, situat în partea de nord-est a Babiloniei la frontiera acesteia cu Media. Elasarul este identificat de cei mai mulți asiologi cu Larsa, oraș în Babilonia, la est de Erech, nord-est de Ur-Kasdim, având azi numele de Senkerek, situat la jumătatea drumului între Tigru și Eufrat.²

În fața mărturiilor istorice, care dovedesc că Moisi n'a scris o legendă sau un mit astral împrumutat dela Babilonieni, toată arhitectura clădită de critica negativă se năruie. Astăzi în urma descoperirilor de inscripții cuneiforme nimeni nu mai aderă la ipotezele fantastice și bizare ale criticilor, decât poate cei care în mod vădit vor să nege nu numai Sf. Scriptură, dar chiar și istoria care renaște azi din inscripțiile vechi. *F. Vigouroux* spune despre critica negativă următoarele: „Toate aceste visuri dispar înaintea expunerii simple a faptelor, așa cum rezultă ele din monumente și din B. blic, cum dispăre noaptea înaintea luminii zilei; de azi înainte, singuri ignoranții se vor strădui să vadă încă în istoria lui Chodorlahomor un mit babilonean sau un alt mit”.³

Dacă cadrul, în care autorul biblic vorbește despre Melhisedec, este istoric, atunci ca o concluzie urmează că și personalitatea acestui preot-rege al Salemului este istorică.

Prof. Dr. M. Chialda

¹ F. Vigouroux, op. cit., I 459 ss., E. Pannier, art. Chodorlahomor în D. d. B. II 711-12, art. Thadal în D. d. B. V 2142.

² A. Legendre, art. Elam în D. d. B. II 1630 ss., F. Vigouroux, art. Goim în D. d. B. III 266 ss., și La Bible et les découvertes modernes, I 463.

³ La Bible et les découvertes medernes, I 471-472.

COMENTARII

Creștinism și humor

Se cunosc multe afirmații cu privire la om și la humor, care este o stare de euforie psihică, manifestată prin voioșie și râs, unele dintre ele acordând humorului o importanță covârșitoare pentru genul uman, precizând că prin el se deosebește omul de celelalte creaturi necuvântătoare, iar altele implicându-i o importanță nu numai psihică, ci și una fiziologică, susținând că râsul e necesar însăși vieții, că sănătatea deplină este condiționată de el.

Oricum ar sta lucrurile din punct de vedere colectiv, căci generalizările nu sunt ferite totdeauna de erori fatale în ceea ce privește fenomene psihice de atât de mică importanță, ca humorul, din punct de vedere subiectiv putem aprecia fiecare dintre noi adevărul sau minciuna afirmațiilor de mai sus.

Humorul este o caracteristică exclusivă a omului, el este o stare psihică pozitivă, de echilibru interior și de relativă fericire momentană, care se traduce în afară prin explozii — de atâtea ori frenetice — de râs.

Omul spiritual este un individ dotat de Dumnezeu cu un suflet bun și blând. El știe selecționa din întâmplările vieții și partea lor vioaie, pe care o amestecă în tragismul cotidianului, îndulcindu-i asperitatea, de aceea omul spiritual este și un om superior, care plutește peste valurile existențialului mai ușor și mai sigur decât pesimistul.

Humorul este, astfel, una din caracteristicile de manifestare internă și externă a optimismului reconfortant și constructiv [Vd.: H. Bergson, *Le rire*, Paris, Alcan, 1900, p. 10].

Humorul a fost mult studiat, mai ales în vremurile contemporane nouă, deși psihologiile încă nu l-au încadrat la locul său de cinste, a face totuși o apropiere între humor și creștinism a fost privit și încă mai este considerat drept o îndrăzneală, care ar scobori maiestatea unică și seriozitatea incomparabilă a acestei religii supreme.

Humorul inferior și neresios, de calitate primitivă, care nu vizează decât comicul și trivialul, natural că este un pericol de-a fi apropiat cu religia Dumnezeu-Omului Iisus Hristos, totuși humorul este un fenomen universal uman și studiul acestui raport se impune ca și studiul oricărui altuia, mai mult încă poate atunci când rezultatele sunt edificatoare pentru fiecare dintre credincioși.

Omul a fost totdeauna om, și pe vremea Testamentului Vechiu, și pe vremea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu toate viziile și calitățile sale. El a gustat humorul și a râs din toată inima și larg și'n captivitatea faraonică, și'n captivitatea babilonică, cât și'n cea romană de mai târziu.

Iisus Hristos, fiul teslarului din Nazareth, împăratul neîncoronat al Iudeilor, este întâmpinat cu hohote de râs, de multe ori, de gloata dușmănoasă a cărturarilor și fariseilor, care urăneau batjocurirea Fiului Omului și compromiterea persoanei și învățaturii Sale în public. Ei nu cedează nicicând dela acest plan sistematic al lor, care începe cu întrebări și șarade periculoase, ce l se dau Domnului spre deslegare, ca acel ban pentru dajdie, și sfârșesc cu tăblița infamantă cu inițialele INRI, ce i se așează la cap, pe crucea însângărată.

Domnul nostru Iisus Hristos trebuia, astfel, să ia atitudine împotriva acestui humor distructiv, împotriva acestei batjocuri sistematice, care jintează compromiterea activității Sale în lume.

Testamentul Vechiu cunoaște exemple homerice de râs, puse la cale de oamenii săi, pedepsite mai apoi, dar se râde în acest Testament cu gura mare, cu voieșie, deosebindu-se distinct nuanțele.

Să servim și câte-va exemple.

Noe a sădit vie, a băut vin, s'a îmbătat și s'a desgolit în mijlocul cortului său [Gen., 9, 20-21].

Ham, fiul său mai mic, a intrat atunci în cort și văzând priveriștea ce i se oferi a râs de tatăl său, spunând aceasta și fraților săi Sem și Iafet [Ib., 22-23].

O altă scenă de humor irezistibil, unde s'a râs mult în Testamentul Vechiu, este cea de pe schelele înălțate în jurul Turnului Babel, când Dumnezeu amestecă limbile lucrătorilor, de nu se mai înțelegeau între ei, căci unul cerea cărămidă, iar altul apă... [Gen., 11].

Dar râsul Sarei, cât de înțelept și de ironic este, deși are făgăduința peremptorie a lui Dumnezeu?

Sara totuși a râs în sine, zicând: „Acum când am îmbătrânit, să mai am poftă? Domnul meu, bărbatul deasemenea este bătrân”. [Gen. 18,12].

Sara avea și de ce râde, gândindu-se la bătrânețea sa înaintată..

O altă scenă homerică este însă cea a luptei dintre David și Goliat, filisteanul [I Sam., 17, 12 sqq].

David se apropie de uriaș numai cu o praștie și cu cinci pietre netede, în timp ce Goliat venea înzăuat și cu arme ucigătoare în mâini. Contrastul era înspăimântător, căci era o luptă pe viață și pe moarte, dar și de-un comic irezistibil, căci atunci când Goliat cade lovit de piatră în frunte oastea filistină se retrage sub năvala batjocurei și hohotelor de râs ale bărbaților lui Israel [Ib., 52].

Exemplele sunt destule.

În Testamentul Vechiu se râde. Se râde și în Sodoma și Gomora, se râde și în Ierusalim, se râde pretutindeni, până în preajma captivității babilonice și mai apoi...

E explicabilă, deci, ostracizarea râsului în Testamentul Nou. Domnul nostru Iisus Hristos nu mai râde niciodată cu hohot, nu provoacă nicio scenă homerică de râs, El este de-o seriozitate tragică, cel mult,

zâmbește din când în când, la masa nunții din Cana Galileii, ori atunci când cheamă copii la Sine, ori atunci când o întâmpină pe buna Sa mamă, Fecioara Maria.

Conștient de misiunea Sa tragică, de proporții universale, Domnul nostru Iisus Hristos nu cultivă împrejurul său râsul, nu provoacă humorul. Apostolii Săi sunt serioși și severi, mai curând seamănă cu amenințătorii profeți ai Testamentului Vechiu, decât cu niște pescari umili ce-și vânează peștele, în cântece și hohote de râs, pe malurile Ghenezaretnului.

Nici chiar atunci când gloata din jur râde și este veselă Mântuitorul nu mai dă prilej de humor. Atunci când ostașii dregătorului îl desbracă, îl bat, îl scupă, îl încununează cu spini și cu hlamidă de purpură, nimănui nu-i vine a râde în fața acestei priveliști, numai păgânii cei neștiutori mai pot face aceasta [Mt., 27, 37 sqq].

Dar atunci când răstignit pe cruce, Domnul își varsă sângele Său pentru noi și trecătorii râd și-și bat joc de El, dând din cap [Mt., 27, 39], cui dintre noi îi mai vine gust a-i secolunda și-a râde împreună cu ei?

În Testamentul Nou nu se râde de loc. Totul este acoperit de mărșala unui doliu universal pentru omenirea ce se pierde sub povara păcatelor sale.

De astă dată nu mai este timp pentru humor. Pentru prima dată în istoria sa, omenirea este chemată a-și lucra mântuirea și a nu-și pierde vremea râzând.

Nu se râde, așa dar, nici atunci când se oferă cazuri tipice humoristice, care altfel ar fi provocat adevărate cascade de râs.

Nu se râde, când vameșul Zacheu, om cu stare și cu vază, dar mic de stat, se suie într'un copac să vadă pe Domnul [Lc., 19], nu se râde nici atunci când Domnul izgonește pe vânzătorii din templu, când răstoarnă târăbile zarafilor, când gonește diferitele păsări și animale duse spre vânzare [Lc. 19, 45], nu se râde nici atunci când Petru vindecă ologul din naștere, care dintr'o săritură a fost în picioare și a început să umble, a intrat cu apostolii în templu, „umblând, sărind, și laudând pe Dumnezeu“ [Fapte, 3, 8].

Închipuți-vă scena hazlie a ologului din naștere, care se învață a umbla pentru prima dată și sare în urma apostolilor... Dar nimeni nu râde așa de impresionant este momentul!

Caracterul acesta, plin de seriozitate și de demnitate, și-l însușește apoi Biserica creștină de pretutindeni. Patristica celor opt veacuri de viață creștină nu râde, nici nu cultivă humorul. Evul Mediu exagerează însă, până la închiziție și la educație claustrală seriozitatea creștinismului. Subt umbra grea a crucii de pe Golgotha nu-i mai revine gust omenirii să râdă decât de tot aproape de zilele noastre, prin veacul al XIX-lea, supranumit „veacul râsului“ [Vezi: M. Ralea, *Apocalips și humor*].

În acest veac se râde iar, lumea pierde proporțiile universale ale importanței morții de pe cruce și cultivă iarăși neseriozitatea și humorul trivial păgân.

Se râde pe toate gamele și în toate tonurile. Neseriozitatea este o caracteristică în oricare domeniu de manifestare a omenirii contemporane. Mântuirea a fost scoasă dintre preocupările omului, ca o chestiune „*prea sumbră și prea dăzolantă*”.

Voci disperate răsună în acest vacarm homeric de răs al vremurilor moderne. Câte un *O. Spengler* amenință omenirea cu „*declinul*”, câteun filosof rus, ca *N. Berdiaeff*, înspăimântă Occidentul cu eshatologismele sale. câteun filosof nordic, ca *Sören Kierkegaard*, cutremură sufletele contemporane cu probleme bizare în acest secol de-un optimism absolut, tratând despre: „*Angst und Sorge*”, „*Furcht und Zittern*”, „*Entweder-Oder*”, „*Die Krankheit zum Tode*”.

Existența capătă curând un colorit tragic, la *N. Heidegger* [*Sin und Zeit*] și *K. Jaspers*, mai apoi la *N. Hartmann* [*Metaphysik der Erkenntnis*], pentru ca în acest scurt timp vieța omenirii să devie iarăși un coșmar, iar tragismul să se transforme într-o categorie de viață modernă.

Cui i-a mai venit să râdă cu toate baierile inimii desfăcute în decursul acestui războiu apocaliptic, ce-a cutremurat lumea din temelii?

Excesul de humor și neseriozitate al omenirii își are reversul său tragic. După ce o vreme răsul a fost o concepție de viață, astăzi observăm faptul stupefiant că tragicul îi ia locul și devine el concepție exclusivă de viață. [Cf. Fr. Heinemann, *Neue Wege der Philosophie. Geist, Leben, Existenz*, p. 6 sqq].

Toate domeniile de manifestare ale omului sunt pline de-un tragism fără pereche, care justifică afirmațiunea noastră de mai sus [*Jaspers, Die geistige Situation der Zeit*, p. 14].

Singura concepție normală, situată între un humor debordant și între un tragism descurajant, a rămas, astfel, cea creștină, care știe prețui după cum se cuvine optimismul constructiv și reconfortant, dar atrage privirile omului și asupra tragismului funciar al existenței noastre mărginite, purtându-ne gândurile spre moarte, dar ancorându-le în nemurire și Dumnezeu.

Omenirea modernă suferă de-o *criză spirituală de echilibru psihic*. Ea trebuie să se reîntoarcă la normele hristice de viață, altfel este amenințată cu distrugerea și dispariția [Cf. *Kierkegaard, Studien aus dem Lebensweg*, p. 20].

Vremurile sunt prea crâncene, ca să mai fie vremuri destinate exclusiv răsului și humorului. Omenirea ar trebui să devie conștientă de carența totală a mântuirii sale în Domnul și să se ocupe intens și cu seriozitate de ea. [*Berdiaeff, Cinq meditations sur l'existence, passim*].

Starea aceasta de conștiență duhovnicească ar vindeca toate relele de care suferă astăzi omenirea, încât a prăbușit-o într'un tragism iremediabil pe alte căi [Vd.: *A. Liebert, Die geistige Krisis der Gegenwart*, p. 9].

Sunt hotărît convins de aceasta!

P. Rezuș

PORTRETE ORTODOXE

Profesorul Dr. SIMION RELI

Părintele Profesor universitar Dr. S. Reli a părăsit lumea pământească!

În Suceava voevodală, al cărei trecut măreț l-a evocat în multe scrieri, i-a fost dat bunului și iubitului profesor al atâtor generații de elevi și teologi, să treacă la cele veșnice spre a se odihni alături de înaintași trecuților vremi de glorie moldovenească.

Cu nestăpânită durere însemnăm și ne gândim la această despărțire tristă, prea timpurie și neașteptată. Neașteptată și prin vârstă și fiindcă se afla în plină activitate, intenția fierbinte fiindu-i de-a publica și volumul II din cursul de Istorie a Bisericii Române (în circulație litografiat), de-a aduna în volume numeroase studii, împrăștiate prin diferite reviste, cât și — „dacă îmi va mai dăruî Dumnezeu zile” — planul altor lucrări.

Prin stingerea sa prematură, Bucovina noastră mult încercată ca și întreg neamul românesc, pierde una din cele mai alese și distinse personalități, un suflet de elită, în care s'au îmbinat, în chip armonios, înțelepciunea, cinstea, spiritul de muncă și de jertfă, dragostea de oameni, neam și țară și în deosebi notele dominante ale caracterului său: modestia și bunătatea.

Pornit din mijlocul satului românesc, crescut în dragoste de neam și legat adânc sufletește de el, și-a cheltuit toată bogăția minții și a inimii, întreaga sa putere de muncă, pentru înaintarea acestui neam prin cultură, pentru prosperarea bisericii strămoșești și desgroparea trecutului nostru istoric religios.

Părintele prof. Dr. S. Reli s'a născut, la 1882, în frunțașă comună românească Pătrăuș pe Siret, din părinți agricultori. Școala primară o urmează, parte în satul natal, parte la Cernăuți, unde-și continuă apoi studiile la Liceul III de Stat („Aron Pumnul” de mai târziu) și la Facultatea de Teologie. Este hirotonit preot în 1908, spre a servi ca preot cooperant la Adâncata și Siret, apoi ca administrator parohial și paroh în comuna Rogojești de lângă Siret.

După unirea din 1918, dornic de a-și îmbogăți cunoștințele și atras de studiul trecutului nostru sbuciumat, părăsește postul de paroh la Rogojești, pentru a trece ca profesor suplinitor de religie la Școala Normală din Cernăuți, iar după prestarea examenului de capacitate (1921) ca profesor definitiv la Liceul „D. Cantemir” din Cozmeni, apoi la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți.

Ocupația de profesor i-a dat posibilitatea să aprofundeze studiul lui drag și să cerceteze biblioteci și arhive. Între timp își ia doctoratul în Teologie, fiind trimis la studii la Viena, ale cărei arhive le răscolește, culegând numeroase documente privitoare la trecutul nostru. Din acest timp apar, începând cu duioasele „Amintiri dintr'un castel la Nistru” (edit.

Cartea Românească, București 1924), o serie de schițe istorice, documente, studii și lucrări istorice, parte publicate separat, parte în Buletinul Universității din Cernăuți „Codrul Cosminului”, în revista teol. „Candelă”, în rev. „Junimea Literară”, ca și în diferite calendare și volume omagiale.

Reliefându-se ca unul din cei mai aleși cărturari și istorici ai Bucovinei, atât prin aceste publicații, cât și prin activitatea sa la școală și ca director al Arhivelor Statului din Cernăuți, este chemat, în anul 1929, să ocupe, prin concurs, catedra de Istorie a Bisericii române, nou înființată, la Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care a ilustrat-o până la săvârșirea sa din viață cu o neînmurită dragoste, pricepere, însuflețire și devotament, demne de toată lauda și admirația. Din primul an de profesorat înțelege să dea studenților săi un curs sintetic al întregii istorii bisericești românești, pe care, perfecționându-l și completându-l din an în an, îl vedem tipărit, volum. I în anul 1942. Paralel, publică numeroase lucrări monografice, care sintetizează tot atâtea probleme ale istoriei noastre naționale și bisericești.

Neobosit, profesorul Dr. S. Reli nu se mărginește în activitatea sa numai la Facultate, ci cheltuiește multă energie în organizarea Seminarului Pedagogic Universitar din Cernăuți, al cărui subdirector a fost până mai anii trecuți. Trecut la Facultate dela o catedră de liceu, înțelege ca să dea îndrumări și să pregătească în acest Seminar candidați serios versați din punct de vedere pedagogic și metodic în predarea învățământului religios, a cărui însemnătate a arătat-o în multe conferințe și lucrări.

Nu era organizare culturală, de conferințe publice sau alte manifestări similare, în care părintele profesor Dr. S. Reli să nu fie prezent cu câte o contribuție interesantă privitoare la vremurile „cărunte” ale trecutului nostru. Așa, regulat îl ascultam în cadrul conferințelor publice ale Universității Libere, organizate de Societatea pentru Cultura și Literatura română din Bucovina, în cadrul conferințelor publice ale Facultății de Teologie, ale Seminarului Pedagogic Universitar, etc. Și vorbirea sa lină, bătrânească, moldovenească, „limbă a vechilor cazanii”, cucerea, fermeca și-i făcea pe auditori să trăiască și ei timpurile de altădată, răscolite de conferențiar.

Membu al tuturor instituțiilor culturale bucovinene, președinte al Institutului de Istorie de pe lângă Facultatea de Teologie, posesor al multor decorații, regretatul era cu tot dreptul, una din figurile mari ale Bucovinei.

Înșirarea numai a titlurilor numeroaselor sale studii și lucrări publicate, evidențiază valoroasa contribuție a părintelui Prof. Dr. S. Reli la dezvoltarea istoriografiei și promovarea culturii românești:

1. Amintiri dintr'un castel la Nistru, București 1924.
2. Sânge de Moldoveni, Casa Școalelor, Buc. 1924.
3. Documente slavo-române din sec. XV-XVII, Cernăuți, 1925.
4. Din suferințele Bisericii noastre ort. sub stăpânirea austriacă. Cernăuți, 1925.
5. Din trecutul Românesc al ținutului și orașului Vijnița, Cernăuți, 1926.
6. Din Bucovina vremurilor grele, Cernăuți, 1926.
7. Zile de urgie, Cernăuți 1926.

8. Ceva despre fondurile arhivistice din arhivele Bucovinei, București 1926.
9. Orașul Siret în vremuri de demult, Cernăuți 1928.
10. Mandatarul din Humor, Suceava 1927.
11. Inceputurile Catolicismului austriac în Bucovina, Cernăuți 1927.
12. Uitată e tradiția străbună... București 1928.
13. Propaganda catolică austriacă împotriva bisericii ortodoxe române din Bucovina, Cernăuți 1928.
14. Politica religioasă a Habsburgilor față de biserica ort. rom. în sec. XIX., Cernăuți 1928.
15. Un prinț român pribeag în sec. XVI., Cernăuți 1929.
16. C. A. Rosetti și N. Bălcescu, în lumina cenzurei austriace, Cernăuți 1930.
17. Bucovineni celebri în ierarhia Moldovei, Cernăuți 1930.
18. Curs complet de Istoria Bisericii Române — litografiat, mai multe ediții între 1929-1937.
19. Raiuua Hotinului în timpul ocupației austriace și legăturile ei bisericesti cu Episcopia Bucovinei, Cernăuți 1930.
20. Ceremonii și obiceiuri religioase în viața socială publică din trecutul românesc, Cernăuți 1930.
21. „Crucea Moldovenilor“ din Viena, Cernăuți 1930.
22. Din viața religioasă și bisericască a Sucevei, în sec. XVII-XIX, Cernăuți 1931.
23. Lupta Românilor din Suceava cu stăpânirea austriacă pentru conservarea monumentelor religioase istorice din acest oraș, în anii 1791-1794, Cluj 1931.
24. N. Iorga — istoricul vieții religioase și bisericesti a Românilor, Cernăuți 1931.
25. Icoane din trecutul național bisericesc al Bucovinei, Cernăuți 1932.
26. N. Iorga — pedagogul social religios al Românilor, Cernăuți 1932.
27. Reședința mitropolitană din Cernăuți și meșterul ei Iosif H'ávka, Cernăuți 1933.
28. Din trecutul Ceho-Slovacilor așezați pe domeniile fondului bisericesc ort. român al Bucovinei, Cernăuți 1931, tradus și în limba cehă, Bratislava 1934.
29. Mila creștină în trecutul românesc, Chișinău 1933.
30. Un mare dascăl bucovinean, Dimitrie D. Isopescu, Cernăuți 1933.
31. Metode de instrucție și educație în școlile mănăstirești și bisericesti și în academiile domnești din trecutul românesc, Cernăuți 1933.
32. Cehii în trecutul școlar și artistic al Românilor, Cernăuți 1933.
33. Relațiile dintre Biserică și Stat din România veacurilor trecute, Cernăuți 1934.
34. Un călugăr bucovinean reformat al învățământului teologic din Moldova, Cernăuți 1934.
35. Principii pedagogice noi pentru învățământul religios în licee, Cernăuți 1934.
36. Medicina călugărească în trecutul românesc, Cernăuți 1935.

37. Comunități protestante din România veche, dispărute în masă ortodoxiei românești, Cernăuți 1935.
38. Mitropolitul Silvestru Morariu ca pedagog social religios al Bucovinei, Cernăuți 1935.
39. Viața religioasă și morală românească în sec. XVIII și XIX, după călători străini, Cernăuți 1935.
40. Originea și evoluția istorică a costumului preoțesc la Români, Cernăuți 1936.
41. Sf. Cruce în trecutul istoric al neamului nostru, Cernăuți 1937.
42. Alaiul militar la repatrierea moaștelor Sf. M. M. Ioan cel Nou din Galiția la Suceava, Cernăuți 1937.
43. Biserica ort. rom. din Maramureș în vremurile trecute, Cernăuți 1938.
44. Călăuza monumentelor religioase istorice din eparhia Bucovinei, Cernăuți 1938.
45. Mănăstirea Putna — istorie și călăuză — Cernăuți 1938.
46. Mănăstirea Sucevița, — istorie și călăuza — Cernăuți 1938.
47. Mănăstirea Dragomirna — istorie și călăuză — Cernăuți 1938.
48. Rolul învățătorului laic în educația morală și religioasă a tinerimei, Cernăuți 1936.
49. Practicile și trăirile religioase în educația tinerimei școlare, Cernăuți 1938.
50. Originea și vechimea creștinismului la Români, Cernăuți 1937.
51. Un manuscris inedit al lui Vartolomeu Măzăreanu, Cernăuți 1939.
52. Scurtă privire istorică a trecutului Bisericii Române, publicat în limbă engleză în rev. „Sobornost“, Londra 1939.
53. Reședința mitropolitană din Cernăuți, istorie și călăuză ilustrată Cernăuți 1939.
54. Însemnătatea pastorală a străjeriei, Cernăuți 1939.
55. Însemnătatea pedagogică a Sf. Taine a Mărturisirii, Cernăuți 1939.
56. Martirii creștini în țările daco-romane, Sibiu 1940.
57. În jurul unei vechi catedrale a Mitropoliei din Suceava, București 1940.
58. Legăturile Episcopului Melchisedec al Romanului cu Bucovina, Roman 1942.
59. Un nepot al Domnului Moldovei Ștefan cel Mare, moștenitor al tronului moscovit, Chișinău 1942.
60. Mănăstirile din Bucovina centre de artă miniaturistă, Cernăuți 1942.
61. Gânduri și sugestii pentru o regenerare a vieții noastre mănăstirești, Cernăuți 1942.
62. Istoria vieții bisericești a Românilor, vol. I., Cernăuți 1942.
63. Cultura noastră religioasă în mănăstirile noastre voevodale, Râmnicul Vâlcea 1944.

Acestea rămân și vor vorbi mereu generațiilor viitoare în locul Păr. Prof. Dr. S. Reli, în ele pulsează dragostea sa de neam și biserica strămoșească, se evidențiază virtuțile noastre etnice, rolul multilateral al bisericii noastre: cultural, artistic, național, social.

Acestea ne vor aduce continuu aminte de profesorul și părintele nostru sufletesc, care s'a străduit să sădească în sufletele elevilor și studenților săi, ceea ce singur o trăia: credința, munca cinstită și desinteresată, dragostea de neam fără și biserică, adâncirea culturii, omenia, simțul datoriei, caracterul integru.

Am desprins din viața și opera Păr. Prof. Dr. S. Reli doar câteva note și realizări, care, credem, că aruncă o dâră de lumină asupra personalității sale și-l așează cu vrednicie în analele istoriografiei bisericești și ale culturii românești.

Rămâne ca viitorul să ne rezerve nouă sau altora mai competenți, reliefarea întregii sale activități, opere și personalități, iar Facultăți de Teologie din Suceava, îndeplinirea ultimei sale dorinți: publicarea volumului II, din Istoria vieții bisericești a Românilor.

Pe drumul fără de întoarcere, pe care a plecat, la 9 Octombrie 1945, Păr. Prof. Dr. S. Reli, îl urmează recunoștința noastră pentru tot ce a făcut în cursul bogatei sale vieți, cât și profunda părere de rău pentru părăsirea prea timpurie.

Prof. Dr. D. Onciulescu

RECENSII ȘI NOȚE BIBLIOGRAFICE

CĂRTI

Preot Dr. LIVIU STAN, Prof. acad. teol., Sfinții români, Sibiu, Seria teologică Nr. 31, 1945, pg. 80, prețul 500 Lei.

Exemplarele cele mai de elită ale neamului nostru s'au format în pridvorul Bisericii noastre străbune, dela care s'au adăpat voievozii noștri legendari, boierii ce au ctitorit locașuri dumnezeiești pe întreg cuprinsul pământului românesc, marii noștri ierarhi, ce-au dominat vremurile cu personalitatea lor, precum și atâția alți fii ai acestui neam.

Din rândurile lor s'au desprins, în trecutul de aur al acestei Biserici, chipurile luminate ale sfinților români, acei bărbați tari de virtute și de credință, care au binecuvântat țara și poporul cu faima numelui și a faptelor lor.

Adâncirea în studiul acestor singulare personalități, produse de vitalitatea neamului și a Bisericii noastre străbune, ne umple sufletul de o îndreptățită mândrie și mulțumire sufletească.

Păr. profesor universitar *Dr. Liviu Stan* se ocupă, în ultimul său studiu „*Sfinții români*“, cu circumstanțele istorice și canonice ale acestei probleme.

Cu o aleasă bibliografie, din care semnalăm valoroasa scriere a teologului malorus *Zoharia Kopystenski*, intitulată „*Palinodia*“, autorul tratează, cu recunoscuta sa competență de erudit canonist, pe fiecare sfânt român în parte.

Întreg studiul este sistematizat în două părți:

I. Sfinții daco-romani, în care sunt cuprinși: *Dasius, Montanus și Maxima, Nichita de Remesiana și Nichita Martirul.*

II. Sfinții români, în care sunt cuprinși: *Leontie dela Rădăuți, Ioan dela Prislop, Daniil Sihastru, Vasile dela Moldovița, Gavriil dela Neamțul, Rafail dela Agapia, Iosif cel Nou dela Partoș, Iosif dela Bisericiani, Chiriace dela Bisericiani, Chiriace dela Tazlău, Epifanie dela Voroneț, Partente dela Agapia, Ioan dela Râșca, Inochentie dela Pobrata, Ion Românul, Calinic cel Sfânt dela Cernica și Râmnic, Sfântul Antipa din Calapodești, precum și Ieremia Valahul, sfântul rom. catolic de origine română. Un paragraf special au Brâncovenii și Mucenicii ortodoxiei ardeleni.*

În studiul prezent, autorul se ocupă mai mult cu o prezentare științifică a acestor sfinți publicului românesc, care nu este de loc informat asupra valorilor etnice, pe care le are și neamul nostru, ca și oricare altul de sub soare.

Vechile înșirări de nume de prin minele, sinaxarii, oratorii și alte cărți bisericești, nu mai sunt cunoscute nici de lumea teologică, așa că

asupra ostenelilor multe ale sfinților români se așternuse praful uitării...

Autorul, într-o fericită inspirație a scuturat străbunele manuscrise și străvechile tomuri de întunecata urzeală a unei uitări condamnabile și a readus în actualitate un întreg șirag de nume de sfinți români...

Mulți dintre ei sunt ostenitori pe la mănăstirile și sihăstriile de altădată, alții sunt ierarhi slăviți de norod, alții martiri daco-români, alții sfătuitori de domni... Sfinți călugări, sau sfinți țărani, sfinți de neam boieresc, ori de neam voievodal, ei ne cinstesc neamul și-și ocupă pe drept locul lor, din greu obținut, în galeria personalităților de seamă, pe care le-a născut Biserica ortodoxă pe aceste meleaguri.

Prezentarea monografică a Sfinților români, autorul și-o prefațează cu promisiunea unui volum nou de „*Vieți de Sfinți români*”. Aceste vieți au continuitate organică cu studiul prezent, care nu se ocupă cu biografia nici unui sfânt, deoarece toată osteneala științifică a autorului s'a consumat cu recomandarea acestor sfinți.

Este meritul incontestabil al acestei monografii, că a reactualizat memoria venerabilă a sfinților români în conștiința contemporaneității. Studiul următor va contura pe deplin o aghologie autohtonă românească.

Asupra unei chestiuni grave autorul a insistat cu multă competență: canonizarea sfinților de către Sfântul Sinod al Bisericii ortodoxe române.

O hotărîre autoritară în această privință s'a făcut de mult simțită și e mai mult decât oricând necesară! Slaba înfrumusețare ce-o avem, cu privire la canonizarea sfinților, o dovedesc mai ales istoricii noștri, dintre care *N. Iorga* nu știa despre „sfântul țărănesc Dumitru”, dacă e beatificat, sau e sfânt cu adevărat!

Și ca încheiere, o chestiune personală.

Subt același titlu, aveam și eu un studiu gata de tipar, dar eminentul autor s'a bucurat de condiții tipografice mai avantajoase decât mine.

Am crezut, de aceea, că în fața unui studiu atât de judicios și de perfect, ca informații și tratare, ca acel al p. prof. univ. Dr. Liviu Stan, al meu nu mai are niciun sens de apariție posterioară.

Subt un titlu special, voi publica numai datele culese de mine cu privire la „*Sfinții ortodocși din Bucovina*”, pentru ineditul unora dintre informațiile ce le cuprind.

Habent sua fata libelli, collega!

Petru Rezuș

Dr. D. I. BELU, Prof. acad., Despre iubire. Timișoara, 1945. pg. 160, n'are pref.

Părintele profesor Prot. Dr. D. I. Belu, dela Academia teologică din Oradea-Timișoara, este bine cunoscut publicului teologic de multă vreme, făcându-se remarcat prin magistralele sale studii, publicate în revistele de specialitate din țară (Candela, Revista teologică, Biserica ortodoxă română, Duh și Adevăr, Altarul Banatului, etc.), cât și prin operele sale, tipărite separat, dintre care cea prezentă se ocupă „*Despre iubire*”.

Un subiect, după cum arată autorul (pg. 150 sqq.), veșnic actual, care a frământat nu numai înțelepciunea divină a Domnului nostru Iisus Hristos, ci și pe aceea a filosofilor și a oamenilor de știință ai întregii lumi, dintre care unii și-au făcut din iubire un adevărat credeu, așezându-l la temeliea umanității de pretutindeni. Căci numai operele odrăslite de reprezentanții iluștri ai omenirii din izvorul universal al iubirii dăinuiesc până astăzi și vor dăinui de-a-pururea.

Nu se afla, după părerea mea, un subiect mai actual și totodată mai pretentios pentru un teolog moralist decât cel pe care și l-a ales păr. prof. Dr. D. I. Belu și pe care l-a rezolvat cu o pricepere magistrală, neștirbind întru nimic imnul de laudă ce-l înalță creștinismul iubirii nemuritoare.

Nu mai un teolog încercat se putea avânta la tratarea acestui subiect, pe care îl amănunțesc toate secolele și-l cuprind, într-o simbioză organică, toate disciplinele teologice și filosofice...

Era de așteptat, deci, împărțirea materialului vast, oferit de întreaga cultură umană, pe grupuri de probleme înrudite, sau în părți sistematizate în jurul unei idei centrale, ceea ce autorul face, deosebind cinci secțiuni.

În primele trei secțiuni, autorul rezolvă iubirea din punct de vedere psihologic, sociologic și moral teologic.

Prima secțiune tratează despre persoană și comunitate, pe care autorul le leagă între ele prin factorul nemuritor al iubirii.

Secțiunea a doua este psihologică, deoarece se ocupă cu aspectul afectiv al iubirii, cu factorul cunoaștere în iubire și cu aspectul volițional al iubirii [pg. 16 sqq.].

Secțiunea a treia este teologico-morală, rezolvând intenționalitatea iubirii, apoi tratând iubirea ca mijloc de intensificare a cunoașterii și de realizare a comuniunii, caracterul său de dualitate și reciprocitate, precum și „iubirea ca act creator“ [pg. 25 sqq.].

Secțiunea a patra se ocupă cu iubirea dintre sexe, și cu *eros* „iubirea orientată către lumea de sus a adevărului, binelui și frumosului“, și *philia* „afecțiunea naturală dintre oameni“ [pg. 45].

Secțiunea a cincia este autentic creștină, deoarece se ocupă cu teoria creștină a iubirii, cercetând-o în toate aspectele sale luminate de Domnul nostru Iisus Hristos [pg. 48 sqq.].

În această secțiune intră câteva din cele mai magistrale pagini din întreaga lucrare, unde iubirea este cântată, așa cum a cântat-o apostolul neamurilor Paul.

Multiplele sale fețe sunt așezate în lumina științifică a actualității, iar concluziile deduse sunt de-o importanță structurală pentru orientarea în veac a întregii omeniri [p. 130 sq.; 138 sq. 141 sqq.].

Monografia aceasta teologico-morală pune un început trainic viitorului curs de teologie morală ortodoxă, care se întrevede din închegarea întregului material cu complexitatea sa mereu prezent în preocupările autorului. Informația bibliocritică și bibliografică a autorului este perfectă, iar stilul este înveșmântat într-o haină impecabilă și bogată în expresie și nuanță.

Mai rămâne, ca încheiere, să salutăm inițiativa *Academiei teologice din Oradea-Tișoara* de-a tipări operele profesorilor săi, ajutându-i de-a ieși la lumina tiparului.

Inițiativa aceasta generoasă ar trebui imitată.

P. Rezuș

ION BULEA CĂȘINEANU, Amvonul și catedra în slujba poporului, Caransebeș, Tip. Tipografiei Diecezane, 1945, pg. 95, preț n'are.

Broșura prezintă cuprinde o serie de articole publicate în Foaia Diecezană, polarizate în jurul amvonului și al catedrei, pe care pâr. prof. Ion Bulea Cășineanu le-a extras, înmănunchindu-le într'un tot unitar.

Amvon și catedră, două realități de-o covârșitoare importanță în viața neamului nostru, pe care le stăpânește autorul, și-au dat rodul lor bogat în decursul unei activități plină de pricepere și râvnă pentru Hristos.

D. la înălțimea lor, autorul a propovăduit adevărurile eterne, pe care le-a încrestat apoi și în scris, pentru ca acțiunea lor să fie și mai hotărâtoare în sufletele ascultătorilor.

Ce material bun a folosit autorul? Este întrebarea cea dintâi ce mi-am pus-o, când am primit broșura.

Mulțumirea sufletească mi-a fost deplină, când, pagină cu pagină, am constatat că autorul s'a aplecat cu dragoste și competență asupra valorilor permanente ce le propovăduiește Biserica. Am aflat în această broșură articole magistrale ce se ocupă cu familia, cu biserica, cu școala, cu munca, cu pacea, etc. etc.

Mi s'au desprins înaintea ochilor chipurile pictate cu penel inspirat al mamei creștine, al ierarhului ortodox, al eroilor neamului, etc. etc.

Intr'un stil plin de avânt și înflorit, autorul presară paginile sale cu un real dinamism moral.

Citirea broșurei reconfortează sufletul oricui și-l umple de simțăminte nobile.

P. Rezuș

Preotul Dr. I. POPESCU-Cilieni, Invelişurile vechilor noastre biserici. Tipografia Sf. Episcopii a Râmnicului-Noului Severin, Craiova, 1945, pp. 148.

Cercetătorii din câmpul Istoriei Bisericii Române au simțit de mult nevoia unei lucrări documentate, care să le dea o privire de ansamblu asupra învelișului vechilor noastre biserici din cuprinsul tuturor provinciilor românești nord-dunărene. Acest gol îl umple acum cu prisosință P. C. Sa Părintele profesor Dr. I. Popescu-Cilieni, unul dintre cei mai harnici și pricepuți cercetători ai generației tinere, cu activitatea căruia pe drept cuvânt se poate mândri Biserica noastră în general și în special cea olteană.

Cu pasiunea și frământarea omului de știință, cu dragostea Românilui față de instituția care a învelit și adăpostit de-a-lungul veacurilor întunecate comoara de mult preț a sufletului românesc, Părintele Popescu-Cilieni a reușit, prin lucrarea Sf. Sale, să trezească în inima noastră fiori

unei mândrii, care constituie trăsătura fundamentală a sufletului popoarelor conștiente de menirea lor în lume. Conștiința vredniciei Neamului nostru, a unității și tăriei credinței lui, a statorniciei în această credință salvatoare, precum și înaltele însușiri artistice și estetice innăscute ale sufletului românesc se desprind admirabil din lectura acestei cărți, scrisă cu mult simț critic, cu obiectivitate și pătrundere istorică, într'un stil vior și curgător.

Insușindu-și pe de-antregul metoda de lucru riguros științifică a iluștrilor noștri profesori, *Preotul Nicolae M. Popescu*, membru al Academiei Române, și d-l *Teodor M. Popescu*, dela Facultatea de Teologie a Universității din București, distinsul meu coleg de odinioară adaugă, cu noua sa lucrare, încă o cărămidă de preț la edificiul Istoriei românești, aducând prin ea un meritat omagiu marilor noștri dascăli și școalei care anul trecut i-a decernat, cu *magna cum laude*, titlul de *Doctor în sfânta Teologie*.

Dar Părintele Popescu-Cilieni pe lângă pricepere și entuziasm a depus la realizarea acestei lucrări eforturi apreciabile. A fost nevoit să răfoiască o vastă bibliografie, să studieze aproape toate monografiile bisericilor și mănăstirilor din țară, să răscolească arhivele Statului din București și Craiova, arhivele bisericilor și mănăstirilor mai ales din Oltenia și bogata colecție de documente inedite dela Academia Română, studiile Comisiunii monumentelor istorice, etc. Cele peste 200 lucrări, studii, monografii etc. din bibliografia dela finea cărții, sunt dovada plauzibilă a unei munci serioase, a cărei valoare nu poate fi îndeajuns subliniată.

Studiul începe cu o *introducere* asupra materialelor întrebuințate în vechime la construcția bisericilor și mănăstirilor noastre. Lemnul de stejar, gorulul, întrebuințat deopotrivă la construcția caselor boierești și a bordeielor țărănești a servit și la ridicarea vechilor noastre locașuri de închinare până în sec. XIV, iar în regiunile de munte până în zilele noastre. Pe 130 pagini autorul tratează apoi despre învelișurile bisericilor românești, începând cu sec. XIV până în sec. XIX-lea, analizând, secol de secol, materialul întrebuințat în fiecare provincie românească, atât la munte cât și la câmpie. Dintre bisericile studiate unele au fost [altele sunt și azi] acoperite cu: șindrilă, cu stuf, cu olane și țiglă, cu plumb, cu paie, cu aramă, cu „hier albu”, cu draniță, cu fier alb, cu coceni, fân și paie, cu coajă de brad, cu scânduri, cu tinichea, cu pământ [bisericile bordeie], etc. La sfârșit 26 clișee ilustrează cele mai tipice din stilurile în care au fost zidite vechile noastre locașuri de închinare. Indicele de nume și locuri ușurează mult orientarea cititorului.

Spațiul îngust ce ne stă la dispoziție nu ne permite să stăruim mai mult asupra cuprinsului acestei cărți valoroase. Autorul, Oltean de origine, îndrăgित de propria-i provincie, cu toate multiplele-i ocupații [preot, profesor, redactor al revistei „Renașterea” și secretar de redacție al *Revistei de Istorie bisericească*, a cărei *reapariție* este mult așteptată] găsește timp suficient și pentru cercetări din domeniul istoriei. Cele 15 studii, primite cu elogii de critica istorică [Documente oltenesti; Documentele neamului Sâmboteanu; Biserici, târguri și sate din jud. Vâlcea; Pe firul istoric al Mitropoliei Olteniei; Vechile proprietăți ale Episcopiei Râmnicului; O vechi

catagrafie a Episcopiei Râmnicului; Știri privitoare la mănăstirea Surpatele din jud. Vâlcea; Știri noi despre Biserica Domnească din Târgu-Jiu; Patriarhul Avramie al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Române, etc., toate tipărite în *Craiova* între anii 1935-1944], majoritatea având ca obiect satele, bisericile, mănăstirile și monumentele din Oltenia, sunt dovada incontestabilă a unei înalte vrednicii și a unui talent cu inepuizabile puteri creatoare, dela care Biserica și Neamul nostru și Oltenia în special așteaptă mult.

Prof. Dr. Gh. Cotoșman

I. D. SUCIU: Nicolae Tincu Velia (1816-1867) viața și opera lui. București 1945, p. 538.

Istoricul bănățean Nicolae Tincu Velia a constituit subiectul de predilecție al multor cercetători ai trecutului nostru sbuciumat, dar nici unul nu a reușit să contureze și să proiecteze în adevărata lumină figura acestui ilustru reprezentant al clerului ortodox ca autorul studiului de care ne ocupăm.

Studiul de față al dlui I. D. Suciu este elaborat pe temeiul actelor inedite rămase de pe urma lui N. T. Velia în arhiva protopopiatului greco-sârbesc din Vârșeș. Aceste documente cercetate de autor la fața locului, precum și corespondența, inedită, cu Barițiu păstrată la Academia Română, completează cu succes numeroasele lacune privitoare la viața și activitatea multilaterală a istoricului bănățean.

În partea introductivă a lucrării (176 pag.) autorul expune situația politică a Românilor bănățeni din prima jumătate a veac. XIX-lea care corespunde cu începutul activității culturale și politice a lui N. T. Velia.

Această perioadă era dominată de două mari probleme: una de ordin politic și social, care urmărea creșterea unei autonomii locale românești, prin care avea să se realizeze așa numitul *Dacoromanism* sau *Pan-vahalism*, care să încorporeze într-un singur stat toate provinciile românești; ceaialtă problemă, de ordin religios, urmărea separarea ierarhică de Sârbi și înființarea unei Mitropolii românești independente pentru toți Românii din Imperiul Austriac.

Autorul trece, apoi la obiectul lucrării, și expune cu lux de amănunte viața și activitatea lui N. T. Velia, pe care-l încadrează în pleiada de luptători în mișcarea de desrobire ierarhică, începută de Mihail Roșu, Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal și Moise Nicoară.

Nicolae Tincu Velia s'a născut în anul 1816, fără a se putea preciza luna și ziua, dintr-o familie asupra căreia deasemenea nu avem date precise. Murindu-i părinții este crescut de o rudă a lui învățătorul George Velia dela care își însușește și primele noțiuni de cultură. După ce învață l. Germană la Oravița, trece la liceul din Seghedin, unde avu colegi în acel timp pe Eftimie Murgu, Damaschin Bojinca, Mihail Velcean, etc. Între zidurile acestei școli, acești tineri încep să fie pătrunși de sentimentul naționalismului curat, pe care aveau să-l pună în serviciul neamului. Urmează apoi cursul de teologie — secția românească — la Vârșeș, unde noul episcop Maxim Manuilovici sprijinea formarea clerului român. În 1837 ajunge

diacon la Secaş, apoi profesor de teologie şi avansat protodiacon episcopesc şi notar consistorial pe lângă episcopul Vârşeşului.

Pentru scurt timp (1843-44) a avut coleg de profesorat şi pe Andrei Şaguna. Spre sfârşitul vieţii ajunge protopop al Vârşeşului. În 1855 candidează pentru postul de protopop al Caransebeşului, dar episcopul sârb îi zădărniceşte alegerea. În urma acestei lovituri Velia se retrage în liniştea Secaşului, contemplând zădărnicia zbuciumului vieţii, pe care şi-o încheie cu opera care-l va face nemuritor: *Istoria Bisericească Politico-Naţională*.

Velia era preocupat în tinereţe de probleme filologice pe care le publică în „*Foaia pentru minte*” a lui Bariţiu, al cărei colaborator devine din primul an al apariţiei ei. Fiind îngrijorat de situaţia preoţilor, el face o descriere a Institutelor teologice din ierarhia sârbo-română, în care tratează despre traiul, viaţa şi moralul clericilor, precum şi despre profesori şi studii pe care le predau.

Tot în cadrul acestor preocupări publică la Braşov în 1847 o prelucrare din l. germană sub titlul „*Cele şapte virtuţi*”. Această carte nu se evidenţiază din punct de vedere teologic sau literar, dar trebuie subliniat faptul că acum un veac în Vârşeşul înstrăinat se afla un cleric român care lupta prin toate mijloacele să ridice şi cultive neamul său. Lucrarea cea mai importantă este, „*Istoria Bisericească Politico-Naţională*”, tipărită la Sibiu în 1865, în care se concretizează concepţia politică a istoriei bănăţene.

Autorul lucrării insistă asupra luptei pentru ridicarea şi unitatea neamului căruia Velia i-a închinat viaţa şi care este atât de plastic concretizată în lapidarele lui cuvinte: „*Până când să meargă Românii cu ochii deschişi spre peirea lor?*” (Ist. Bis. Pol.-Naţ. p. 305). Idealul său politic-religios pe care-l exprimase în repetite ori era ca „...noi să ne desunim de Sârbi (de jurisdicţiunea ierarhiei sârbeşti) iar uniţii de catolici şi să ne unim între noi sub titlul Eccleziei greco-răsăriteană a Românilor, sub un mitropolit cu mai mulţi episcopi în Transilvania, Ungaria, Banat şi cu comunicaţia numai dogmatică şi rituală către toţi ceilalţi răsăriteni”.

Afirmaţiunea autorului acestei publicaţiuni, că Velia ar fi fost „pornit” să treacă la unire cu Roma pentru a scăpa de ierarhia sârbească este lipsită de obiectivitate. Netemeinicia acestei afirmaţiuni se evidenţiază din corespondenţa lui Velia cu Bariţiu, din care citez numai câteva fragmente cloncdente: „Văz că nu ştii d-ta în ce focuri ard ai noştri pe aici, nu ştii că unii din preoţii luptători pentru credinţă întru nimica nu-s mai mici ca martirii cei de demult; nu şti cum se răpesc bisericile cu puterea cei de curând uniţi spărgând în beţia sa (căci asta e mijlocul şi mai unele făgăduinţi prin care se amăges la unire) ferestrele, uşile dela biserici... Partea cea mai mare neunită scrăşneşte numai dinţii, dar fiind domni pe aci nu cutează a se repezi asupra spărgătorilor. (p. 270) Asta e cauza domnule, de numai drojdiile de oameni mai vârtos se uniră în comitatul Craşovei. Iar în altă corespondenţă (pag. 266) afirmă: Unia mai lesne şi mai curând s'ar lăfi peste tot dacă silinţele şi crâncenele fără de legi ce se fac în favoarea ei nu ar alunga şi apăra pe oamenii mai înţelepţi dela îmbrăţişarea ei..., şi dacă nu ar pune dânsa frică în inimele aceloră cari întrânsa îşi văd moartea limbii şi naţionalităţii lor”.

Lucrarea d-lui I. D. Suciu este completată cu o bogată serie de *Anexe*, în care sunt reproduse: actele personale, corespondența lui cu Barițiu precum și diferite corespondențe și acte privitoare la despărțirea ierarhică și la organizarea prot. de Vârșeț (pag. 181-419). Urmează un capitol intitulat: *Mărturii postume* (pag. 481-485), și o bogată Bibliografie (pag. 487-497), un rezumat al lucrării în limba română (499-501), reprodus și în englezește (pag. 503-506), un indice alfabetic (pag. 507-532) o listă a ilustrațiilor și se încheie cu tabla cuprinsului (pag. 535-538).

Lucrarea a fost prezentată ca teză de doctorat la Facultatea de Litere a Universității din București. Pentru valoarea ei științifică va trebui să fie nelipsită din biblioteca oricărui cleric și intelectual român și mai ales bănățean.

Pr. Prof. Virgil Turcan

Prof. univ. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, Popa Radu Șapcă,
București, 1945, pg. 40, prețul 120 lei.

Dl prof. univ. P. Constantinescu-Iași ne prezintă datele biografice ale vestitului preot revoluționar Radu Șapcă, un conducător de frunte al revoluției din 1848.

Chipul lui se desprinde de pe fundalul întunecat al acelei epoci cu o puritate morală deosebită, care face cinste tagmei căreia-i aparține.

P. Rezuș

P. P. NEGULESCU, Filosofia Renașterii,
Ed. II, București, Cugelarca - Georgescu Delafras, 1945, pg. 407, prețul 3000 lei.

A doua ediție a valoroasei și unicei scrieri filosofice românești despre Renaștere. Este lucrarea de debut a filosofului P. P. Negulescu și aceea care i-a atras mai multă faimă.

Foarte importantă pentru noi este introducerea, care cuprinde concepția religioasă a autorului [pg. 29 sqq].

P. Rezuș

I. BIBERI, Individualitate și destin,
2 vol. București, Fund. Regale, 1945, prețul 5000 lei.

O carte temeinic lucrată, în care autorul expune toate rezultatele ce le oferă știința spre rezolvarea acestei probleme.

Imbinarea individualității cu destinul a dat nota de proprietate a autorului asupra acestui studiu, cât și valoarea aportului său personal științific.

Autorul putea rezolva problema destinului, fie exteriorizându-l individualității, ceea ce l-ar fi apropiat de soluționările creștine, sau interiorizându-l în sufletul omului, ceea ce i-ar fi dat un timbru de accentuat mecanism psihic.

Ambele rezolvări, totuși, fac parte dintre concepțiile iubite ale determinismului, încă la modă, deși incertitudinea lui Heisenberg l-a desridicat de mult, iar autorul nostru nu se poate desbăra nici de una, nici de alta.

P. R.

C. ARGINTEANU, Astorlogia odinioară și azi,

București, Universul, 1945, pg. 180, preț 650.

Un teolog se întâlnește cu noțiunea „astrologie” în multe dintre disciplinele studiate: în dogmatică, apologetică, morală, etc. Pretutindeni, astrologia este considerată ca o știință mincinoasă și plină de eresuri.

Astrologul este identic, pentru teolog, cu magicianul.

Există însă, o accepțiune mai superioară a astrologiei, care este desbrăcată de fals, minciună și eres, este astrologia în activitatea sa de pionier științific, ostentând la întemeierea edificiului măreț al astronomiei și astrofizicii de astăzi.

Di C. Arginteanu se ocupă de acest subiect, din toate punctele de vedere, luminând străvechi locuri obscure, sau îndrumând părerile greșite spre noi limanuri.

Studiul său, amplu și bine informat, atinge multe probleme teologice pe care le rezolvă satisfăcător.

P. R.

Jurnal moscovskoi patriarhii,

Nr. 10 și 11 Oct.-Nov. Moscova 1945.

Oficiosul patriarhiei din Moscova, Jurnal moscovskoi patriarhii, care are ca redactor responsabil pe însuși Prea Fericitul Patriarh Alexie, ajutat de mitropolitul Nicolae Krutișchi, confirmă în cele două numere o mulțime de înfăptuiri noi pe țărâmul religios ortodox în lungul, și latul uriașului stat U. S. S. S.

Această revistă fiind mai mult un periodic administrativ, decât un organ de propagare doctrinară a ortodoxismului, înregistrează în ordine cronologică toate evenimentele mai importante, petrecute în cuprinsul patriarhiei surori. Pentru a cunoaște aceste evenimente, fără a insista asupra tuturor articolelor, spicuim, în rezumat, respectând ordinea inițială, câteva date care depășind importanța unui interes strict național-rusesc, însemnează un pas însemnat făcut de ortodoxism în general.

Nr. 10 al acestui organ de propagare religioasă începe cu o felicitare adusă Prea Fer. Patriarh Alexie, cu ocazia înscăunării în postul ce-l binemerită, de Meletie mitropolitul Harbinului și Mancuriei, de Nestor Arhiepiscopul Kamiatcei și Petropovlovscului, de Dimitrie Arhiepiscop de Hailarse și de Episcopul Iuvenalie de Tișkarsc, cărora înaltul prelat le răspunde.

Ieromonahul Alexie Dehterev semnează un scurt reportaj al vizitei Prea Fericitului Patriarh Alexie în Egipt, iar Mitropolitul Nicolae, care a

însoțit înaltul prelat în Franța, documentează cu câteva clișee această călătorie istorică.

M. Monahov, profesor de teologie pastorală din Odessa, semnează un articol care înfățișează deschiderea cursurilor teologice din acel oraș.

Într'un cadru solemn, în ziua de 14 Iulie, Preasfințitul Serghie, episcopul Chirovogradului, înconjurat de un sobor de 30 de preoți — în preziua evenimentului — a săvârșit vecernia în soborul Uspeniei, în care se găsește icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni din Kasperov. Răspunsurile le-a dat renumitul cor condus de Pigrov.

În ziua de Duminecă 15 Iulie, după săvârșirea Sfintei Liturghii în Catedrala Sfintei Treimi (greacă), Prot. G. P. Șapocinikov a vorbit despre: Cultura religioasă în Odessa. Serviciul divin a luat sfârșit la ora 2.

După masă, în fața unei asistențe mari, adunată în clădirile Mănăstirei Sf. Pantelimon, sediul institutului de teologie, a avut loc o recepție la care au luat parte și toți profesorii: Episcopul Serghie rectorul institutului Prot. Catedralei V. F. Cemenă, inspectorul cursurilor E. P. Diaconov, Preot Prof. V. P. Kremlev, Preot Prof. I. G. Brinhovetchi și Secretarul institutului M. N. Monahov.

În ziua de 16 Iulie, cr., II dimineața, în fața aceiași asistențe Profesori P. F. Rotov și I. G. Brinhovetchi, și-au ținut cursurile inaugurale, primul vorbind despre: „Religia și morala“, iar cel din urmă, despre „Problemele de bază ale zidirii caselor pentru pastorație“.

Aflăm din acelaș număr despre sfințiri noi de vlădici: Arhim. Iosif Nrehov, este numit episcop al Voronețului și Ostrogojului; Protolereul Nicolae Prohorov este numit episcop de Sumsc și Ahtârkh și Arhim. Nestor Sidoruc este numit episcop al Umanului, N. Sergheev semnează un articol despre renumitul pictor Mihail Vasilevici Nesterov, vorbind mai ales despre aportul adus de el în reforma picturii bizantine-bisericești.

T. M. Bogoslovskii semnează un foarte frumos articol despre Icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni din Bogoliubsc.

T. Precistenschii semnează cronică lună Octombrie.

Nr. II începe cu un reportaj semnat de A. Șișchin care a însoțit pe mitropolitul Grigorie al Leningradului în călătoria sa în Finlanda. Aflăm din acest reportaj lucruri foarte frumoase despre ortodoxismul finlandez.

B. Alexandrov semnează un similar reportaj, vorbind despre călătoria arhiepiscopului Fotie al Orlovului și Brianscului în Austria și Cehoslovacia.

S. S. semnează un articol despre deschiderea cursurilor unui alt institut teologic.

În ziua de 30 Oct. în capela institutului teologic din Moscova, secretarul acestei școli duhovnicești Prot. Prof. T. D. Popov a săvârșit un Te-Deum pentru începutul anului școlar, la care au luat parte întreg corpul didactic și studenții.

Institutul are 3 profesori magiștri în teologie, 11 profesori docenți universitari și un profesor de cântare bisericească. Cei 74 de studenți au la dispoziție o bibliotecă cu 9000 de volume, donată de Preasfințitul Dimitrie al Riazanului.

Mitropolitul Nicolae semnează o foarte frumoasă predică rostită în biserica Sf. Ioan Înainte Mergătorul, vorbind despre suflet. Fără să facă o aprofundare dogmatică, Înalt Prea Sf. Sa vorbește despre această părticică a dumnezeirii sădită în om, prin mijlocirea căreia Dumnezeu s'a înomenit, iar omul are posibilități de îndumnezeire, ca despre singura putere care menține lumea.

Antonin Șapovalov vorbind despre călătoria Patriarhului Alexie în Georgia, face o evocare a vechei capitale georgiene Mțehet, străvechiu centru al ortodoxismului oriental.

I. S. ne înfățișează importanța religioasă a orașului Susdal, declarat de Sovietul Suprem oraș-muzeu. Mănăstirea Sf. Dumitru zidită în 1907, biserica cu hramul Boris și Gleb zidită de Iurie Dolgaruchi în 1152, catedrala zidită de episcopul Efrem în aceeași epocă, sunt numai câteva din monumentele de reală valoare arhiologică pentru ortodoxism.

P. Dneprov trimite din Paris o scrisoare la redacția revistei, vorbind despre vizita Mitropolitului Nicolae Krutifchi făcută bisericilor ortodoxe din capitala Franței, iar Prof. H. Dombrovski, parohul bisericii Sf. Nicolae din Viena, scrie în același sens despre episcopul Fotie.

T. Precistenschii semnează cronica de pe luna Noembrie.

Pr. I. Jechiu

NOTE

Războiul în afara legii

Era un paradox logic multimilenar decretarea războiului drept acțiune legală, normarea lui prin statute și paragrafe și prerogativa unui stat de sine stătător de-a declara și-a purta războiu cu cine îi cădea lui bine în anumite momente favorabile — care pot fi tot atât de bine și nefavorabile — ale istoriei.

Războiul se declanșa cu o furie oarbă și cu o sălbăcie primară, dărâmand la pământ toate instituțiile culturale și sociale umane, desființând toate legile ce asigurau viața și proprietatea omului, totuși el își afla justificare în cadrele altor legi. Omenirea, asista, astfel, stupefiată la legitimarea războiului prin lege, la justificarea omorului în masă și la decretarea raptului ca rațiune de stat.

Faptele s'au petrecut așa, în istoria omenirii, de milenii și după cum se prevedea avea sorți de a se continua mai departe, dacă conștiința trează a unor oameni de stat geniali nu s'ar fi sesizat în sfârșit și nu ar fi pus problema în adevărată sa lumină.

Cum, adică pe un criminal de rând, care ucide un individ sau mai mulți, poți să-l tragi la răspundere, să-l judeci și să-l condamni, iar pe criminalii superiori ce vârăiesc omorurile în masă prin agresiune, violări de teritorii, războaie injuste și măceluri organizate în lagăre de concentrare să nu-i poți trage la răspundere?

După provocarea câte unui cataclism cosmic ei să se retragă din

circulație, așa cum s'a retras câte un ex-kaiser, și să trăiască din tihna unei rente, ca oricare muritor nevinovat de rând?

Iată întrebările la care justiția internațională s'a crezut dator să răspundă, după acest ultim războiu mondial, precizând noțiunea agresorului și responsabilitatea lui.

Dacă ai fost în fruntea unui popor și i-ai condus destinele, ești direct responsabil de toate acțiunile, pe care le-ai patronat și le-ai direcționat.

Natural, că agresiunea și războiul sunt delictele cele mai supreme internaționale pe care poate să le comită un conducător de popoare.

După încheierea celui mai sângeros carnagiu în masă din istoria omenirii, justiția internațională a intrat în acțiune. Agresorii au fost identificați și prinși, vina lor dovedită și răsvedită cu toată oroarea probelor, sabia implacabilă a justiției stă înălțată...

Putem afirma, astfel, cu deplină convingere, că o nouă eră începe în istoria omenirii, era scoaterii războiului în afara legii, era definirii agresorului și stârpirii lui legale, era păcii eterne, căci cine va mai îndrăzni să atace un alt stat, condus numai de un imperialism feroce, atunci când justiția amenințătoare internațională va plana deasupra faptelor sale cu imanența sa implacabilă?

Se verifică, abea acum, că necesitatea, unui principiu suprem de justiție și dreptate internațională este mai actual decât oricând, în existența din ce în ce mai tragică

a umanității, mai lipsită decât în cele mai întunecate clipe ale existenței sale de busola conducătoare între Scylele și Charybdele adversităților contemporane.

Pedeapsa capitală va înfrâna carul lui Marte și va astâmpăra elanul sângerosului zeu al războiului, care a terorizat milenii de-a rândul bătrânul nostru Gea...

Marile națiuni aliate cântăresc astăzi agresiunea înarmată a conducătorilor Germani de ieri și-și vor da verdictul drept; ele vor defini corect noțiunea agresorului pentru totdeauna și vor căuta să evite

orice războiu în viitor prin mijloace pașnice, căci nu există războiu, oricât de legitimat ar fi el, să nu fie injust și omoritor de oameni.

Marile state aliate, care reprezintă astăzi nădejdea de mai bine a întregii omeniri, au însă și datorii sacre de-a apăra statele mici, lipsite de pavăză, de completa lor nimicire și desființare, iar războaiele moderne sunt o permanentă amenințare tocmai la adresa acestora.

Pacea eternă însă, ce-și anunți zorii în lume, va asigura dezvoltarea ideală a omenirii de pe întregul pământ și progresul său optim.

P. Rezuș

CRONICĂ

Festivitățile dela Caransebeș

Caransebeșul străbunelor tradiții grănicerești, Caransebeșul mărețelor figuri de ierarhi ortodocși, care au dus faima Bisericii noastre drept-măritoare pe toate meleagurile mândrului Bănat, Caransebeșul înaltelor avânturi și intenselor trăiri autohtone, care-au săpat atâtea nume și atâtea fapte în istoria țării, a îmbrăcat haină festivă, în zilele de 23 și 24 Februarie 1946, spre a sărbători pe cel ce conduce destinele Eparhiei ortodoxe cu reședința în acest oraș, pe P. Sf. Sa Episcopul Veniamin Nistor.

Două zile luminoase și însorite de sfârșit de iarnă au fost decorul natural al acestor mândre festivități.

Credincioși și clerul au împodobit cu verdeață și covoare biserica ort. catedrală și Sala festivă a Liceului Traian Doda. Reședința episcopală și casele cetățenilor au arborat drapele. Reflectoare puternice au luminat strada principală ca ziua.

În ajunul serbărilor, Primăria orașului, condusă de dl. Milan Ognanovici, a oferit P. Sf. Sale o frumoasă serenadă în numele populației.

Au participat cu diferite cântece la reușita acestei serenade toate corurile și asociațiunile muzicale din Caransebes, renumite pretutindeni pentru valoarea producțiilor în public.

S'au produs în ordinea programată: Corul Școalelor, Corul Reuniunii de cântări, Corul Căminului Cultural și Corul Teologilor.

Desăvârșit educate din punct de vedere muzical, aceste coruri dina-

mice au umplut inima orașului cu cântările lor de preamăr.re. oprind orice circulație. Subt ferestrele Arhierelui s'a strâns o mulțime imensă.

Încadrat de coruri, a vorbit atunci primarul Milan Ognanovici, interpretând sentimentele cetățenilor din oraș, cu alese cuvinte și reverențioasă atitudine. A produs multă bucurie inițiativa oficială a clădirii unei catedrale episcopale în centrul orașului, pe care dl. Primar a anunțat-o publicului cu acest prilej.

A răspuns apoi P. Sf. Sa Episcopul Veniamin. În cuvinte alese și umbrite de emoția evenimentului, P. Sf. Sa a mulțumit dlui Primar și cetățenilor orașului pentru dovezile de iubire pe care l le arată cu acest prilej, neuitând a le exprima și dragostea Sa adâncă de arhipăstor și părinte sufletesc.

Noaptea și-a cernut apoi negurile sale asupra orașului în sărbătoare...

A doua zi dimineața, preoții din eparhie, protopopii tractelor, consilierii dela centru, profesorii dela Academia teologică și preoții catedrali s'au adunat la biserica „Sf. Gheorghe”, unde s'au îmbrăcat în ornate și s'au rânduie în procesiune spre reședința episcopală.

Cu flamurile fălăind, corporațiunile muncitorești locale și breslele participau la această litie festivă. Peste 70 de preoți alcătuiesc cortegiul impresionant, rânduie pe două rânduri, ce parcurge străzile orașului.

La Reședință procesiunea primește, în fruntea sa, pe arhieru, apoi se reîntorc spre Catedrală. Acum încep a cânta din nou corurile, care s'au aliniat de-a-lungul

întregului parcurs al drumului. În fața Reședinței cântă Corul Reuniunii, în fața Academiei teologice cântă Corul teologilor, în piața centrală cântă Corul Liceului de băieți, mai încolo Corul Liceului de fete, în fața Severinenei se înalță glasurile Școlii Normale, iar la porțile Catedralei întâmpină pe Arhiepiscopul Corul Căminului Cultural.

Un unanim „Pre Stăpânul și Arhiepiscopul nostru Veniamin....” se înalță de pretutindeni...

A început apoi slujba în sobor, la care au servit numai protopopii, din cauza lipsei de spațiu.

La priceasnă a vorbit I. P. C. Sa Arhim. Dr. L. Busuioacă, în numele clerului și al poporului. În cuvinte calde și nimerite, vorbitorul a exprimat sentimentele de dragoste ale eparhiilor.

A răspuns iarăși P. Sf. Sa, adânc mișcat de astă dată, desvăluindu-și sufletul de apostol în fața norodului prezent. Erau acolo delegații autorităților militare, civile și bisericești din întreaga eparhie, precum și din afara ei, reprezentanții cultelor străine și un imens număr de oaspeți, care umpluseră locașul strâmt al Catedralei până la refuz...

După terminarea slujbei în sobor și înălțarea rugăciunii de mulțumită către Atotputernicul asistența s'a îndreptat spre Reședința episcopală, unde a avut loc recepția.

Aici, în saloanele bătrânului palat vlădesc, P. Sf. Sa a primit persoanele oficiale, care și-au exprimat fiecare în parte omagiile sale.

A vorbit mai întâi, în cuvinte pătrunzătoare și pline de simțire, P. C. Sa Icon. Stavr. R. G. Ancușă, care a aruncat o privire asupra

anilor scurși și activității P. Sf. Sale în eparhia Caransebeșului, apoi s'au aliniat toți ceilalți reprezentanți ai autorităților, școalelor, instituțiilor, etc. etc.

Fiecare, în numele instituției sale, a prezentat supremul omagiu arhiepiscopului sărbătorit.

În după masa aceeași Duminică, la orele 4, a avut loc sărbătorirea Prea Sf. Sale de F. O. R.-ul local, în Sala festivă a liceului Traian Doda.

În cadrele acestei sărbătoriri a conferențiat Dr. Cornel Cornean, președintele F. O. R.-ului, care a prezentat publicului, în cuvinte luminoase, personalitatea și activitatea ilustrului sărbătorit.

Pentru a treia oară, păstorul neobosit a înălțat glas în fața turmei sale. P. Sf. Sa Episcopul Veniamin și-a mărturisit și aici mărețele Sale planuri de lucru duhovnicesc și realizările Sale de până acum. Parte din aceste cuvântări festive, precum și icoana realizărilor din eparhie, le redăm în alt loc, în coloanele acestei reviste.

Cu aceasta festivitățile s'au sfârșit.

Participanții s'au împrăștiat fiecare, pe la casele lor, ducând în suflet icoana neștearsă a vitalității dinamice a Bisericii noastre străbune, căci mai mult decât oricând astăzi trebuie să ne strângem rândurile din ce în ce mai tare în jurul ortodoxiei și-a slujitorilor lor.

Conștiinți de datoria noastră, gândul nostru smerit se îndreaptă, și după aceste festivități, către Arhiepiscopul nostru suprem, simbolul unității și al puterii noastre ortodoxe strămoșești, urându-l: Întru mulți și fericiți ani!

Redacția

Bibliografie teologică

Mitropolitul Nicolae, Mântuiește Doamne Poporul Tău, Sibiu, 1945.

Belu, D. I., Prof. acad. Dr., Premise pentru o nouă etică românească, Timișoara, 1945.

Bulea Cășineanu Ion, Amvonul și catedra în slujba poporului, Caransebeș, 1945.

Călugăr, D., Preot, Educație și învățământ, Sibiu, 1946.

Câdea, Sp. Dr., Apostolatul laic, Sibiu, 1944.

Câdea, Sp. și Oancea, Z., Bunevestiri. Predici, Sibiu, 1944.

Chișescu, N., Dr. Prof. univ., O dispută dogmatică, Buc. 1945.

Chișescu, N., Dr. Prof. univ., Trei sute de ani dela răspunsul lui Varlaam la chatehismul calvinesc, Buc. 1945.

Colan, Nicolae Dr. Episcop, Hristos și viața omenească, Sibiu, 1945.

Coman, V., Preot, Hristos în familie, Brașov, 1946.

Cotoșman, Gh., Dr. Prof. acad., Privilegiile Românilor în cadrul districtelor valahe bănățene, Timișoara, 1944.

Fruma, I., și Marcu, Gr. T., Prof. universitar, Procesul Mântuitorului, Sibiu, 1945.

Marcu, Gh. T., Prof. univ. Dr., Un temei documentar al istoricității cărților Noului Testament: Fragmentul Muratori, Sibiu, 1944.

Marcu, Gr. T. Dr. Prof. univ., Hristos în fața științei, Sibiu, 1946.

Mladin, N., Prof. acad., Bucură-Te Maică Pădurea Fecioară, Sibiu, 1945.

Morariu, L., Prof. univ., Cazania lui Varlaam, R. Vâlclii, 1945.

Neaga, N., Prof. univ. Dr., Hristos în V. Testament, Sibiu, 1944.

Petreuță, I., Dr. Prof. acad., Spiritismul, Timișoara, 1945.

Rezuș, P., Prof. acad. Dr., Știința mărturisitoare de Dumnezeu. O încercare de filosofie creștină a științei, Caransebeș, 1944.

Sabău, I., Dr., Disciplina funcționarilor publici, Sibiu, 1946.

Sârbu, C., Conf. univ. Dr., Natura și valoarea timpului, Sibiu, 1944.

Sârbu, C. Dr. Conf. univ., Misionarismul laic în lupta antisectară, Sibiu, 1945.

Sârbu, C. Dr. Conf. univ., Originea și răspândirea sectarismului, Sibiu, 1945.

Slevoacă, Șt., Dr. asist. univ., Popasuri duhovnicești, Râmnicu Vâlclii-Craiova, 1945.

Stan, L. Dr., Prof. univ., Sfinții români, Sibiu, 1945.

Stăniloae, Dr. Dr. Prof. univ., Filocalia, I, Sibiu, 1946.

Către onor. noștri abonați:

Scumpirea excesivă a hârtiei, a mânei de lucru (cu circa 300%) și a tiparului ne împiedică de-a mai fixa cu un an înainte costul abonamentului, care variază aproape dela zi la zi, determinându-ne a ne încheia bilanțul pe 1944 și 1945 cu simțitoare deficite.

Fiind această situație materială a oricăror opere de cultură și educație socială bine cunoscută onor. public cititor, ne-am hotărât a fixa abonamentul după achitarea lucrărilor de editare.

Nu urmărim decât menținerea revistei în viață, așa că oricine ne susține ne va înțelege.

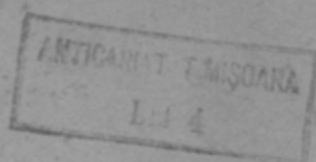
Numerele omagiale ale „Altarului Banatului” pentru Ianuarie-Iunie 1946 ne-au costat 2,500.000 lei, așa că abonații noștri sunt rugați să ne achite suma de 8000 lei, urmând ca pentru restul numerelor să-i avizăm la vreme.

Administrația

CUPRINSUL :

<i>Prof. Dr. MARCU BANESCU :</i>	<i>Pastorația drastică</i>
<i>Prof. AUREL STUPARU :</i>	<i>Biserica ortodoxă în viața neamului</i>
<i>Prof. Dr. M. CHIALDA :</i>	<i>Melchisedec</i>
<i>PETRU REZUȘ :</i>	<i>COMENTARIU : Creștinism și humor</i>
<i>Prof. Dr. D. ONCIULESCU :</i>	<i>PORTRETE ORTODOXE : Profesorul Dr. Simion Reli</i>
<i>Dr. PETRU REZUȘ,</i>	<i>RECENSII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE : Sfinții români,</i>
<i>Prof. Dr. GH. COTOȘMAN,</i>	<i>Despre iubire, Amvonul și catedra în slujba poporului,</i>
<i>Pr. Prof. Virgil Turcan,</i>	<i>Învelișurile vechilor noastre biserici, Nicolae Tincu-Velia,</i>
<i>Pr. I. Jechiu :</i>	<i>Poza Radu Șapcă, Filosofia Renașterii, Individualitate și</i>
	<i>destin, Astrologia odinioară și azi, Jurnal moscovskoi</i>
	<i>patriarhiei</i>
<i>Dr. PETRU REZUȘ :</i>	<i>NOTE : Războiul în afara legii</i>
<i>REDACȚIA :</i>	<i>CRONICĂ : Festivitățile dela Caransebeș</i>
	<i>BIBLIOGRAFIE TEOLOGICA</i>

2
4

2112-16